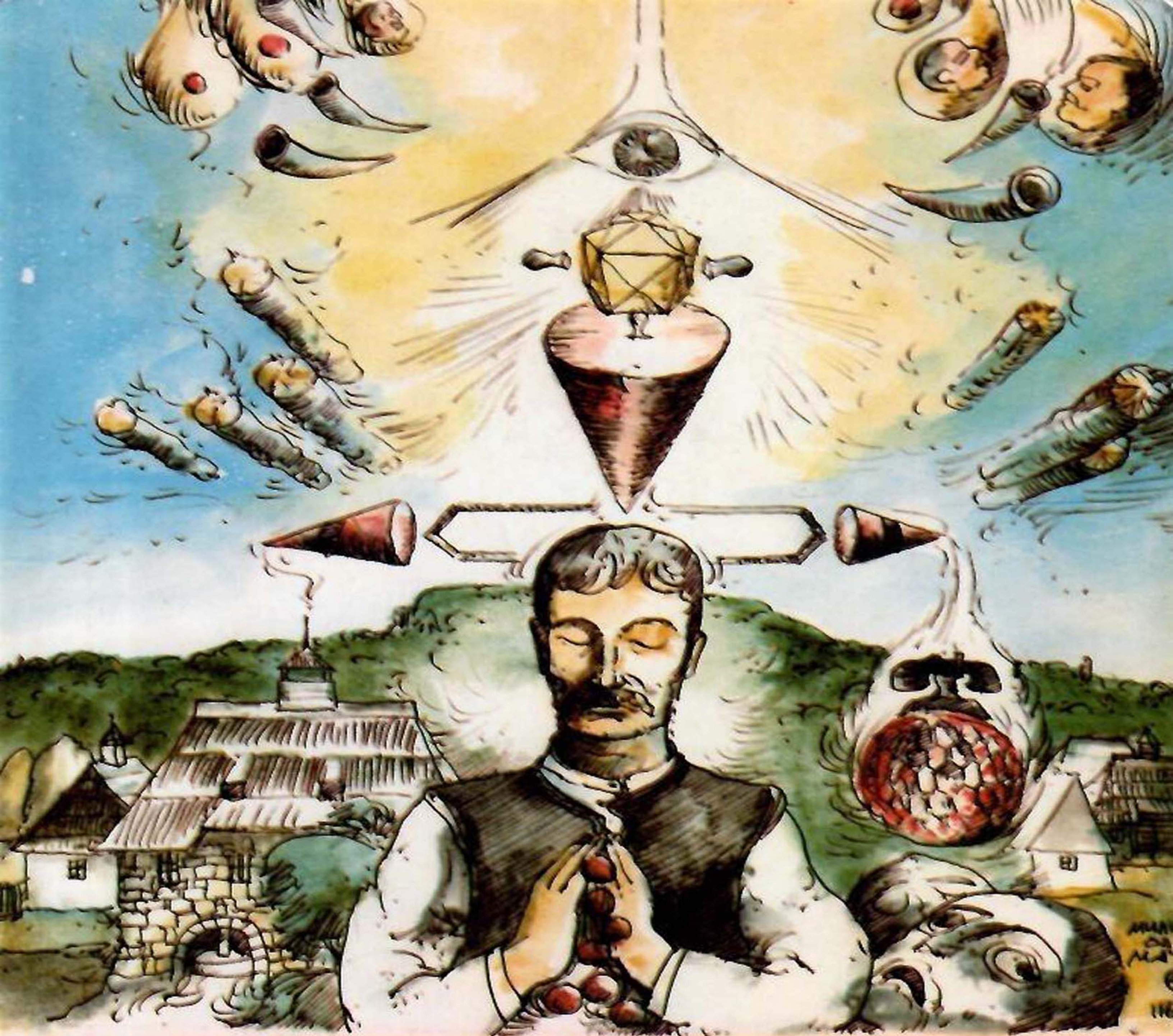

Dragoljub Golubović
Dejan Malenković

KREMANSKO PROROČANSTVO

šta je bilo, šta nas čeka?

DRAGOLJUB GOLUBOVIĆ
DEJAN MALENKOVIĆ

KREMANSKO PROROČANSTVO

— INTEGRALNI TEKST —

PETO, KOMPLETNO IZDANJE

Uz ovo izdanje

U ovoj knjizi čitalac će naći prvi put skupljena na jednom mestu autentična kazivanja dvojice kremanskih proroka, Miloša i Mitra Tarabića.

Iz svog zabitog sela iznad Kremana, pod planinom Tarom, dva nepismena seljaka, bez osnovnih istorijskih i geografskih saznanja, predvidela su sve značajnije događaje prošlog veka, u kome su i žlveli, zbivanja našeg vremena i ona koja tek predstoje.

Nisu govorili neodređeno i nojasno, poput drugih proroka. Nisu osta v-ffali nikakve dileme kada će se šta dogoditi i kako. Njihove poruke nose vremensku određenost i gotovo hronometarsku tačnost.

Sve što im je bilo „kazato" prenosili su svome kumu proti Zahariju Zahariću, čije je rukopise, skrivene i sačuvane na raznim stranama, priku~pio njegov praunuk Dejan Malenković, na osnovu kojih je uglavnom i napisana ova knjiga. Ekspertizom hartije, mastila i rukopisa, koja stoji na raspolaganju izdavaču, utvrđeno je tačno vreme zapisa kazivanja kremanskih proroka, koje se potpuno poklapa sa vremenom u kojem su oni žlveli.

Iako se ova knjiga bavi nečim veoma neobičnim i fascinantnim, autori se nisu upuštali u objašnjavanje tog fenomena, niti u otkrivanje čo-vekovih tajanstvenih moći, vančulnih, vanzemaljskih saznanja, smatrajući najpogubnijim da oni, pre nauke, procenjuju pojave nerazjašnjene od antike do naših dana.

Naše je bilo da zapišemo, a vreme će pokazati, da li ono što ne znamo ne znači da i ne postoji.

Možda bi još samo čitaoce trebalo podsetiti na reci doktora Ve-selina Savića, ptnca predgovora u drugom izdanju, da ova kazivanja, gledano medicinski, treba osloboditi patoloških fenomena, epileptičnih vizija, halucinacija, a verskl, osloboditi ih verskog misticizma.

Da li će inače sva ova kazivanja koja slede biti nazvana „extra sensory perceptlon", ili bilo kako, to ostavi/amo onima koji će se baviti novim naučnim (umačem/ima sveta i položaja čoveka u njemu

Tekst koji je pred vama oslobođen je svih predrasuda.

Dragoljub Golubović

AUDIJENCIJA NA DVORU SRPSKOG VLADARA

Bilo je to 1876. godine, početkom meseca marta, kada je u Kremnima sneg naglo počeo da kopni.

Pred crkvenom ćelijom, u kremanskom zaseoku Zahari-ća kuća, pod Tarom, sede prota Zaharije i njegov kum Mitar Tarabić.

Crkve u Kremnima tada nije bilo, pa su se crkveni obredi vršili u toj bogomolji.

Prota Zaharije Zaharić bio je učen čovek toga vremena, jedan od najpismenijih ljudi ovog planinskog kraja, a Mitar Tarabić nepismeni seljak koji je mislio da je kraj sveta ,,tamo negde iza dalekog Biograda[44].

Mitar je uvek dolazio proti kada bi naumio da mu nešto kaže. Tako i sada, gleda kako sneg kopni i veli svome kumu:

— Bog hoće da kazni ovaj narod, pa usred zime pušta ljeto.

— Božja volja, kume! — uzvrati prota.

— Nije, nego je narod kvaran. Sude se dolje u varoši oko jedne kokoši i nekakvijeh korova i trnjina ... Ne valja, nikako ne valja!

— A šta to ne valja, Mitre?

— Ne valja ono što će doći.

— Nešto mi mnogo zaobilaziš — našali se prota Zaharije.

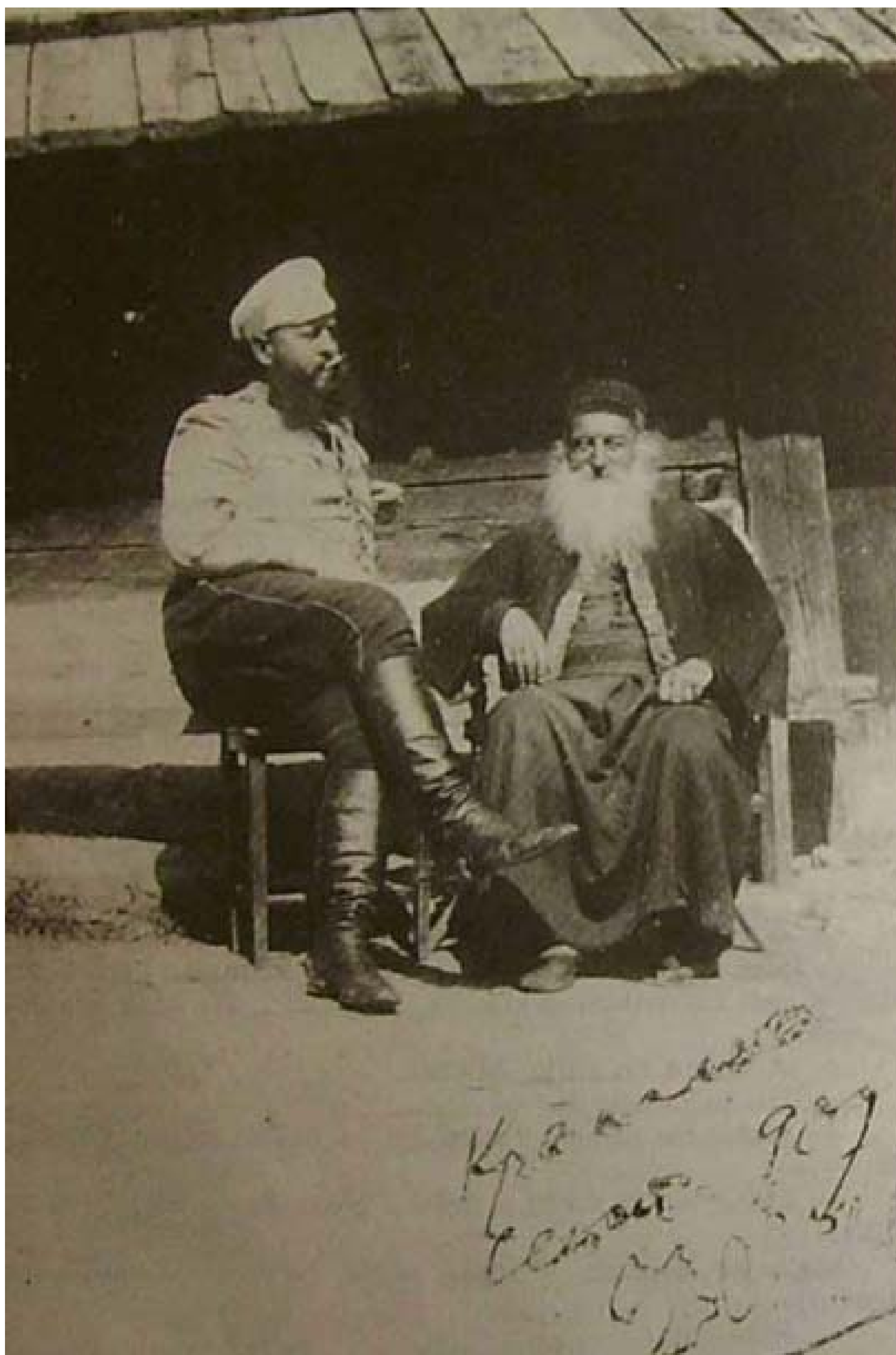
— Strah me je da ti o tome i govorim - bojažljivo će Mitar.

Malo se zamisli, i kada prota reče: - Kazuj!, on odgovori:

— Biće rata!

— Kada? - uznemiri se prota.

— U ljeto, onoga dana kada ljetnji snijeg budne obijelio cijela Kremna.

Prvi čovck kremanskle legende, prota Zaharije, u društvu jednog srpskog oficira.
(Snimljeno ispred čuvene kremanske bogomolje, zvane "Ćelija», 1907. godine)

Bogati, kume, otkud ti to sve znaš?

— Tako mi je kazato - reče, i opet zaćuta Mitar.

Njegov kum je bio svešteno lice i mogao je verovati da taj glas dolazi od Boga, ali Mitar je slušao neki drugi glas koji mu je sve „govorio". Nije znao otkud dolazi, ni kako ga čuje. Nije to znala ni nauka toga vremena, pa i danas se veoma malo zna. Ali, otkad čovek misli, smatralo se da ono što ne zna ne znači da ne postoji. Bilo kako, ali to što je tada, tih dana, govorio Mitar Tarabić, a pre njega njegov stric Miloš, sve se obistinilo.

A evo kako je to bilo: . . .

Već tada, te 1876. godine, osmog juna, Kremna osvanuše pod snegom. Istoga dana knez Srbije Milan Obrenović objavi rat Otomanskoj imperiji. Sa Požeškog polja, Užička vojska krenu na dve strane: ka Javoru i ka Uvcu. . .

Od toga dana učeni kremanski prota poče da se priseća svega onoga što mu je kum Mitar govorio. I ovoga što se danas obistinilo i onoga što bi se u budućnosti moglo obistiniti. . . Seti se i nekih reci koje je, još kao mladić, čuo i zapamtio od Mitrovog strica, Miloša Tarabića. Potražio je divit i pero i sve to, smireno, počeo da zapisuje. . .

Nekoliko godina pre kremanskog prote, proricanja pokojnog Miloša Tarabića beležio je dole, u obližnjem Uzicu, njegov pobratim prota Gavrilo Popović. Zapisivao je svaku Miloševu reč i te beleške uzidao u temelje svoje nove kuće pod Pašinovcem. Da ostanu budućim pokolenjima.

U prestonom Beogradu Ministarstvo unutrašnjih dela Kneževine Srbije pomno je pratilo svaku izgovorenu reč kemanskih vidovnjaka. U posebnu referaturu sli vale su se sve poruke Miloša i Mitra Tarabića: one koje su njih dvojica stvarno izgovorili i one koje je narod pridodavao.

Smenjivale su se vlade Danila Stefanovića, Nikole Hristi-ća, smenjivali jsu se na vlasti i drugi vodeći političari ondašnjeg vremena, a arhiva pomenutog ministarstva iz dana u dan sve više se punila novim spisima. Uzalud je sam Nikola Hristić savetovao kneza Milana da treba razlučiti te izveštaje: one koji se, zaista, drže reci ovih neobičnih Krema-naca od onih koje je narod pripisivao njima. Ali, mladi Obrenović je bio neumoljiv. Slepo je verovao da sve te glasine dolaze od popa Zaharija.

Tako je jednoga dana, u prisustvu svoga odanog prijatelja, užičkog političkog prvaka Alekse Popovića, i tadašnjeg ministra finansija, Čedomilja Mijatovića, sve te rukopise uzeo i zaključao u svoj trezor.

Strah od poruke kremanskih vidovnjaka: kralj Srbije, Milan Obrenović

Milan Obrenović se plašio ovog „crnog proročanstva". Iz straha je progonio takozvane „Topolaše" - - pristalice dinastije Karađorđevića. U njih je ubrajao i popa Zaharija i užičkog protu Milana Đurića. Oko ove dvojice sveštenika bejaše razaslao mnoštvo policijskih zbirova. Od te „počasti" nije poštedeo ni svog ministra prosvete Dobrosava-Dobru Ružica. Policijski i njegovi dvorski doušnici javiše mu tako da ministar Ružić u svome stanu krije poruke Miloša i Mitra Tarabića . . .

Svestan da u tim vremenima političke mržnje i netrpeljivosti o svemu što su proricali Miloš i Mitar Tarabić treba ćutati, jer su se svetla znamenja Takova i Topole izrodila u međusobnu omrazu i krv, prota Zaharije je svaku reč kremanskih vizionara zapisivao u potaji, skrivao od ljudskih očiju i uhoda obrenovićevskih dostavljača.

. Tako je, zahvaljujući tim zapisima, oživljen i protin susret sa samim knezom Milanom.

Prema protinom kazivanju, ova audijencija na dvoru srpskog vladara bila je uslovljena Milanovom, trenutno, pomirljivom politikom prema „Topolašima". Krajem aprila te 1876. godine, uoči rata sa Turskom, Milan je želeo da osigura mirnu i čistu pozadinu svoje kneževine, od bilo kojih unutrašnjih neprijatelja.

Tom prilikom knez je bio neobično ljubazan i predu-sretljiv.

— Mlad i lijep je bijo i lijepo me primijo — zapisao je za sebe prota Zaharije.

Posle jednog časa razgovora o svemu i svačemu, knez Milan ga, iznenada, zapita:

— Oče Zarija, budnite iskreni pa mi reknite — šta, u duši, mislite o tom vašem Kremanskom proročanstvu?

— Ja mu reknem:

— Gospodaru, ono je moje, isto koliko je i tvoje.

— Znam, znam, oče Zarija, svašta se o tome priča, ali proroci su vaši kumovi? . . .

Jopet ja njemu kazujem:

— U pravu si, Gospodaru, zbog toga što se o tome svašta priča, ja o tome najradije šutim. A, što se tiče kumstva, ja sam kum sa svima njima, a ne samo sa Milošem i Mitrom. Dao bog, imade ih dosta.

— Nemojte se ljutiti, dobri oče Zarija, ali mi se čini da oni prorokuju kako im volja. Za kumove i srodnike sve med i mlijeko, a za nekumove i nesrodnike jad i propast. . .

— Kamo lijepe sreće, moj Gospodaru, da je to tako kao što ti veliš.

— Nije, valjda, drugojačije? - iznenadi se mladi vladar.

— Gospodaru, rekoh ti da o tome najradije šutim mudro odgovori prota Zaharije.

— Ali zar i meni, vašem vladaru, nećete ništa da Kažete?!

— Da imadem što lijepo reći, rekao bih i za kumove i za one koji to nijesu. . .

_ Deder, poznato mi je šta se u tom proročanstvu sluti meni i mojemu potomstvu, ali, tako vam Boga, reknite mi, šta braća Tarabići, pričaju o budućnosti vaše vamilije?

— Nijesu oni braća, nego stric i sinovac.

— Nije važno — nestrpljivo reče knez. No, dajte, reknite mi kakvu sutrašnjicu proriču vama i vašem potomstvu?

Ja mu reknem:

— Nikakvu, moj gospodaru. Samo jad i čemer. A on će jopet:

— Reknite, reknite!

PRIČA O NEMOGUĆEM ...

Pa, evo, kazaću ti sve kako je bilo reknem ja, pa mu stadoh pričati - - „Jesenaske, na drugi dan moje krsne slave, Svetoga oca Luke, dođe kod mene Mitar. Ja se začudih što ga juee nije bilo, pa se š njime našalih, rekavši mu, što mi on, vaka delija od čovjeka, dolazi sadevo na žensku slavu što će reći paterice. Vidim ja, nešto kao da krije od mene, pa pošto ženskinje odu u drugu odaju, ja ga zapitam:

Bogati, kume, jeste li kući zdravo, nešto si mi karli danas?

Jesmo, Bogu vala — odgovori Mitar. - - Nego, kume, pravo da ti rečem, ja se zabavio o nekom drugom belaju, pa sve od duga doba mišljah jal da ti reknem, jal da ti ne reknem. Osobito me juče, na prvi dan tvojeg svetitelja, obuze neka tuga što sve to krijem od tebe, te zato ne smogoh snage da dođem amo ko i ostali ljudi.

Ja ga i ne silih da mi o tom belaju odmah kazuje, već prvo sjedosmo za trpezu te zajedno sa domaćima i ostalim gostima popričasmo o drugijem stvarima.

Oko četiri sahata, da bi jošte za vidjela stigo kući, Mitar odstupi od sovre te se zajedno, pri ispraćaju, nađosmo u mojoj avliji.

Opazim ja, Mitar se zagledo nekud u visine, te primjetim da poluglasno broji odžake na našijem kućama.

Ama, kume, nećeš valjda u dunđerine - - komendijam ja š njime, a on će ko da nešto provjerava, ali onako Ujo, sam za sebe:

— Jes, ima ih četrnajest...

Ima, hvala Bogu — uzvratim ja — a biće ih još i više. — E, u tom je belaj, kume, što neće — samouvjereno kaza Mitar.

Neka Bog održi ovo što se sadevo dimi, pa će biti dobro — reknem mu ja«

Obistinile su se reči Mitra Tarabica: samo ova kuća u Zaharićima imala je četiri dimnjaka .... Ostale zgrade još deset. . . Došle su godine kad se nijedan dimnjak u ovom kremanskom selu više nije dimio.

Poruka kremanskog vizionara postala je stvarnost: na ovom mestu nalazio se zaselak Zaharića kuća, koje su bugarski okupatori potpuno sravnili sa zemljom, u novembru 1943. godine. (Snimio Miroslav S. ***Zaharić, 1973.*** *godine.)*

— Kamo lijepe sreće — odgovori on ozbiljno, a u očima mu iskri neka čudna tuga.

— Vidiš li, moj kume Zarija — produži Mitar svoje kazivanje — ovih četrnajest odžaka što se sadevo iz njih lijepo dim vije?

— Vidim! — kazujem ja njemu.

— E, kume, doći će vrijeme kada se više nijedan odžak iz ovijeh kuća neće pušiti. . . Nagrnuće na ova tvoja gnijezda nekakva ognjena sila da od ovijeh kuća ni kamen na kamenu neće ostati.

— Čija će to sila biti, kume Mitre?

— Sila gvozdenih kola i braće što se izrodiše u nebraću što će ići sa tijem kolima.

— Kada će se to zgoditi? — upitah.

— Ti, kume znaj, to nećeš doživjeti, ali tvoji unuci oće.

Posije ovog mog kazivanja, — završi pop Zaharije svoje sećanje na ovaj susret sa vladarom tadašnje Srbije, knjaz odjednom preblijedi, a u pogledu mu se ukaza neka golema vatra, pomiješana sa iznenadnom tugom i stravom, uvati me za ruku, poput malog djeteta, te mi kazivaše:

— Znači, isto, oče Zarija, i za kumove i za neku-move? . . .

— Isto, moj Gospodaru — rečem mu ja — samo je utjeha i tebi i meni što ni ti, ni ja nećemo to doživjeti... Ti propast tvojega, a ja propast mojega doma.

I ovo proročanstvo Mitra Tarabića se u potpunosti obistinilo . . .

• U Majskom prevratu 1903. godine nestalo je dinastije Obrenovića, a četrdeset godina od ovog masakra na beogradskom dvoru, u selu Kremnima zbio se sledeći događaj:

• Te jeseni 1943. godine, kada su jedinice NOV i POJ, u frontalnom napadu, preko reke Drine, prešle na teritoriju zapadne Srbije, partizanske prethodnice dopirale su gotovo do samog Uzica. Front Narodnooslobodilačke vojske prostirao se velikom širinom, počev od grada Priboja na reci Limu, sve do sela Perućca, kod Bajine Bašte.

Prešavši planinu Šargan, front se nešto suzio, zahvataju-ći južne delove planine Tare i severne ogranke Zlatibora. Vrhovni štab NOV i POJ doneo je odluku da partizanske snage pređu tok reke Đetinje i tako zauzmu Uzice. Glavna i odlučujuća bitka naših snaga protiv okupatorskih trupa odigrala se u Kremnima. Iako malobrojniji i slabije naoružani, partizani su uspeli da kompletnu bugarsku 24. diviziju potisnu do ovog sela u neposrednoj okolini užičke varoši. Bugar-

ski komandanti hitno su zatražili pomoć od Nemaca i to u avionima i tenkovima, koje kao peSadijska jedinica nisu imali. Uvidevši da će pasti i sam grad Uzice, a samim tim i da će njihov mali garnizon biti ugrožen, Nemci su svojim saveznicima hitno uputili dva tenkovska odreda i jednu kombinovanu eskadrilu aviona. Zahvaljujući ovoj brzoj pomoći, bugarska 24. divizija posle dugih svakodnevnih borbi jedva je povratila svoje ranije utvrđene položaje na planini Sarganu, ali uz velike gubitke.

Prolazeći ponovo kroz selo Kremna, vojnici bugarske divizije, zaštićeni nemačkim tenkovima, palili su i ubijali sve što se ispred njih nalazilo. Pošto su se na samom ulazu u ovo selo, u neposrednoj blizini glavnog puta Uzice—Sarajevo, nalazile kuće Zaharića, Bugari su prvo zapalili taj zaselak.

U svakom meštaninu Kremana videli su komunistu, a u svakoj seoskoj kući „partizansko uporište»

Ušavši u prostrano dvorište ovog zaseoka, otpoćeli su da pale, pljačkaju i ubijaju sve živo što se u kućama i oko njih nalazilo. Tako su, između ostalih, prvo ubili Đurđa Ocokolji-ća, učenika Užičke učiteljske škole, inače bliskog rođaka ove familije, dečaka, kome nije bilo ni petnaest godina.

Kada su kuće izgorele i od njih ostale samo zidine, nekoliko bugarskih podoficira seli su u nemačke tenkove, koje su bili doterali do samih ovih zgarišta. U neshvatljivom besu, upravili su topovske cevi tenkova na ove zidine i gađali ih sve dok i temelje već uništenih zgrada nisu sravnili sa zemljom.

Nije bila pošteđena ni kremanska bogomolja, zvana „Ćelija", u kojoj su sveštenici, članovi porodice Zaharića, zavetno, čuvali delove Vrutoškog jevanđelja i niz drugih, vrednih i za našu nacionalnu kulturu značajnih, neispitanih retkih knjiga.

Na ovo Tarabićevo viđenje budućnosti podsetio nas je, 1950. godine, ugledni kremanski domaćin, Dragutin Đurđlć, koji je u tim burnim danima okupatorskog vandalizma, silom prilika, bio predsednik kremanske opštine.

Zgražavajući se nad ovim nedelima, Đurđić je hrabro istupio pred bugarskog generala i demonstrativno podneo ostavku na svoj položaj.

Komandanta ove divizije, generala Simova, iznenadila je hrabrost i odlučnost jednog običnog srpskog seljaka, pa je preko Đurđica počeo detaljno da se raspituje o postupcima svojih vojnika. Kada mu je ovaj hrabri čovek objasnio da njegovi vojnici nisu poštovali ni čuvenu k romaniku bogomolju

„Ćeliju" i da će sve one koji su to učinili stići prokletstvo i sudbonosna reč kremanskih vizionara, general ga je uplašeno pogledao i preko svog ađutanta naredio da dalje paljevine i ubijanja prestanu.

Tada se tu zatekao i jedan bugarski oficir, koji je Đurđicu predstavljen kao bivši predsednik sofijske opštine, a koji je svom generalu, tom prilikom, rekao da odlično poznaje sadržaj kremanskog proročanstva, citirajući, gotovo doslovno, izvesna njegova poglavlja.

Naravno, sve je bilo kasno. Desetine nevinih ljudi već je bilo poubijano, a mnogi seoski domovi spaljeni. U tom vihoru, zauvek je nestalo mnogo divnih ljudi ovog planinskog kraja, dok su polumrtvu protinu unuku, mladu seosku učiteljicu Milicu Jeremić, seljaci krišom, noću, dopremili do užičke bolnice.

Vizija ovog događaja, koji je Mitar Tarabić predvideo šezdesetih godina prošlog veka, iznenađuje preciznošću detalja njegovih opisa.

Čini se da ova identifikacija bugarskih okupatora kao „braće", koja su postala „nebraća" poseduje prizvuk gorke aluzije na ondašnje veoma izražene tendencije idealizacije panslavizma. Navedena Mitrova poruka zvuči kao podsmeh ovom verovanju. Opis „gvozdenih kola" u potpunosti odgovara pojavi tenkova. U vezi s tim ne može se ni pomisliti da je ovaj nepismeni kremanski seljak mogao bilo šta da nasluti o tom ubilačkom izumu nauke tadašnjih dana. Tada, kada se nije znalo ni za automobil. . .

Svi ostali opisi pomenutog zbivanja u ovom selu u potpunosti se slažu sa predskazanjem ovog vidovnjaka, jer je:

• Kremanska kataklizma postala stvarnost, Mitrove reci, takođe.

• Majski prevrat 1903. i kremanski masakr 1943. godine ušli su u anale naše istorije, a prota Zaharije je ostajao u osami svoje ćutnje o svim tim zbivanjima koja su se obistinila još za njegovog života ili će se odigrati posle njegove smrti.

• Prilikom opisanog susreta sa knezom Milanom Obrenovićem, skromni prota je, zaista, rekao istinu mladom vladaru Srbije da o kremanskom proročanstvu najradije voli da ćuti. Svestan da je on jedini autentični slušalac, a samim tim i potencijalni tumač vidovitih poruka Miloša i Mitra Tarabića, ovaj obrazovani sveštenik stalno je imao na umu pojedina, potpuno proizvoljna, tumačenja ovog proročanstva.

Na žalost, ta proizvoljnost najčešće je dolazila od onih ljudi koje je on smatrao svojim prijateljima. Oni su, kako im je

politički pogodovalo, izmišljali legende o kremanskom proročanstvu. Ovakav način iskrivljivanja istine prota je najviše osuđivao. Zbog poznatih političkih previranja koja su krajem prošlog i početkom ovog veka zadesila Srbiju, prota Zaharija je odlučio da o svemu onome što su mu već kazali ili će kazati Miloš i Mitar Tarabić — potpuno začuti. Jedino se poveravao članovima svoje porodice i svojim pobratimima, užičkim protama Milanu Đuriću i Gavrilu Popoviću. Drugima bi, kada bi ga upitali šta ima da im kaže o porukama kremanskih vidovnjaka, odmahivao rukom, odgovarajući: „Batali to, prijatelju, ja sam pop i moje je da slušam Boga, a ne proroke!"

Neki listovi toga vremena nipodaštavali su vrednost ovih proročanstava. U listu „Vreme" od 29. aprila 1929. godine, na samom početku Januarske diktature, pisali su da prekogni-stičke vizije Miloša i Mitra Tarabića nisu ništa drugo do „politička ujdurma" prote Milana Đurića i prote Zaharija Zaharića.

I pre toga, neki listovi bulevarskog sadržaja, plašeći se dejstva pojedinih delova kremanskog proročanstva, a koja nisu bila povoljna za tadašnje vlastodršce, vređali su ličnosti i seni čestitih ljudi i rodoljuba kao što su bili prota Milan Đurić i njegov saputnik i saborac prota Zaharije Zaharić.

Sasvim drugačije o njima svedoči dr Radovan Kazimiro-vić. U svom zapaženom delu „Tajanstvene pojave u našem narodu — Kremansko proročanstvo", ponet prekognističkim porukama Miloša i Mitra Tarabića, on uzvikuje: „to je naša, narodna vizionarska epopeja", a u opisu prote Zaharija navodi sledeće:

„Ulazeći u njegov dom meni je izgledalo kao da ulazim u dom kakvog starozavetnog patrijarha. Ušav u dvorište, u pratnji popa Marinka, ja sam odmah spazio veoma visokog osamdesetogodišnjeg starca, koji je izašao iz kuće da nas sačeka. On je bio izvešten o poseti te je išao pravo k meni u susret. Njegova seda brada izaziva u meni čudnu sliku starozavetnog patrijarha Avrama. Prava slika iz naše narodne Biblije. Sa najvećim strahopoštovanjem prišao sam odmah ruci ovoga sedoga čoveka, koji je, iako nešto poguren, sa radosnim osmehom na licu hitao svojim gostima. Oči mu behu plave, a brada potpuno seda i duga. Prota Zaharije postao je čuven isto kao Miloš i Mitar Tarabić, za čija proročanstva baš preko njega i znamo."

KO SU BILI KREMANSKI PROROCI

Za bratstvo Tarabića se zna da su se u Kremna doselili krajem osamnaestog veka i da poreklo vode iz Hercegovine sa kraćim staništima u Sandžaku i istočnoj Bosni. Predanje govori da su to bili vredni i napredni seoski domaćini, ali da su se više posvećivali stočarstvu, trudeći se da održe posebnu vrstu ovce, koja je davala dvostruko više mleka, vune i veoma ukusnog mesa nego ostale ovce, koje su uzgajane u ovom regionu.

Legenda kaže da Tarabići nisu došli u Kremna pod tim imenom, ali da to ime nose već od prvih dana doseljenja u ovo selo. Na osnovu te legende, Tarabići su u Kremnima bili prvi koji su lepom drvenom ogradom ogradili svoje kuće i okućnice. Na pitanje meštana za šta im služe te „pritke", odgovarali bi da je to taraba, te tako ih nazvaše Tarabići.

Prema drugom predanju, o kome nam je pred sam drugi svetski rat pričao u Mokroj gori pokojni Aćim Stevović, profesor Beogradskog univerziteta, kaže se kako je ova familija od svih Kremanaca bila najbliža Tari, te su im, zbog te blizine, meštani nadenuli novo porodično ime — Tarabići.

Zna se da su se Tarabići, odmah po doseljenju u Kremna, okumili sa svešteničkom porodicom Zaharića. Tako je Filip Zaharić, otac sveštenika Zaharija, krstio 1809. godine starijeg proroka Miloša Tarabića, koji će umreti 1854. godine, pozi-vevši samo četrdeset pet godina.

Dok je bio dete, Miloš Tarabić se ni po čemu nije razlikovao od ostale dece ovoga kraja. Tek kasnije, u deča-štvu, primećivali su kako ćuti, izdvaja se od seoskih drugova, zatvara u sebe i udaljava čak i od svoje bliže porodice. U letnjim mesecima najradije je bivao sa velikim stadom ovaca, gore, na planini Tari. U Kremna ne bi silazio ni kada su najveći praznici, prilikom kojih se okupljalo čitavo selo, naročito mladi. Tek poneki put bi običnog, radnog dana, ali

Ugledni Užičanin: politički tribun, advokat Aleksa Popović sa suprugom Stanom; bio je predsednik Skupštine Kraljevine Srbije i stari svat na svadbi kralja Milana Obrenovića sa kraljicom Natalijom. .. Potajno verovao u reci kremanskih proroka. (Snimak iz 1880. godine.)

Mitropolit Srbije Mihailo, školski drug prote Zaharija. Bio je upućen u sve poruke Miloša i Mitra Tarabića i krio ih od dvora Obrenovića. (Snimak iz 1867. godine.)

Razgovarao i sa knezom i sa vidovnjacima: prota Zaharije Zaharić (sa belom bradom, u sredini) u krugu svoje porodice. (Snimljeno u selu Kremnima pred početak Balkanskog rata, 1912. godine.)

Beogradske licejke: snaha kremanskog prote Jelena (prva s desna sa dugačkom mašnom) umrla u Beogradu 1982. godine, kao najstarija rođena Beograđanka. Sve do svoje smrti pamtila je poruke Miloša i Mitra Tarabića. (Snimak iz 1903. godine.)

samo po mraku, sišao sa planine da uzme čistu preobuku, pa bi se još pre izlaska sunca vraćao na Taru.

Zimske dane provodio je sam, izbegavajući bilo kakvo društvo.

U dugim januarskim i februarskim večerima izlazio bi iz kuće u duge šetnje do obližnje borove šume, u kojoj je nekada ostajao i po nekoliko časova.

Kao da nije osećao zimu, niti strah od vukova.

Ovakvo Miloševo ponašanje zabrinjavalo je ostale uku-ćan% braću i sestre, a naročito majku, pa su ga, zbog toga, često zapitkivali šta radi u šumi i kako se ne boji studeni i kurjaka? Na ta pitanja obično je davao kratke odgovore: „Da mi je zima — nije, jer me griju zvijezde. Ili: ,,Neće me vuci, i oni su božje ovce."

Voleo je jedino da razgovara sa svojim mnogo mlađim kumom, tadašnjim bogoslovom, Zaharijem Zaharićem, koji mu je postavljao slična pitanja i kritikovao ga što se ne ženi. Miloš bi mu, kao i drugima, davao iste odgovore. Govorio bi da je on venčan sa nekim drugim carstvom, koje nije ovozemaljsko, te tako neće ni Bogu da kvari red.

Na pitanje mladog Zaharija zašto toliko vremena provodi sam u šumi, Miloš bi odgovorio:

„Vidiš, moj kume, Zarija, ja ti tamo u gori gledam. . . Gledam, sve vidim i čujem . . . Tako doznajem šta će biti sa svima nama, ovijem narodom i ostalim svijetom . . . Kako ja to sve gledam i čujem, ne umijem ti ovijem jezikom objasniti. . . Ne znam koju riječ da nađem.»

Inače, ko ga ne zna, ne bi ga ni po čemu razlikovao od ostalih ljudi. Iako gorštak, imao je neobično blag izraz lica, ali istovremeno i odlučan. Ostavljao je utisak veoma bistrog čoveka, a važio je za najvrednijeg u selu. Ono što su ostali seljani radili po nekoliko časova, Miloš je bio u stanju da završi za nepun čas.

,,Pomažu mu vile i vilenjaci", govorili bi njegovi srodnici, pa i susedi, koji su mu zavideli na njegovim vrednim i spretnim rukama . . .

(O Mitru Tarabiću, Miloševom sinovcu biće više reci u tekstu koji sledi.)

PRVO MILOSEVO PROROČANSTVO

Kada je Miloš Tarabić navršio dvadeset godina, prime-ćeni su prvi vidniji znaci njegovih prekognističkih sposobnosti.

Prvo predviđanje bilo je — sopstvena smrt.

Tačno je predvideo i godinu svoje smrti, rekavši to majci koja ga je često molila da se ženi.

„Čuješ li ti, majko .. . Nemoj me ćerati da se ženim! Ja se ženiti neću. Kada budnem navršijo četrdeset pet godina života, ondakar ćeš me ukopati, a ženiti me nikada nećeš."

Zbog te njegove odlučnosti da se ne ženi bila je veoma nesrećna njegova sestra Bosa, kojoj je jednom ljutito odgovorio:

„Ja se, Boso, ženiti neću, a ti ćeš se udati. I udaćeš se dobro. Dobićeš i djecu, ali će ti sve najmilije pomrijeti u cvijetu mladosti. Ondakar ćeš se sjetiti mene pa ćeš reći: ‚E, jadna Boso, kamo lijepe sreće da se nikad nijesam ni uda vala'."

Ovo Miloševo predviđanje sopstvene smrti i sudbine njegove sestre Bose u potpunosti se obistinilo.

• Umro je na svoj rođendan, 6. februara 1854. godine, poživevši, kako je i kazao, tačno četrdeset pet godina.

• Nekoliko godina posle njegove smrti, Bosi su poumira-la sva deca. Ne mogavši da preživi ovu nesreću, umrla je i sama po smrti poslednjeg, petog deteta. Njena lepa i imućna kuća ubrzo je zarasla u korov.

RECI MILOŠA TARABIĆA

Jedno od značajnijih proročanstava prvog kremanskog prekognističara je predviđanje životnog kraja čuvenog Jovana Mićića, rujanskog (zlatiborskog) serdara.

Ovaj velmoža kneza Miloša Obrenovića rođen je u selu Mačkatu, na sredokraći puta Titovo Uzice—Partizanske vode, koje su danas postale poznati turistički i sportski centar na planini Zlatiboru.

Kao neprikosnoveni gospodar ovog područja, serdar Mićić je za svoje sedište odredio malu varošicu Cajetinu, mesto pod samim obroncima Zlatibora. Tu je sagradio i nekoliko zgrada, a među njima i veliku kuću sa orijentalnim doksatom, izrezbarenim u istočnjačkom stilu. Njegov jedini posao bio je da slepo izvršava sve Miloševe naredbe. Knez je bio daleko od Cajetine, pa su naredbe retko kad stizale. Rujanski serdar je tako radio šta je hteo.

Retke kneževe naredbe odnosile su se na ugušivanje svake samovolje koja bi se, eventualno, pojavila kod Turaka, koji su živeli u obližnjoj užičkoj varoši i još uvek gospodarili dobro obezbeđenom tvrđavom. Serdar je bio poznat po svom raskošnom životu. Imao je najbolje konje, za koje se pričalo da ih nema u čitavoj Turskoj carevini. Uživao je u svojim ćupovima punim zlata, pa se i ponašao kao pravi knez. I u najmirnije dane on je, bez bilo kakvog povoda, slobodno silazio u Uzice u pratnji svojih četrdeset do zuba naoružanih i u venecijansku čoju odevenih konjanika, prkoseći užičkim Turcima svojom ohološću, silinom i bogatstvom.

Čuvši za prorokovanje Miloša Tarabića, koje mu zbog predviđanja propasti dinastije Obrenovića nije bilo po volji, serdar pošalje u Kremna dvojicu svojih konjanika da ovog vidovnjaka stražarno sprovedu u Cajetinu i da ga tu zatvore.

Posle nekoliko dana tamnovanja, serdar iznenada pozva Miloša Tarabića na razgovor, pa ga upita šta zna da mu prorekne o njegovoj sudbini.

Čovek koji je zabeležio sve reci prvog kremanskog proroka, Miloša Tarabića: užički prota Gavrilo Popović. (Snimak iz 1860. godine.)

Ništa dobro, Gospodaru. Ti ćeš umrijeti od gladi — odgovori mu Miloš.

Da bi omalovažio Tarabića, jer mu ovaj bese izrekao loše proročanstva pred čitavom njegovom svitom, osioni velmoža se stade smejati, pa mu reče:

— E, kada si takav božji čoek i prorok, pogledaj dolje u avliju! Vidiš li tamo onu suždrebnu kobilu?

— Vidim — odgovori Miloš.

— Deder mi onda proreci kakvo će ždrijebe ona oždrijebiti? Muško, jal žensko? Ako ne pogodiš, ode ti glava — žapreti serdar.

— Gospodaru, ova kobila oždrebiće žensko ždrijebe, koje će imati kraću zadnju desnu nogu. Ako tako ne budne, slobodno mi skini glavu.

Iznenađen ovakvom sigurnošću Miloševog odgovora, Mićić naredi svojim slugama da ovu kobilu ubiju i raspore. Tako i učiniše. I, kada ždrebe bi izvučeno iz njene utrobe, svi ugledaše žensko mladunče s kraćom zadnjom desnom nogom.

Serdar Jovan Mićić, odjednom, preblede. Iz njegovog pogleda nestade one žeravice od koje je sve koje bi pogledao hvatao strah. U mah, on se pretvori u skrušenog čoveka u čijim očima se pojavi neki dotad neviđeni, pokajnički pogled. Onda drhtavom rukom izvadi deset dukata da daruje Miloša. Ovaj to odbi da primi. Serdar ga zatim isprati do na kraj varošice, neprestano ga moleći da uzme dukate da za njih kupi najveće svece i zapali ih za njegovu serdarsku dušu.

Kada je 1842. godine došlo do dinastijske promene, Jovan Mićić krenu sa svojom gardom ka Kragujevcu da brani kneza Miloša Obrenovića. Na tom putu ga uhvate, vežu i sprovedu u Beograd. Iz Beograda je, sav u okovima, sproveden u Gurgusovačku kulu, u kojoj je umro od gladi 27. decembra 1844. godine.

Tamničarima koji su ga za vreme teškog zatočenja čuvali obećavao je „kule i gradove" — šume, vodenice i kuće, samo za jednu koru hleba. Kada je 1858. godine knez Miloš Obrenović ponovo došao na presto Srbije, prolazeći kroz Gurgusovac, današnji Knjaževac, odmah je pošao da poseti grob svog odanog prijatelja. Nad njegovim grobom knez je zaplakao, rekavši: „Ej, Mićiću, Mićiću! . . . Moje desno krilo . .. Zar ti bi takva zla sudbina da ovde ostaviš svoje kosti, željan hleba i vode? . . ."

O događaju koji se zbio u Čajetini sa serdarom Mićićem i kremanskim vizionarom Tarabićem pisao je poznati kulturni i naučni radnik, Zlatiborac, Ljubiša Đenić, objavivši u „Užič-

kom zborniku" za 1979. godinu do sada najiscrpniju studiju o Mićiću, tome znamenitom čoveku užičkog kraja. Na kraju te svoje studije Đenić navodi: „U maju te iste godine sin serdarev, Jevrem, preneo je očeve kosti iz Gurgusovca i sahranio ih s desne strane kod ulaza u ariljsku crkvu, zadužbinu Nemanjića, koju je Mićić u svoje vreme obnovio. Grob mu se tu i danas nalazi pod jednom belom mermernom pločom, ispisanom tekstom od crvenog mermera, s planine Blagaje, više Arilja, na kojoj piše:

Grob ovaj hrani junačke kosti

JOVANA MIĆIĆA SRBINA

i neke od b. porodice njegove. Laka mu zemljica. On se rodio Kočine krajine u Mačkatu okr. užički. Veću čast života proveo je srećno. Bio je s vrlo malo izuzeća, od početka oslobođenja Srbije od Turaka pod Knezom Milošem Obrenovićem, do prestanka vlade Obrenovića familije, poglavar užičke naije pod raznijem zvanijem i činom, i to: za vreme rata kao vojskovođa, a poznije kao građanski upravitelj. Izdanuo je kao politički zatočenik u Gurgusovačkoj kuli na mučeničkoj postelji, licem na Arhiđakona Stefana 1844. godine od kuda mu kosti prenese i ovde položiše. Djela njegova ako bude prave istorije srpske potomstvu nepoznata ostati neće. U Arilju na Petrovdan."

Reci na ovom spomeniku čuvenom rujanskom serdaru Jovanu Mićiću samo su potvrdile vizionarsku poruku kreman-skog prekognističara Miloša Tarabića, koja je postala neoboriva istorijska istina.

SMENA NA SRPSKOM PRESTOLU I ČUDAN SAN KREMANSKOG PROTE

„Baš tih godina[4] \ kazivao je prota Zaharije, „kada u Srbiji to niko nije mogao ni slutiti, kum Miloš mi se poveri, da će iz zemlje otići naš knjaz Aleksandar Karađorđević.

Ja se samo nasmijem na ove njegove riječi, te mu reknem: — Hajde, bogati, Milošu, a ko će onda doći da vlada ovijem narodom?

— Stari knjaz Miloš — odgovori on.

— Kako stari knjaz, kume? Zar ne znaš da je on umro i da je sahranjen u Rumunjskoj?

— E, kume, Zarija, nije umro, nego je živ."

— Ne avetaj, kume, nego govori i zbori ko i ostali pametni iksani! Znaš li ti, nesretnice moj, da sam u novinama lično čitao i pročitao i da u njima lijepo piše da je stari knjaz mrtav.

— Ne ljuti se kume — mirno me opomenu Miloš i ne vjeruj tijem tvojim novinčugama, nego me čuj šta ću ti reći. Stari knjaz će doći u Srbiju da vlada, pa makar bio i mrtav, kako ti kažeš da jeste.

„I zaista," pričao je kasnije prota Zaharije, kroz koju godinu se pokaza tačnim da su vesti o smrti starog knjaza Miloša Obrenovića bile namerno proturene, te on 1858. godine ponovo dođe na presto Srbije. Ovo prorokovanje moga kuma, Miloša Tarabića, bijah poverio samo dvojici ljudi, i to mom kumu proti Milanu Đuriću i pobratimu proti Gavrilu Popoviću. Jes, bogme, da smo se sva trojica vaskoliko iznenadili, kada se te 1858. godine ove reČi Miloševe obisti-
niše..."

Prema protinom kazivanju, Miloš Tarabić je predvideo i tačan dan smrti kneza Miloša Obrenovića. Zbilo se to ovako:

„Sjedao sam pod orahom u mojoj avliji i uživo u toploti prvijeh jesenskih dana. Bijah prilično umoran te onako, sjedeći na klupi, zaspah . . . U taj mah, odjedanput, banu kum Miloš Tarabić. Ja sam dobro znao da je on umro još prije četiri godine, ali se potpuno svjesno prepustih ovom snijeva-nju, da vidim šta će se iz toga ishoditi te ga, u snu, zapitah:

— Otkud ti, kume?

— Ja došo da ti kažem neke vijesti — odgovori on.

— Kazuj, ionako za poslednjih deset dana ne pročitah nikakve novine!

— Ništa nemoj vjerovati tim tvojim novinetinama, već meni — važno će Miloš. — Zar te tvoje novinčuge nijesu pisale da je stari knjaz umro, a on, hvala Bogu, zdrav i živ!

— Pa jes, kume, imaš pravo — potvrdih ja, sjetivši se da su se sva ta njegova kazivanja o knjazu, odista, obistinila.

— E, sadeve čuj moj kume Zarija — reče, pa zatim upita: — Bogati, koji je danaske dan i godina?

— Četrnajesti, deveti mjesec 1858. lj. g.

— Ma, šta reče, četrnajesti deveti mjesec, kao da o nečemu razmišlja, stade on da ponavlja moje riječi. Posije će jopet reći:

— Vidi, kume, stari knjaz neće vladati ni pune dvije godine i umrijeće ovog istog dana, 1860. godine. Umrijeće čestito i lijepo od svoje smrti i starosti.

Zatim ga polako nestade iz mog sna, pa se namah opet pojavi i reče:

— Kume, sve ono što ti rekoh je prava božja istina.

Ja se uskoro probudih, te mi se u jednom trenu učini da sam, uistinu, razgovarao sa pokojnim Milošem, ali se poslije sjetih da je to bio sam san.

Kroz koji dan siđoh u Uzice te o ovome kazivah svome kumu proti Milanu Đuriću i pobratimu proti Gavrilu Popo-viću.

Poslije dvije godine, tačno na dan 14. septembra 1860. godine, slučajno bijah u Uzicu te sa svojim kumom Milanom i pobrom Gavrom sedjeh pred Drndovom kafanom, kada, eto policijskog pristava koji nam donese vijest da je stari knjaz umro danaske prije podne i da im je to iz Biograda, zvanično, u načelstvo, javljeno. Sva trojica, sjetivši se mojega sna, uglas zapitasmo: „Koji je danaske dan u godini", a on kratko odgovori: „četrnajesti septembar! ". Mi se samo zgledasmo.

Na sledećim stranicama ove knjige, kada se bude govorilo o prorokovanju Miloševog sinovca Mitra, srešćemo se sa protinom sumnjom u Mitrovo pričanje kako budan dozi-

vljava pojavu mrtvog strica. Naime, prota Zaharije je čvrsto verovao da Mitar samo prilikom sna vidi pokojnog Miloša, to jest onako kako ga je on u opisanom snu video. O tome je sa Mitrom vodio čitave polemike.

Ovo neverovanje prote Zaharija trajalo je više godina, sve dok se jedne večeri i sam nije uverio da je Mitar govorio istinu.

MILOŠEVE REĆI POSTAJU STVARNOST

O daljim Miloševim vizijama budućih događaja prota nam je ostavio sledeću zabelešku:
„Još za vrijeme mojega školovanja pokojni Miloš mi je kazivao da će poslije smrti staroga knjaza doći da vlada njegov sin Mijajlo. On će dobro vladati i svuđe će rado viđen biti. Oslobodiće srpske gradove i varoši od Turaka i kada budne riješavao da oslobodi Bosnu, poginuće od srpske ruke. Na moj upit ,,Kade će to biti?, uvijek mi je odgovarao: „uskoro", ili „Ti ćeš to kume doživjeti". | . Istina, to sam doživio. Miloš mi je rado govorijo i o sudbini knjaza Milana Obrenovića, i reko sledeće: ,,Mijajlo neće imati svoje đece, pa će poslije njega doći na prestolje Srbije da vlada jedno dijete iz roda Obrenovića. Ono, to dijete, će Srbiju namučiti i naučiti te će je proširiti i kraljevskijem vijencem vjenčati i ovjenčati.. . Ono će zajedno sa Černom Gorom objaviti rat Turskoj, ali će Turska carevina biti mlogo jaka i mi ćemo š njome teško na kraj izići . . . Ondaj će se umiješati Rusija. Neće ni njoj biti lakše, ali će pobijediti Turke. Sva naša bliska sela spaliće Turčin, ali ne boj se! Naša Kremna spaliti neće! Turci preko Sargana ne mogu preći. Kade se ovaj rat završi, Srbija će da ojača ... To dijete će ondaj već biti junoša (reč je o kralju Milanu Obrenoviću — prim. autora) te će metnuti na svoju glavu krunu kraljevsku, ali će biti zle sreće i umrijeće u najboljim godinama života svojega. . . On će imati sina jedinca (kralja Aleksandra Obrenovića — prim. autora). No, taj će biti još gore sreće od oca. . . Neće imati od srca poroda.. • Ondakar će jednoga dana sa svojom kraljicom poginuti u svojem konaku. . . Ubiće ih njihova vojska."

I, zaista, ove poruke Miloša Tarabića u potpunosti se obistiniše i prota Zaharije sve to dozive, jer:

• Godine 1860. stupi na presto Srbije sin kneza Miloša, Mihajlo Obrenović.

Verovao u kremansko proročanstvo: užički prota, Milan Đurić, politički prvak zapadne Srbije, osuđen od obrenovičevskog režima na dugogodišnju tamnicu. (Snimak iz 1901. godine.)

• Godine 1868. knez Mihailo poginu od srpske ruke u Košutnjaku.

• Pre svoje pogibije Mihailo oslobodi mnoge srpske utvrđene gradove i varoši od viševekovnog turskog ropstva.

• Knez Mihaila nasledi njegov sinovac Milan i 1876. godine objavi rat Turskoj.

• Iste te godine to učini i Crna Gora, ali sa Turcima, odista, bejaše teško.

• Godine 1877. Rusija objavi rat Turskoj i tako, uz velike napore, dođe do zajedničke pobede.

• Februara 22. 1882. godine knez Milan Obrenović proglasi Srbiju za kraljevinu.

• Kralja Milana nasledi njegov jedinac sin. Aleksandar Obrenović, koji ostade bez naslednika i kojeg, zajedno s njegovom ženom, kraljicom Dragom, ubiše njegovi oficiri, 29. maja 1903. godine.

Ružica i Draga: ćerke prote Zaharija, koje su lično poznavale drugog kremanskog proroka Mitra Tarabića i zapamtile svaku njegovu poruku. (Snimak iz 1874. godine.

a kraljevina Srbija stupa u rat sa Turskom 1912. godine (balkanski rat).

• Kada se uzme u obzir da su srpske trupe u tom ratu zauzele gotovo čitavu Makedoniju i Albaniju, onda se da lako sagledati da je Miloš Tarabić bio u pravu, kada je govorio: „Srbija će uzeti skoro cijelo Dušanovo carstvo".

• Srbija je jedva predahnula od ovog rata sa Turskom, a već 1914. godine dolazi do austrijskog ultimatuma i odmah zatim do direktnog sukoba, koji izrasta u prvi svetski rat.

Ne samo da su tokom ovog rata umirali i ginuli vojnici na bojnom polju, već je smrt kosila i pozadinu. Epidemije pegavog i trbušnog tifusa, a zatim glad i druge bolesti bile su glavni neprijatelji srpskih sela i gradova. Tako je samo u selu Kremnima, u prvim mesecima 1915. godine, umrlo preko pet stotina lica.

• Simbolična Miloševa poruka o tome kako će Srbija pune tri godine biti u mraku ostvarena je trogodišnjim trajanjem neprijateljske okupacije.

• Zanimljivo je napomenuti da je ovaj vidovnjak tačno prorekao angažovanje svih svetskih sila u ovom ratu, rekavši: ,,Ovaj rat neće biti samo Srbijin." U njemu su, kao što znamo, učestvovale: Francuska, Rusija, Engleska, Italija, Amerika i Japan sa jedne strane, a Austrija, Nemačka i Turska sa druge strane. Naravno, u ovom ratu učestvovali su i svi narodi koji su bili pod kolonijalnom vlašću navedenih država.

• Miloš je precizno predvideo da će u tom ratu nestati Austrije i Turske carevine. Svojim jezikom nepismenog seljaka, on je čak vizionarski sagledao i buduću političku kartu, kazavši sledeće: „Biće ih, ali će biti tako malene k'o nekoliko zrna gra u prepunoj ćasi." Tako je i bilo, jer je Austrija izgubila sve negermanske zemlje, a Turska sve one prostrane oblasti u kojima su živeli neturski narodi.

• Predviđanje da će Srbija biti carevina ne bi smelo da se shvati bukvalno. Pre svega, pri analizi Tarabićevih vizija budućih događaja mora se uzeti u obzir njegov veoma nizak stupanj opšteg obrazovanja. Sasvim je shvatljivo što se u njegovim porukama srećemo sa nizom raznih pojmova u kojima se veličina jedne države označava imenom carstvo. U ovom delu Miloševog prekognističkog opusa razumljivo je što on nije mogao da se izrazi imenom Jugoslavije, koje se u našem jeziku pojavilo tek posle njegove smrti, već je svoju poruku o stvaranju velike države Srba, Hrvata i Slovenaca -kasnije nazvane Jugoslavija — na sebi dostupan način iskazao kako je znao i umeo . . .

PRORICANJE SMRTI PROTI ZAHARIJU

Prema pričanju samog prote Zaharija i mnogih starijih Užičana, Tarabić mu je rekao sledeće:

„U onoj godini u kojoj će biti kraj ovog velikačkog svjetskog pomora (prvog svetskog rata, prim. autora), ti ćeš kume umrijeti. Oba ova rata, onaj kade smo ratovali samo sa Turcima i ovaj u kome je ratovao čitav svijet*, odnijeće ti dvoje unučadi. Jedno prije, a drugo poslije tvoje smrti. Od tvoje cijele vamilije u tom ratu će poginuti još četvoro."

I ova vizija Miloša Tarabića se, zaista, ispunila:

• U balkanskom ratu poginuo je junačkom smrću protin unuk, aktivni pešadijski poručnik Ljubiša Popović, a posle protine smrti, u sam osvit slobode, u Uzicu, umrla je omiljena Zaharijeva unuka, Julija Kulić, svršeni maturant Beogradske učiteljske škole. Od ostale protine familije, u prvom svetskom ratu poginuli siž: Mirko Popović, profesor Užičke gimnazije, Vlajko Jeremić, sveštenik, Košta Jeremić, svršeni preparandi-sta, i Grujica Jeremić, student prava.

Interesantno je napomenuti šta je svojevremeno o proti-noj smrti pričao ugledni užički lekar dr Iro Gutman, Bečlija, koji je s austrijskom vojskom, kao mlad sanitetski rezervni oficir, došao u Uzice u vreme prvog svetskog rata. Kao jedini lekar u ovom kraju, dr Gutman naročitu pažnju posvećivao je suzbijanju širenja raznih epidemija. Na tom poslu našao se u Kremnima, gde je 1917. godine lečio i samog protu Zaharija, čije je srce gotovo sasvim bilo otkazalo. Kao odličan kardiolog, dr Iro Gutman sveštenIku Zahariju davao je tada najbolje lekove i upućivao ga kako i kada koji lek da uzima. Sprijateljivši se s protom, ovaj veliki humanista i lekar skoro

** Zanimljivo je da Miloš Tarabić, kada govori o ovim ratovima, bez obzira što proriče daleku budućnost upotrebljava narativno prošlo vreme. Prim. autora.*

svaki dan dolazio je Zaharića kućama, ali protina bolest nikako nije prolazila. Doktor Gutman je bespomoćno kršio ruke, čudeći se što najbolji evropski i svetski lekovi protu Zahariju uopšte ne pomažu. Videvši da se zbog njegove bolesti ovaj dobri čovek iskreno žalosti, prota mu jednog dana priznade — da i ne uzima te lekove, jer čvrsto veruje u proročanstvo Miloša Tarabića, koje mu je kazivalo da će se rat završiti u onoj godini u kojoj on bude umro, pa je, eto, bolje da njega noma nego da ovoliki narod gine i umire.

Ovaj i drugi primeri ljudskog samopožrtvovanja pothranili su kod doktora Ira Gutmana zamisao da već te, 1917. godine napusti austrijsku vojsku i udoban život bečkog lekara i da ostane među Srbima, baš tu, u Uzicu, u kome će ga zateći i drugi svetski rat u činu sanitetskog potpukovnika bivše Jugoslovenske vojske. Kao žrtva nacizma, mučenički će završiti svoj časni život u jednom od okupatorskih logora.

Inače, od početka pa sve do kraja prvog svetskog rata, ova legenda — da će smrt prote Zaharija Zaharića nastupiti u poslednjoj godini ratovanja — bila je dobro poznata svakom seoskom i varoškom domaćinstvu, pa tako i vojnicima Užiča-nima na Krfu, a kasnije i na Solunskom frontu. Kada bi, preko Crvenog krsta, do bilo kog vojnika ili starešine Užičke vojske ili jedinica u kojima su ratovali Užičani došlo pismo iz zavičaja, svi su se živo interesovali za ostvarenje Tarabićeve poruke, te bi primaoca pisma odmah zapitali: „Ama, kaži ti nama, je li umro proto Zarija?"

Jedini koji je bio uporan u odbacivanju svake pretpostavke o bilo kakvom smislu kremanskog proročanstva bio je naš poznati marksista i prvak Radničkog pokreta Dušan Popović. Tako je 1915. godine, pred samu golgotu Srbije, u niskoj „Budućnosti" objavio satiričan prikaz, kao aluziju na sve tekstove koji su se bavili informisanjem javnosti o fenomenu predanja iz Kremana.

„Vrlo je teško dobiti od Boga koncesiju za proricanje", pisao je Popović svojim britkim stilom.

Iako u bliskom srodstvu sa protom Zaharijem Zahari-ćem, jer je njegov rođeni brat, profesor Mirko Popović, bio oženjen unukom protine sestre, Vidosavom, Dušan se nije ustručavao da pred članovima ove ugledne porodice, u svakoj prilici, uskoči u raspravu. Doslednošću izrazitog ateiste, osporavao je svaku vrednost vizija kremanskih prekognisti-čara.

Ovakav njegov stav naročito je nervirao protinog sestrića, ujaka Popovićeve snahe, profesora, a kasnije i senatora

Prota Zaharije sa dvojicom zlatiborskih sveštenika. Snimak je načinjen 1918. godine, nepunih dva meseca pre protine smrti.

Pavla Vujića. Njihova poslednja rasprava oko kremanskog proročanstva odigrala se u Draču 1915. godine, pred samo ukrcavanje srpske vojske u savezničke brodove koji su plovili prema Krfu. Iznuren i izgladneo, Dušan Popović je, još od junačke pogibije svoga najboljeg druga Dimitrija-Dila Tuco-vića, pao u veliku depresiju, javno žigošući rat, kao najsvirepiju ljudsku tragediju.

— Šta se sekiraš, Dušane — reče mu, da ga ohrabri, Pavle Vujić, tada rezervni major srpske vojske. — Mi ćemo pobediti, ne brini!

Ne znam da li, uopšte, postoji takva katastrofa kao što je rat i da li u njemu bilo koja strana može da bude pobednik? - - odgovori Dušan. - - Ali, što se mene tiče, znam da Srbiju nikada više neću videti!

Popović, zaista, Srbiju više nije video, jer je umro u Londonu 26. oktobra 1918. godine, gde je i sahranjen pored samog Marksovog groba.

Jedan uporni protivnik verovanja u bilo kakvo predose-ćanje i sam je podlegao tom osećanju kraja svog sopstvenog života.

KO JE GDE BIO U TO VREME

Vreme pojave kremanskih proroka, to je devetnaesti vek, njegov početak i kraj: Miloš (1809—1854) i Mitar Tarabić (1829—1899). Jedan stric i jedan sinovac „vide" sa besputnih, planinskih prostora ovoga dela sveta sve značajnije događaje svoga stoleća, iako nepismeni i bez osnovnih istorijskih i geografskih znanja.

Oni svojim porukama ispunjavaju ne samo vremensko razdoblje u kome su živeli, već idu i mnogo dalje, u ovo naše vreme i u ono koje dolazi.

Mesto gde su oni rođeni, gde su odrasli i živeli, to nije bilo čak ni selo, već zaselak sa desetak kuća Tarabića, u Kremnima, pod planinom Tarom, udaljen osam sati hoda od prvog većeg grada Uzica. Putevi, železnica, automobili su još daleka budućnost o kojoj se i ne sluti. Telefon će biti pronađen tek pred kraj veka. Bolesti se lece travama, umire se „od smrti", do prvog lekara treba na konju četiri sata jahanja, kolskom zapregom dva puta više. I škola je bila daleko, ne može se u nju zimi kroz smetove, a zima ovde traje ponekad i više od pola godine.

Srbija je tada zahvatala prostore Beogradskog pašaluka Turske imperije. Nalazila se na periferiji velikih događaja, prepuštena sama sebi u borbi za nacionalno oslobođenje.

Prvi srpski ustanak će biti ugušen u krvi sa svim posledicama koje su 1813. godine zadesile nezaštićeni srpski narod. Tek desetak godina kasnije, posle pobede Rusije u ratu protiv Turaka, 1829. godine, vođa drugog srpskog ustanka, knez Miloš Obrenović, uspeće da zainteresuje ruskog imperatora Nikolu Prvog da obrati pažnju na strateški značaj Si bije i da kao pobednik nad Osmanlijskim carstvom izdejstvuje od poraženog turskog sultana da potpiše poznati hatišerif, kojim će Srbiji biti zagarantovana izvesna autonomija, a knezu

Milošu data svečana povelja koja ga je proglašavala za naslednog kneza.

I dok se na srpskom tlu smenjuju ustanci, Engleska, Austrija, Rusija i Švedska pokreću treći koalicioni rat protiv Francuske. U bici „triju careva", Napoleon će kod Osterlica pobediti ruskog i austrijskog cara, dok će na moru engleski admiral Nelson poraziti francusku flotu kod Trafalgara.

Bonaparta dobija od Austrije Dalmaciju, pa njegova vojska 1806. godine ulazi u Dubrovnik. Pre nego što će okupirati Republiku svetog Vlaha, Napoleon poražava Prusku u bici kod Auerštata.

Dve godine kasnije, prisiliće i španskog kralja da abdicira, pa će na njegov presto postaviti brata Žozefa.

Jedna bitka smenjuje drugu. Francuska će kod Vagrama, 1809. godine, potpuno poraziti Austriju i diktirati joj takozvani Šenbrunski mir po kome će Austrija izgubiti znatan deo svojih teritorija: Tirol, Galiciju i čitavu Jadransku obalu.

A za to vreme, na Novom kontinentu, južnoameričke kolonije odvajaju se od Španije godine 1811. počinju oslobodilački ratovi u Urugvaju, Kolumbiji i Venecueli. . .

Ponovo u Evropi, sledeće, 1812. godine, Napoleon kreće na Rusiju. Posle bitke kod Borodina ulazi u Moskvu, ali će Moskva biti zapaljena, a požar će prisiliti francuske trupe da se u oktobru iste godine povuku iz opustele ruske prestonice. Beskrajni prostori, jaka zima, glad i stalni prepadi ruskih jedinica uništiće ,,Veliku armiju" Napoleona Bonaparte.

Svet toga vremena biće svedok kome francuskog imperatora koja će trajati sve do 1814. godine, kada će savezničke snage pod komandom pruskog maršala Blihera konačno napasti Francusku na njenim prostorima i istog leta ući u Pariz. Napoleon će biti prisiljen da ode u progonstvo na ostrvo Elbu a posle kratkotrajnog povratka na vlast umreće u novom progonstvu na Svetoj Jeleni. . .

Miloš, kasnije i Mitar o svemu tome jedva će nešto načuti, kad im očevi budu pričali o velikim bitkama i carevima koji su se tukli međusobno, dok su oni još kao deca trčali bosonogi oko kuće i išli za stokom, daleko od škole i učenja.

A za to vreme, na polju svetske književnosti zablistaće imena Getea i Šilera. U Srbiji će, na žalost, na svakih pet stotina stanovnika biti samo po jedan pismen Čovek. U to vreme Srbija još nema sopstvenu hartiju na kojoj bi štampala knjige i novine, već je uvozi iz Austrije.

U nas će se u predasima između krvavih borbi pevati

one duge dvoglasne pesme „izvika", i uz njih, uz rođenja, slaveći mir, davati deci imena Slavimir, Ljubomir, Milomir, Zvonimir, Svetomir, dok će svetom evropske muzike vladati jedan Ludvig van Betoven i njegova simfonijska muzika.

I tako, od jednog ostvarenja do drugog.

Na Novom kontinentu, Amerikanac Robert Fulton pri-kazaće 1807. godine na reci Hadson novi izum ljudskog uma — parobrod, dok će tri godine kasnije londonske domove i ulice obasjavati plinska svetlost.

Za to vreme u kraju kremanskih proroka najbrže prevozno sredstvo i dalje je volovska zaprega, reke se mogu samo gaziti ili preplivati, ponegde nekim čamcem ili splavom preći, dok se kuće i prilazi osvetljavaju plamenom luča.

Ipak, u to vreme mraka i nevolja, samouki Vuk Stefano-vić Karadžić započeće rad na reformi srpskog jezika i pravopisa i izmisliće najsavršeniju azbuku na svetu: jedan glas — jedno slovo, i načelo „piši kao što govoriš".

Ako nema tehnike — ima duha.

Tokom prve decenije devetnaestog veka počeće naglo da pucaju gvozdeni okovi Osmanlijskog carstva. Godine 1821. dići će se i grčki narod na ustanak protiv Turske. Pomoći će ga brojni dobrovoljci iz Evrope. Među njima biće i čuveni engleski pesnik lord Džordž Bajron. Veliku pomoć grčkom narodu pružiće tri svetske velesile toga vremena: Rusija, Engleska i Francuska, koje će u bici kod Navarona 1827. godine do nogu potući moćnu tursku flotu.

Tako će Grčka nekoliko godina kasnije postati nezavisna kraljevina, a njen prvi vladar biće nehelenske krvi, princ Oto Bavarski. I dok se nova kraljevina na Balkanu razvija u samostalnu, modernu državu uz obilnu pomoć hrišćanske Evrope, Srbiju razdiru unutrašnje političke borbe, previranja i dinastijski sukobi, kojima je prethodilo svirepo Karađorđevo ubistvo u Rado vanjskom lugu 1917. godine.

Ali, u tim burnim vremenima, kada se gasi Turska imperija, ni hrišćanska Evropa neće ostati pošteđena unutrašnjih političkih potresa. U julskoj revoluciji, 1830. godine, Pariz će ponovo dići svoje barikade i sa prestola Francuske zbaciće kralja Šarla Petog. Umesto njega izabraće „kralja -građanina" Luja Filipa.

Pod njegovom vladavinom Francuska će osvojiti Alžir. Rusi će sa svoje strane ugušiti ustanak Poljaka i od ove zemlje stvoriće pokrajinu svoje imperije.

U nas će, u to vreme, gospodariti vladika Petar Drugi Petrović Njegoš, pesnik i državnik, koji će kod ondašnjih

velesila izdejstvovati da Crna Gora prvi put dobije tretman samostalne države.

Jedan drugi državnik, sa one strane Atlantskog okeana, koji će kasnije, videćemo, naši proroci nazivati„velika voda", peti po redu predsednik Sjedinjenih Američkih država, Džems Monro, proklamovaće 1823. godine svoju poznatu doktrinu „Amerika — Amerikancima!” i zabraniti svako mešanje Evrope u oslobodilačke ratove južnoameričkih kolonija. U stvari, biće to početak ere dugotrajnog američkog izolacionizma koji će biti prekinut tek u prvoj deceniji dvadesetog veka, početkom prvog svetskog rata.

U Srbiji će buna Milete Radojkovića prisiliti kneza Miloša Obrenovića da na pravoslavni praznik Sretenje, 1835. godine, donese prvi srpski ustav. Miloš će ovim činom uspeti da smanji unutrašnja vrenja u svojoj autonomnoj kneževini, ali će na sebe navući gnev ruskog cara Nikole Prvog, kao i same Porte. Rusija i Turska zbog toga će godine 1838. diktirati Srbiji novi ustav, koji će znatno smanjiti uticaj Miloševog apsolutizma. Ogorčen na ovakav postupak velesila, knez Miloš će iduće godine otići u emigraciju.

Polovinom devetnaestog veka Evropa će doživeti vrhunac svog romantičarskog stvaralaštva. Krasiće ga imena Bajrona, Puškina, Igoa, Lamartina, Švaba, Skota, Rankea, braće Grim i mnogih drugih.

Talas evropskog romantizma zapljusnuće i obale Amerike, pa će svet doznati za jednog Edgara Alana Poa.

Ali, ni našim prostorima neće više vladati muk. Poput usamljene zvezde, zablistaće stvaralaštvo crnogorskog pesni-ka vladike Petria Petrovića Njegoša, sadražajem „Gorskog vijenca" i „Luče Mikrokozme".

Od velikih filozofskih dela — do velike muzike. Evropa toga vremena upoznaće imena Šumana, Mendelsona i Suberta.

Srbija će izaći iz svojih manastirskih zidina do evropske prosvećenosti, delom „Život i priključenija".

Na svom prestolu Srbija toga vremena promeniće mnoge vladare. Na mesto kneza Miloša doći će njegov sin kriez Mihailo Obrenović. Posle njega, Karađorđev sin Aleksandar. Godine 1858. Svetoandrejska skupština Kneževine Srbije ponovo će za vladara izabrati kneza Miloša Obrenovića.

U vreme svih tih zbivanja u zabitom selu Kremnima živeo je Miloš Tarabić, koji je svojim čudnim talentom iznenađivao sve one koji su imali prilike da ga vide i čuju. Svima je govorio: kako će se zemlja meriti i prema meri danak plaćati

(predviđanje uvođenja poreze na zemljište prema površini; kako će novac biti kao riblja krljušt (predviđanje upotrebe metalnog novca); kako će doći vrijeme kada će dukati biti rijetki i neće se vidjeti po pola godine. Umjesto njih ići će hartija i svi će biti zadovoljni kada im ona u jandžiku zašušti."

Ta „tajna veza" ovog kremanskog seljaka sa „svetom budućnosti", odnosno sa onim zbivanjima koja se u trenutku njegovog preskazivanja nisu mogla ni naslutiti, zaokuplja sve veću pažnju svih učenih ljudi toga vremena.

Miloš Tarabić će predvideti ubistvo kneza Mihaila u Košutnjaku. Zatim, kraljevanje mladog Milana Obrenovića i njegovu ženidbu sa ruskom plemkinjom Natalijom Keško. Predskazaće i vladavinu Milanovog sina, tragičnog kralja Aleksandra, kao i krunisanje „građanke" Drage Mašin za srpsku kraljicu. Neće mu ostati nepoznat ni Majski prevrat 1903. godine i dovođenje Karađorđevog unuka Petra na presto Srbije. Govoriće i o „osvećenom Kosovu", odnosno balkanskom ratu 1912. godine. Predvideće i prvi svetski rat „kade u jednoj varoši u Bosni koja budne imala sedam mostova od hajdučke puške poginu čoek i žena", ali i one druge, daleke događaje koji svojim kovitlom budu zahvatili Evropu i ostali svet.

Drugi kremanski prorok, Mitar Tarabić, znao je da će poslednji turski vojnik zauvek napustiti Srbiju 1867. godine.

U trenutku košutnjačkog masakra on se nalazio na užičkoj pijaci, viknuvši: „Ubiše knjaza"!!

Sagledao je ishode ratova sa Turcima koji su se zbili 1876. i 1877. godine. Objašnjavao je kako će tada knez Milan krenuti da „osvijeti Kosovo", ali će „stati" i „čerez nečega zadovoljan neće biti". Događaji su, zaista, pokazali da nije bio zadovoljan uslovima diktata Sanstefanskog mira, kojim je Rusija garantovala stvaranje takozvanog Velikog bugarskog carstva na račun nekih vitalnih delova srpskih teritorija. Naslutio je da će takav postupak „starije pravoslavne braće" naljutiti „knjaza Milana", koji će se otad zauvek okrenuti Austriji i s njom sklopiti tajnu konvenciju.

U to vreme, u susednoj Italiji Garibaldijev pokret doživeo je svoj pravi trijumf. Danas svi Apeninci znaju da je to počelo da se događa daleke 1860. godine kada se njihov vođa sa svojim ne tako brojnim pristalicama iskrcao na Siciliju.

U Americi će otpočeti rat između severnih i južnih država (1861- -1865). U stvari, to je bila borba za oslobođenje

od ropstva miliona crnih robova koji u južnim državama, nisu imali nikakva prava. Pobedu severnih država rastužiće vest o atentatu na prvog predsednika Sjedinjenih Američkih Država, Abrahama Linkofna, ljutog protivnika bilo kakvog vida ropstva.

Pre kraja ovih događaja, tačnije 1864. godine, u Londonu će se obaviti osnivanje Prve radničke internacionale. Njen osnivač biće Karl Marks.

Sa neskrivenim ponosom Francuzi će pominjati 1871. godinu. Bila je to godina postanka prve proleterske države -Pariške komune, koja je, na žalost, trajala samo sedamdeset dva dana.

Kroz sve te godine Engleska doživljava pun ekonomski procvat, koji će biti obeležen imenom vladarke ove velike kolonijalne sile, kao Viktorijanska epoha.

Početkom 1881. godine Francuska će osvojiti Tunis i staviti ga pod svoj protektorat, dok će Engleska 1883. okupirati Egipat.

Ne dovršivši svoje delo „Kapital", u to vreme umreće u Londonu osnivač naučnog socijalizma Karl Marks.

Tada će svetskom likovnom umetnošću, pojavom francuskog slikara Kloda Monea (1840—1926), zagospodariti novi pravac slikarstva impresionizam, dok će svetom muzike dominirati imena ruskih kompozitora Pjotra Iljiča Čajkovskog i Nikolaja Rimskog Korsakova.

U oblasti naučnih grana *elektronike* i radiotehnike jugoslovenski genije Nikola Tesla izumeće 1886. godine motor na principu rotirajućeg magnetnog polja. On će tokom svoj* života (1856—1943) patentirati još sedam stotina najzapaže-nijih pronalazaka.

Krajem pretposlednje decenije devetnaestog veka, 1889. godine, Pariz će ponovo privući pažnju čitavog sveta, u njemu će biti proglašena Druga socijalistička internacionala.

Dve godine pred kraj 19. veka izbice rat između Sjedinjenih Američkih Država i Španije. Tim ratom Španija će prestati da postoji kao velika kolonijalna sila. A sledeće, 1899. godine, u južnoj Africi, Englezi će krenuti u rat protiv holandskih doseljenika - Bura.

I dok počinje poslednji rat devetnaestog stoleća, tamo daleko od ovih prostora „preko velikih voda", u svome selu pod Tarom, umire i drugi kremanski vidovnjak, Mitar Tarabić; čovek koji je prorekao tolike događaje i sudbine svojih najbližih, proreci će i svoj sudnji čas, toga poslednjeg dana života. Umreće - proričući!

Zdrav i krepak ratar, koji je toga jutra pred smrt kosio livadu ispred kuće, zatraži od svog kuma, prote Zaharija Zaharića, da ga živog i zdravog opoje, jer mu u predvečerje ,,valja mrijeti". Reče: ,,Tako mi je kazato", i tako bi.

U vreme ove neobične smrti, prestolom Srbije vladaće poslednji Obrenović, sin kralja Milana i eks-kraljice Natalije, Aleksandar Prvi, čiji je kraj Mitar takođe prorekao; tačan dan i način ubistva ovoga srpskog vladara.

Mitar je predvideo i druge daleke događaje kao što su: drugi svetski rat, kraj kolonijalizma, tako razvijenog u njegovo vreme, i osnivanje nezavisnih afričkih i azijskih država. „Znače" Mitar, i za mnoge naučne izume, koji se za vreme njegovog života, nisu mogli ni naslutiti za kosmičke rakete, televiziju.

A Srbija toga vremena u kome su se pojavili i živeli Miloš i Mitar Tarabić nije znala čak ni za dobre drumove, da se ne govori o drugim komunikacijama. Za vreme turske vladavine samo su delimično obnavljani stari rimski putevi, kao i neki drumovi srednjevekovne Srbije.

PORUKE MITRA TARABIĆA

Drugi kremanski prekognističar bio je Mitar Tarabić, sin rođenog Miloševog brata. Rođen je 1829, a živeo je do 1899. godine. Punih sedamdeset godina. Kao i njegov stric Miloš, Mitar je, takođe, bio nepismen^ ali se razlikovao od svoga strica. On nije bio osobenjak. Staviše, voleo je da bude na svakom saboru, slavi i ostalim seoskim svetkovinama. Oženio se u svojoj osamnaestoj godini i imao srećan porod. Za razliku od Miloša, još od najranije mladosti je pokazivao više sklonosti za zemljoradnju nego za stočarstvo. Tako je ceo svoj život proveo na selu, retko kad idući za ovcama po Tari. Duge zimske večeri provodio je na seoskim poselima u društvu mlađih seljana.

O svojim vizijama budućnosti govorio je veoma malo.

Počeo je da proriče tek posle navršene dvadesete godine, baš kao i njegov stric Miloš. Poveravao se jedino svome kumu proti Zahariju Zaharıću, koga je neobično voleo i poštovao. Kasnije je otvarao srce i pred ostalim učenim ljudima ovoga kraja, kao što su bili profesor univerziteta Aćim Stevović, Milenko Turudić i užički sveštenici Gavrilo Popović i Milan Đurić. Veliko poverenje imao je i u zeta prote Zaharija, Dimitrija-Mitu Karića, člana Državnog saveta Kraljevine Srbije, kasnije i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

Voleo je za sebe da kaže da je običan „božji rab Matija", jer je ovo ime dobio na sam dan svog rođenja, kada su se još nekrštena deca polivala „svetom vodicom".

U početku, u svojim prekognističkim vizijama čuo je samo glasove, za koje, poput Miloša, nije umeo da objasni ni kako ni odakle dolaze. Kasnije, njemu se, navodno, uvek, u ponoć, javljao i dolazio njegov umrli stric Miloš, koji mu je, još za života, kazao da će mu se prikazivati i posle smrti, i na njega preneti svoje vidovnjačke sposobnosti.

Na pitanje svog kuma Zaharija - - otkud on sve to zna, Mitar bi mu odgovarao: „Tako mi je kazato."

Mitar je svojim vizijama dopunjavao ono što je već izrekao njegov stric. Ali, za razliku od Miloševog, jezik Mitra Tarabića bio je daleko izražajniji, a samim tim i precizniji u opisu budućih događaja. Osim toga, živeo je životom svog vremena, kao i prota Zaharije, pa ga je bilo mnogo lakše razumeti nego već umrlog Miloša, čije su leksičke mogućnosti bile sputane njegovim nekomunikativnim načinom života.

A o tom vremenu i likovima Mitra Tarabića i prote Zaharija kazuje nam i jedan sačuvan zapis:

— Ti si, kume? - začu se popadijin glas s one strane vrata. — Sedi, okrepi se. Duga ti je puta noćas.

— Sad ću ja, kume — ponovi i proto njene reci, koje Mitar jedva razabra, jer dopirahu kroz zatvorena vrata protine sobe, koja je za njega, Mitra Tarabića, još i danas predstavljala veliku tajnu, bez obzira što se od davnina, bejaše okumio sa protom.

Nije ni voleo da u njoj bude sa svojim kumom. Kad god bi boravio u toj odaji, činilo mu se da život kojim živi i nije baš ono pravo bitisanje. Neka Bog oprosti njemu, običnom božijem rabu — Mitru, ali ga nekakva strava hvataše od mnoštva ukočenih pogleda svetitelja, koji su ga sa onih živopisnih ikona nekako strogo, a stalno mu se činjaše i prekorno „pogledavali". A kada bi pri tom ugledao protu Zaharija kako na belom papiru ispisuje čitav niz kuka i zavijutaka za koja će saznati da se zovu — slova, i da se ljudi preko njih mogu razumeti, nije se osećao na svome, naročito ne u tom mnoštvu raznih knjiga, sa polica svih zidova koje su ispunjavale protinu sobu, najveću od svih odaja njegove velike, nove kuće.

Jedino onda kada mu se „ono kazivaše i prikazivaše*' i kada bi posle „toga", čak sa planine, ili od svoje kuće, žurio protinom domu, da o tome što je „video" i „čuo" obavesti svoga kuma, slobodnije je ulazio u ovu sobu, jer mu se tada pričinjavalo da se nekako i sam poistovećuje sa tim knjigama i svecima, pa čak i da nadvisuje sve te knjižurine i svetitelje.

Ali, ove večeri ne bese takav slučaj, jer u ovaj dom zakorači po protinom pozivu. Zbog toga, kada ga kum pozva unutra, pristupi u sobu, pognute glave, ne gledajući okolo sebe, pa više uplašeno, nego pobožno, hitrim korakom, priđe proti i poljubi ga u ruku.

— Neka, neka, Mitre reče mu kum Zaharije, nijesam ja nikakav svetac, a danas, kume, i nema nikakvog pričesta da me poljubiš u ruku.

Ne zamjeri, ko velim duhovno si lice, pa neće biti zgoreg da ti priđem ruci.

— Pusti to, Mitre — odgovori prota — duhovi su na nebu, a ljudi na zemlji.

Dobro, kume, kako Bog i ti kažete — saglasi se Mitar.

Sa ovom rabotom ne miješaj Boga, nego samo mene — uzviknu prota!

Mitar se prekrsti i zausti da kaže svome kumu, kako je, od prilike, sve u Božjoj ruci, ali u tom trenu uđe protinica i pozva ih na večeru. Prota kao i da ne ču ovaj njezin poziv, već završivši pismo stade poluglasno da ga pročitava. Mitar u drugoj odaji ne htede da sedne za trpezu bez domaćinovog prekršta, već nekako skrušeno stajaše pored ove sovre.

Mitar se razlikovao od strica Miloša ne samo po svom svakodnevnom načinu života, već i po znatno preciznijim viđenjima budućih događaja. Neke njegove vizije odnose se na sadržaje onih predviđanja o kojima je govorio i sam Miloš Tarabić.

Mitar je o tim predviđanjima svoga strica govorio samo onda kada bi osetio da te vizije treba oživeti pojedinim detaljima, koji su nedostajali Miloševim vizionarskim kazivanjima. Njegova reč o tim događajima, u suštini, predstavlja njihovo šire analitičko objašnjenje.

Glavno obeležje njegovog prekognističkog opusa je sagledavanje daleke budućnosti. U svojim vizijama on dolazi do kraja sadašnje civilizacije. Mitrove vizije govore o stvaranju nekog novog savršenijeg čoveka.

Njegov jezik je svež, a na nekim mestima poetski metaforičan. Njegove poruke su najansirane, jedva primetne. Iz njih, kroz didaktički govor izbija i neki revolt i optimizam. Ali, sve je podređeno slici određene budućnosti. Samo je ta distanca negde nejednaka. Kroz njegove poruke progovara vapaj nad promašajima savremenog i budućeg čovečanstva. Ta jadikovka je jača ukoliko je zabluda aktera budućih događaja izraženija. Nemoćan da izmeni tok neumitnih dana koji se gomilaju ispred njegovih godina, Mitar Tarabić često tuguje nad njima.

I dok je prvi kremanski vizionar na svojim skrovitim mestima doživljavao, pored glasa, i sliku budućih zbivanja, Mitar je sve to saznavao na daleko čudniji način. . .

GLAS I POJAVA MRTVOG STRICA

O tome kako je Mitar, „video" buduće događaje, najbolje svedoči sledeće kazivanje samog prote Zaharija.

„Jednoga dana dođe do mene moja kuma, Mitrova žena, te mi se povjeri da se njezin čovjek u gluvo doba noći oblači, obuva, izlazi napolje i u kuću uvodi nekakvog svijetlog popa. Kad š njime nasamo ostane, ondakar zaključava vrata od sobe te sjedeći kraj ognjišta nešto pričaju, ali ništa ne jedu niti piju. . . ^

Mene ova kumina priča podstače te neđe uoči Jovandana zaokupim ja Mitra da mi kazuje s kim se to popom noću sastaje i razgovara. Tada mi on, ko na nekoj ispovijedi, ovo ispriča:

— To je, kume, bilo sadevo, oko Božića. Čujem ja da neko u pola noći udara štapom o vratnice, te nako, napola obučen, izađem napolje. Ne viđeh nikog pa pomislih da me uvo omanulo, te taman mišljah da se vratim u kuću, kad se iz mrklog mraka oglasi jedan glas, koji mi kaza:

— Ne boj se, Mitre, ja sam! . . .

Okrenuh se, kade tamo, kod kućera, stoji prilika čoeka, pa pođe pravo k meni. Prepadoh se, a on ko da mi razaznaje misli, nako, blago, reče:

— Ne plaši se Mitre. . . Zar me ne prepoznaješ?

— Jok — reknem mu ja.

— Ja sam tvoj stric Miloš.

— Ali, ti si umro prije mlogo godina! — reknem mu ja.

— Jesam! No, zar se ne sjećaš kad smo za ovcama išli planini da sam ti reko da ću ti se javiti i posije moje smrti?

Ja se ondakar sjetih da mi je to davno, odista, kazivo te mu priđem bliže i prepoznam ga.

Prema protinom kazivanju, on je Mitra, tom prilikom, zamolio da mu što vernije opiše izgled pokojnog Miloša.

Mitar se, u prvi mah, nekako čudno nećkao pa je, posle nekoliko trenutaka, svome kumu mirno odgovorio:

— Lijepo je izgledo, moj kume Zarija. Na njemu nekak va mantija, a po njojzi ko da blago svijetle rojevi svitaca, samo nekom neopisanom svjetlošću. Taka mu je i glava bila.,*.! Bijela, a nekako svijetla . . . Cjelivah ga u ruku, a ona meka ko da vunu na preslici drži. Dodirnem ga po mantiji, a ona isto nako, kadivena. Sve mi se čini da bi rukom kroz njega mogo proći. . .

Zbog ovog, nestvarnog opisa, sveštenik Zaharije je bio uveren da je Mitar sve to sanjao ili halucinirao. Tada je između njih započeo, prvi put sumnjičav razgovor:

— Da nijesi ti to sve snijevao, moj Mitrašine?

— Kakvo snijevanje! Snijevam li ja, kume, kad vako, sadevo, s tobom govorim?

Ja mu na to reknem:

— More biti, Mitre da si nešta, nako u snu, sam sa sobom razgovarao, pa se i kumi pričinjelo da s nekijem drugim pričaš. . .

— Bože, kume Zarija! … je '1 ti to ona moja ženturina rekla da je viđela svijetlog popa, kojeg uvodim u kuću i š njim razgovaram?

Ja mu reknem da jeste, a on mi unakrsti:

— E, pa ako je to sve snijevo, nije mogla i ona snijevati isti san?

— Dobro, kume Mitre, a kako on ode od tebe i šta reče?

— Reče da će se jopet javljati i od ondaj mi se javi jošte nekoliko puta. Posije mi kaza da je vrijeme da se rastanemo te ja iziđoh u avliju da ga ispratim. . . Tako, polako, dođosmo do kućera, a njegova se prilika zaplasti k'o plast sijena i tako ga, nekako, nestade. . .

— Kako? — jopet ga priupitah.

— Pa, ne umijem da ti to objasnim ovijem, ljudskim riječima, jerbo što godđ da ti rečem, jopet neće biti onako kako je u istinu bilo.

Ja ga zamolim da to pokaže kako zna, a on mi ondakar reče:

— Nekako se zgrudva te postade ko grudva snijega... Sjajna i ko zlatna. Jal' grudva, jal ćasa, to ti ne umijem iskazati. . . Posije, to poleće u nebo i meni se činjaše da ode među same zvijezde.

SVETO ANDREJSKA SKUPŠTINA

Jedno od najpreciznijih i najdetaljnijih proročanstava Mitra Tarabića bese predviđanje događaja oko ponovnog dolaska starog kneza Miloša Obrenovića za vladara Srbije.

O tome rečito govori ovo pričanje Zaharija Zaharića:

„Kad su 1858. godine raspisani izbori za Skupštinu, neki su htjeli birati mene za poslanika, a drugi nekog Tomu Đorđevića, seljaka iz Kremana, koji čak nije bio ni pismen.

Mnogima moje kandidovanje nije bilo po volji, jer tada još bijah mlad, ni trideset godina nijesam imao.

Inače, oko tijeh izbora bilo je dosta okršaja. Tada, pred same izbore, slučajno sretoh kuma Mitra Tarabića, koji mi reče:

— Vidje li, kume Zarija, đe će i naš Tomo Đorđević birati knjaza!

Ove riječi su me prilično zbunile, jer nijesam mogo ni pretpostaviti da će na moje mjesto u Skupštini sjesti običan, nepismeni seljak. Takođe, niti ja, niti iko drugi nije mogo ni slutiti da će ta Skupština *birati knjaza.*

Skupština je bila dvojaka, hoću reći, sastavljena od dvojakih poslanika. Jedne je birao narod, a drugi su u poslaničke klupe sedali po svome zvaniju i činu. Među njima bili su predstavnici Kasacije i Apelacije*, zatim svi prijedised-nici prvostepenih sudova, sedamnajest načelnika okružija, dvadesetijedan predstavnik sveštenićkog i mirskog reda i
četiri vladike.

I, odista, na dan svetoga Andrije Prvozvanog, 30. novembra, Skupština se sastade, a 12. decembra te iste, 1858. godine, izabra knjaza Miloša Obrenovića, koji je tada još bio u Bukureštu.

* vrste najviših sudskih institucija: Kasacioni sud; apelacioni sud prim. autora.

Ja ondaj, odista, nijesam bio izabran, već je među deputircima, u toj Skupštini, sjedio Tomo Đorđević i umjesto knjaza Aleksandra Karađorđevića birao za vladara Srbije knjaza Miloša Obrenovića.

O ovome sam u svoje vrijeme pričao svome prijatelju i pobratimu, užičkom protojereju Gavrilu Popoviću, koji je, takođe, kao deputirac, bio na Svetoandrejevskoj skupštini i sa ostalima birao knjaza Miloša.

Ja sam pobra Gavra zapitao — da li je bar štogod, uoči saziva ove Skupštine, naslućivao, ili mogao da zna o ovom knjaz-Miloševom izboru? Proto Gavrilo mi je rekao da ništa nije mogao da nasluti, niti da zna da će ta skupština birati knjaza Miloša.. .

„Kako to", kazao sam mu ja. „Ti tamo u Beogradu", pa nijesi znao, a ja u Kremnima pa znam".. .

Tada sam mu rekao da sam o ovom biranju knjaza Miloša Obrenovića čuo od Mitra Tarabića, a proto Gavrilo se samo čudu čudio."

UBIŠE KNJAZA

Dvadeset devetog maja 1868. godine zabeleženo je u Uzicu Mitrovo frapantno viđenje ubistva kneza Mihaila Obrenovića.

Mitar se tog dana našao u ovom gradu, nekim svojim poslom. Varoš je vrvela od mnoštva građana, a naročito seljaka, jer je bio pazarni dan. U društvu svojih Kremanaca i nekoliko prijatelja iz sela Bioske i Stapara, on se nado, na glavnom užičkom, varoškom raskršću, zvanom „Megdan". Kao i obično, pričali su i raspitivali se koji trgovac daje najviše voska, soli i šećera za njihovu vunu i jagnjeće kože.

Bez ikakvog povoda, Tarabić se izdvoji od svog društva, popevši se na sam vrh jedne kupaste gomile kamenja, koja se tu nalazila zbog popravke kaldrme na glavnoj čaršijskoj ulici.

Na vrhu postoja nekoliko trenutaka bez reci. Ne izusti ni glasa, niti začuđenim prijateljima objasni ovaj svoj postupak.

Svi ga začuđeno gledahu, kad on iznenada, viknu:

„Kuku narode! Izgubismo knjaza! Eno, vidim kako se bori sa životom! . . . Ubiše knjaza! Ubiše knjaza!"

Dok je ovo izvikivao, oko njega se okupi mnoštvo ljudi. Svi su se krstili i sa strahom, nemo zagledali jedan u drugog, verujući da je Mitar poludeo.

Prošlo je desetak minuta otkako je on, neprestano, jadikovao za knezom Mihailom, kad se na „Megdanu" pojavi poveća grupa pandura, koja ga jedva savlada i svezanog povede u okružni zatvor.

„Ama, šta vam je ljudi" bunio se Mitar. „Šta to radite sa mnom? Zar ne vidite kako nam dušmani ubijaju knjaza?!"

Za to vreme u Beogradu, Garašanin je jurio u karucama, od Knjaževog konaka u Topčideru ka Narodnoj skupštini u centru grada, dok je u užičkoj apsani, ni kriv ni dužan, čamio Mitar Tarabić.

Molio je apsandžije i ključare varoškog zatvora da ga puste. Uzalud! Njegova „krivica" bila je samo u tome što je iz dalekog Uzica, svojim očima sagledao košutnjačku tragediju, u kojoj je, na najsvirepiji način, ubijen knez Mihailo Obreno-vić, a mladi knežev ađutant, Garašaninov sin, smrtno ranjen.

Objašnjavao je pandurima da je, pored kneževog ropca, čuo i vapaje nekih žena i video kako gine jedna od njih, ali nije imao ko da ga sluša. Sve je bilo uzaludno. Mitru niko nije verovao ni jednu jedinu reč . . .

Tek sutradan, kada su ga, u prisustvu okružnog načelnika, zapitali — otkuda i kako je sa te daljine mogao da u samom momentu masakra u Košutnjaku sve to dozna, Mitar im je odgovorio da se, odjednom, pred njegovim očima ukazala jasna slika kneževe pogibije.

Radi utvrđivanja identiteta, policijski pristav ga je zapitao — da li je on Mitar Tarabić, seljak iz Kremana, za koga se već zna da prorokuje. Ovaj kremanski vizionar, ogorčen zbog postupka užičke pandurije, s prezirom mu odgovori: I

„Nijesam ja nikakav prorok, nego običan rab božji, Matija".

Zbog toga, dr Radovan Kazimirović greši kada, u svom delu „Tajanstvene pojave u našem narodu — Kremansko proročanstvo", navodi da ovaj događaj na užičkoj pijaci ne treba pripisivati Mitru Tarabiću već „nekom" vidovnjaku Matiji.

Vrlo je verovatno da se, prilikom pisanja svoje knjige, pokojni dr Kazimirović oslonio na nepotpunu arhivsku građu bivšeg Užičkog okružja, te je, nemajući vremena da se kod prote Zaharija detaljno raspita o Tarabićima, nehotice, napravio ovaj propust.

Kazimirovićeva tvrdnja da ovo proročanstvo o pogibiji kneza Mihajla Obrenovića ne pripada Milošu Tarabiću sasvim je logična, jer je Miloš umro 1854. godine, a pomenuti događaj u Uzicu zbio se 1868. godine. Međutim, on takođe navodi da ova iznenadna vizija smrti srpskog vladara ne može biti pripisana ni drugom kremanskom prekognističaru, Mitru, za šta nema osnova jer je Mitra smrt zatekla tek u pretposle-dnjoj godini prošlog veka.

Osim toga, dr Kazimirović nije poznavao naravi Miloša i Mitra Tarabića. Sasvim je i razumljivo što je sve to njemu ostalo nepoznato. Naime, dr Kazimirović nije nikada duže živeo među ljudima užičkog kraja te mu je, samim tim, nedostajala mogućnost da ih bolje upozna. On nije znao da Užičani

„Ubiše knjaza!" Svedok odgovarajuće poruke Mitra Tarabića: stara užička čaršija.

mogu da budi i inadžije, kakav je u nekim situacijama bio Mitar Tarabić.

Naročito pred stranim ljudima, prema kojima je uvek bio nepoverljiv, Mitar je voleo da se predstavlja svojim drugim imenom, dobijenim „na vodici", prilikom rođenja, pre samog krštenja.

To ime je bilo — Matija. I nije nikakvo čudo što se pred nepoznatim užičkim policajcima, arogantnim prema njemu, iz „čistog inata" predstavio ovim svojim drugim imenom. Ta Mitrova osobina nije ostala nepoznata našem književniku Mladenu St. Đuričiću, koji se takođe bavio proučavanjem proročanstva iz Kremana.

U jednom svom delu Buričić navodi da je Mitar Tarabić voleo da sebe naziva Matijom, svojim imenom iz crkvenih knjiga krštenih.

PREDISTORUA KNEŽEVE POGIBIJE

Vizija ubistva kneza Mihaila Obrenovića ima svoju predistoriju.

Mesec dana pre nego što će knez poginuti u Košutnjaku, Mitar se sa kumom Zaharijem vraćao iz Uzica u Kremna. S njima u društvu bio je i Miljko Milosavljević, ugledni domaćin iz sela Bioske, veliki prijatelj prote Zaharija Zaharića. Jašući nekoliko metara iza njih, Tarabić, odjednom, obode svog konja i nađe se pored svojih suputnika rekavši im:

— Ljudi, šćeo bi nešto da vam rećem!

— Kaži šta? — zapitaše Zaharije i Miljko. Mitar dojaha do Zaharija i blago ga uhvati za bradu, pa mu se ponovo obrati:

Evo, vidite lil Knjažev život je tanji od bilo koje dlake na ovoj kumovoj bradi. Njemu duga nema vijeka.

— Hajde, bogati, Mitre, otkuda ti to pade na pamet, kad je knjaz, Bogu hvala, živ i zdrav ko dren u jedan mah, uzvratiše prota i Miljko.

Tako mi je kazato - - uobičajeno odgovori Mitar, pa zatim, kao da se pravda, otpoče da objašnjava:

— Znam ja ljudi da je knjaz živ i zdrav. Znadem i da neće umrijeti od bolesti.

— Nego od čega će?

— Od dušmanske ruke iz naroda svog! Sve ću ja to vidjeti onoga dana i onoga časa kade se to bude zbilo.

— O, ho, kumašine, znači skoro ćeš u Biograd — našali se s njim Zaharije.

— Ma kakav Biograd, kume, Zarija, niti bi tamo znao poći, niti doći, samo mi je kazato da ću ja tu nesreću viđeti, ma đe bijo i ma đe se nalazijo!

Nekoliko dana pred kneževu pogibiju, užički prota Milan Đurić navrati kod svoga kuma prote Zaharija u Kremna. S njim u društvu u Zahariće dođe njihov zajednički

prijatelj, Zaharijev pobratim, takođe užički prota, Gavrilo Popović.

Sveštenik Gavro je, inače, bio rođeni brat užičkog uglednog političara Alekse Đ. Popovića, prvaka takozvanih „Takovaca" — pristalica dinastije Obrenovića. Ovom pravom narodnom svešteniku nije ništa smetalo da prijateljuje sa popovima Đurićem i Zaharićem, koje smatrahu kao ortodoksne karađorđevićevce.

Tom prilikom prota Zaharije poveri ovoj dvojici svešte-nika šta mu je Mitar Tarabić pre dvadeset pet dana rekao o sudbini kneza Mihaila Obrenovića.

Nije prošlo ni nedelju dana od ovog susreta u Kremnima, kada je sama srpska vlada iz Beograda zvanično potvrdila vest o svirepom ubistvu omiljenog vladara Knjaževine Srbije. Tada je kod ove trojice sveštenika čuđenje dostiglo vrhunac, jer su se uverili da su se reci Mitra Tarabića, koje je iskazao pred protom i Miljkom Milosavljevićem, u potpunosti obistinile.

Vapaj na užičkoj pijaci potvrdio je tragičnu istinitost košutnjačkog masakra.

Ovaj događaj naveo je protu Gavrila Popovića da se ozbiljno zainteresuje za Kremansko proročanstvo, pa je zamolio svoga pobratima Zaharija da mu kazuje sve ono što je čuo od svojih kumova vidovnjaka. Tako je sveštenik Gavro otpočeo da na specijalnom papiru zapisuje sve poruke koje su saopštavali Miloš i Mitar Tarabić, posebno prvi kremanski prorok Miloš.

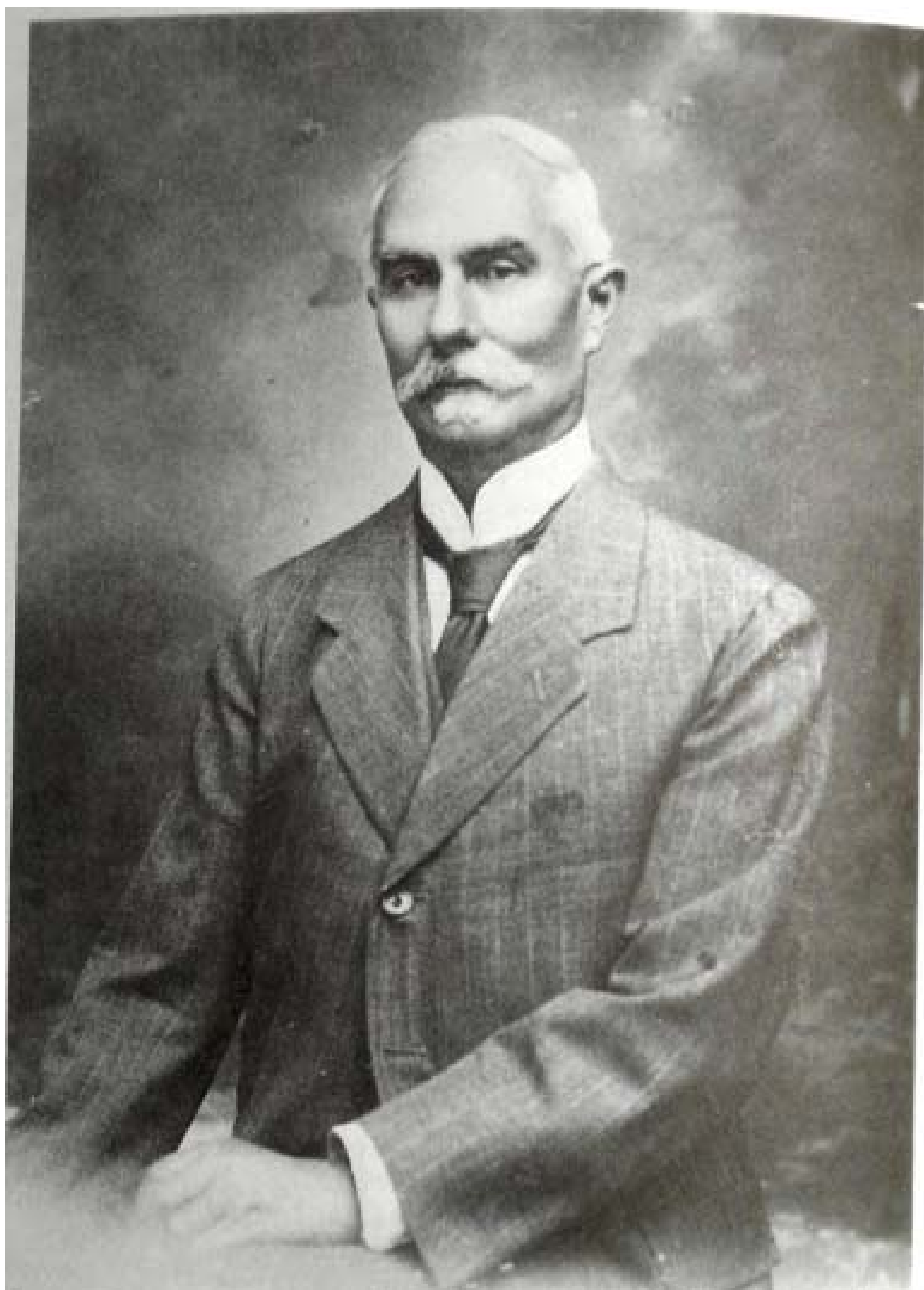
TAJNA UŽIČKOG ZAKOPANOG BLAGA

Prema kazivanju prote Zaharija, ove rukopise Gavrilo je stavio u jednu flašu od tri litra, koju je, pre toga, napunio bistrim uljem i tako ih konzervirao. Sve je to uzidao, duboko, u temelje svoje nove kuće u Uzicu, pod brdom, takozvanim Pašinovcem. Ta nova Gavrilova kuća nalazila se u dvorištu velikog Popovićevog zdanja na bivšoj žitnoj pijaci. Popović je ovo poverio mnogim uglednim Užičanima, rekavši im da to čini radi budućih pokolenja, jer veruje da će jednoga dana kazivanja Miloša i Mitra Tarabića postati predmet velikog interesovanja čitavog potomstva, a naročito ljudi od nauke i pera.

Ta dvorišna kuća prote Gavrila nalazila se na onom mestu „pod Pašinovcem" koje danas zauzima građevinski kompleks Doma Jugoslovenske narodne armije u Titovom Uzicu i zajedno sa letnjom baštom ispunjava čitavu površinu bivšeg protinog zdanja.

Izgradnja ovog doma započeta je 1947. godine, a završena 1949. godine. Mnogo radnih časova na izgradnji ove impozantne zgrade dobrovoljno su dali sami građani Titovog Uzica. Neki od njih se i danas sećaju kako se pored ostalih zgrada ovog gradskog bloka rušila i dvorišna kuća prote Gavrila Popovića, i da njeni duboki temelji nisu dirani, jer jednostavno nije bilo ni potrebno njihovo iskopavanje. Naime, čitav taj prostor, koji danas zauzima letnja bašta Doma JNA, zabetoniran je da bi poslužio kao plato za igru.

Tako je ta vredna zaostavština prote Gavrila Popovića ostala zakopana i nedirnuta duboko pod zemljom da bi, ko zna kada, i u kojoj generaciji, neko pokušao da razbije jedan sloj betona koji deli nauku od dnevnih potreba.

Često razgovarao sa Mitrem Tarabićem: Dimitrije Karić, zet prote zaharija. Kasnije postao član Državnog saveta bivše Kraljevine Jugoslavije.

SUSRET NA MORAVI

Događaj koji će ovde biti opisan zbio se oko 1870. godine, u jednom gradu na Moravi.

Mladi knez Milan Obrenović slušao je još za vreme namesničke vladavine, dok je bio nepunoletan, priče o „crnom proročanstvu", kako su tada zvali viđenja kremanskih proroka.

Kada je postao punoletan, obrati se svome ministru finansija Cedomilju Mijatoviću, čoveku koji je, nasuprot drugim kneževini ministrima, čvrsto verovao u ishode kazivanja kremanskih proroka.

Zainteresovan za sudbinu dinastije, on jednoga dana naredi svom ministru da organizuje direktan susret sa prorokom Mitrom Tarabićem, jer mu stric Miloš bese umro, ima već gotovo dvadeset godina.

Preko užičkog Okružnog načelstva udesiše da Mitra Tarabića dovedu knezu, ali da on ne zna s kim će razgovarati. Reći će mu da ponese katrana i luča koliko god može, jer će ga u jednom gradu na Moravi čekati jedan mladi trgovac koji tu robu dobro plaća.

Od Zlatibora su, inače, karavanski putevi vodili dolinom Morave, pa Mitar nije imao šta da posumnja. Znao je da ovim pravcem idu sve kiridžije zlatiborskog kraja.

U tom gradu na Moravi, čije se ime nije moglo tačno utvrditi, čekao je prerušeni knez Milan, okružen svojim takođe prenošenim pomoćnicima, „ortacima" u ovom poslu. Za ovu priliku knez se čak i maskirao, kako bi sakrio svoje mlade godine.

Milanu Obrenoviću, odličnom „glumcu" nije bilo teško da se sazivi sa ovom ulogom od koje je mnogo očekivao.

Susret se odigrao u jednoj zasebnoj prostoriji neke kafane na periferiji grada, bliže karavanskom putu. Ljudi

Ćedomilja Mijatovića su se potrudili da kafana bude poluprazna.

Milan sede za jedan sporedan sto, a ostali se okupiše oko drugog glavnog stola, za kojim je trebalo da se izvrši ova pogodba. Za Mitra su svi bili trgovci lučem i katranom.

Pre nego što će pozvati Mitra u kafanu, priđe mu jedan od „trgovaca" i rače:

_ Deder da vidim tvoj luč. Ima jedan što hoće da ti ga otkupi.

Mitar je to i očekivao, i uputio se u kafanu. Ali, kada se vrata otvoriše, on ne pođe ka glavnom stolu, već ka onome gde je sedeo prerušeni srpski vladalac knez Milan Obrenović.

Čim ga ugleda, Mitar se do zemlje pokloni.

— Šta nam se klanjaš — povikaše „trgovci".

— Ne klanjam se ja vama, već se klanjam knezu Srbije — odgovori Mitar bez dvoumljenja.

Kada videše šta bi, svi se čudom začudiše, a Mitar na to utvrati:

— Gospodaru, ja se čudim, kako ovi ljudi ne vide da ti kruna svijetli oko glave?

Knez ga onda odmah pozva za sto, a on odgovori:

— Đe ja mogu za tvoj sto, gospodaru, kad sam ja običan seljak, osim ako ti naređuješ?

— Nisi ti običan čovek, moj Tarabiću, kad si mogao mene ovakvog prepoznati.

I tako, Mitar sede za sto sa vladarom Srbije toga vremena. Licem u lice, dim uz dim. I poče razgovor.

— Ti si prorekao ubistvo moga strica Mihaila. I zaista se tako i dogodilo?

— Jesam, gospodaru!

— Hoćeš li i meni reći moju sudbinu?

— Nemoj gospodaru, ne valja! Sve me drugo pitaj, samo o tome nemoj!

— Hoću da mi kažeš!

— Nemoj gospodaru, nije dobro!

— Oću da mi kažeš!!"

— Ako mi ti, gospodaru naređuješ, neka tako i bude!

— Naređujem!

Mitar mu tada reče da će se oženiti lepom i mladom ženom, plemenitog roda, i da će s niom imati iedno muško dete.

Onda pogleda na grad i reče knezu: — Odavde ćeš, gospodaru, sa Nišom razgovarati.

Knez mu uzvrati:

Kako ja sa Nišom mogu razgovarati, kada je *Niš* u turskoj carevini?

Tada mu Mitar reče:

Neće proći ni nekoliko godina, a ti ćeš na bijelom konju ući u Niš i osloboditi sve naše krajeve, đe god srpske kuće bude bilo.

— Ali ti, Mitre, reče da me crne stvari čekaju?

— Rekoh, gospodaru!

I onda mu reče da će u svojim najboljim godinama biti prognan iz Srbije i da će umreti u tuđoj zemlji, a da Srbiju nikad više neće videti ... Umreće bez žene sa kojom će kratko vremena živeti.

Kada ču ove reci, Milan klonu. Pred običnim seljakom iz Kremana klonu jedan krunisani vladar koji se u svim dotadašnjim situacijama vladao hrabro i trezveno.

Da ne bude prevare, kneževi ljudi otkupiše Mitru sav luč, a knez ga darova dukatima. I tako se rastaše. Mitar se zaputi ka svojim dalekim Kremnima, a knez, ispunjen zaista „crnim proročanstvom" krenu put prestonog Beograda.

Knežev ministar finansija koji bese i ugovorio ovaj susret, zapisao je tada sve što je čuo. O svemu tome izdao je u Londonu 1916. godine knjigu „Uspomene jednog srpskog diplomate".

BUDUĆNOST KRALJA MILANA

O toj zloj sudbini kralja Milana, za kojeg je još Miloš znao da će „kao dete doći da vlada Srbijom", Mita je ovako govorio proti Zahariji:

„U prvo vrijeme, kume, to dijete, koje budne došlo na prestolje Srbije, neće vladati samo, već uz pomoć nekakve komisije od tri člana.

Dugo vremena dok dijete ne bude stasalo, u zemlji će biti veliko nezadovoljstvo i uzrujanost među narodom. Kad se zamomči, to dijete će povesti rat protivu Turčina. U početku toga rata neće imati sreće, ali će u drugoj godini te vojne Srbiji biti bolje. Počeće, uz pomoć Rusije, dobijati boj iza boja, te će tako pobijediti Tursku.

Taj momak će znatno proširiti srpske međe, te će i svoju glavu kraljevskom krunom ovjenčati, a Srbiju novom slavom proslaviti.

Posije će Srbija pod željom tog momka koji budne kralj povesti rat protivu jedne bratske države. Od toga rata svako živi će se stidjeti. Na našu sramotu mi ćemo neslavno izgubiti tu vojnu, a vojnici koji se iz toga rata budnu vratili svojijem kućama će govoriti:

„Nit znamo čerez čega smo u taj rat pošli, nit' čerez čega smo vamo došli ..." Taj pogibelj naše vojske nikome potreban neće biti, te će se narod sam zapitati: „Šta nam je donio taj rat, osim jada i sramote?"

Kade taj momak postane kralj dovešće kraljicu iz bratske zemlje. Ona će biti lijepa ko vila. Oči će joj take biti ko noć puna svijetlih zvijezda, a glas ko najmilozvučnija frula čobanska. Kad budne išla sokakom svi će mišljeti da najljepša planinska srna kaldrmu gazi... No, on neće dugo š njome sastaviti. Prijeke naravi, svoju ženu će oćerati iz zemlje, te će Srbija ostati bez kraljice.

Narod će žaliti svoju kraljicu i o njojzi će, uz inat kralju,

lijepe pjesme ispjevati i pjevati. Ta žena, kraljica, rodice mu muško dijete i ono će još nejako, ko što mu otac bijaše, sjesti na srpsko prestolje.

Kad mu se sin krunom ovjenča, taj kralj će biti oćeran iz zemlje. U tuđini, se jopet neće sastaviti sa svojom kraljicom. No, voljeće mlogo ženskinja, a i ženskinje će voljeti njega, jerbo će biti lijep sa očima ko u sokola sivog i slatkorječiv, te će ga sve što suknju nosi rado čuti i slušati...

Utjeha će mu biti u tome što će mu svu čast ukazivati mlogi carevi, te će na svijem dvorovima rado viđen biti. Dobru vjeru će mu jedan car pokloniti koji će ga voljeti ko što svojega sina jedinca voli. Š njim će on imati mlogo zbora i raznijeh dogovora, ali umrijeće mlad u najboljijem godinama za čoeka. Umrijeće u jednom carskom gradu u tuđini u velikoj sjeti i žalosti za Srbijom. U tuđini će i sahranjen biti. Velikačka čest će mu biti ukazana kade budne umro. Mnoštvo krunisanijeh glava sjatiće se oko njegovoga tabuta, a taj veliki car će mu svijeću nositi."

• Poruka Mitra Tarabića govorila je očigledno o kralju Milanu Obrenoviću, koji je došao da vlada Srbijom posle ubistva njegovog strica Mihaila 1868. godine. Na ovaj presto stupio je maloletan, pa je jedno vreme, dok nije postao punoletan, kneževinom Srbijom upravljalo namesničko telo.

• Kao što se zna iz istorije, MUan je, još kao knez, objavio rat Turskoj 1876. godine. U tom ratu Srbija je pretrpela velike gubitke. Međutim, sledeće godine Srbi su znatno ojačali i iz veliku pomoć Rusije pobedili su tursku vojsku.

• Posle ovoga rata, Kneževina Srbija proširila je svoje teritorije, te su, samim tim, stvoreni svi uslovi da postane kraljevina. Nekoliko godina kasnije, 1881. godine, Milan Obrenović će postati prvi srpski kralj, posle viševekovnog ropstva pod Otomanskom imperijom.

• Sto se tiče kraljevog privatnog života, poznato je da se oženio ruskom plemkinjom Natalijom Pješko. Iz tog braka rodio se sin-jedinac Aleksandar-Saša. Poznato je da ovaj brak nije bio nimalo srećan, te da je zbog stalnih svađa kraljica Natalija bila primorana da napusti zemlju.

• Kao žena neobične lepote i finih manira, kraljica Natalija Obrenović stekla je među Srbima ogromne simpatije. Naročito zbog njenih briga za širenje kulture, prosvete, a posebno zdravstva. Narod ju je zbog toga iskreno zavoleo, pa je njeno progonstvo potreslo čitavo javno mnjenje zemlje i prestonog Beograda.

Revoltirani ovim postupkom kralja Milana, Srbi su javno, u znak protesta, pevali poznatu pesmu: „Milane, dragane, ljubim te ja, ljubi te tvoja Natalija . . ."

• Kada se analizira ovaj deo Mitrove poruke o životnom putu srpskog vladara, odmah se može uočiti da je kremanski vidovnjak predvideo da će kralj Milan voditi i jedan neslavan rat „sa bratskom državom". Reč je o srpskobugarskom ratu, koji je ovaj vladar, bez ikakvog razloga, poveo 1885. godine! Taj rat Srbija je sramno izgubila.

• Osim toga, jasno je da je *ovaj prekognističar* predvideo i Milanovo progonstvo i njegovu preranu smrt, daleko od otadžbine. Milan je umro u Beču. Sahranjen je u fruškogor-skom manastiru Krušedolu, van granica tadašnje Srbije, na državnoj teritoriji Austrougarske monarhije.

• Kazivanje Mitra Tarabića da će oko Milanovog kovčega biti okupljeno mnoštvo krunisanih glava tadašnje Evrope sasvim se obistinilo. Naime, na ispraćaju zemnih ostataka ovoga srpskog vladara u sremski manastir Krušedol, pored austrougarskog cara i kralja, Franca Josipa Habzburškog, koji je po pravoslavnom obredu, iza Milanovog kovčega, nosio veliku svecu, ovoj tužnoj ceremoniji prisustvovali su predstavnici gotovo svih evropskih dvorova. Inače, tada je u Beču vladala velika hladnoća, a sam dan ispraćaja mrtvoga kralja Milana bio je jedan od najhladnijih u istoriji ovoga grada.

• Izgleda da je Mitar Tarabić *osetio* ono mesto istorije koje nam ni ona sama, do danas, nije otkrila. Reč je o takozvanom „trijalizmu", između Beča, Beograda i Budimpešte, u kome je, po ideji Franca Josipa, odlučujuću ulogu trebalo da odigra Milan Obrenović.

Opisujući viziju čestih susreta srpskog vladara sa austrijskim carem, kremanski prekognističar iskazao je i sledeću rečenicu: „Š njim će imati mlogo zbora i raznijeh dogovora."

• Ne može ostati nezapažena još jedna Tarabićeva poruka koja se odnosi na „srpsko-turski rat" 1876. godine, a o kojoj nam je prota Zaharije ostavio ovaj zapis:

„Kade je nastao Prvi turski rat, ondakar je Mitar stalno govorio narodu da se ne plaši, jer Turci neće ući u Kremna. Ja sam se uzdao u ove kumove riječi te nijesam niđe bježao, iako su askeri i bašibozuci bili na pola sahata od našeg sela.

Bio sam miran, bez obzira što su Mokra Gora i Zaovine bile već u plamenu. Narod bijaše uhvatila velika strava te gotovo svi bježahu prema Uzicu.

Bježalo je sve... I staro i mlado . .. Jako i nejako...

Međutim, Mitar i ja serbez smo sjedjeli i odvraćali narod da ne bježi govoreći:

„Šta je, ljudi?! Što bježite?! Vi ste ludi! Ni jedan Turčin neće Šargan preći!

Tako je i bilo ... Turci su došli ispod Šargana, aU ga nijesu prešli, jer ih je naša vojska potisnula prema Drini."

ŽENIDBA I SMRT POSLEDNJEG OBRENOVIĆA

Tako je sve predviđao i kazivao Mitar Tarabić. A kad mu je valjalo mreti, nekoliko dana pre svoje smrti, baš uoči 29. maja 1899. godine, on dođe svome kumu Zahariju. Bilo je to tačno četiri godine pre ubistva kraljice Drage i kralja Aleksandra Obrenovića. Tada mu najpre ispriča sudbinu koja čeka Obrenoviće, da bi se posle pozabavio svojom.

„Posljednji Obrenović će se nesretno oženiti", poče on svoje kazivanje kumu Zahariju. „Žena će mu biti lijepa, kao rumena jabuka, ali šnjome neće imati đece. Neće niko razumjeti njiovu dobrotu i ljubav lijepu ko majski cvijet te će zato sa svojom kraljicom poginuti od ruke svoje vojske, na sutrašnji dan, ali tek kroz četiri godine."

„Znači, 1903. godine?", upita ga prota, što on i potvrdi. *m*
„Za jednu noć će nestati ko da ih je grom pobio. Poginuće istog dana u godini u kome je poginuo knjaz Mijajlo. . .

O tom događaju, o tom Majskom prevratu 1903. godine, prota Zaharije je ostavio ovo svedočanstvo:

„Dogodilo se to baš onoga dana kada je kao školski nadzornik došo da obiđe kremansku školu profesor Svetozar Mojković. Mi ondaj u školskoj zgradi priredismo lijep ručak. Za vrijeme jela svi su me tjerali da im pričam o prorokovanji-ma Miloša i Mitra Tarabića. Sam nadozornik Mojković me je sa velikijem pozorom slušao, a i svi ostali što bijahu sa sovrom.

No ja, jopet, vidim da gospodin Mojković neke stvari iz mojega pričanja vjeruje, a neke jok. . .

Taman sam, uzdajući se u čast prisutnijeh ljudi, stao pričati o ubistvu kraljice Drage i kralja Aleksandra Obrenovića, kada se otvoriše vrata i na njima se ukaza moj srodnik David Miljković. Primjetim ja da je David nešto ozbiljan i blijed. Pitam ga što mu je i što se tako uozbiljio, a on, pred svima nama, reče da je jutroske zorom pošo iz Uzica, ali da se dolje

po varoši, još od jutra, priča da su sinoć u dvoru ubijeni kralj i kraljica.

Tada svi poustajaše i nastade tajac.

Nadzornik Mojkovic reče da je to nemoguće i da neko protura lažne vijesti. Ja ga, na to zapitah — koji je danaske dan i datum, a on mi odgovori da je 29. maj.

Sjetivši se Mitrovih riječi da će kralj i kraljica poginuti istoga dana i datuma kada je pogino i knjaz Mihailo, ja gospodinu Mojkoviću rečem da je ta vijest sasvim tačna, te da ne prenagljuje u donošenju suda o toj vijesti.

Gospodin Mojkovic mi rekne da ne budnem tako siguran, dok se to ne potvrdi od strane zvaničnijeh vlasti. Na to mu ja uzvratim, te mu rečem da sam čvrsto uvjeren da je ta novost tačna, jer mi je moj kum Mitar Tarabić kazivao da će kralj i kraljica poginuti istoga datuma kad je poginuo knjaz Mihailo, a, eto, danaske je dvadeset deveti maj. Nadzornik Mojkovic je na sve to opet bio sumnjičav.

Nije prošlo ni pola sahata kade do škole, iz Čajetine, dojaha sreski pisar Danilo Purić, te nam pokaza depešu iz Biograda, koja je potvrđivala da je ova vijest sasvim istinita.

Mojkovic se samo prekrsti i reče mi da sam bijo u pravu."

»CRNO PROROČANSTVO«

Kralj Aleksandar i kraljica Draga znali su kakva ih sudbina čeka, prema prorokovanju Mitra Tarabića. 0 tome kakvu su važnost pridavali tom zloslutnom proročanstvu i kako su ga primili, govori u svojoj knjizi „Poslednji Obrenovi-ći" Mladen St. Đuričić, izdatoj u Beogradu, 1967. godine. On je zabeležio svedočenja Pere Todorovića, ondašnjeg poznatog publiciste, o susretima sa kraljem Aleksandrom i kraljicom Dragom, u kojima im je preneo kazivanja kremanskih proroka, a koja su od strane ovoga dvora kasnije nazvana „Crno proročanstvo".

Evo opisa tih susreta i razgovora: H „Još 1902. u podlistku ,,Malih Novina" izišao je napis Čede Mijatovića pod naslovom „ Jedno proročanstvo". Pisac je govorio o predskazivanju onoga što se dotle zbilo, a kad je došao do vladavine Kralja Aleksandra on je stao i ostavio mnogobrojne čitaoce nadražene željom da saznaju šta je prorok rekao za to vreme, u kome oni žive.

Očekivali su nastavak proročanstva, pa kad ga nije bilo, dopisnicama i pismima bombardovali su uredništvo i tražili da se kaže i dalje: šta još čeka Srbiju?

Urednik „Malih Novina" Pera Todorović očekivao je da vidi kako će Dvor odgovoriti na to pisanje njegovog lista, i nije hitao s nastavkom. U tom je dobio poziv od Kralja. Čim se javio, Aleksandar ga je stao prekorevati što je pustio u list to proročanstvo.

— Traži ga narod, Veličanstvo! Svi su brojevi prosto razgrabljeni.

— Verujem — reče Kralj zlovoljno. - - Jagmi se svetina! Njoj je samo do čudesa i proročanstava! Najbolje je da vise ništa o tome ne napišete. Što da podgrevate ono što je bilo pre trijestak godina? Pa onda tu se, čini mi se, nešto pominje o meni, i — ako se ne varam — čak se i o Kraljici nešto proriče.

Neprijatelji i tako sve čine da nam zagorčaju život, a vi im sad „taman idete na ruku", - završi Kralj nabusito.

Todorović ga je stao uveravati đa se „baš ćutanjem šire rđavi glasovi i u narod unose svakojake slutnje i praznoverice. Svet je nešto načuo o tome proročanstvu za dinastiju Obreno-yića i jako se zainteresovao". Ako mi zaćutimo, progovoriće oni kojima će ovo doći kao zgoda da proture sve što njima treba. Stoga je bolje da govorimo o tome mi, prijatelji, koji ćemo naći put i način...

— Šta možete vi kad se tu proriče propast moje dinastije?! ... Proriče li se to... proriče li se?...

— Ja ću to opet nekako ublažiti i na dobro okrenuti.

— Vraga ćete vi to na dobro okrenuti! ... Najbolje bi bilo da to niste ni potezali, — prekide Kralj urednika, koji je bio na velikoj nauci i stalno ponavljao da bi neodzivanje čitaocima probudilo u njih „veliku radoznalost i svakojaka nagađanja i sumnjičenja.

Kralj je podu̇že ćutao, pa će najzad:

— Ja za sebe baš toliko ne marim, ali Kraljicu to jako dira. Moracete otići do nje da se izvinite i da joj to objasnite.[136]

Ali Todoroviću se nije išlo Kraljici. A čitaoci, kao da su se zaverili, navaljivali su i danju i noću, i usmeno i pismeno, na svakom koraku zahtevali da se nastavi proročanstvo, i da se javno kaže šta je čudni prorok video dalje. Kakva sudbina čeka mladog vladara, Srbiju i Srpstvo?

Prolazili su dani, nedelje pa i meseci. Ušlo se u novu godinu, pa i u novo proleće, a zahtevi čitalaca se množili, naročito posle martovskih demonstracija, te urednik morade posle dugog vremena ipak otići Kraljici. . .

Prema njemu, kao i prema mnogim drugim, Draga je umela biti veoma ljubazna, ali sad ga dočeka stojeći.

— Pravo, da vam kažem, gospodine Todoroviću,* srdim se na' vas. Pre sam vaše *Male Novine* u slast čitala, a sada, kad koji broj uzmem u ruke, uvek strepim, da u njemu ne nađem kako ste počeli iznositi ono prokleto proročanstvo.

Ošamaren takvim dočekom, ni daroviti novinar ne snađe se odmah, te Kraljica nastavi:

---

136 *Pera Todorović, Ogledalo, 122—125. Št. S. Horovica, Beograd, 1903. * U originalu „g. Todoroviću". Ali tako se nije moglo izgovarati.*

— Za sebe toliko ne marim. Ja sam na to već oguglala i malo drukčije gledam na te stvari. Ali za Kralja me srce boli. On se, siromah, prosto iskida.. . Svaki dan napune mu glavu kojekakvim dostavama, pa po svu noć ne može da trene od teške brige. Prosto će ga ubiti ta nesanica, koja evo već mesecima traje! ...

— Za Boga, Veličanstvo, šta vi to govorite!? — uzviknu već pribran Todorović. — Zar moji podlisci ne daju Kralju mirno spavati? . . .

— Ta nisu baš samo vaši podlisci, nego malo oni, malo druge, dostave, tek. . . Živci mu se razdraže, pa često ne može oka svesti.. . Tek kad se dan ukaže, on se malo smiri i zaspi, pa i to nije nikakav san: sve se trza i preza!

— A meni Njegovo Veličanstvo kaže, da to njemu i ne pada tako teško, ali se kida mnogo zbog vas! I zahtevalo je da vam objasnim stvar, i stoga sam došao.

— Zar ste vi zaboravili onaj sukob s Kraljem zbog krstova i grobova? — smešila se žalosno Kraljica. — Kad ste ono ispod naših vereničkih slika doneli onaj članak o smrti kralja Umberta?

— Stradao sam ni kriv, ni dužan!

— Jedva sam uspela da uverim Kralja da je to došlo slučajno, pri prelomu. Čim se progovori o smrti, kosturima, zmiji ili gušteru, on se sav naježi i stane se groziti. Naravno, ja vam ovo govorim u poverenju, jer znam da ste naš prijatelj. .. Izvolite šesti.

Spusti se u fotelju prema gostu i nastavi:

— Iako ste me nekad napadali.. . Da, da: vi, moj bivši sused sa ugla u Svetosavskoj ulici. . . napadali ste me!

— Nikad Veličanstvo!

— A ono „jalovica?"

— Ja sam tada samo služio svome Kralju.

Draga se milostivo nasmeši:

— Ja sam to sve predala zaboravu, jer sam uverena da ste naš istinski prijatelj.

Novinar se prikloni dublje i stade vrelim recima potvrđivati svoju odanost Kralju i njegovom domu. Kraljica ga dosluša, pa podvuče:

— Stoga što sam uverena da ste naš prijatelj, ja vam ova ko slobodno i govorim. Kralj neće da prizna to, neće ni da govori pred drugima o tim stvarima, ali u istini on je vrlo uznemiren ovim raznim dostavama, i došaptavanjem s raznih strana o nekakvim zaverama, atentatima i drugim nesrećama. Pa kad je povrh svega još došlo to „crno proročanstvo". • •

— Oprostite, Veličanstvo, ja ne znam — šta ste vi tako crno našli u mom podlistku?

— Ta, nije crno to *što je do sada izišlo,* već ono *tek ima da izađe!* Otkud ste baš sad, kad nam se sviju strana toliko prete i svako zlo slute. . . otkud baš sad da i vi potegnete to prokleto proročanstvo?

— Da ga doteram, i ulepšam.

— Zar se i to može??

Urednik *Malih Novina* Pera Todorović se osmehnu značajno:

— To, Veličanstvo, spada u naš novinarski poziv. U službu Kralju i Otadžbini.

Malo razvedrena, Kraljica se zamisli.

— Ja sam mnogo i s raznih strana slušala o tom proročanstvu. Govorilo se ovde ovo, onde ono. A meni je mnogo stalo da znam — šta je istina? Šta je u njemu proreceno za Kralja i mene? Molim vas da mi to iskreno kažete. Ali pričajte sve, apsolutno sve, nemojte ništa kriti ni prećutkivati.'37

I sam gorke sudbine, novinar u Kraljici takođe sagleda nesrecnu ženu, i stade se boriti s čašću i dužnošću. Ona ga prozre i ponovo zamoli da ništa ne prećuti, ma kako bilo tužno i jadovito.

Pera Todorović zamrsi reč, pa se brzo ote i stade odrešito kazivati.

II

U okrugu užičkom na ogranku Šargana leži selo Kre-mna. U njoj je, polovinom prošlog veka živeo neki Mateja Tarabić.** „Bio je poznat kao čovek koji je malo šenuo pameću, ali miran čovek koji nikoga ne dira." O njemu su se govorile čudesne stvari, i seljaci su ga obilazili, podalje, ali s poštovanjem.

Maja 28. 1869. godine Tarabić dođe u Uzice poslom, nasred čaršije dobi „napad" i stade ga vika i zapomaganje:

— Aj, ljudi, braćo, ne dajte; ubiše Knjaza iz zasede. . . Eno f neooo s jataganima. .. Joj, doboga, milog, iskasapiše svetlog Knjaza Mikaila! .. .

[137] *Ogledalo* Pere Todorovića, str. 125—131.

* * Susedi, kao i svi Užičani znaju ga samo pod imenom Mitar, a ime „Mateja" ostalo je samo u krštenici, ili u službenim aktima. Ili je omaška u *Ogledalu.*

I Oko njega se zgomila svet. Žandarm ga zgrabi za gunjić, potera u načelstvo i optuži za „oporočavanje vlasti". U čaršiji se, srećom, desio i vidovnjakov kum, prota Zaharija Zaha-rić*** iz Kremne. Čuvši šta se dogodilo, prota dotrča u načelstvo i s mukom uveri vlast da je njegov kum vidovit čovek, koji sve događaje predviđa unapred. Opomenu vlast da hitno izveste ministarstvo i Dvor, da se spreči zločin; i s kuma-Mitrom**** vrati se u Kremnu. A sutradan oko 6 časova po podne, u ono isto vreme u koje je juče Mitar sagledao događaj, on se istinski zbio u Košutnjaku, kod Beograda!

Policija je odmah pozvala vidovnjaka, i nastala su nova saslušanja, na kojima su se otkrila mnoga proročanstva, mnoge stvari koje je vidovnjak unapred predskazivao. S prva se sumnjalo da je i on bio u zaveri, pa poludeo i otkrio je, a kad se utvrdilo tako nešto novo i neobično, načelstvo je izvestilo vladu.

Kremanski prorok je pušten kući, i ponovo pozivan. Potom je vođen „čak u Beograd[4]" i dugo saslušavan u Ministarstvu unutrašnjih dela. Najzad je i sam Knez Milan zahtevao da ga vidi, i da mu predskaze sudbinu. Tarabić se opirao i najzad, pošto je prorekao otkriće telefona i oslobođenje Niša i novih oblasti na Jugu Srbije, vidovnjak je rekao Knezu Milanu da će „Srbiju namučiti, ali će je i kraljevskim vencem venčati." I da će sebi „metnuti na glavu krunu kraljevsku, ali će biti zle ruke i zle sreće.. . Umreće u najboljem dobu" i još u izgnanstvu. Jedinac sin će ga proterati iz otadžbine!

— Baš tako!? — zaprepasti se Draga.

— Tako kažu službena akta. Ona su sad u ministarstvu; naredite da vam se donesu.

— Molim vas, dalje. . .

— Veličanstvo, preklinjem vas da me razrešite — izbaci Todorović, a čelo mu probi tanka rosa.

Kraljica uzdahnu:

Pričajte, pričajte! Šta vredi zavaravati se. Ja ću to već ionako pročitati u aktima.

Todorović se iskašlja i nastavi tuđim glasom:

— Sin mu, jedinac, biće još gore sreće. Neće imati od

***Njemu je prorekao da će ga *hajduci dvaput peći usijanim verigama,* da iznude ušteđene dukate, *što se istinski i zbilo.*

**** Radi izbegavanja zeva. Jedinstven slučaj u srpskom jeziku, već zamire i u Podrinju.

srca poroda i umreće mlad, vrlo mlad, neće napuniti ni trideset godina!

— Za Boga, gospodin-Todoroviću, zar baš tako stoji, da neće napuniti ni tridesetu?

— Veličanstvo, vi ste mi zapovedili da sve kazujem i da ništa ne krijem.

Na to će Kraljica uzdrhtalim glasom:

— Kazujte, kazujte (dalje), molim vas.

— ... S njim će se ugasiti njegova sveca. To znači: ugasiće se ona sveca koja se u njegovom domu o Slavi pali, to jest: izumreće njegova loza; *neće više biti Obrenovića!*

Iz Kraljice, kao da dolazi iz suve kace, stiže žedan i mračan glas:

— Dalje, dalje!

... Srbijom će zavladati druga loza (dinastija), ali ni ona neće biti dugoveka. *Izrodiće se unutrašnje borbe i krvljenja, doći će meteži i međunarodni sukobi, i strana, tuđinska, neprijateljska sila zavladaće Srbijom i dušmansM će pritisnuti rod srpski.* I nastaće tako strašna i nesrećna vremena, *da će živi, prolazeći pored grobova predaka svojih, zastajati i uzdisat!: „Otvorite se grobovi, da i mi živi u vas legnemo!. . . Blago vama što ste pomrli, te bar svojim očima ne gledate muke, buke i jade naše!*

— A posle?

— Kad srpski narod „prestrada sve ono što je Hristos na krstu prostradao *onda će se iz sredine naroda, iz sirotnoga doma i od prostoga roda javiti čovek koji će.svoj narod dići, povesti, osloboditi i ujediniti tako, da svi Srbi budu zajedno i da budu sami svoji gospodari, kako nikad pre nisu bili. I onda će nastati tako miran i srećan život... da će ljudi, prolazeći pokraj grobova predaka svojih i uzvikivati radosno:*

„Ustanite mrtvi da živimo:"[13]*

Kraljica je kao skamenjena sedela u svojoj velikoj stolici. Najzad „uzdahnu duboko, vrlo duboko i reče skoro šapatom:

— Strašno proročanstvo! ... Užasno proročanstvo! ... Neće doživeti ni tridesetu godinu! … A sada mu je tek dvadeset sedma! ... Značilo bi: jedva još tri godine! ... To bi bilo užasno, užasno! ... Svemogući Bože, je li to moguće?!

Govorila je „isprekidano, tiho, promuklim, slomljenim glasom. Izgledalo je kao da govori sama sebi, pa onda

[138] *Ogledalo,* str. 132—138 — Kurziv je od pisca ovog dela.

najedared klonu... Smanji se i sparuši, spusti glavu u šake i tako slomljena, skrušena" dugo je nemila.

Todoroviću se priviđao samo njen zatiljak i njen gojazni beli, obli vrat. I zažali je iskreno.

Kad je Kraljica digla glavu, oči su joj bile pune suza. I sam uzbuđen, novinar je tražio ma kakvu reč utehe, koje nije bilo niotkud. Umesto nje, ote mu se:

— Ima još nešto, Veličanstvo! ... Jedna sitnica ... Onaj čovek iz naroda što će doći da izbavi otadžbinu opet će biti po dalekoj vezi od loze Obrenovića! Vidovnjak je rekao ovako: *„To će biti kao kad iz suva, ogorela panja izbije mlada, sočna šibljika.* To će biti *od jedne daleke, daleke žilice, koja se čak tamo negde duboko u zemlji sačuvala!*[139]

— Čula sam da to proročanstvo i o meni govori, a vi o tome — ni reci?

— Koliko ja znam, tu se govori samo kako će se Kralj oženiti jednom građankom, Srpkinjom, i kako će ona potpuno podeliti njegovu sudbinu!

Na to sirota Kraljica raširi ruke i reče skoro kroz plač:

— Jao, Bože! Ja i ne tražim ništa drugo, no da s njim podelim sve... sve! *Ali, zaboga, gospodin-Todoroviću, je li moguće da je taj umobolnik prorekao čak i to kako će se Kralj oženiti? To što nismo znali do poslednjeg časa i mi šimi, Kralj i ja — da jedan sumahnuti Užičanin vidi jasno pre tri i po decenije?! Zaboga, je li to moguće?!* [14o]

Zagrcnu se i šakama pokri lice..."

[139] Isto 138—Kurziv je od pisca ovog deia.
[140] *Ogledalo* Pere Todorovića, str. 140—148.

TELEGRAF I TELEFON

Kremanski vizionar Mitar Tarabić predvideo je i mnoge tehničke izume i niz naučnih dostignuća. O tome nam najvernije svedoči kazivanje prote Zaharija:

„Jednoga dana uoči samog Turskog rata 1876. lj. g. pođem ja do sela. Tuj, u kavani, zateknem kuma Mitra, te porazgovaramo o raznijem stvarima. Nakon jednog sahata našega razgovora Mitar se nešto zamisli pa poče pričati da će doći vrijeme kada će ljudi, brez obzira na velike daljine, moći jedan s drugim razgovarati, a da se ne vide no samo čuju.

Kasnije će voditi ove razgovore i moći da se vide, ali to će doživjeti oni, kako reče Mitar, koji budnu živjeli iza na-šijeh unuka . ..

— Vidiš, kume Zarija — stade on da objašnjava, — pro naći će se neko sokoćalo* — te će. uz pomoć njega knjaz moći da razgovara sa svojim doglavnicima. On će, primjera radi, siđeti u Biogradu, a oni u drugim varošima Srbije, ali će se jopet lijepo čuti.

Zatim pokaza na prozor kavane pa će reći:

— Kume Zarija, na ovome oknu će visiti uže i ti ćeš preko njega razgovarati sa Biogradom. Uže će biti od gvožđa.

Ja ga upitah:

— Ama, bogati, Mitre, zar će baš ovdje biti to tvoje sokoćalo? Zar kod tolikijeh kuća da stoji u ovoj kavanici?!

— Tuj, kume, tuj — odgovori Mitar.

Ja sam na taj događaj i te njegove riječi već bio zaboravijo, ali se u Srbiji već 1883. lj. g. uvođahu prvi televoni u Biogradu te je, odista, kralj Milan razgovarao sa svojim doglavnicima iz drugijeh varoši. Sam sam se čudijo — kako ta

* pod „sokoćalom" Mitar jeuvek podrazumevao neku nepoznatu mašinu, odnosno spravu; tako se ona zvala u užičkom kraju (prim. autora).

mala kutijica, uz pomoć žice, prenosi ljudski glas? Tako sam se sjetio Mitra i onijeh njegovih rijeci o sokocalu.

Nekoliko ljeta kasnije i naša Kremna su dobila prvi tele-fon i telegraf. Ministarstvo pošta je, za tu priliku, sagradilo posebnu, zidanu kuću, u našem selu. U tu kuću trebalo je da se smjesti pošta. Kade je sve to bilo gotovo, uzalud smo iz te kuće zvali Uzice i Biograd, ali se nikakav glas nije čuo...

Tade, tu bijahu i neki inžinjeri iz Ministarstva te sa svake strane pregledahu tu kuću i rekoše da zbog vlažnog zemlji-šta žice ne mogu da prenose ljudski govor. Ondakar oni odluče, kupe drugu kuću te se namjere baš na onu kavanicu, u kojoj smo nekad seđeli Mitar i ja, a koja se i tijeh dana prodavala jevtino. Oko te meane bilo je suvo zemljište te žice spro-vedoše upravo preko onog prozora kojeg mi je moj kum pokazivao."

Do pre nekoliko godina pošta se nalazila u zgradi te ne-kadašnje kremanske kavanice.

Inače, Mitar Tarabić je u ovom pogledu otišao još dalje. Rekao je da će doći vreme u kojem će ljudi koji budu razgovarali telefonom, osim glasa, na velikoj daljini, moći i da vide jedan drugog.

Samim tim, on je, zaista, gotovo sasvim precizno predvi-deo da će potomstvo koje bude stasalo iza njegovih i protinih unuka, doživeti taj tehnički pronalazak.

• Već danas nam nije nepoznat vizofon, ili videofon telefon naše skore budućnosti, koji će nam, kada bude uveden u široku upotrebu, pružiti zadovoljstvo da, prilikom razgovora, bez obzira na daljinu, vidimo svog sagovornika.

PRUGA I PUT UZICE SARAJEVO

U svom delu „Tajanstvene pojave u našem narodu — Kremansko proročanstvo" dr Radovan Kazimirović navodi da je još 1903. godine utvrđivana trasa pruge Uzice—Sarajevo.

U tom trasiranju učestvovali su inženjeri i stručnjaci ondašnjeg Ministarstva saobraćaja: Andra Stanić, koji će kasnije postati ministar saobraćaja, Ranisav Avramović, zvani „Raso Cikiriz", kasnije pomoćnik ministra saobraćaja, Filip Trifunović, bivši ministar železnice, Vaša Marković, načelnik ovog ministarstva i viši inženjer istoimenog ministarstva Neško Smiljanić.

Oni su tada često navraćali u uvek gostoprimljivi dom prote Zaharija Zaharića. Jednoga dana prota započe sa njima razgovor, pa im reče:

„Vi se kanite da prugu sprovedete preko ove livade, dolje ispod Ružica kuća. Batalite se toga posla, jerbo pruga ne more tuda proći ... Ona će ići preko Ciganskog padališta i tu će joj biti stanica."

Na pitanje prisutnih stručnjaka otkuda mu ova zamisao o železničkoj trasi, prota Zaharije im odgovori:

,,0 toj pružnoj trasi govorio mi je prije deset godina moj pokojni kum Mitar Tarabić. On mi je to objasnio ovijem riječima:

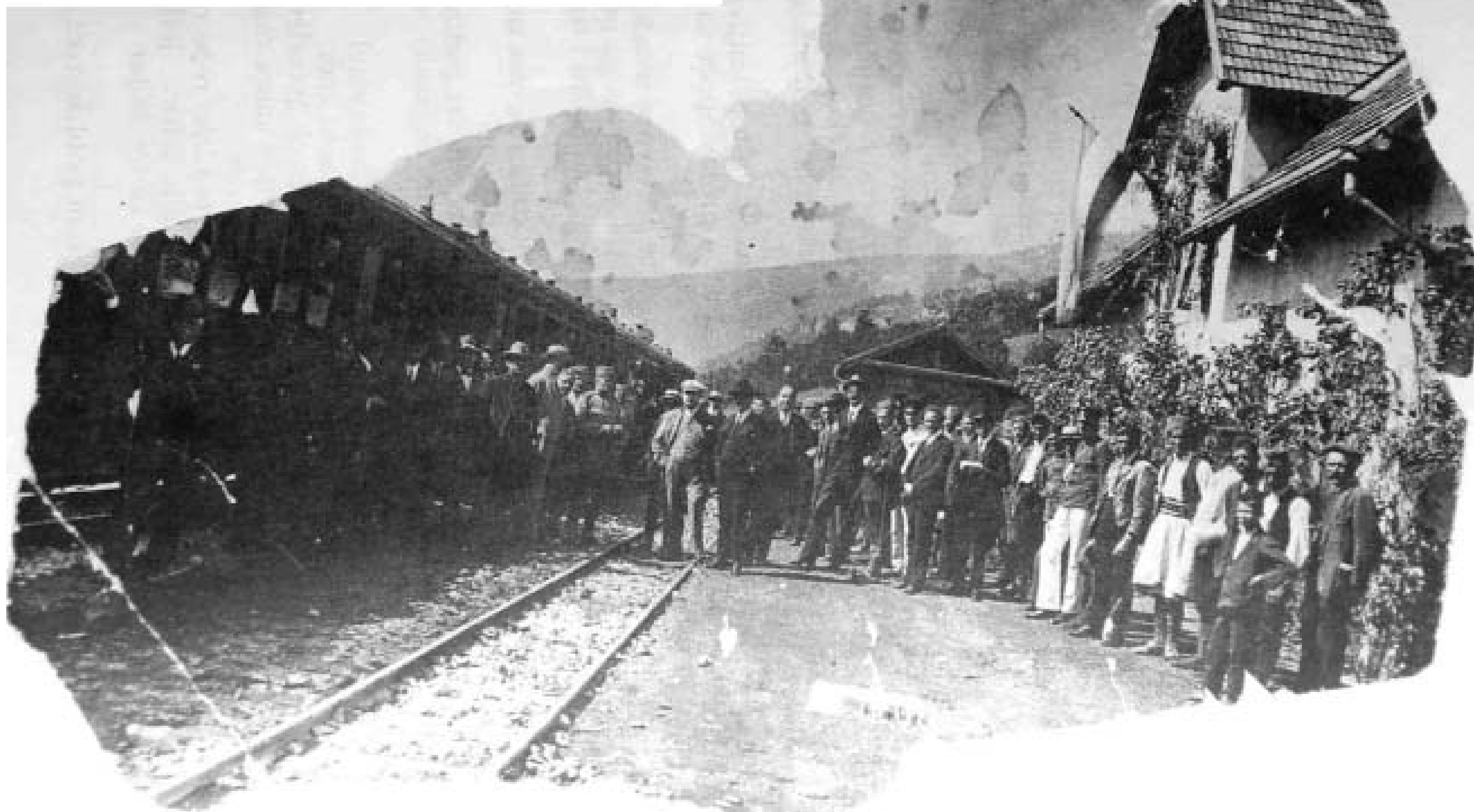
— Vidiš, kume Zarija, ovo Cigansko padalište!"

— Vidim! — kažem mu ja, a on će na to reći:

— E, kroz to Cigansko padalište proći će gvozdeni put sa gvozdenim, ognjenim kolima, koja će uvijek sama zastajati na ovom mjestu đe su sadevo ciganske čerge.

Ja ga na to zapitah da mi nešto pobliže reče o tom gvozdenom putu i tim gvozdenim, ognjenim kolima, jerbo mi sve to izgledaše nekako nevjerojatno, te će mi Mitar i na to odgovoriti:

— Ne umijem ti kume ništa bolje ni pobliže reći, nego

Gvozdeni put i ognjena kola prolaze kroz Kremna: vizija kremanskog vidovnjaka postaje stvarnost. (Svečanost povodom puštanja pruge Uzice — Sarajevo.)

što sam ti sadevo kazo! Aii, znaj, gvozdeni put će tuda ići i ljudi će njime putovati. Sve to nije daleko, pa ćeš i ti to, možda, doživjeti. Ako ne ti, ondakar će doživjeti oni što budnu živjeli iza tebe.

Prota još dodade:

Najpošlje — reče Mitar — i taj gvozdeni put će biti uklonjen, a ljudi će putovati bezblatnim, nekaldrmisanim drumom. Sve od Uzica do Sarajeva, pa i dalje... Po tome putu će se sijati jedan crni kamen, koji neće imati ni početka ni kraja. Još mi je i ovo kazivo:

— Proći će podosta godina pa će se ljudi jopet sjetiti gvozdenoga puta te će ispotekare obnoviti ovaj put. Samo njim do Višegrada neće putovati putnici radi potrebe i puta, već ljudi od zabave i serbez odmorišta i uživancije.

I ove reci Mitra Tarabića potvrdiće stvarnost. Sve, izuzev ovog poslednjeg stava, koji treba da se realizuje u danima koji stoje pred nama . . .

A, što se tiče izgradnje pruge Uzice — Sarajevo, događaji su tekli ovako:

• Uvidevši da bi put ovih tračnica, ukoliko bi išao preko pomenute trase, iziskivao naknadno bušenje još dva tunela kao i obimne i skupe radove na izgradnji mnoštva useka i podzida, Komisija tadašnjeg ministarstva železnica odlučila se za drugu varijantu.

• Nova snimanja konfiguracije terena kremanskog atara pružila su sasvim drugu sliku o povoljnijoj i jeftinoj realizaciji ove pruge. Tako je nova trasa, zaista, prošla onuda, onim putem kojim je Mitar Tarabić i predvideo da će proći. Taj put je vodio kroz cigansko padalište, a bivša železnička stanica bila je tačno na onom mestu na kome su se nekad razapinjala šatorska krila romskih čergi.

Mitar Tarabić je sasvim jasno video i ukljanjanje te uskotračne pruge, koja je, kao nerentabilna, ukinuta pre nekoliko godina. Umesto nje, baš onako, kako je on i govorio o dugom crnom kamenu, bez početka i kraja, danas od Titovog Uzica prema Sarajevu, vijuga moderan asfaltni put. On, naravno, nije mogao da se tačno izrazi o postojanju kompaktne asfaltne mase, jer u ono vreme i na onom mestu za nju nije moglo ni da se zna.

Prota je, dakle, imao sve razloge da bude siguran, kada je najeminentnijim stručnjacima, okupljenim u njegovom domu, govorio o trasi pruge drugačije nego što su oni prvobitno mislili, naime, da će ova pruga proći kroz Cigansko padalište, koje je, izgradnjom železničke stanice na tom

mestu, postalo administrativni i kulturni centar sela Kremana.

Govoreći još o ovoj pruzi, Mitar tako reče: „da će proći podosta godina i da će je ljudi jopet obnoviti, ne putnici radi potrebe i puta, već ljudi od zabave i serbez odmorišta i uživancije."

Da li će proći „podosta godina dok se turistički radnici užičkog kraja jednog dana sete da bivša putanja ove pruge spada u svojevrsne draži prirode, tako retke u svetu, da bi je , Jopet obnovili".

• Od stare železničke stanice Titovo Uzice, pruga već svojim prvim tokom prema Višegradu prolazi kroz prave kanjone reke Đetinje, pune Čudesno lepih slapova ove bistre planinske vode. Zatim se, polako, preko pitoresknih predela sela Stapara, Vrutaka i Bioske penje do kremanskog platoa, koji opasuju visovi planina Tare, Zlatibora i Šargana.

• Čitav ovaj kraj pun je zimzelenih šuma, proplanaka i prostranih suvati. Sa prosečnom nadmorskom visinom 900 metara, ova sela veoma su pogodna za razvoj planinskog turizma, i u letnjim i u zimskim mesecima.

• Dok je stizala do bivše železničke stanice Šargan — Vitasi, trasa ove pruge ulazila je u čuveni šarganski tunel, iza kojeg se pela do samog vrha istoimene planine i bivše železničke postaje Jatare, odakle se pružao veličanstven pogled na Mokrogorsku kotlinu. Prilikom spuštanja prema Mokroj gori ova pruga je pravila čuvenu „osmicu", koja se u železničkom građevinarstvu smatrala, a i danas se smatra, pravim podvigom.

Toliko je lepa ta trasa da ju je Mitar „morao" videti obnovljenu.

Njenim tokom kroz kanjone reke Rzava, čije je litice gotovo dodiruju na putu ka Višegradu, prolazi bistra, sasvim providna, čista izvorska voda koja ima neku neobičnu smaragdnu boju, koja se mesa sa penušavom belinom bezbrojnih vodopada, slapova i bukova. Rzav i pruga vijugaju udvoje prema drinskoj ćupriji i njenoj kasabi. I čim izađe iz svojih klisura, ova reka kao da naglo pojuri ka rzavskim bregovima, koje ni Andrić nije mogao da ne opiše, sve dotle dok se, poout zahuktalog hata, u samom Višegradu, ne ulije u Drinu i tako, svojim ušćem, podeli ovu varoš na dva dela. .,

• Ideja o obnavljanju pruge Titovo Uzice — Sarajevo prisutna je među turističkim radnicima užičkog krala. 0 tome nam govori i ovaj odlomak iz jednog magistarskog rada, obrađenog 1982. godine:

„Već danas u razmišljanjima turističkih poslenika užić-kog kraja sreću se mišljenja i predloži da se obnovljenom popularnom vozu Ćiri da nova, savremena funkcija. Tako bi, na primer, taj bivši voz uskotračne pruge T. Uzice—Sarajevo mogao ponovo da doživi svoju renesansu.

Sa posebno uređenom kompozicijom u nacionalnom stilu, sa vagon-restoranom u kome bi se, pre svega, služili užlčki specijaliteti, ovaj turistički voz, od Stapara do Više-grada, preko šarganske „osmice", sa zadržavanjima na svim usputnim stanicama bio bi retka turistička atrakcija.

Izlet ovim vozom predstavljao bi nezaboravan doživljaj za turiste, jer pruga savlađuje visinsku razliku od 300 metara, na veoma kratkom rastojanju Sto je redak slučaj kod ovakvih i sličnih objekata. Na deonici između tunela na šarganu i stanice Jatari voz pravi čuvenu „šargansku osmicu", tri puta prolazi kroz istu geografsku tačku. Osim toga, turisti bi prolazili i kroz najduži tunel na ovoj planini, i ne samo na njoj već i na čitavoj relaciji, Beograd—Bar jer je taj šarganski „podzemni prolaz" dugačak „samo" 1.660 metara.

Izletnici bi ovom prugom Beograd—Bar od Beograda do Titovog Uzica stizali za dva i po časa, a odatle za petnaest minuta do železničke stanice Stapari. Odatle bi popularnim Ćirom (turističkim vozom) produžili do Bioske i Kremana, pa šarganskim tunelom do najvećeg vrha ove, istoimene planine. Zatim bi se spustili u Mokru goru i tu razgledali jednu od najstarijih crkava u Srbiji, kao i ostale znamenitosti, među kojima i neobičnu ploču na tunelu br. 53, pa produžili kroz živopisne kanjone reke Rzava, do samog Višegrada i na Drini ćuprije.

Posle razgledanja grada i njegovih znamenitosti, turisti bi kroz divlju klisuru Drine brodom „Lotika" stigli u Perućac.

Iz Perućca, posle kupanja u Drinskom jezeru, autobusima bi se krenulo u posetu srednjevekovnom manastiru Raci, a odatle produžili bi na samu planinu Taru u prostranstva omorika i visoke divljači. Posetom legendarnoj Kadinjači i šumovitoj Jelovoj gori završilo bi se ovo interesantno putovanje".

„GUJE" IZ JEDNE ŠIKARE

Ispod starih Zaharića kuća u Kremnima nalazila se nekad česma, zvana „lularica", jer je svojim izgledom podse-ćala na lulu. Iz te česme napravljene od tanke, vesto izdubljene, drvene cevi, izbijala je u-snažnom mlazu sveza planinska voda, veoma prijatna za piće, a služila je i za održavanje higijenskih uslova života u ovoj čistoj planinskoj kući.

Ispod česme nalazilo se i lepo kameno korito u kome su domaće i komšijske žene prale veš.

Promet na ovoj česmi bio je veliki, svakodnevni. Za žensku čeljad dolazak na „lularicu" predstavljao je i neku vrstu neobaveznog posela, bolje rečeno, seoske „promenade".

Tu bi se svakoga dana, iz okolnih zaselaka sastajale udate žene, a i momci i devojke.

I dok su muževi radili na njivama, u polju, ili u planini, žene bi veselo ćeretale o svim dnevnim novostima, o tome ko se kome među mlađarijom dopada, koji će momak koju devojku zaprositi, koliki miraz uz nju traži, da li je cura zdrava, je li joj prosac dorastao, ili je „bože oprosti" nekako krdžav*, a možda i badnjast*. . .

Usled ovolikog prometa zemljište ispod česme bilo je uvek raskvašeno, te ga narod nazva„blatište". Iz tog blatišta iznikla je, sama od sebe, čitava šuma raznog korova, koju su zvali šikara. U sparnim, letnjim danima, ona je kakva-takva davala potrebnu hladovinu, tu kraj „lularice", pa je zato verovatno prota Zaharije nije hteo da ukloni.

Od te šikare pružao se „kao na dlanu" divan pogled prema Zaharića kućama, a pošto je taj korovnjak bio, u neposrednoj blizini, iz njega se mogla nesmetano čuti svaka izgovorena reč u bilo kojoj zgradi ove familije.

* krdžav — čist izvorni provincijalizam srpskog porekla, ima značenje seksualne nesposobnosti;

*badnjast, reč istog porekla, ima značenje glupe osobe. Prim. autora.

I, evo, ove priče, da bismo se ponovo vratili na prekognističke sposobnosti Mitra Tarabića.

Jedan događaj, naime, povezan za postojanje ove šikare još jednom potvrđuje kolika su se brojna Mitrova predviđanja budućih događaja uvek ispunjavala u stvarnosti.

O tome je, kao i o tolikim drugim zbivanjima, prota Zaharije ostavio zapisano sledeće:

„Prije dvije godine dođe kod mene kum Mitar Tarabić da mi javi kad da dođem na krštenje nekog djeteta u Tarabićima, pa me zamoli da povedem moje sinove Iliju ili Kostu, kao kumove, a da ja kao pop obavim svečani čin krštenja.

Dugo siđesmo i pričasmo o svijem našim i svjetskim novostima i zgodama, a on sve nekako gleda put ove šikare. Vidim ja da se snebiva da mi nešto reče, ali ga ostavih na miru sa njegovim mislima...

Dođe i vrijeme rastanka i ja po običaju pođoh da ga ispratim, sve dolje do glavne kapije.

On jopet pogleda put šikare pa mi sam reče:

— Vala, kume Zarija, krajnje je vrijeme da posiječeš ovaj korovnjak.

— Sta tebi on smeta?

— Meni ne smeta, no tebi smeta — odgovori Mitar.

— Boga mi, meni jok! Korsem* ta šikara daje lijepu ladovinu ovom ovolikom narodu što posluje oko lularice.

— Znam, znam, kume — poče on meni da se vajka.

— Kad znaš, ondakar kazuj — šta znaš!

— Pa ja, nako, samo velim, more ta korovčuga i da ti zasmeta.

— Ti, boga mi, kume Mitre, sve nešto izvrdavaš da mi kažeš ono što si naumio — prekorim ga ja.

— Ma ne izvrdavam, kume Zarija, no, ne znam da li ćeš voljeti da ti kažem pravu istinu?

— Kade sam se ja plašio istine i bježao od nje?!

— E, kad je tako, ondaj slušaj što ću ti sadevo kazati.. Guja će te odatle ujesti, znaj dobro, moj kume Zarija. Cijeloga života ćeš po tijelu nositi tragove otrova te zmijurine. Jedva ćeš i glavu od nje izvući!

— Ajde, bogati Mitre - - nasmijah se ja. - - Kakva guja? Ti more biti i ne znaš da u ovoj šikari nema nikakvijeh guja i

* korsem, izvorni provincijalizam srpskog porekla sintagme — „osim toga". Prim autora.

drugijeh jakrepa, već da je to sasvim čisto rastinje, izniklo zbog ove vode samo od sebe!

— Znam! Znam! — odgovori Mitar, pozdravivši se sa mnom, pa dodade:

— Samo se drži onoga što ti danaske rekoh i upamti— *guja imade svakojakih!*

I, odista, jednog dana krajem osmoga mjeseca pratio sam svoga sinovca Radovana i sina Kostu na nauke u Biograd, dok mi drugi sin Ilija biješe na putu u Solunu. Unuci Čedo i Đoko bijahu dolje sa Brankom i Ljubišom, kod moje ćerke Ruske, u Uzicu. Tako ja ostah sam kod kuće, samo sa ženskim čeljadima.

Pošto se sve namiri, legosmo da otpočinemo. Ja sam dugo čitao neke bajate ruske novine pa poslije zaspah čvrstim snom. Pred ponoć me probudi lupnjava i lavež domaćih kerova. Nijesam se još ni razbudio kad na mene, rupivši u sobu, skočiše petorica nepoznatih ljudi pa me po glavi oštro udariše, valjda kundakom od puške, tako da se ja onesvijestili.

Kad dođoh svijesti vidim da sam sav svezan lancima i da su me, onako onesviješćenog, dovukli u našu glavnu sobu kraj ognjišta. Jedna se čovečurina bijaše iskezila na mene pa mi stalno govoraše:

„Daj zlato, oče Nemanjiću!"*

Ja mu na to odgovorim da zlata nemam i da je moje zlato u mojijem ovolikijem knjigama, te ako hoće njih mogu zapaliti. No, ona Ijudeskara od ajduka neprestano se ceri i viče:

„Zlato, daj zlato, pope!"

Doduše, bio je kod mene na čuvanju jedan zlatni krst sa dragim kamenjem,* kojeg mi je na čuvanje povjerio moj kum prota Milan Đurić, ali ja im to ne htjedoh otkriti.

Dugo su me mučili i sa zapaljenim gvožđem kožu mi pekli i palili. Pad'o sam od silnijeh bolova u nesvijest, a oni su me jopet povraćali, polivajući me i hladnom vodom.

Od tijeh spaljenih mjesta i sadevo osjećam bolove i sijevanje, a naročito pred neko nevrijeme i kijamet, jer su me pržili do samijeh kostiju.

* U užičkom kraju postoji legenda da su Zaharići u Kremnima, Koštici u Karanu i Popovići u Subjelu, koji, inače potiču iz starohercegovač-ke familije Radonjića, poreklom Nemanjići. Prim. autora.

* Ovaj zlatni krst dobio je prota Đurić od ruskog cara krajem prošlog veka, kad je bio u audijenciji na ruskom dvoru. Prota Zaharije ga je čuvao od obrenovićevaca. Prim. autora.

Tek kade su ondakar prvi pijetli zapjevali, oni odoše, uzevši od zlata ona dva napoleona što sam jedino od toga i imao, kao i sva muška odijela i puno ženskih aljina. Mene, nako onesviještenog i izmučenog, ostaviše na miru, mišljeći da već umirem.

Posije istrage, kade se jedan od ove petorice sam predade vlastima, ispostavi se da su oni cijeloga dana, pred onu noć, bili pritajeni u onoj šikari te su odatle saznali da po noći nijedno odraslo muško čeljade neće biti u kućama, izuzev mene starog čovjeka.

Tako se ja tada sjetih svoga Mitra Tarabića, koji me je lijepo savjetovao da posiječem tu šikaru, jer me *guja odatle može ujesti* i da od tijeh njezinih ujeda mogu patiti cijeloga moga života, što, uistinu i bi tako."

KAKO JE MITAR PREDVIDEO SVOJU SMRT I UMRO U ZAKAZAN ČAS

„To je bilo u maju 1898. ljeta gospodnjeg", čitamo u zapisima prote Zaharija Zaharića, „kade se kod mene zateče Mitar, te smo se toga dana sjetili svijeh onijeh događaja što su se dotle obistinili, te Mitru bijaše milo što ga ja čerez toga posebno cijenim i što mu vjerujem. On mi ondaj reče:

„U početku mi nijesi vjerovao, a sadevo i sam vidiš kako se sve ono što sam ti kazivao obistinilo."

I nemadoh kud, te mu priznadoh da nikada nije omanuo.

Posije duga razgovora pođem ja š njim da ga ispratim.

Kad bijasmo više Kučića kuće, mene nešto sijevnu u koljenima i oko srca, te povedosmo razgovor o zdravlju. Rečem ja njemu kako mu zavidim na kreposti, a on, nako čio, poče da se smije pa mi reče da se za bolove u koljenima i oko srca ništa ne sekiram, jerbo nema smrti bez suđena dana.

Sutradan odoh do sela. Ručah u Moljkovićima te se oko četiri sahata uputim kući. Čim dođoh kade tamo zatekoh kumu, Mitrovu ženu.

Vidim da je nešto zabrinuta i da s nestrpljenjem čeka moj dolazak. Pitam kako su sa zdravljem i da neko može biti nije bolestan, a ona mi odgovori da su svi, Bogu hvala, zdravo i dobro.

Ondak ja zapitam što je tako snuždena, te će mi kuma na to reći da je takva zbog Mitra, jerbo je on naumio da „danaske mre"...

— Kako da mre? — upitah — kad je zdrav ko dren?

— Ne znam, samo mi je reko da danaske treba da mre, jerbo mu je tako kazato. Otpratio me tebi da dođeš kod njega da ga ispovjediš i da ga opoješ.

Mene ovo zainteresova te ponovo uskočim na konja i tako se sa svojom kumom nađoh u Tarabićima.

Kade tamo stigosmo, opazim ja Mitra kako kosi travu ispred kuće, a svi se Tarabići okupili oko njega te ga pogledaju kao neko čudo. Čim me viđeše, okupiše se oko mene

pa mi, skoro šapatom, rekoše da je Mitar, Bože prosti, poludio, jerbo svima njima priča kako će danaske umrijeti. Ja se iznenadim te u prvi mah pomislim da je, odista, pomanito kade vako zdrav može da govori o svojoj smrti. Kad me ugleda, on k'o da mi pročita misli, stade pred mene pa mi reče:

— Nijesam ja kume ni manit ni čakarast. Ništa nemoj da se čudiš, jerbo je meni suđeno da danaske mrem. Zato sam te i zvao da dođeš da me ispovijediš i da me opoješ da na onaj svijet ne idem grešan.

Na to mu odgovorim da ga ispovjediti mogu, ali da živog čovjeka opojati ne mogu, a on će mi tada kazati:

— Kume, u životu te ni za šta nijesam molio, sem za ovo za koje te sadevo molim. Nije grijeh, moj kume Zarija, opojati živa čoeka kad je taj čoek sporazuman s Bogom i kade mu je ona sila rekla da mu valja mrijeti.. . Ništa ti, kume Zarija, zbog toga nećeš uvrijediti Boga.

Iznenadih se kad čuh da Mitar potpuno trezan i pametan vako govori, te nemadoh kud, nego ga prvo ispovijedih, a posije opojah.

Za vrijeme opojanja on, iza kuće, ko da je mrtav, leže na golu zemlju, te tako ja završih i taj sveti čin.

Već sunce bijaše zalazilo pa mi valjade polaziti kući. Sve to vrijeme Mitar bi sa mnom. Veseo i zdrav, a ja namjerno ne htjedoh da ga pitam o smrti, povjerovavši da je se o tome sam nešto prebacio i previdjeo.

Sa svima se rukovah te, k'o obično, i Mitru pružih ruku, kad me on, iznenada, zagrli i poljubi u oba obraza. Primjetih da mu u oku iskre suze. Potom pojahah konja i pođoh kasom preko livade.

Okrenuh se i spazih kako na kraju ograde od njihovijeh kuća stoji Mitar i kako mi maše rukom. Tako mi se, može biti, učinjelo, on tada izgledaše nekako sjetno i radosno, u isti mah.

Tek što bijah dojahao do Glavičica*, kade me u galopu sustiže Mitrov sinovac, mladi Milan, i reče da je Mitar, iz čista mira, umro, posije četvrt sahata od moga odlaska iz Tara-bića."

Ovom događaju, osim prote Zaharija prisustvovalo je i mnoštvo drugih svedoka. Svi Tarabići iz ovog veoma brojnog

* brdašca u blizini Zaharića kuća. Prim. autora.

kremanskog zaseoka. O tome kako se to sve zbilo mogu i danas, prema pričanju svojih dedova, posvedočiti svi žitelji Kremana.

Međutim, posebnu pažnju u opisivanju pojedinosti ove neobične smrti, privlači kazivanje Mitrovog sinovca Milana Tarabića, onog mladića koji je na konju, u galopu, stigao protu Zaharija 1-doneo mu čudnu vest o trenutnoj smrti svoga strica Mitra.

Milan Tarabić je bio veoma ugledan kremanski domaćin, poznat kao bogat drvarski trgovac* i dugogodišnji predsednik Kremanske opštine. Za svoje vreme bio je vrlo obrazovan čovek i veliki propagator trezvenjaštva u tom kraju. Umro je u dubokoj starosti, nekoliko godina posle drugog svetskog rata.

Prilikom susreta s njim 1950. godine ispričao nam je niz detalja u vezi sa smrću svoga strica Mitra:

,,Bejaše lijep majski dan. Sunce upeklo kao usred ljeta. Ja stajah ispred naših štala, a malo podalje od mene začuh zvonak zvuk kose.

Zađem iza kuće i vidim strika Mitra kako kosi nabujalu travu na onoj livadi do same naše avlije. Malo se zastidim što se sam nisam sjetio da to učinim, te se ponudim da ga odmjenim, a on mi na to reče: — Neka, bogati, dijete, još je u meni snage. Bog je dao, a kada dođe suđeni čas, Bog će je i uzeti.

Ništa po njemu nisam primetio da je neveseo i da će umrijeti. Štaviše, izgledaše krepak i vrlo razgovoran, pa mi se opet obrati:^

— Vidim te juče kako si raširio neke novinčuge te ih tolkuješ i čitaš. Bogati, šta to toliko ima u njima važno da si se sav u njih udubio?

Ja mu na to objasnim šta sam pročitao u tim novinama, doduše, prilično bajatim, a on mi na sva ta moja objašnjenja odgovori:

— Ništa te novinčuge ne znaju i sve što ih čitaju samo zaluđuju i varaju. Pravu istinu, ovdje, u ovome selu, samo ja znam. .. No, tebi bi bolje bilo da o nečemu drugom razmišljaš, a ne o tijem novinetinama!

— O čemu? — zapitah ja.

— O tome, u ime Boga, kakvu ćeš djevojku i iz koje kuće dovesti! Ne znaš ti da će ovdje i po svijem varošima crne

* Mitar je, svojevremeno, prorekao sinovcu Milanu da će se obogatiti „uz pomoć gore", što znaci trgovinom drvnom građom. Prim. autora.

guje* iz zemlje svu vodu popiti, te rijeke i potoci neće biti vaki kakvi su sadevo da ti je prava božija milina da ih gledaš. Eto, razmišljaj i o tome, te gledaj da to spriječiš!

Bejaše me sramota da o svemu tome govorim s njim kao starijim čovekom, a naročito o devojci, te se ponovo vratih štali da posvršavam neke poslove oko naših konja.

Ne prođe ni jedan sat, a ja začujem kako striko Mitar glasno doziva strinu. Pogledam niz livadu i vidim da je skoro cijela pokošena, samo mu ostalo da pokosi još jedno malo parče. Spazim strinu kako hita prema njemu, a on se, rekao bih, nekako šeretski, smijulji na nju.

Kad mu ona priđe, dugo su nešto razgovarali, a zatim strina poče glasno da kuka, nariče i da se krsti. Vidim, on je umiruje, koseći i dalje ono nepokošeno parče livade.

U tome se ona povrati kućama, a sve se gruva u prsa i glasno nariče. Svi se okupismo oko nje, te nam ona, u prvi mah, reče da je striko Mitar umro.

— Kako umro? — zapitasmo mi — kad ga evo živa i zdrava na livadi?!

— Ma nije umro — odgovori nam ona — ali kazo da će sadevo umrijeti . ..

Meni naloži da joj osedlam konja da odjaše u Zahariće, da bi zovnula kuma Zariju da ga ispovedi i opoje. Tako i učinim, te pred nju dovedem konja Bidža, koga sam maloprije otimario.

Iskreno rečeno, mi svi pomislismo da je striko Mitar malo siso s uma, ali, on sve to vreme sedi sa nama i gleda nas onim pametnim očima, govoreći:

— Šta vam je ljudi? Ne igra mečka pred vama, da me ovako gledate ko u neko čudo!

Malo posle nam se obrati ovim recima:

— Idite svaki za svojijem poslom, a ja sam sve svoje poslove danaske završio, samo još ovaj sa crkvom da završim i da miran idem pred Boga.

Niko nije hteo da odstupi od njega, već ga nekako svi sa interesovanjem zagledasmo, dok se on na sve nas samo blago osmehivao, govoreći nam da ništa ne brinemo i da će i posle njegove smrti biti sve kako treba da bude.

— Živjeće Tarabići dok god postoji ovoga svijeta, pa ne treba niko da se žalosti što ću ja danaske mrijeti - - umirivao nas je on.

* pod „crnim gujama" Mitar je video buduće vodovodne cevi. Prim. autora.

Ne potraja dugo vremena, kad eto ti strine i kuma Zarije sa krstom i epitrahiljom. Striko usta sa tronošca i poljubi se sa kumom. Zatim se njih dvojica odvojiše od svih nas i pođoše dalje put livade koju je on maločas svu pokosio.

Video sam da se o nečem vrlo živo raspravljaju, ali niko od nas nije mogao da razabere nijednu reč. Posle videsmo kako striko Mitar kleknu ispred kuma Zarija, a ovaj ga poškropi bosiokom i prekrsti srebrnim krstom.

U tom klečećem stavu, dolje na livadi, Mitar je nešto dugo, šapatom, pričao pop Zariji, te posle doznasmo da se ispovedavao.

Zatim obojica pođoše prema kućama. Između njih ponovo nasta nekakva rasprava. No, ni ovoga puta mi ne čusmo o čemu su to tako žustro razgovarali. Uđoše u kuću i kroz prozor videh kako strina raspremi sećiju. Međutim, ja kao da čuh da joj Mitar reče da to ne treba da čini. Tada videh kako kum i on izađoše iz kuće na livadu na koju striko leže i ukruti se kao da je mrtav. Kad mu kum Zarija očita molitvu, on mirno ustade kao da ništa nije ni bilo te, zajedno, sa kumom, sede za sovru, ali ništa ne okusi.

Već se hvatao prvi sumrak i kum Zarija se oprosti sa strinom. S njim do na kraj avlije iđaše striko Mitar. Tu se njih dvojica izljubiše, i kad kum zakasa konja, on još dugo stajaše pored ograde, mašući rukom pop Zariji, sve dotle dok se ovaj ne izgubi sa vidika.

Posle se mirno povrati kući te leže na onu sećiju. Mi svi za njim pođosmo u sobu, ali nas on otera. Pored njega osta samo strina . . .

Nije potrajalo ni nekoliko minuta kad se začu njena kuknjava i mi se svi, zaista, uvjerismo da je Mitar odistinski umro. Ja osedlam najboljeg konja Suitu, te galopirajući stignem kuma Zariju kod Glavičica i saopštim mu vest o smrti strika Mitra.

Kum Zarija mi, tom prilikom, reče kako ga je stric Mitar toga dana molio da ga ispovedi i opoje . . ."

PRIČA O PRINCU PETRU KARAĐORĐEVIĆU KOJI ĆE POSTATI KRALJ

Jedno od najneobičnijih. predskazanja Mitra Tarabića bilo je ono posle povratka prote Zarija u Kremna za vreme hercegovačke bune, kad je prorekao put dolaska na vlast srpskog kralja Petra Karađorđevića.

Evo kako je to zapisao sam prota Zaharije:

„Poslije mog tajnog bekstva iz Srbije u Bosnu, za vrijeme hercegovačke bune, kade mi je prijetila opasnost hapšenja, ja sam se, na nekoliko mjeseci prije objave rata Turskoj, vratio svojoj kući u Kremna . . ."

Na ovo vraćanje protu je navelo svečano, usmeno obećanje kneza Milana Obrenovića da može mirno da se vrati svome domu i da mu se nikakvo zlo ne srne dogoditi. Ovo obećanje saopštio mu je jedne noći u Višegradu njegov srodnik Moljković, koji je jedini od Kremanaca znao gde se on krije.

„Inače, u to vrijeme", beleži prota Zaharije, „nekako ko da bijaše usahnula svaka puščana vatra, koja se iz Hercegovine proširivaše na Sandžak i na Bosnu. Ta buna, o kojoj je pisao čitav svijet, polako sama od sebe nestade, a iza nje, u narodu, ostaše priče o junaštvu, a tamo gde se pucalo, mnoštvo svježih, još nepobusatih, grobova . ..

Uzdajući se u knjaževo obećanje, ja po danu, u povraćaju, pređoh Šargan,a svako ko me vide — ljudi, žene i djeca, stadoše da viču: „Živio!" „Živio!" Tako me iskitiše raznijem dranguljima i darivaše mnogijem darovima, k'o da sam bog zna šta učinio. Kod kuće me isto dočekaše pjesmom i svirkom.

Tu se bijahu okupile sve moje komšije Ružici, Ćirkovići Vračarići, a s njima bijahu i naši srodnici Moljkovići, Miljko Milosavljević i od Bioštana još puno Neškovića i Sinđića. Među ovijem svijetom stvori se i moj kum Mitar Tarabić.

Ja, kad vidjeh kako su me vako lijepo dočekali, naredih mojoj popadiji i domaćim čeljadima da otvore ono najveće bure s rakijom i na ražnju spreme dvanajest najboljijeh ovaca i dva juneta da, kako obraz nalaže, ugostim ovoliki svijet.

Hercegovački ustanik Petar Mrkonjić (ilegalno ime kasnijeg vladara Srbije Petra I Karađorđevića). Snimak iz vremena kada se krio kod prote Zaharija u selu Kremnima.

Oko našijeh kuća se pjevalo i igralo sve do same zore. Ja po svome običaju popih samo dvije čaše rakije i nešto malo prezalogajih te pred samo jutro, jerbo bijah umoran od puta, počeh da se opraštam od ovolikog naroda.

Sa svima se, ponaosob, ižljubih, ali primjetih da nema Mitra. Zapitah za njega, te mi rekoše da je dolje kod podruma. Tako siđoh da se i š njime pozdravim i zatekoh ga kako netremice gleda u ono moje najveće bure iz koga se točila sva ova rakija. Kad mu priđoh, on me izdvoji malo u stranu pa mi, skoro u samo uvo, reče:

— Vidiš li, kume, ovo tvoje bure?

— Vidim!

E, taj koji se bude krio u ovom buretu nosiće krunu na glavi.

— Dobro, dobro, Mitre — odgovorim mu ja i, oprosti Bože, mišljah da je pijan te da to, nako, iz njega rakija govori.

Otada prođe podosta vremena i ja na te Mitrove riječi bijah potpuno zaboravio. Za to vrijeme boravljah i u Biogradu po knjaževom pozivu te mi sam knjaz, u povjerenju, reče da hoće da ratuje s Turcima.

Očekujući ovaj rat, mnome ovlada neka stalna zabrinutost i nesanica. Tako bi se ja u postelji, od duga doba, prevrćao čas na jednu, čas na drugu stranu. Jedne noći začuh lajanje naše paščadi. Nagnem se na prozor i po mjesečini ugledam priliku čovjeka kako preskače moju ogradu i kradi-mice prilazi glavnoj kući. Brzo navučem mantiju i stvorim se u avliji.

Kad me vide, on dignu obe ruke uvis, te pođe slobodnim korakom prema meni.

— Ne bojte se, oče Zarija — reče nepoznati. — Neće vam se sa moje strane dogoditi nikakvo zlo. Samo mi je potrebna vaša pomoć.

Ja mu priđem sasvijem blizu i vidim stasitog i krepkog čovjeka sa puškom prebačenom, u stranu, preko leđa. Lice mu lijepo, a zmijasti crni brkovi povijeni blago na gore.

Ko si da si, namjernice — odgovorim mu ja. - - Vrata ovoga moga doma su uvjek otvorena ... Samo ako si čovjek od časti...

— Jesam — reče on. — Moj pokojni babo bio je prijatelj vašeg oca Filipa. U zavjetu mi je ostavio da se uvijek mogu osloniti na vaš dom… Vi me, izgleda, ne poznajete? zapita.

— Jok, ali vidim da si čovjek od reda čim pominješ moga oca.

— Ja sam Petar, oče Zarija.

— Koji Petar?

— Petar Mrkonjić, odnosno Karađorđević objasni

S ^Ja čim čuh ove riječi, sjetih se da sam neđe, u nekijem njemačkim novinama video njegovu sliku, koja ga je prikazi-vala kao hercegovačkog ustanika te se, odista, uvjerim da je to princ Petar Karađorđević.

U tom sa ove moje kruške skoči među nas jedan mlad, vitak čovjek, naoružan nekakvom kratkom puškom.

_ Ne brinite, oče Zarija, to je moj ratni ađutant, vaš Užičanin, odani Pero Golubović.

— Vaše visočanstvo — odgovorim mu ja, poljubivši ga u ruku. — Od ovog trenutka ova kuća je vaš dom.

On me čvrsto zagrli, a meni, same od sebe, suze pođoše te se onako zgrljeni, zajedno sa Golubovićem, uputismo glavnoj zgradi.

Sutradan mi objasni da se iz Hercegovine nije mogao prebaciti u Crnu Goru, a ni preko Dubrovnika, što će reći preko Austrije, da bilo kuda ode dalje. Zato se odlučio da ide u Srbiju, da se ovđe neko vrijeme pritaji, a odavde opet na Cetinje, iako su strane novine donijele vijesti kako, poslije propasti hercegovačke bune, srpski eks princ Petar Karađorđević, pod drugim imenom, živi u Francuskoj.

Sto se tiče naše vlasti, sva ta pandurija bila je stalno na oprezu, jer se sumnjalo da se Petar krije u Srbiji, kako je, odista, i bilo.

S njegovim dopuštenjem obavijestio sam moga kuma protu Milana Đurića da je princ Petar kod mene, pa je kum Milan često dolazio iz Uzica na duge razgovore s princom. On me jednog dana obavijesti da posigumo znade, preko svojih povjerljivih ljudi, da će za nekoliko dana biti pretresi u svim sumnjivim kremanskim kućama, pa i u mojoj.

Tada ja stadoh premišljati đe da sakrijem princa Petra.

U neko doba dođe mi u pamet Mitrovo kazivanje, te se sjetih onog mog bureta.

Brzo sa čeljadima smislim plan te na donjem dijelu, tamo iznad slavine, napravim i zasmolim u prečniku pregradu, tako da lijepo može čovjek da stane na nju.

Ispred te pregrade bure napunim sa trideset litara stare, najbolje rakije.

Kada su panduri, kroz tri dana, došli mojijem kućama prevrnuli su sve stvari i bajonetama kopali po vuni, šenici, kuruzu i jabukama.

Cim su sišli u podrum odvrnuli su slavine na svijem

buradima, pa čak i na onijem najmanjijem. I kad su vidjeli da iz svih ovih buradi teku rakija i vino, tek tada su se umirili.

Ja sam ih mirno i staloženo dočekao, te sam ih čak poslužio onom najstarijom rakijom, iz onog bureta u kome je skriven princ Petar.

Od toga dana uvrežilo se u meni čvrsto uvjerenje u one Mitrove riječi da će „onaj koji se budne skrivao u ovom buretu nositi na svojoj glavi krunu kraljevsku*'. I Ništa me nije moglo spriječiti da vjerujem da će taj koji će postati kralj biti princ Petar Karađorđević".

Stupivši na presto Srbije 1903. godine, stari kralj Petar I stalno se interesovao za protu Zaharija Zaharića. Ovo interesovanje naročito se izražavalo tokom prvog svetskog rata, posebno zbog toga što se tih ratnih godina od 1914. do 1918. protino zdravlje znatno pogoršalo.

Vrativši se u oslobođenu zemlju, stari kralj je saznao da je prota Zaharije umro. I sam ozbiljno bolestan, Petar I nije mogao da lično obiđe protin grob i tako oda poštu svom velikom prijatelju. Zato je, u znak zahvalnosti, poslao u Kremna svog sina, tadašnjeg regenta i prestolonaslednika Aleksandra Karađorđevića da, u njegovo ime, na grob prote Zaharija, položi lovorov venac.

I Prema sećanju članova ove mnogobrojne familije, regent Aleksandar je odlično znao za ovo Tarabićevo proročanstvo, te se živo interesovao za sve što je bilo vezano za ilegalni boravak njegovog oca u Kremnima.

Sa posebnom pažnjom razgledao je protin podrum, slikavši ono bure koje je spasio život budućem kralju Srbije, a kasnije i kralju kraljevine SHS.

DOLAZAK KARAĐORĐEVIĆA I PRVI SVETSKI RAT

Kao i vizija ubistva kraljice Drage i kralja Aleksandra Obrenovića, tako se i ona o ponovnom dolasku Karađorđevića na presto Srbije obistinila.

O tome prota Zaharije priča, baš onako kako mu je sam Mitar ispričao:

„Po ubistvu kraljice i kralja doći će loza Karađorđevića da vlada, ali će, potom, nastati krvavi ratovi. Zatim će jopet doći ono nevrijeme kad će zima biti kao ljeto, a ljeto biti kao zima. Tada će nastati rat sa Turcima. Na Turke će udariti četiri hrišćanske države i naša carinarnica biće na Limu. Tada ćemo osvojiti i osvijetiti Kosovo . . .

Uskoro posije toga nastaće Veliki rat u kojem će se silna krv prolivati. Kad bi sva ova krv rijekom potekla valjala bi kamen od tri oke. Na našu zemlju navaliće tri puta silnija vojska preko rijeke i preći će ih. Ta će vojska upropastiti one krajeve kroz koje budne prolazila. Zaci će daleko u našu zemlju. . . Biće teškijeh dana . . .

Naša vojska će popustiti, ali će najedanput na njeno čelo doći pametan čoek na konju vrancu, koji će znati š njom upravljati, pa će reći: „Naprijed, narode, srpska braćo!" Vojska će tada oživjeti. Povratiće se duh u njoj i ona će pojuriti dušmanina jpreko tijeh rijeka. Neprijatelj će doći do Maljena i Bukova. Sumadija će najviše pretrpjeti.

Za naše selo ne treba straovati. Ovdje, u ovijem krajevima,puška neće puknuti, ali ako neprijateljska vojska prođe, neće činjeti nikakvo zlo . . . Posije toga, naša vojska zauzeće nešto Bosne i zaustaviti se do Drine. Tako će ćuprija u Višegradu biti pola naša, a pola njiova. Mi ćemo tamo čekati".

Tih ratnih dana, 1915. godine, došlo je u Kremnima do susreta između prote Zaharija i dr Radovana Kazimirovića, koji će kasnije objaviti knjigu u kojoj će izneti utiske o ovom susretu.

,,U tome ratu s Turcima poginuće ti najmilije unuče.'' Mitar je predvideo njegovu pogibiju: Ljubiša Popović (sedi), unuk proteZaharija, aktivni poručnik srpske, 'vojske, poginuo u Kumanovsko) bici, u Balkanskom ratu

Dobrovoljna bolničarka u Prvom svetskom ratu: snaha Jelena, supruga protinog unuka, Đorđa Zaharića.

„Tri godine Srbija će biti u mraku". Snimak pred povlačenje srpske vojske kroz Albaniju: prota Zaharije sa ruskim pukovnikom V. A. Samojiovom. U pozadini se vidi čuvena kremanska bogomolja „Ćelija".

Tada je prota ispričao dr Kazimiroviću neka saznanja o ovom delu Tarabićevog proročanstva:

„Ovdje, u ovoj sobi, u kojoj vi sada sjedite, dragi doktore, tu je i austrijski đeneral noćivao i odatle naredbe svojoj vojsci izdavao. Meni su oćerali dva vola i dvije krave, vina na pedeset, a rakije na dvadeset metara, ali mi stvari ništa nijesu dirali niti odnosili. Samo su mog unuka Čeda pušku sobom uzeli.

Tu, u bašči, imamo i crkvenu kapelu, te iz nje, takođe, ništa nijesu odnijeli. .. Dakle, ono što su uzimali, uzimali su za jelo i piće, ali pustošili nijesu... Sve u svemu, dobro je bilo..

Detaljnije o samoj propasti Srbije u prvom svetskom ratu govorio je i pokojni Dimitrije-Mita Karić, muž protine najmlađe kćerke Drage. Njemu je, kao bliskom članu svoje familije, prota Zaharije poverio ova viđenja Mitra Tarabića:

„Tri ljeta, kume Zarija, Srbija će biti u mraku, te ćemo tri Svete Trojice provesti pod dušmanskom vlašću. To će se zgoditi vako: od sjevera će udariti neka velika sila te će nas ona gaziti i pregaziti. Zemlja će nam biti pusta. Umiraće se od gladi i raznijeh bolesti.

Za to vrijeme naša vojska biće u tuđini. Prvo će biti na jednom mjestu opasanom morima sa svijeh strana. Kad budne svoje rane izviđala, ondakar će od prijatelja dobiti hrane i džebane, te će ponovo preko tuđijeh mora doploviti do našijeh granica. Kad tu dođe, zaposednuće gore i dolove, te će ponovo jurišati ka Srbiji i oslobodiće ne samo naše, nego i sve one predele u kojima žive naša braća.

Još jedno ću ti reći, kume, dušmanska vojska ući će u Kremna tačno na Lučindan, a iz Kremana će izaći poslije tri godine jopet na dan tvoje krsne slave, što će reći na praznik Svetoga Oca Luke".

• Sve ove vizije Mitra Tarabića u potpunosti su se ispunile i to ovim redosledom:

• Dvadeset devetog maja 1903. godine, umesto Obrenovića, na vladarski presto Srbije došla je dinastija Karađorđevića.

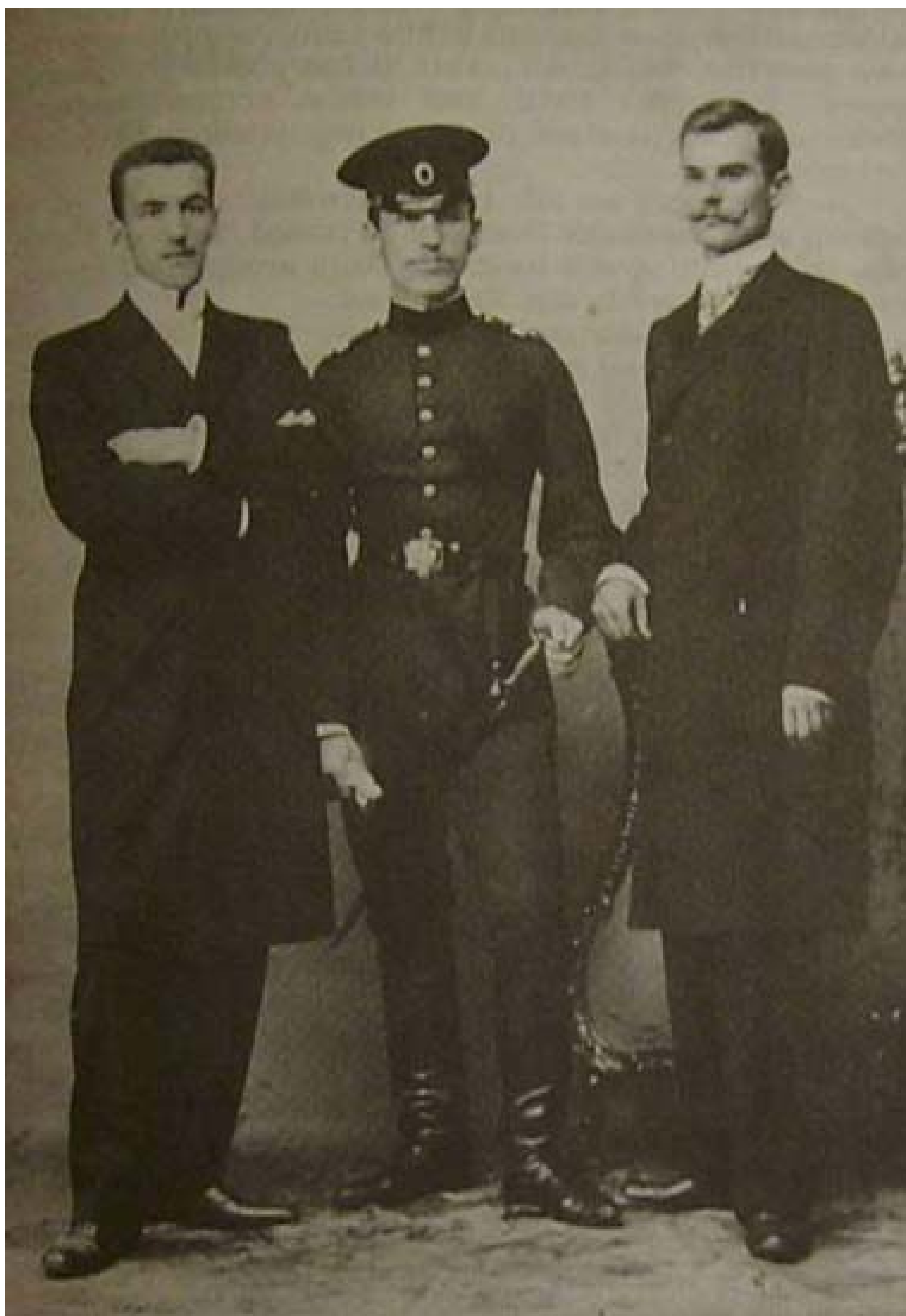
• Nije prošlo mnogo, svega devet godina, a Srbija je zaratila sa Turskom, 1912. godine, završivši ovaj sukob u svoju korist.

• Posle ovoga rata carinarnica Srbije je bila tačno na Limu, odnosno prema onim oblastima Bosne i Sandžaka, koje je držala Austrougarska imperija.

• Posle ovog rata sa Turskom, tako reći bez predaha,

«Izginuće dosta tvoje familije» Suprug protine unuke Vidosave, profesor Mirko Popović, kao rezervni poručnik hrabro poginuo u prvom svetskom ratu. (M. Popović je rođeni brat Dušana Popovića, prvaka našeg Radničkog pokreta, sahranjenog pored samog groba Karla Marksa na groblju u Londonu.)

Protini unuci: Đorđe Zaharić i Vlajko Jeremić, kao maturanti beogradske preparandije, snimljeni sa jednim pitomcem vojne akademije. Vlajko je takođe nastradao u prvom svetskom ratu.

nastaje prvi svetski rat u kome Austrougarska sa najvećim ratnim potencijalom kreće na Srbiju i zauzima njene severne i neke centralne oblasti. Ali, zaista, dolazi „čovek na vrancu", general Aleksandar Mišić, koji veštim komandovanjem i ličnim primerom junaštva, proteruje neprijatelja sa okupirane teritorije Srbije.

• Austrijanci su bili u veoma teškoj situaciji, pa su zamolili svog saveznika Nemačku za pomoć. Tako su Nemci, „sila sa severa", uputili na Srbiju svoju armiju, pod komandom svog feldmaršala fon Mekenzena.

• Srpska vojska pod udarom ove snažne sile odstupa kroz Albaniju i odlazi na pregrupisavanje i oporavak na Krt

• Sa Krfa, naša vojska, kreće u Solun da bi, zajedno sa savezničkim armijama, obrazovala solunski front.

• Potpomognuta saveznicima, srpska vojska stupa u ofanzivu i, iz bitke u bitku, konačno pobeđuje Bugare, Austrijance i Nemce.

• Posle teških borbi, Srbija oslobađa ne samo svoju teritoriju već i sve one zemlje u kojima je vekovima pod tuđinskom vlašću, živeo naš jugoslovenski živalj.

• Što se tiče oslobođenja sela Kremana, poznato je da je ovo selo okupirano na sam dan krsne slave sveštenika Zaharija te je, posle tri godine ropstva, oslobođeno na praznik istog ovog svetitelja, to jest, na Lučindan, baš onako kako je i rekao protin kum Mitar Tarabić.

Mitrovo viđenje austrijske okupacije ovih krajeva pokazalo se tačnim — tuđinska vojska na području sela Kremna nije vršila nikakva zlodela. Sem oduzimanja hrane, drugih krađa i otimačina nije bilo.

Predviđanje ostalih nedaća se, takođe, u potpunosti obistinilo, jer su se pojavile razne bolesti, od kojih je narod najviše stradao. Mnoge živote u Srbiji odnela je glad i haranje pegavog i trbušnog tifusa. Bolesti su pogađale ne samo ljude, već i stoku. Tako je, za te tri godine neprijateljske okupacije, u čitavom užičkom kraju vladala velika nestašica hrane, čije su se posledice osećale još dugo posle oslobođenja Srbije.

„SUDBINSKA PROPAST SRBIJE"

i Poruke kremanskih proroka uvek su imale snažan odjek u Srbiji. Setimo se, samo, sa kakvim je strahopoštovanjem kraljica Draga saslušala proročanstvo Mitra Tarabića o sudbini dinastije Obrenovića.

U romanu Mladena St. Đuričića „Oj Uzice, mali Cari-grade", u kome govori o ratnoj pozadini 1915. godine, nailazimo na još jednu potvrdu uticaja kremanskog proročanstva na ondašnje javno mnjenje.

. „Poslije silovitih provala i slomova, džinovski evropski rat zastane, predahne, pa opet grozovito zatrese Istokom ili Zapadom. Morem i okeanom već odavno vladaju sumarenski gusari, mučki i bezdusno razbijaju i provaljuju, potapaju ili zarobljavaju sve vrste brodova, putnike i robu, i jezovitom ratu izvojevaju novo i dostojnije ime: SVETSKI!

Svojom novom taktikom mitraljeskih čvorova maršal Makenzen je ustavio čeličnu mećavu Brusolovljevih miliona, najveće oružane sile koju je dotle svet video!

Pa opet zastanak u kom su se pripremali sudari. Golemi i stravični! Samo srpske pobedničke i dvaput teško poražene austrougarske vojske, koje su celim srbijanskim Podrinjem klale žene i decu i hrišćanske crkve punile leševima golorukih, jedne prema drugim dremale su na pograničnim rekama Drini, Savi i Dunavu, i lečile grozne rane, koje jedna drugoj zadodaše strašnim oružjem i još svirepijim tifusom i pe-gavcem.

Velesila Austrougarska nije se stidela da jednako moli i preklinje za pomoć svoga saveznika Nemačku. Da je spašava! Čast je bila već izgubljena za sva vremena; sad je bio u pitanju život države! I verni saveznik car Viljem uskoro izdade ratnu objavu s viteškom porukom:

„Hrabrim Srbima učiniću veliku počast; protiv njih ću poslati maršala Makenzena."

*Protin unuk Čedomir, koji je užičkom okružnom
načelniku, Mihailu totoviću, poveno Mitrovu viziju buduće apokalipse nad
Požeškim poljem. Čedomir (levo) kao rezervni kapetan I klase u društvu
svog rođaka Miloja Smiljanića ministra inostranih poslova bivše Kraljevine
Jugoslavije. (Snimak načinjen negde na vojištu prvog svetskog rta).*

Srbija se upinjala iz petnih žila živih i mrtvih predaka, i danju i noću, i krajem jula te, 1915. godine uspela je da mobiliše 602.380 vojnika! I pored strašne izmorenosti i krvavljenja u dotadašnjim četvorogodišnjim ratnim naporima, sabrala je najveću snagu svoje istorije.

Makenzenova slava nije zadavala mnogo brige vojvodi Putniku, načelniku štaba Vrhovne komande, sve dok se nije čulo da je Makenzen primio komandu nad svim balkanskim trupama uslovno, da se politički pripremi Bugarska, da ona, istovremeno napadne Srbiju s leđa!

Veliki nemački vojnik bio je mudar taktičar — nije hteo na nesigurno. I vojvoda Putnik je odmah, od svoje vlade, tražio da mu osigura pozadinu od napada Bugarske.

U ime vlade Pašić je javio Vojvodi da ima garancije od Francuske i Rusije da nas Bugarska neće napasti. A kad je Apis preko Putnika stao opominjati srpsku vladu na stalna verolomstva Bugarske, Pašić je rekao Putniku: „Mi smo u dobrom društvu, koje ne smemo izneveriti, jer to Bugari jedva čekaju: „da nas napadnu s odobrenjem Četvornog sporazuma!"

Iako je ranije namerno udaljen iz Vrhovne komande i postavljen na najodgovorniju dužnost jedne, mada najmanje armije, Apis, je i odatle, ne ispuštajući nikad glavne konce obaveštajne službe, do nedavno vođene u Vrhovnoj komandi, a pred tako mutnim izgledima opkoljene Srbije, jednako slao svoje izveštaje i mišljenja Putniku, koji se već pomalo pokazivao i kao glavni i pravi šef „crne ruke", tvrdeći da Bugarska mobiliše i da će prepadom napasti Srbiju s leđa, odvojiti je od novih oblasti i prepoloviti joj snagu. Pomoć Makenzenu da drugu polovinu razbije svojom strahotnom artiljerijom, a ostatke srpske vojske da zajednički nateraju u neprohodne gudure Crne Gore i Albanije. Na Golgotu i vojske, i naroda koji nije smeo čekati austrougarske vojne strvodere.

U narodu su nastale teške smutnje i zebnje, veoma slične onim u avgustu 1813. godine kad su Voždu pokrovitelji lomili i slomili vrat. Zverstva austromađarskih kulturnika već su bila sva prokazana i obelodanjena divnim naporima profesora Rajsa, novinara Barbisa, Gaston Gravijea i ostalih pobunjenih prijatelja čovečanstva i čovečnosti.

U narodu bolno vrenje. I žene i deca bili su uvereni da je Putnik nepobediv s dveju strana, i da će pustiti Nemce u Srbiju do Bagrdana, a tu… A tu će jedne mračne noći kriknuti tama: „Sad napred deco, kurjaci Srbije". Do zore da

ni jedan neprijateljski top ne ostane neuperen u leđa dotada-šnjih gospodara. Krilato napred!" . . . Ah, sudbino prokleta, zašto se to, već sasvim jasno i gotovo, zašto se to ipak neće ostvariti?!

Trebalo bi da i večm Gospod zaplače nad Srbijom, kad su Saveznici teško prevarili mudrog Pašića, nagnali ga da prihvati prevaru, a on, svesno i najtragičnije, prevario svoju slavnu vojsku! Kad je Vrhovna komanda i poslednji put vapila za dopuštanjem da grune preko granice, (Pašić je na vreme odobrio posedanje bugarske granice), da razoruža Bugarsku, a Saveznike stavi pred svršen čin, kobno veran Savezu i ljudskom moralu, Pašić je stegao srce da ne prepukne, i izdao najstrožu pismenu zapovest:

— Streljajte vojnika koji ispali pušku na Bugare!

Gde je sad Apis? Da li se i on povlači pred sudbinom?

Saveznici su ponovo jamčili za bugarsku neutralnost, a u Srbiji su i deca znala da ih vode u prevaru. I vladi Srbije ostade još jedino da dopusti i drugo objavljivanje KREMAN-SKOG PROROČANSTVA o sudbinskoj propasti Srbije, s kojim oprezno pohita u „Niskim novinama" dr Radovan Kazimirović. I ćela Srbija stade govoriti samo o tome, i miriti se unapred sa najsvirepijom sudbinom koju je ikad dočekao jedan narod,* posle Izrailjevog bekstva iz Misira.

Večerinke omladine u varoši na Đetinji s pesmom i suzama, kao da nisu htele da pomru, i da prestanu, iako se osećalo, pa i znalo da se i užička vojska sprema za daleki pokret. Za Staru planinu.

Posukljaše oblaci sa sviju strana, pa kiše, kiše ... Sive i prljave, mutne i teške, da unapred pokriju teški zločin prevarenih Saveznika! Na svim stranama se ponovo zaustavljao život, čekala se smrt! I samo su se još napeto pratile „Niske novine", i čas kad će početi velika drama naroda; stravičnija od svih u celoj njegovoj istoriji! Predvidelo se unapred sve, sve! Daleko prevaziđene grozote od onih sa Bregalnice i kolere pa i od onih sa velikog ratišta u ćelom donjem Podrinju, prošle godine.

* podvukli autori

ČOVEK KOJI JE TAČNO ZNAO SVOJ KRAJ

O ovom proročanstvu Mitra Tarabića o povlačenju srpske vojske preko Albanije saznali smo u Beogradu 1950. godine od sina pokojnog prote Milana Đurića, starog inženjera Zdravka M. Đurića.

Novu priču kremanskog proroka čuo je od senatora Pavla Vujića i generala Ješe Damjanovića, bivšeg maršala dvora. A o ovom događaju je pisao i dr Radovan Kazimirović u knjizi „Tajanstvene pojave u našem narodu".

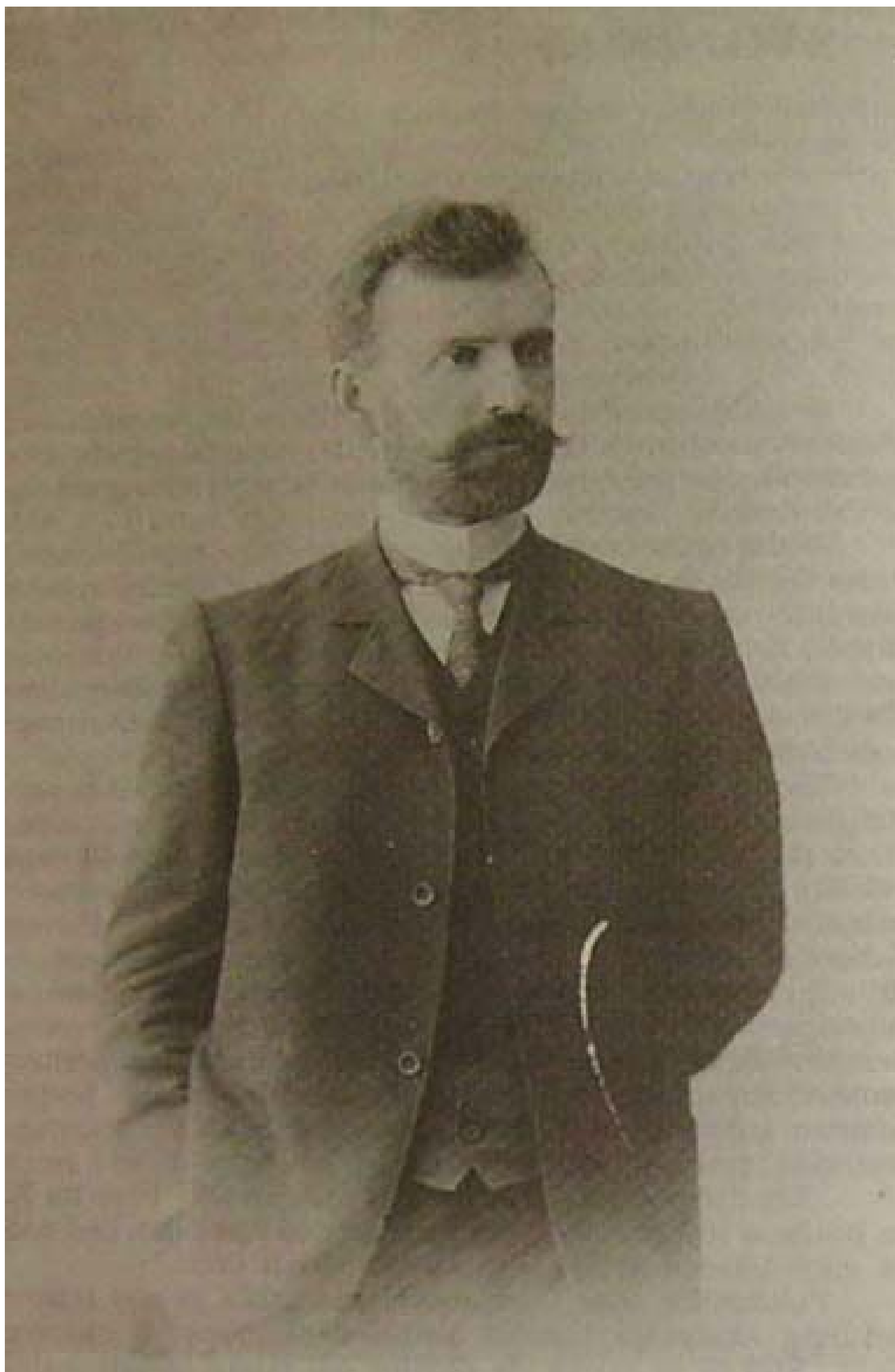
Priča je vezana za povlačenje srpske vojske kroz albanske gudure i klance, a dogodila se u Lješu 1915. godine, negde uoči božičnih praznika.

Tada se prota Milan Đurić, posle doživljene nacionalne Golgote, zajedno sa srpskom vojskom, našao u ovom albanskom gradu. S njim u društvu bili su pok. Ljuba Pavlović, tadašnji generalštabni pukovnik Ješa Damnjanović i rezervni pešadijski major, profesor Pavle Vujić, sestrić prote Zaharija Zaharića.

Prepešačivši stotine kilometara, gladni i iscrpljeni, oni su se u ovoj maloj varoši odmorili i potkrepili skromnom hranom. Zbog toga su bili veoma raspoloženi, izuzev starog prote Đurića, koji je u ovom društvu bio nekako potpuno odsutan i zamišljen. Na pitanje profesora Vujića o čemu to razmišlja, prota je odgovorio:

„Eh, djeco moja . . . Ja idem u tuđu zemlju. Prvo na Krf, pa posije u Italiju ... A, kako ne bih bio zamišljen kad znam da moje Uzice i Srbiju više nikada videti neću."

Pukovnika Jesu Damjanovića začudila je ova mirnoća protinog kazivanja i neka neobična sigurnost u njegovom glasu. Stekao je utisak da protine oči sijaju nekim čudnim sjajem, koji kao da je tom svojom neobjašnjenom tugom predviđao ove njegove reci.

Sin prote Milana Đurića, inženjer Zdravko Đurić: sve o njegovom životu pretskazao je Mitar Tarabić. (Snimljeno u Krasnojarsku 1907. godine.)

Taj sjaj, kako je J. Damjanović kasnije objašnjavao, nije bio od „ovoga sveta". Zbog toga je s nestrpljenjem zapitao ovog uglednog užičkog sveštenika i političkog tribuna čitave Zapadne Srbije, kako zna da se neće vratiti u Srbiju? Prota ga je blago pogledao i odgovorio: „Ne, neću se živ iz tuđine vratiti. Tamo ću umrijeti sledeće godine. Zdravlje mi je, hvala Bogu dobro, ali ja ću, ipak, umrijeti... Tamo ću biti sahranjen i tuđa zemlja će me pokrivati nekoliko godina. Ali, doći će zora naše slobode i ja ću se mrtav vratiti u moie Uzice".

Ove reci su naročito iznenadile njegovog zemljaka i kuma profesora Pavla Vujića, posebno poslednja rečenica, pa je začuđen zapitao:

„Kume Milane, kako ćete se to mrtav vratiti u Uzice? Hoćete li da nam to objasnite?"

„Hoću, zašto da neću, djeco moja! Znam da će me, kad se budemo oslobodili, u Uzice prenijeti moja država i moja djeca. Znam i to da će mi država dići veliki spomenik, ali sve je to slaba utjeha kad moje lijepo Uzice i moju dragu Srbiju više nikada ugledati neću. . .

Vas će svakako, interesovati otkud ja to znam... Evo, vidite, ja još mnogo drugijeh stvari i događaja znam . . . Onih koji će se desiti u budućnosti. Tako znam da ni moj kum i pobratim proto Zaharije neće doživjeti naše oslobođenje, nego će umrijeti prije no što sloboda dođe. . .

O svemu tome protu Zahariju i meni prorokovao je kremanski vidovnjak Mitar Tarabić. Ni proto, ni ja, nijesmo u početku vjerovali njegovijem i Miloševim riječima, ali nastu-piše mnogi događaji za koje oni rekoše da će doći, te se sve to u potpunosti obistinilo. Ni u jednom svom proricanju nijesu omanuli, pa neće ni u ovom, kojim su predvideli moju smrt.

Znam sve šta će se zbiti i s mojim sinom Zdravkom, što je sadevo u Rusiji. On će se dugo, dugo posije ovoga rata zadržati u toj zemlji da je liječi svojim znanjem od sopstvenih rana, pa će tek ondakar sa svojom nevjestom Ruskinjom doći u Srbiju da počne sve iz početka, jer mu ja nikakvo imanje i bogatstvo nijesam ostavio . . ."

• Sve ove protine reci postale su stvarnost. On je, zaista, sledeće, 1916. godine, umro u Rimu. Tamo je sahranjen. Tek nekoliko godina posle završetka prvog svetskog rata, kao zaslužni nacionalni radnik, prenet je u svoj dragi grad Uzice.

U Odboru za prenos posmrtnih ostataka ovog narodnog velikana bio je i njegov sin dr Dragiša Đurić, profesor

Beogradskog univerziteta, jedan od prvaka našeg Radničkog pokreta.*

• Što se tiče protinog starijeg sina, inženjera Zdravka Đurića, on je, svojevremeno, zajedno sa svojim mlađim bratom Dragišom, bez obzira što se u životu nikada nije bavio politikom, iz Srbije bio proteran od strane Obrenovićevske policije.

Braća Đurići su neko vreme živeli u Austriji, a odatle ih je austrijska vlada na zahtev srpskog obrenovićevskog dvora proterala u Rusiju. Tamo su nastavili svoje školovanje. U Rusiji je pokojni Zdravko završio građevinski i mašinski fakultet i bio jedan od najboljih studenata u svojoj klasi. Posle studija postaje jedan od pionira industrijalizacije Sibirije. Tamo se i upoznao sa svojom budućom suprugom, mladom lekarkom dr Marijom Manjom Nikolajevnom, čiji su roditelji takođe živeli u Sibiru, jer je njen otac, kao bivši dekabrista, bio doživotno prognan u ovu nepreglednu rusku oblast.

Mladi bračni par Đurić doživeo je u Sibiru burne dane oktobarske revolucije. Posle završetka prvog svetskog rata protin sin Zdravko nije mogao da se vrati u oslobođenu Srbiju. Sve do 1922. godine on je kao preko potreban stručnjak radio u Državnoj planskoj komisiji za razvoj industrije SSSR-a, a njegova supruga dr Marija bila je glavni sanitetski referent Pete ruske armije.

Tek u leto 1922. godine inženjer Đurić je uspeo da od sovjetske vlade izdejstvuje dozvolu za odlazak u Srbiju. Tako je ovaj mladi bračni par bio jedan od retkih putnika koji je sa legalnim pasošem SSSR-a prešao granicu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, došavši Dunavom u Beograd.

Kad su stupili na tle Srbije, ni Zdravko ni njegova supruga više nisu imali sredstava za život, pa su se, po ko zna koji put, obistinile reci Mitra Tarabića, da će protin sin kad se bude vratio u Srbiju morati da počne „sve iz početka».

*Dr Dragišu Đurića ubili su Nemci 1941. godine. Prim. autora.

SNOVI U VILI „ASPAZUA"

Prota Zaharije je bio nežan otac i neobično je pazio svoju najmlađu kćer Dragu. „Kad poraste, imaće ko o njoj brinuti", govorio bi. A ona je bila devojka neobične lepote, bistrog uma, sa velikim smislom za muziku. Još kao dete, sa nepunih pet godina, naučila je da čita i piše i od tada, kroz godine, ni jedna od brojnih protinih knjiga nije ostala nepročitana s njene strane. Dok su njena braća bila na školovanju po raznim kulturnim centrima tadašnje Srbije i Vojvodine, Draga je ostala sa ocem u Kremnima, povremeno odlazeći kod starije sestre Ružice, udate u Uzicu.

Uz pomoć svoga oca Zaharija brzo je naučila ruski jezik, tako da je ruske pisce mogla da čita u originalu, kad god bi došla do takvih knjiga. Sama je naučila i note, i na jednoj staroj citri, često je svirala dela poznatih kompozitora toga vremena. Njeno muziciranje dostizalo je, kažu, pravu virtuoznost. U svojoj četrnaestoj godini samoinicijativno je počela da uči francuski, i ubrzo, ovladala je još jednim svetskim jezikom, tu u jednom tako reći pustom selu pod Tarom.

Rasla je u Kremnima, pa je tako odlično znala i zapamtila svog kuma Mitra Tarabica, za čija se kazivanja rano zainteresovala, pa čak počela da proučava ove, kao i razne druge „nadčulne" pojave u narodu ovoga kraja...

Kad joj je bilo šesnaest godina stiže jednoga dana u Kremna nekim poslom iz Uzica jedan mladi pravnik, rođeni Beograđanin. Bio je to Dimitrije Mita Karić. Videvši lepotu i inteligenciju najmlađe protine kćerke, odmah se zaljubio u nju, a i ona u njega.

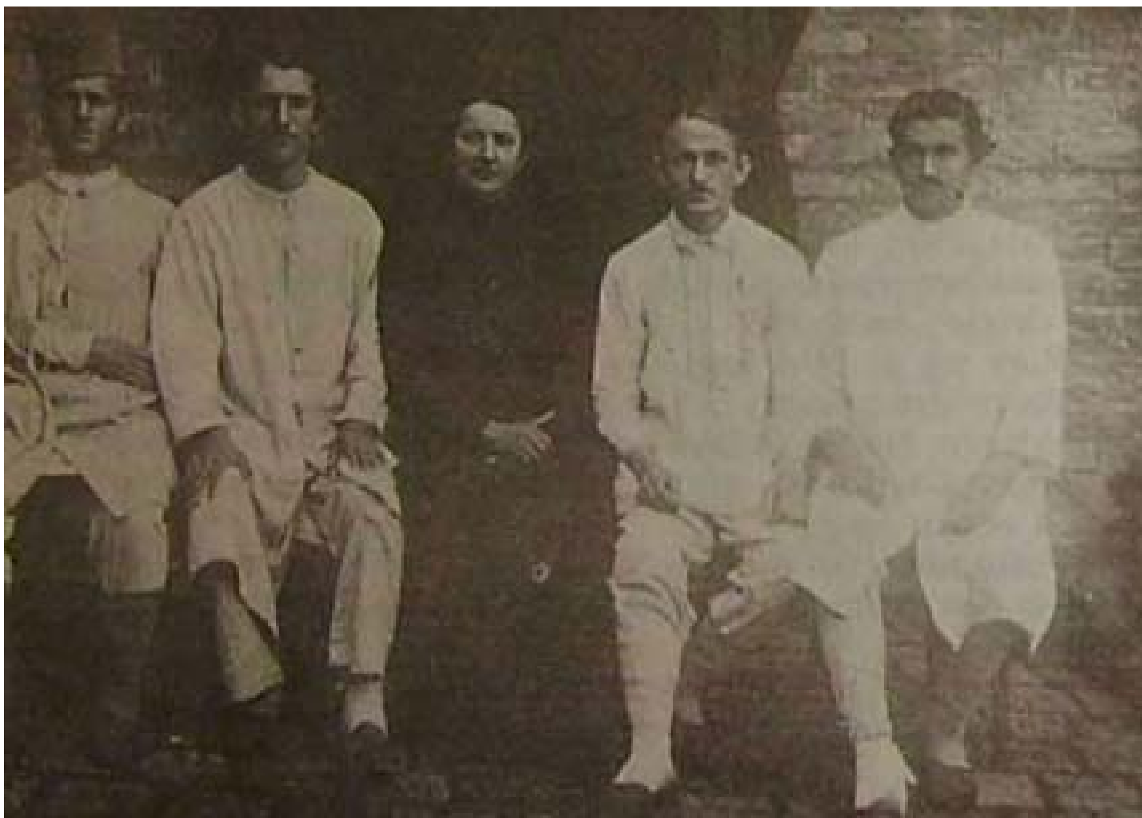
Posle nekoliko dana u ICremnima bi obavljena zvanična veridba, dok će malo kasnije, velika svadba biti priređena u Uzicu.

Za vreme Dimitrijevog službovanja u gradu na Đetinji, mladi bračni par se često navraćao u Kremna. Tako je protin

Protina najmlađa ćerka Draga, kojoj se kremanski vidovnjak, Mitar Tarabić, javio u snu, nakon Albanske Golgote, na dalekom ostrvu Krtu.

Stanovnik vile „Aspazija", Draga Karić, rođena Zaharić, kao dobrovoljna ratna bolničarka srpske vojske.

zet Karić, sada već sudija, imao priliku da češće razgovara sa kremanskim prorokom Mitrom Tarabićem, interesujući se, kao i pre toga kod svog tasta, za ostvarenje njegovih poruka, kako je to bilo i šta nas čeka.

Nije prošlo dugo vremena, a mladi sudija Karić je premešten u Beograd. Kao jedan od veoma retkih intelektualaca onog doba brzo je napredovao u službi, postavši član Državnog saveta tadašnje Kraljevine Srbije.

Iz braka sa svojom mladom nevestom imao je dva sina: Mihaila-Mikicu i Sretena-Sretu. Dadilja njegove dece bila je veoma vredna devojka, koja se takođe zvala Draga.

Za nju se zna da je rođena u dragačevskom kraju, u jednom selu kod varošice Guče. Kao jedno od mnogobrojne dece siromašnih roditelja, Draga se još u detinjstvu uputila u „beli svet", trbuhom za kruhom. Tako se našla u prestonom Beogradu, dugo godina radeći kod porodice Čupić, a zatim kod Karića.

Prethodni poslodavci primetili su kod ove devojke izvesne osobine koje su je izdvajale od ostalih. Imala je, ponekad, neki neobičan pogled, iz kojeg je izbijala neka čudna blagost, zračenje nekog neobjašnjenog sjaja.

Kad se zaposlila kod porodice Karić doznala je da njena „gazdarica" imenjakinja Draga pati od čestih migrena. Jednoga dana prišla je svojoj gospođi i rekla joj da legne na otoman, da će je ona izlečiti od tih nesnosnih bolova. Tada je svojim rukama blago prešla preko bolesničine glave, sve dok bolovi nisu potpuno iščezli, kao da ih nikada nije ni bilo. Nije to trajalo duže od nekoliko minuta. I, tako je to uvek ponavljala kad bi njenu dobru gospu zabolela glava. Njenim seansama prisustvovali su ponekad i brojni prestonički lekari, prijatelji porodice Karić. Ali, nikada nisu mogli da odgonetnu u čemu je njena moć.

Draga je svoje poslodavce uvek molila da nikome, sem ovim lekarima, u koje je imala neko čudno poverenje, ne kazuju o njenim isceliteljskim sposobnostima, koje je isključivo primenjivala u slučaju kad bi se razboleo neko od bliže familije Karića.

Tako je devojka Draga, živeći u porodici Karić, vremenom postala pravi njen član.

Međutim, ovaj mladi bračni par će uskoro zadesiti velika nesreća. Umreće im stariji sin Mikica, a za nepune dve godine i mlađi Sreta. Ne mogavši više da rađa, mlada gospođa Karić potpuno se okrenula deci svoje familije, svojim sinovci-ma, sinovicama, sestrićima i sestričinama, a bivša dadilja,

njena Imenjakinja Draga, i dalje je ostala u službi u njihovoj porodici.

U međuvremenu dolazi u Beograd na studije Karićkin sestrić Jovan, sin njene starije sestre Ružice. Za vreme studija on će stanovati u ovoj porodici. Kao student, priključio se naprednom socijalističkom pokretu, pod vodstvom svog zemljaka Dimitrija Dila Tucovića. Sa svojom tetkom Dragom vodio je česte rasprave, naročito na temu ateizma. Nikako se nije slagao sa svojom tetkom u oceni takozvane „građanke na prestolu", bivše kraljice Drage Obrenović, sa kojom je njegova tetka, bez obzira što je poticala iz porodice pristalica Kara-đorđevića, bila nekad u velikom prijateljstvu. Ovim raspravama često je prisustvovala i njihova kućna pomoćnica Draga, koja je Jovana volela iskrenom ljubavlju, kao da mu je starija sestra.

Ubrzo je došlo do balkanskog, a zatim i do prvog svetskog rata. Sestrić Jovan, ispraćen od tetke i teče Mite Karića, krenuo je da brani Otadžbinu. Biće to jedan od onih 1300 kaplara iz Skopskog đačkog bataljona. Na poziv vojvode Mišića, kao mlad đak, podnarednik, upućen je na front. Na Ceru je teško ranjen i prenesen u valjevsku bolnicu. Odatle sa vojskom odstupa kroz Albaniju i kao ranjenik dolazi, na oporavak, na ostrvo Krf. Tamo, na Krfu, zatiče svoju tetku Dragu i teća Mitu. Zajedno s njima, na ovom ostrvu, bila je i kućna pomoćnica Draga, koja je, kao i oni, prošla sve strahote albanske golgote.

Stanovali su u vili „Aspazlja", koja je bila jedna od manjih turističkih zdanja na ovom ostrvu, po kojima su Saveznici razmestili brojne srpske izbeglice, koje su se, zajedno s vojskom, povlačile preko Albanije.

Tu, na Krfu, u srpskoj vojnoj bolnici radila je protina kćerka Draga, kao dobrovoljna ratna bolničarka, a s njom i njena imenjakinja, kućna pomoćnica Draga.

Rano, još u sam osvit zore, pre nego što pođu u bolnicu, njih dve bi obično, u vili, popile po solju turske kafe, popričali o tadašnjim novostima sa savezničkih frontova, a onda bi krenule prema bolnici da obavljaju svoju, nimalo laku, patriotsku dužnost.

U to vreme vlada Kraljevine Srbije donosi odluku da se svi omladinci, bili ranjeni ili ne, upute na dalje Školovanje i oporavak u Francusku i Englesku. I tako, već gotovo prezdra-velog Jovana sa ostalim studentima i đacima upućuju u Francusku.

Uskoro, u glavnu luku ovog ostrva pristići će francuski

transportni brod sa oznakama Crvenog krsta, kako bi prihvatio, a posle odvezao do Marselja i na tlo Francuske iskrcao srpske izbeglice i ranjenike. Među njima i one omladince koji su po strogom vladinom naređenju putovali u Francusku da nastave ratom ometeno školovanje.

Na doku ostrvskog pristaništa bese se iskupilo mnoštvo sveta, uglavnom roditelja, rođaka i prijatelja onih koji su svakog minuta trebalo da se ukrcaju u ovaj francuski putnički brod. Na ispraćaju sestrića Jovana našli su se i njegova tetka Draga i teča Mita Karić. S njima je bila i njihova verna domaćica Draga, jer je među putnicima bio i njen, još nezvanični verenik Jevrem koji je ovim brodom, kao teži ranjenik, trebalo da putuje u Francusku, zbog komplikovanog hirurškog zahvata. Jevrem je po zanimanju bio odličan beogradski pekar, koga su ranili prilikom odstupanja kroz Albaniju.

Umesto da budu zadovoljni, svi su bili ,obuzeti strep-njom, jer su nemačke podmornice, takozvani sumareni, potapali sve brodove na koje su nailazili, bez obzira da li nose zaštitni znak Crvenog krsta.

Počelo je tako ukrcavanje četiri stotine putnika. Među njima je bio i mladi đak, narednik Jovan. Mnogo ih je na palubi, sa koje mašu svojim roditeljima, rođacima i prijateljima. Jedino Draga ne može da vidi svoga Jevrema-Ješu. On je sa težim ranjenicima smešten u unutrašnjost broda.

Sirena najzad oglašava polazak, a sa palube i pristaništa odjekuje gromka, poznata pesma „Kreće se lađa Franpuska".

Pa ipak, sve je u suštini tužno, mada, na prvi pogled, izgleda veselo. Strah od podmornica ne silazi sa lica onih što putuju i onih koji ih ispraćaju. Samo đaci — vojnici na palubi i oko nje pregrštima komplimenata neumorno obasipaju lepe i šarmantne francuske dobrovoljne bolničarke i ne pomišljajući kakva iznenađenja mogu da donesu nemirna mora.

Tek kad se brod izgubio iza horizonta, brojni vojnici i građani, koji su prisustvovali ovom dirljivom ispraćaju, počeli su da se razilaze.

Sutradan, po odlasku broda, veoma zamišljena i tužna devojka Draga obratila se svojoj gospođi, rekavši da je sanjala čudan san, da i ne zna da li ga je stvarno sanjala, ili je to sve bila neka vrsta priviđenja? Na te reci Draga Karić preblede, rekavši da se i njoj nešto slično dogodilo.

— Znaš, moja gospoja — otpoče Draga da opisuje ono što je u snu videla — ova lađa koju smo juče ispratili i koja je

otplovila s našim Jovom i mojim Ješom biće potopljena danas u pola dvanaest pre podne.

Zaprepašćenje i strah Drage Karić u tom času dostiže vrhunac. I ona je sanjala *isti san,* u kome joj je bilo rečeno da će ovaj transportni brod biti danas potopljen u isto vreme, koje je pomenula njena kućna pomoćnica.

— Ali, ne boj se gospoja, ni Jova ni moj Ješa, neće stradati.. Jesu će spasti matrozi, a Jovu krst.

— Otkud ti to znaš? — zapita je Karićka.

— Znam, jer mi je to saopštio jedan čovek, koji mi se u snu prestavio kao Matija, seljak iz Kremana.

Kad ču da Draga pominje Matiju, odnosno Mitra Tarabi-ća, Karićka raširi ženice, pa sama, više za sebe, poluglasno, reče:

— I meni se javio isti čovek! . ..

— Je li to, moja gospojo, bio pravi san?

— Ne umem da ti to objasnim. Čini mi se da sve to nisam sanjala, nego da sam njegovu pojavu doživela i očima i sluhom.

— Da li je tebi, draga gospojo, taj isti čovek kazao da ti se javlja zato da se ne plašiš i ne prolivaš suze badava, kada bude došla vest o potapanju lađe?

— Jeste — potvrdi Karićka, a zatim s nestrpljenjem upita svoju kućnu pomoćnicu:

— Kaži mi kako si doznala da će *hrpd* biti potopljen danas u pola dvanaest?

— On, taj Matija, koji mi se javi, reče: „Dijete, ja ne znam da gledam na sat, ali pogledaj časovnik na ovom zidu. E, kad skazaljke budu sutra na ovom istom mjestu, lađa će biti potopljena..."

— To je i meni kazao.

Gospoja, a je li ti rekao kako će Ješa i Jova biti spašeni?

— Isto onako mi je kazao kako si i ti od njega saznala. Reče da će tvog Jesu spasiti mornari, a našeg Jovu krst. Ne znam kako Jovana može spasiti krst kad je on, Bože mi oprosti, odavno s njim raskrstio?!

— To ni meni nije jasno, osim da u samom moru ne bude bilo kakvog velikog drvenog krsta te da se za njega ne bude okačio?

I zaista, oko pola dvanaest, pre podne, kad veliki bolnički časovnik sa istim tolikim brojem otkucaja najavi vreme, njih dve se sretoše u prolazu i samo nemo pogledaše jedna drugu.

Dođe i tri časa popodne, a o brodu, u bolnici, niko ništa ne reče.

Tek oko šest uveče, kad su se sa ostalim sanitetskim osobljem spremale da pođu prema svojoj vili, primetiše kako lekari, odjedanput, postaše nekako neočekivano zabrinuti, a po bolnici se stvori neki čudan, zloslutan metež.

Začu se i prigušeni jecaj nekih dobrovoljnih bolničarki kao i došaptavanje među ranjenicima i bolesnicima. Na samim izlaznim vratima njih dve se susretoše s mladim rezervnim kapetanom druge klase, doktorom Vujićem. Tada im on tiho reče da je u upravu bolnice stigla vest o tragediji broda, kojeg su juče zajedno ispratili, a koga je danas u pola dvanaest pre podne, torpedovala neprijateljska podmornica. *m* Prema ovoj vesti, koju im je saopštio dr Vujić, niko od putnika i posade nije spašen.

Dve Drage samo pogledaše jedna u drugu i briznuše u nezadrživ plač.

Reci mladoga lekara da u ovoj katastrofi nema prežive-lih delovale su veoma uverljivo, tako da one reci iz sna behu namah, potpuno potisnute. Ali, bez obzira na sve to, u njima, posle nekoliko minuta, ponovo zaiskri ona nada sadržana u identičnoj poruci njihovog sna.

Te noći obe žene dugo su stajale pred zgradom Srpske vrhovne komande, sa još stotinak okupljenih ljudi, jer se gradom, sama od sebe, pronela vest da ima preživelih.

Međutim, niko od dežurnih oficira iz Vrhovne komande, na žalost, nije mogao da potvrdi ovu vest. S ta više, oni su mogli da potvrde samo onu prvu depešu, koja im je jedino bila na raspolaganju.

Negde pred samu ponoć, jedan mlad oficir pojavi se na glavnom balkonu ove zgrade i saopšti prisutnima da je iz Komande savezničkih pomorskih snaga javljeno da je torpe-dovanje francuskog broda preživelo samo 68 od 400 putnika. Istovremeno, on pročita spisak preživelih. To učini nekoliko puta. Na tom spisku nalazilo se ime i prezime Draginog verenika Jevrema, ali u tom nizu ličnih imena i porodičnih prezimena nije bilo Jovinog.

Među porodicama koje su saznale da su njihovi mili i dragi preživeli potapanje broda, nastade neopisivo oduševljenje. Radost ozari mnoga lica, dok lelek familija čijih imena nije bilo u spisku odjeknu stravično u ovoj noći.

Među njima je bila i Draga Karić, duboko ožalošćena za nastradalim sestrićem Jovanom. Njena devojka Draga pokuša

da je uteši, podsetivši je na njihov zajednički san, ali činjenice o preživelim brodolomcima govorile su suprotno.

Umorne od dugog čekanja, iscrpljene, nisu mogle da trenu te noći. Tek, negde, pred sam osvit zore, Karićku obuze neki nemiran dremež, neka vrsta polusna.

U tom polusnu ona se kao za sebe obrati svom mrtvom kumu, Mitru Tarabiću:

„Eh, moj kume Mitre, što me prevari?"

Zatim, kako joj se učini, utonu u dubok, nezadrživ san. U tom snu se — kako će posle ispričati, pojavi on, njen kum Mitar, Dugo je tako Mitar blago posmatrao Dragu, i posle nekog vremena reče joj:

„Nisam ja tebe prevario moja Draginja. Ne ljuti se na mene, već vjeruj svakoj mojoj riječi. Istina je jedno, a tvoja tuga je drugo, a ja sam ti nju uvijek spominjao. Upamti, krst ga je spasio."

Ovaj san ponovo oživi izgubljenu nadu i mlada žena, donekle smirena, ujutru ode na posao u ratnu vojnu bolnicu srpske vojske.

Oko deset časova pre podne šef lekara joj saopšti da je na portirnici čekaju suprug i rezervni sanitetski kapetan prve klase dr Đoković. Sa zebnjom, ona pohita ka prijemnom odeljenju, ali te zebnje odmah nestade kad njih dvojicu ugleda posebno vesele, nasmejane. Njen zemljak, doktor Đoković, još s praga joj doviknu:

— Jovan je živ i zdrav!

— Vrhovna komanda dobila je pre pola časa naknadni spisak i među tom desetoricom preživelih je i naš Jova — reče joj dobro raspoloženi suprug.

Tu se, odjednom, stvori i njihova Draga, kao i nekoliko prijatelja i poznanika, pa nastade malo slavlje.

Inače, nikome od rodbine preživelih nije bilo jasno kako su se njihovi sinovi ili rođaci spasli od ove nesreće koja ih je zadesila na dalekom, otvorenom moru. Niko, pa ni sama Draga Karić nije mogla da odgonetne šta su značile reci Mitra Tarabića, koji je predvideo da će njenog sestrića Jovana spasiti krst.

U dugim večernjim razgovorima sa svojim suprugom Dimitrijem Mitom Karićem ona je bezbroj puta pokušavala da sazna i shvati pravi značaj te poruke svoga kuma Mitra, koja se odnosila na simbol krsta, kao znaka spasenja njenog sestrića Jove.

Uzaludni su bili svi njihovi napori koji su uvek dovodili do istog zaključka da je možda bio u pitanju nekakav poveći

drveni krst na koji su se ovi brodolomnici popeli, te su tako, pomoću njega, plutali morem. Pomisao na neku drugu mogućnost spasenja uz pomoć ovog hrišćanskog simbola bila je sasvim nezamisliva.

Dani su prolazili, a Karici, izuzev još jedne zvanične potvrde Srpske vrhovne komande nikakvu drugu vest nisu imali o* spasenju brodolomnika.

Najzad, posle dvanaest dana, iz Kana u Normandiji stiglo je dugoočekivano pismo. U tom pismu Jova je ukratko javljao da je živ i zdrav. Pisao je da je smešten sa ostalim studentima u udoban pansion. U sobi je sa još jednim kolegom Francuzom, koji je na Zapadnom frontu izgubio levu ruku. U jednoj kraćoj rečenici javljao im je da se spasao pomoću krsta i da od tada već pomalo prestaje da bude ubeđeni ateista, kao što je do ovog brodoloma bio. Nikakve druge detalje o tom zagonetnom krstu nije pominjao, tako da je i dalje ostalo nepoznato kako se zapravo spasao.

Tek posle nekoliko meseci kad su Karici sa ostalim izbeglicama napustili Krf i bili prebačeni u Niču odmah im je, u kratku posetu, došao Jovan i o svom spašavanju ispričao sledeću priču, punu neverovatnih zbivanja:

„Cim smo se razmestili po kabinama svi se razmilesmo po palubi. Oko nas su poletela jata anđela, što će reći lepih i šarmantnih Francuskinja, pripadnica Kora dobrovoljnih ratnih bolničarki. Jedan od ovih anđelčića izdvojio se i pošao prema našoj grupi, pitajući na ljupkom francuskom jeziku ko od nas govori francuski? Mi svi u glas odgovorismo potvrdno, ali ona se obrati meni i zamoli me da pođem s njom. Uđosmo u jednu prostraniju kabinu u kojoj su se nalazila dva pisaća stola. Zauzevši mesto za jednim, mene ponudi da sednem ža drugi sto. Zatim mi pruži jedan poveći spisak, štampan ćirilicom, koji je sadržavao popis imena i prezimena brodskih putnika za Krf. Reče mi da polako počnem da čitam, kako bi ga ona prekucala na svojoj latiničnoj mašini, jer ćirilicu niti ona, niti bilo ko drugi od posade i osoblja vojske na ovom brodu, nije znao.

Eh, da znate kakva je bila. Pravi anđeo. Oči velike, plave, kao da te samo nebo miluje. Kosa, takođe plava. Misliš da se zlatno klasje rasulo po njenoj glavici... Pa struk sa onim gibanjem u pasu, kao da nije ljudski stvor, nego prava vipera. A grudi, grudi, a preko njih bela uštirkana kecelja. Oko dugog tankog vrata visi na zlatnom lancu zlatan krst. Glas, preko koga čuh da se zove Dominika, nije predstavljao običan, čovečiji govor, već pesmu prave ševe.

Sve u svemu, zamolih ja Dominiku da kao „pobožan" čovek celivam onaj krst na njenim grudima, a ona mi, na taj moj predlog, odgovori čitavom bujicom pristojnih, ali, biranih, prekornih reci.

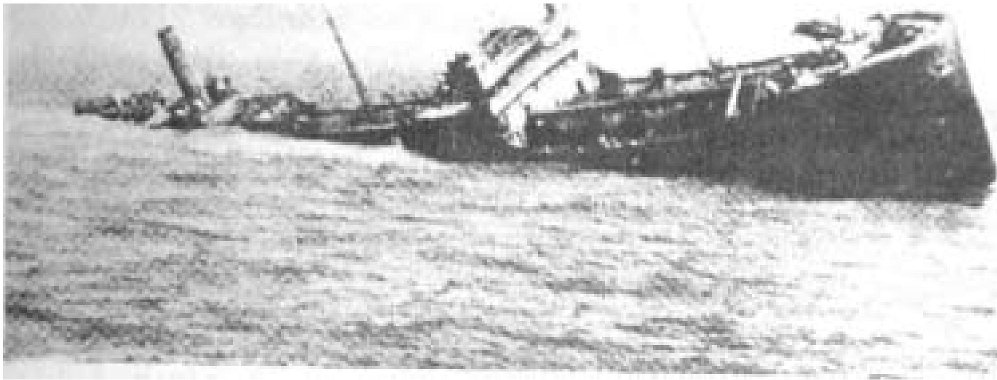
Tom prilikom ona mi saopšti da bez obzira da li čovek veruje u nešto ili ne, treba da poštuje svetinje drugih ljudi. Ja se, pravo da vam kažem, prilično postideh ovog njenog, blagog prekora.

U stvari, najviše sam se postideo od njenog otvorenog stava prema mom ateizmu, jer mi objasni da smo nas dvoje veoma slični, odnosno, na neki način, i isti, pošto tvrdoglavo pripadamo svojim ubeđenjima. U svetu postoje samo dve religije, reče, jedna koja fanatično veruje u postojanje Boga, i druga koja takođe fanatično ne veruje. Za mene kaza da pripadam ovim drugim fanaticima. Zatim mi je dugo govorila o istorijskoj pojavi Hrista i njegovoj zasluzi za raspad robovlasničkog Rimskog carstva.

Tokom razgovora saznao sam da je Dominika rodom iz Liona i da tamo studira visoku školu za vaspitačice. Na kraju te naše polemične seanse, šarmantno mi je pružila specijalnu propusnicu za sutrašnju „Kapetansku večeru" sa igrankom, za koju mi obeća da će čitav red igara njenog notesa biti popunjen mojim imenom.

Sutradan sam sve do onog kobnog časa proveo sa drugovima na palubi. Duvao je jak vetar, ali to nama ništa nije smetalo, ili se meni samo tako činilo, jer svaka pomisao na ponovni susret sa Dominikom davala mi je nezadrživ životni elan. Ali, negde oko pola dvanaest, pre podne, začuo se prvo potmuo, a zatim veoma snažan i jasan eho neke velike eksplozije. U prvi mah učinilo nam se da se sama površina mora razdvaja na dva dela i da nas neka sila privlači ka morskom dnu. Posle dve, tri sekunde imali smo utisak da sa tog dna uzlećemo i da lebdimo na vrhu nekog velikog vodoskoka. Zatim se sve umirilo i pramac broda počeo je da se krivi i da se penje u visinu.

Tada su se oglasile brodske alarmne sirene i začule glasne komande marinskih oficira. U čamce za spašavanje mornari su prvo smeštali teže ranjenike. U dva poveća čamca pristup su imale samo žene s decom. Tri francuske dobrovoljne bolničarke stajale su pored ovih čamaca sve dok i poslednje dete nije bilo ukrcano. Za te tri Francuskinje nije bilo mesta u ovim francuskim čamcima. Sve što su radile, u tom kobnom momentu, činile su tako mirno i savesno, kao da neće, kroz

Možda je na ovom brodu ostala hrabra francuska ratna bolničarka Dominika. (Snimak potapanja jednog torpedovanog savezničkog broda za vreme prvog svetskog rata.)

nekoliko minuta potonuti zajedno sa ovim brodom. Među njima bila je i Dominika.

Još i sada secam se onog njenog plavog spokojnog pogleda. Činilo mi se da u njemu vidim beskrajni plavi horizont koji mi obećava sigurnost zagrljaja neke nove, meni nepoznate, večnosti.

Trgao me je glas jednog našeg majora, koji je na štakama stajao uspravno na palubi i oštro komandovao: ,,Skači u more i plivaj što dalje od broda!"

Bila je to njegova poslednja zapovest.

Našao sam se u talasima, a nisam znao da plivam.

Razmahnuo sam se rukama i nogama, levo i desno, ali sam osetio da tonem.

Smrt je bila tu, u meni samom.

U jednoj sekundi, kao na bioskopskom platnu, sagledao sam ceo svoj život. Video sam majku, dedu Zaharija, vas dvoje, sestre, braću, Užice, Kremna, Beograd, Skoplje, planinu Cer.

Tada sam počeo da gutam vodu i da se gušim. Odjednom sam se setio Dominike, njenog zlatnog krsta i njenih blagih reci o mom neverovanju. I, kao da nju i samog Boga molim za oproštaj, odlučih da se prekrstim i da tako, posle deset godina nekrštenja, odem sa ovog sveta. Sastavio sam tri prsta desne ruke i stavio ih na čelo, izgovorivši u sebi: ,,Vo im ja Otca" ...

Tada se desilo čudo. Osetio sam da me je nečija snažna ruka uhvatila i stegla za tu desnu šaku, koja se ukazala na površini mora. Ta ruka me je nekud povukla . . . Bio sam spašen. . .

Našao sam se na nekom malom splavu, na brzinu povezanom od velikih brodskih drvenih klupa, a čovek koji me jespasao bio je francuski vojnik — bolničar.

Čim sam se malo pribrao završio sam svoj prekrst, viknuvši razdragano: „i Sina, i svjetoga Duha. Amin!"

Tri brodolomnika na ovom malom splavu gledali su me čudno. Niko od njih nije razumeo ni jednu moju reč. Sva trojica bili su Francuzi. Ali, ti ljudi su me posmatrali nekako blago. Učinilo mi se da se njihov pogled pretvara u onu blagost Dominikinih očiju. Instinktivno sam pogledao prema mestu na kojem mi se učinilo da je i dalje stajao naš torpedovani brod. . . Tamo, osim uskovitlanih morskih talasa više ničega nije bilo ... U očaju, počeo sam da vičem: „Dominik. . ."

Niko se nije odazivao.

Oko nas četvorice bio je samo beskraj morskog prostranstva i ništa više. Pa ipak, bio sam siguran da ću živeti.

Negde, pred samo veče, naišao je jedan engleski razarač. Počeli smo glasno da dozivamo u pomoć. Primetili su nas. Posle nekoliko minuta bili smo u njihovom čamcu, a potom u toplim kabinama ovog savezničkog broda.

Iskrcali su nas u Tulonu."

PRORICANJE SMRTI BLISKIM LJUDIMA

Mitrovo proricanje smrti pojedinim, njemu bliskim ljudima, kao što je bio slučaj sa užičkim protom Milanom Đurićem, nije jedino, kada se zna da je on, kao ranije i Miloš Tarabić, to prorekao i proti Zahariju Zahariću, koji je umro 1918. godine, u sam osvit slobode.

Mnogi Užičani, koji su bili u IV pešadijskom puku „Stevan Nemanja", kao i u drugim jedinicama u kojima su ratovali Užičani, znali su dobro za ovo proročanstvo, jer je ovaj prekognističar, još u prošlom veku, za vreme svoga života, rekao „da će Srbija izići iz trogodišnjeg mraka i rat biti završen u onoj godini ja kojoj proto Zarija bude umro . . ."

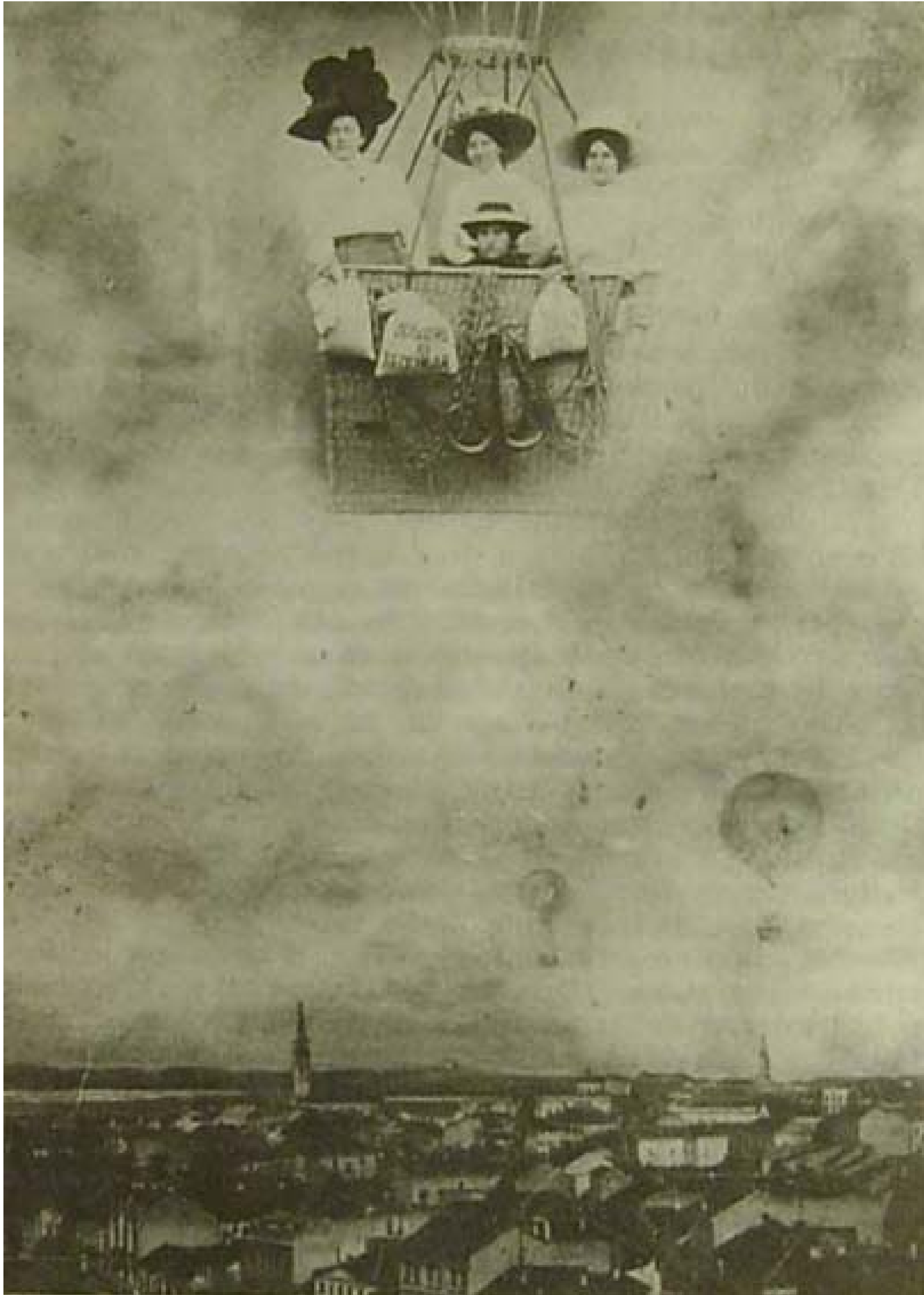
Užičanka Ljubica Čakarević, udata kontesa De Sarno San Đorđo, koja je zajedno, kao komita, sa vojvodom Lunom, prošla kroz nemačke, austrougarske i bugarske linije i sa Goča došla do naše vojske na Solunskom frontu, pričala je:

„Kad god bi neko od Užičana, vojnika ili oficira, preko Međunarodnog crvenog krsta, dobio od kuće pismo, odmah bi bivao zapitan, da li je prota Zarija umro.

Ne samo naši Užičani, nego vojnici iz drugih jedinica srpske vojske su nas, Užičane, uvek pitali da li je „kremanski popa" još živ? Jer, i oni su čvrsto verovali u proročanstvo Mitra Tarabića da će se ovaj rat završiti u onoj godini u kojoj djed Zaharije bude umro!"

Pre nekoliko godina u razgovoru sa Mihailom Zahari-ćem, sudijom i pravobraniocem iz Beograda, doznali smo kako je Mitar prorekao smrt protinih snaha, sinova i kćeri.

Prvo je predvideo smrt njegovog sina, mladog sveštenika Koste i njegove mlade popadije. Zatim je prorekao smrt Jelice, supruge protinog sina Ilije. Za samog Iliju rekao je da će umreti u najboljim godinama. Kazao mu je da će i druga Ilijina žena odmah, čim bude rodila žensko dete, umreti. Za protu je rekao da će se sam starati o unucima, sve dotle, dok ih ne osposobi za život.

Za protinu najmlađu ćerku Dragu Mitar je rekao da će joj život biti rajski. Uostalom to potvrđuje i ova prva srpska foto-montaža u ambijentu starog Beograda. Na slici prva s leva, u korpi „balona". (Snimljeno u Beogradu početkom ovoga veka.)

Sve je tako i bilo.

U vezi sa ovim Mitrovim kazivanjima treba napomenuti da on pred protom nikada nije imao tajni. Smatrao je da ono što mu je „kazato" mora da saopšti svome kumu, pa bilo to za kuma povoljno ili ne.

Ovu Mitrovu osobinu prota je neobično cenio i stojički je podnosio svaku poruku svoga kuma.

Za protinu najstariju kćerku Ružicu, Mitar je rekao da će od sve njegove dece najduže živeti i dočekati duboku starost. No, bez obzira na njenu lepu starost, mnogo će se napatiti, jer će joj dvoje dece umreti, a jedno poginuti u ratu od dušmanske ruke.

I to se baš tako zbilo.

Zaharijeva najstarija kćerka Ružica, zaista, nije imala lak život. U balkanskom ratu poginuo je junačkom smrću njen sin, oficir Ljubiša. Odmah posle toga rata umro joj je najstariji sin sveštenik Branko. Poslednjih dana austrijske okupacije, 1918. godine, umrla je njena kćerka Julija, svršeni maturant Beogradske učiteljske škole. Jedinu utehu, ali tek u svojim starijim godinama, imala je u sinu Jovanu i srećno udatoj kćeri Peruniki, koja ju je negovala sve do smrti.

Ružica je umrla u osamdeset trećoj godini života.

Za protinu najmlađu kćerku Dragu, Mitar je rekao da će joj život biti „rajski/'. Činjenica je da je tako i bilo.

„Ona će i na dvor često pozivana biti", govorio je kremanski vidovnjak, a „neće biti zemlje na svijetu gdje njena noga neće kročiti i nauživati se svijeh ljepota i poštivanja".

Udata za uglednog pravnika, člana Državnog saveta, Dimitrija Karića, Draga je stvarno „rajski" živela, bivajući često sa svojim suprugom po svim svetskim metropolama, u čuvenim banjama i na rivijerama.

„Samo joj dan smrti neće biti lijep", objašnjavao je Tarabić, „mada će i ona doživjeti duboku starost. Izgubice život u nekoj zapaljenoj kući i neće moći da doživi pobjedu ruske vojske, koju je toliko željela da vidi, nego, ko što kazah, a i meni je tako kazato, u to ratno vrijeme će stradati u toj kući u kojoj se budne zatekla" . . .

Isto tako ubedljivo deluju i reci Mitra Tarabića o proricanju samog čina smrti protine najmlađe kćerke Drage. Ako tako može da se kaže, ona je, zaista, „nenamjerno" poginula u drugom svetskom ratu, u svome stanu, prilikom velikog bombardovanja Uzica od strane Saveznika, u jesen 1944. godine.

Tarabić je jedinu utehu pružio proti Zahariju u sagleda-

vanju budućnosti omiljenog protinog sinovca kremanskog protojereja Radovana i njegove protinice Milice. Za Radovana je rekao da će, doduše, biti poslednji kremanski pop u ovoj familiji, ali da će srecno živeti i doživeti duboku starost. Isto je prorekao i Radovanovoj supruzi, rekavši da će dugo živeti okružena pažnjom svoje dece.

Sveštenik Radovan doživeo je duboku starost, a njegova popadija Milica umrla je tek nekoliko godina posle završetka drugog svetskog rata.

ISTINA O KREMANSKOJ CRKVI

Prilikom doseljavanja u ove krajeve, koja su trajala kroz čitav sedamnaesti i osamnaesti vek, bivši žitelji Hercegovine, Crne Gore, Sandžaka i Bosne na ovom regionu gradili su svoje bogomolje od drveta. Bile su to poznate crkve brvnare. Na žalost, mnoštvo ovakvih, po svom osobenom stilu, značajnih zdanja je uništeno, a do danas sačuvane su samo tri. Jedna od njih nalazi se u zatiborskom selu Dobroselici, druga u Jablanici, a treća u Peti, zaseoku sela Kućana.

Slična ovim crkvama - - brvnarama postojala je, u kremanskom zaseoku Zaharići do 1943. godine seoska bogomolja, zvana „Ćelija", a uništile su je bugarske okupatorske jedinice u jesen te godine.

Inače, familija Zaharić vodi poreklo iz Hercegovine, a u Kremna se doselila u navedenom migracionom periodu. Na teritoriju užičkog kraja došla je sa svojim rodočelnikom Stjepanom Radonjićem, bivšim beratskim knezom Nikšićke župe.

Predanje govori da je Stjepan došao u ove krajeve, pobegavši ispred Turaka. Naime, on nije dozvolio da četrdeset obesnih turskih konjanika pređe kroz Nikšić, već ih je na prilazu gradu pobio.

Stjepan je imao tri sina: Zaharija*, koji je bio đakon, Kostu, koji je bio profesionalni vojnik - - komandir i Radovana koji se takođe spremao da postane sveštenik.

Pošto se zapopio u selu Staparima, najmlađi Stjepanov sin Radovan odselio se sa svojom porodicom u selo Subjel kod Kosjerića. Stariji sin, bivši komandir Košta takođe je napustio Kremna, nastanivši se u selu Karanu, nedaleko od Titovog Uzica, dok je najstariji Zaharije ostao sa ocem u Kremnima. Od njega i potiče prezime Zaharić. Njegovi

* Zaharije je predak nafieg prote Zaharija F. Zaharića Prlm. autora.

potomci nastavljaju tradiciju sveštenikovanja, izrodivši mnoštvo muške dece, od kojih će kasnije mnogi od njih postati vodeći ljudi ovoga kraja.

Kako se zaselak Zaharići nalazi gotovo na samom kraju atara kremanske opštine, idući na istok prema selu Biosci, sveštenici iz ove porodice godinama su bili starešine bioštan-ske i staparske crkve. U tim hramovima vršili su obrede: venčanja, krštenja, opela i drugo. Pošto je u ovoj porodici uvek bila po dva, tri sveštenika, svi obredi, izuzev venčanja, mogli su da se vrše prema tadašnjim crkvenim propisima i kod same „Ćelije".

Malo pomalo, Kremanci su počeli da razmišljaju o podizanju svog seoskog hrama, koji bi bio usred sela, pogodan za religiozne svrhe.

Mnogi od njih dolazili su proti Zahariju F. Zahariću s molbom da uz pomoć svojih priloga sazidaju, jednom za svagda, svoju kremansku crkvu.

Bilo je tu, među Kremancima, i izvesne surevnjivosti prema svojim komšijama Bioštanima. Prota Zaharije je to dobro znao, pa im je kao pametan i učen čovek govorio:

„Polako braćo! Prvo je valjde i od Boga red da skinemo mrak sa očiju i da podignemo našu školu, a što se tiče svetoga hrama, lako ćemo mi za to! Upamtite, Bog je svuđe i na svakom mjestu. Samo vi, đe god budnete, činite dobra djela i svoje iskrene molitve Bogu šaljite, a za crkvu ništa ne brinite. Ako tako postupite, biće crkve i u vašoj duši."

Poslušavši svoga sveštenika, Kremanci su prvo podigli školu, koja se nalazila u tadašnjem administrativnom centru ovoga sela, kod stare kremanske opštine, u blizini Moljkovića kuća. Iz Zaharića familije škola dobija i svoje prve učitelje.

Tako su godine prolazile, a da Kremanci nisu imali svoju crkvu. Zbog toga je, verovatno, u narodu ovoga kraja nastala legenda, koju su kremanski žitelji, sami od sebe, vezali za poruke Miloša i Mitra Tarabića.

To usmeno predanje brzo se širilo, ne samo među kremanskim seljacima, već i u svim mestima, varošicama i gradovima čitavog užičkog kraja. Legenda je govorila o tome kako su ova dvojica kremanskih prekognističara prorekla:

„Da će iz nekakvijeh stijena crkva sama iznići, te će se ondakar potresti zemlja, a dan se pretvoriti u noć".

Kada je nekoliko godina pred drugi svetski rat u Kremnima otpočeto sa izgradnjom seoskog hrama, ova legenda u narodu dobija svoju nadgradnju novom porukom, koja se takođe pripisuje Tarabićima. Ta poruka govori „da će zgrada

hrama biti ozidana, ali da se nikada neće izvršiti njeno osvjećenje te će tako Kremanci kod crkve, biti brez nje!"

To narodno predanje vraća se na svoje izvorište, na početak sopstvene legende, koja nam govori da će ta kreman-ska crkva, koja se sama od sebe bude stvorila „biti sva od zlata" i da će se „sijati k'o sunce".

Svaka legenda sadrži i nešto istine, kao i ova koja govori o nastanku predanja okor izgradnje kremanske crkve.

A evo kako je ona nastala, šta su o ovom seoskom hramu izrekli kremanski vidovnjaci, a prota Zaharije pribeležio:

„Kume Zarija, Kremna dugo neće imati svoje crkve."

„I ti i tvoji potomci dugo ćete služiti službu dolje u Bioski i ovdje kod ove Ćelije."

„Ti ćeš* umrijeti, a crkve u Kremnima nećeš dočekati."

„Umrijeće ti sin, sinovac, i unuk, ali ni oni neće u kremanskoj crkvi molitve očitati."

„Kade tvoji praunuci budnu živi i veseli, nijedan od njih neće ovdje živjeti. Sići će dolje u Uzice, pa će se odanle, sem nekoliko njih, raseliti daleko, čak do Biograda i po vas cijelome ovom zemaljskom šaru."

„Tek između dva velikačka rata, kada mir među ljudima budne trno ko žiža ove dogorjele svijeće, Kremanci će otpočeti sa zidanjem crkve te još malo da budnu gotovi pa će stati. Spriječiće ih rat."

„Ondakar tijeh godina, sem jednoga tvojega praunuka, niko od tvojih pop neće biti. No, taj tvoj praunuk, koji se budne zapopio, neće ovdje živjeti."

„U Kremna će ondakar doći jedan pop od roda vladičan-skog i pod njegovom će se službom crkva dići."

„Biće ona i gotova, ali zadugo jopet neće biti prave crkve. . . Biće je tek ondakar kade se u onijem godinama usred bijela dana taj dan budne pretvorio u noć."

To je sve što su o kremanskoj crkvi izrekli Miloš i Mitar Tarabić. Sve drugo može se pripisati maštovitosti naroda ovoga kraja.

Koliko su te njihove vizije bile tačne uverićemo se sagledavanjem ishoda ovih poruka:

• Činjenica je da selo Kremna nije imalo svoju crkvu skoro više od dva veka, odnosno od doseljavanja familija na ovo područje, pa sve do današnjih dana.

Tačno je da su svi sveštenici iz familije Zaharića služili službu u bioštanskoj i staparskoj crkvi, kao i u kremanskoj bogomolji zvanoj „Ćelija".

Đorđe K. Zaharić, Poslednji kremanski sveštenik iz ove familije. Umro 1931 godine. (Mitar Tarabić prorekao je njegovu smrt, rekavši da će umreti u mladim godinama.)

Prota Zaharije je umro, a crkva u Kremnima nije bila podignuta.

Umrli su protin sin Košta i sinovac protojerej Radovan, služeći službu u Biosci i u „Čeliji".

Kao mlad sveštenik umro je u Kremnima 1931. godine i unuk prote Zaharija, Đorđe Đoko Zaharić.

Mnogi protini praunuci rođeni su u Kremnima, ali od njih u ovome selu odavno rtiko ne živi. Čim su poodrasli, preselili su se u Uzice. Neki u tom gradu žive i danas. Međutim, ima ih gotovo na svim kontinentima, ili kako su to lepo Tarabi-ći objasnili: „Biće ih po vascijelom zemaljskom šaru. . *ft*

• Obistinila se i poruka kremanskih prekognističara da će kremanska crkva početi da se gradi između dva velika rata. Njena izgradnja je, zaista, otpočela tačno u sumrak mira, 1938. godine, uoči izbijanja drugog svetskog sukoba, „kade mir budne trno ko žiža ove dogorjele svijeće..."

• Uoči drugog svetskog rata, od toliko sveštenika u familiji Zaharić ostao je samo jedan. Bio je to protin praunuk Stjepan Đ. Zaharić, ali ni on nije službovao u Kremnima, već u jednom mestu kod Aleksandrovca župskog.

Poslednji sveštenik iz ove familije, koji je do kraja svog života službovao u Kremnima, bio je Zaharijev sinovac Radovan, koji je tu i umro 1935. godine. Njegovom smrću, dok je još praunuk Stjepan bio na školovanju, svešteničko mesto bilo je upražnjeno pa je za kremanskog paroha rukopoložen mladi sveštenik Vukoje Cvijović, rodom iz užičkog sela Drežnika.

Ovaj sveštenik bio je rođeni sinovac vladike Josipa Cvijovića pa je, samim tim, i poruka Miloša i Mitra u potpunosti realizovana: „a tada će doći jedan pop od roda vladičanskoga. . ."

• Građenje crkve je završeno 1941. godine u martu mesecu, uoči aprilskog rata. Trebalo je da se obave samo unutrašnji radovi, ikonostas i ostalo. Ulaskom Jugoslavije u rat, ti radovi su stali. Za vreme okupacije 1942. godine bilo je zakazano osvećenje crkve, ali iznenadnim nemačkim hapše njem žičkog vladike Nikolaja Velimrrovića taj svečani čin je odložen.

Posle oslobođenja dugo se čekalo na osvećenje ove kremanske bogomolje. U suštini, nedostajala su novčana sredstva za dovršenje ikonopisa. Osvećenje je najzad održano šezdesetih godina i to baš u onoj godini u kojoj se dan pretvorio u noć, onda kada je nastupilo poznato pomračenje sunca.

Sve ostalo što je izrečeno o postanku kremanske crkve pripada slobodnoj interpretaciji žitelja ovoga kraja, koja je s godinama dobila dimenzije prave bajke i time se, sama po sebi, udaljila od svoga izvorišta, od originalnih, autentičnih poruka kremanskih vizionara.

Jedna od varijanata nastanka ove legende može da se pripiše i izvesnom kompleksu manje vrednosti žitelja Krema-na u odnosu na rivalitet sa susednim seljanima, najviše sa Bioštanima, jer su se Kremanci venčavali i krštavali u njihovoj crkvi.

U vezi s tim treba istaći da druga seoska naselja ovog regiona nisu imala svoje proroke, dok Kremanci da bi na neki način postigli izvesnu superiornost nad stanovnicima drugih sela u svojoj maštovitosti prelaze granicu stvarnosti i u toj samohvali izmišljaju ovu legendu: „Da će crkva u Kremnima iznići iz nekijeh stijena, sama od sebe, da će biti sva od zlata i sijati se kao sunce*'...

Ako se uzme u obzir jako izražavana surevnjivost pojedinih sela užičkog kraja, posebno u periodu između dva rata, onda je varijanta postanka ove legende sasvim razumljiva. Tako, na primer, za vreme održavanja raznih vašara i ostalih narodnih svetkovina, nije bio redak slučaj da se između žitelja komšijskih sela čuju i ovakve zađevice: „Kremanci su đene, đene, Bioštani samo žene ..." Kremanci su bar neko, Bioštani samo žene i obrnuto.

BEČ O BUDUĆNOSTI PORODICE MOLJKOVIĆ

Više od dva stoleća u Kremnima živi ugledna familija Moljković, koja se ovamo doselila iz Hercegovine. Kao po nekom nepisanom zakonu, u toj familiji su se iz generacije u generaciju, rađali ljudi i žene neobične bistrine. Neki od njih odlazili su u škole u daleke velike gradove da bi se, po završetku školovanja, ponovo vratili u užički kraj, u kojem su predstavljali ugledne ljude, pre svega, na polju politike i prosvete.

Dolaskom iz Hercegovine u Kremna, Moljkovići su se pored zemljoradnje bavili, uglavnom, trgovinom i ugostiteljstvom, unoseći u ove delatnosti savremeni način obrade zemlje, potpuno moderno ugostiteljsko poslovanje i sasvim novi sistem trgovine.

I danas se pamti nadaleko čuvena Moljkovićeva kafana, velika građevina *j,na dva boja", koja je imala odlike svih tadašnjih gradskih hotela, ali koji su u ono vreme i u samim našim gradovima, izuzev prestonog Beograda, bili veoma retki.

Smeštena na ondašnjem glavnom putu Uzice—Sarajevo, u samom administrativnom centru Kremana, neposredno uz staru kremansku školu i opštinu, Moljkovića kafana raspolagala je sa desetak čistih i uredno nameštenih dvokrevetnih i jednokrevetnih soba. Svaki ležaj u sobama imao je madrac. U ovoj kafani vladao je besprekoran red, jer vlasnici nisu trpeli bilo kakve ispade pijanih gostiju.

U dugim zimskim večerima kada je za zemljoradnike prestajao rad na njivi i polju i nastajao period višemesecnog odmora, često se iz ove kafane čulo „poravno" pevanje seoske omladine, ali samo „iz tija", jer, kako već rekosmo, u Moljkovića kafani nije smelo biti nikakvih ispada.

Gosti ove kafane, koja je, pored savremenih ugostiteljskih rekvizita, posedovala i malu priručnu biblioteku „da se

nađe pri ruci pismenim putnicima i namernicima", bili su mnogi ugledni ljudi ondašnjeg vremena. U vezi sa nekim spornim razgraničenjem sa Srbijom u Moljkovića kafani deset dana je boravio i sam anektor Bosne i Hercegovine, general austrijske vojske, Filipović. Njen čest gost bio je i srpski general Pavle Jurišić-Sturm. Dolazio je i predsednik srpske vlade Nikola Hristić, a zatim jedan od njegovih naslednika, Ljubomir Kaljević. U nju je sa svojim ocem dolazio i mladi Milan Stojadinovie, koji će kasnije postati predsednik jugo-slovenske vlade. Najčešći njeni gosti bili su mlađi srpski obaveštajni oficiri Dragutin Dimitrijević Apis i njegov sa borac i istomišljenik Vladimir Tucović, rođeni brat Dimitrija Tucovića. Osim toga, gost Moljkovića kafane bio je Ljuba Davidović, profesor i poznati političar.

Konačnim odlaskom Turaka iz Srbije Moljkovići su se brzo obogatili, kupujući turska imanja, koja, inače, niko od drugih Kremanaca nije hteo da kupi, jer su raniji vlasnici, Turci, za veoma skupe pare, umesto plodnih oranica, nudili samo neke livade i goleti.

Međutim, bistri i učeni članovi ove familije predvideli su da će brojne livade dati zagarantovanu obilnu stočnu ispašu, neophodnu hranu za veći broj krupne stoke, dok će goleti sa kratkom, a i veoma hranljivom travom biti osnova za nesmetani uzgoj zlatiborskog soja ovaca, koje će uvek davati dosta mleka, vune i mesa izuzetnog kvaliteta. Oni su tako neke od kupljenih livada ubrzo pretvorili u njive, ali samo za onoliko koliko im je bilo potrebno za dovoljnu ishranu domaće čeljadi.

Uvidevši da svoj ekonomski prosperitet mogu postići direktnom trgovinom, Moljkovići su gradskim stočarskim trgovcima, tu u Kremnima, dakle, na licu mesta franco--prodavac, prodavali čitave dželepe krupne stoke, izbegavajući svaki mogući rizik transporta. Tako su ubrzo kupili i kuću bogatog turskog bega, koji se iz Krema na odselio u Bosnu.

Ta kuća se i danas nalazi u starom društvenom i administrativnom centru Kremana i važi za jednu od najorigi-nalnijih građevina na teritoriji zapadne Srbije, te je kao takva zaštićena kao retki spomenik arhitekture ovoga kraja, jer se na njenom prednjem delu uzdiže, vitkim linijama izgrađen, prostrani čardak, koji u samom enterijeru poseduje veoma retke osobene elemente orijentalnog stila.

Od članova ove familije naročitom vrednoćom i pregala-štvom u radu isticali su se Milija i David Moljković, koji su tako reći bili vršnjaci Mitra Tarabića.

Posmatrajući ih kako, bez ikakvog odmora, posluju i

danju i noću, Mitar im je jednoga dana, u prisustvu prote Zahariia, njegovog srodnika, rekao:

„Sta vi je ljudi?! Što ne zastanete malo te ne odahnete. Zalud vi je svako argatovanje i ovolika zemlja, kade oni što dođu iza vas neće više tuj živjeti."

A onda se obrati Miliji:

„Čuj me, Milija, to tvoje ognjište će se ugasiti samo od sebe. Kuće ti neće izgorijeti, niti će ih kakva ala srušiti, ali će ih tvoji potomci napustiti od svoje volje.. . Otići će u velike varoši,'da tamo rade i žive. Više će voljeti knjigu, nego svo ovo tvoje bogatstvo.

Jedan koji se budne vratijo neće tuj živjeti ni od stoke, nit od zemlje, već od imetka svojega znanja kojeg u varoši budne steko. Taj koji se vrati biće čuven i viđen đe god bude bijo. O njemu će se čuti i u stranijem zemljama. On će neke zasluge imati. Kakve, to ti sad evo ne umijem reći, jerbo mi to jošte nije kazato."

Zatim se zagleda u Davida, pa će reći:

„Ti, Davide, slušaj me dobro! Ne gomilaj ovoliku zemlju. doći će vrijeme kade ona ništa neće vrijeđeti i kade se hljeb neće zamjesivati i peći pod crepuljom. Cijela Kremna će kupovati hljeb, a para će biti milija od bilo koje njive i livade. Ko budne imao više para, imaće više hljeba i s hljebom! Upamti što sam ti sadevo kazo!"

Čitav ovaj opus Tarabićevog proročanstva o porodici Moljković u potpunosti se obistinio. Od reci, do reci.

• Milija Moljković je iza sebe ostavio dva sina i dve kćeri. Stariji sin Gvozden se oženio i stekao brojni porod. Gotovo sva njegova deca završila su razne škole i fakultete te, po prirodi svojih profesionalnih zanimanja, žive daleko od Kremana.

• Mlađi Milijin sin Čedomir nije se nikada ženio i pre nekoliko godina umro je u ovom selu.

• Dve Milijine kćerke završile su učiteljsku školu, veoma su ugledni prosvetni radnici i žive izvan Kremana.

• Od porodice Davida Moljković? u Kremnima danas živi samo njegov potomak i imenjak David sa svojom ne tako brojnom porodicom, dok je njegov mlađi brat Radovan, zaposlen u Titovom Uzicu.

I tako je, zaista, zbog ljubavi prema knjizi, ova familija, nekada toliko vezana za zemlju i svoje bogatstvo, napustila Kremna, da bi se samo ponekad, obično u letnjim mesecima, ponovo skupljala oko stare Mojkovića kuće.

MITROVSKA SKUPŠTINA I PUCNJI NA STJEPANA RADIĆA

U svojoj knjizi „Tajanstvene pojave u našem narodu** (podnaslov: „Kremansko proročanstvo") objavljenoj u Beogradu 1941. godine, na 513. strani, autor ovoga zapaženog dela, dr Radovan Kazimirović, opisuje svoje razgovore sa starim kremanskim protom Zaharijem Zaharićem, a kasnije i sa protinim zetom, suprugom ZaharijeVfc najmlađe kćerke Drage, Dimitrijom — Mitom Karićem, članom Državnog saveta bivše Kraljevine SHS, koji su mu ispričali jednu od najinteresantnijih poruka kremanskog prekognističara Mitra Tarabića.

U toj poruci Mitar je veoma verno opisao kakvo će biti stanje u narodu, posle prvog svetskog rata, pomenuvši kako će se Srbi ujediniti sa svojom severnom braćom. — „U početku će se", kazivao je ovaj kremanski vidovnjak, „lijepo živjeti, a posije će nastati *mrzija u narodu".*

Kontekst ove njegove poruke sadrži frapantno viđenje budućnosti koje se odnosi na političke događaje između dva svetska rata. Tako je ovaj nepismeni užički seljak pomenuo održavanje MITRO VSKE SKUPŠTINE u Beogradu, *u kojoj će se nešto strašno desiti.*

„Pašće krv, moj kume Zarija, ni znaš zašto, nit kršto, valjda zbog te mrzije među ljudima?"

Realizacija toga nagoveštenog događaja tekla je slede-ćim redosledom:

— Jedanaestog novembra 1927. godine na teritoriji bivše Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca održani su opšti, parlamentarni izbori za ustavotvornu skupštinu.

— Posle izbora prvi saziv novoizabranih poslanika održan je 26. oktobra iste godine.

— Prva zvanična, znači konstitutivna, sednica te skupštine održana je 8. novembra 1927. godine na dan pravoslavnog svetitelja Svetoga Dimitrija, koji se u narodu zove popularnim imenom Mitrovdan.

— Po tom datumu ova skupština dobila je naziv MITROVSKA i sa tim imenom ušla je u istorijske anale.

Stranački sastav Mitrovske skupštine izgledao je ovako:

— Radikalna stranka, 505.735 glasova i 95 mandata;

Radikali disidenti (pašićevci), 195.039 glasova i 17 mandata;

— Demokratska stranka, 375.789 glasova i 61 mandat;

— Samostalni demokrati, 202.127 glasova i 61 mandat;'

— Hrvatska seljačka stranka, 281.371 glasova i 61 mandat;

— Zemljoradnička stranka, 146.425 glasova i 9 mandata;

— JMO (Jugoslovenska muslimanska organizacija), 120.336 glasova i 18 mandata;

— SLS (Slovenačka narodna stranka), 139.932 glasa i 9 mandata;

— Hrvatski blok 48.626 glasova i 2 mandata;

— Socijalistička partija, 23.474 glasova i 1 mandat;

— Nemačka stranka, 5.141 glasova i 1 mandat;

— Mađarska stranka, 48.036 glasova i 6 mandata;

— Protićevci, 33.348 glasova i nijedan mandat;

— Nezavisna radnička stranka, 42.866 glasova i nijedan mandat i

— Republikanci 5.907 glasova i nijedan mandat.

— Za ministra predsednika izabran je Velja Vukićević. Inače, ovakav sastav Narodne skupštine Kraljevine SHS stalno je izazivao krizu pomenute vlade. Sve navedene građanske partije bile su u veoma oštrim, međusobnim sukobima. Cak su i sami radikali podeljeni na takozvane mladoradikale (koji, doduše, imaju većinu) i na pašićevce, se ne tako zanemarljivim brojem glasova i mandata.

Rezultati izbora i sam sastav Mitrovske skupštine doveli su do stvaranja dve stranačke koalicije. Jednu, koju čine Hrvatska seljačka stranka, na čelu sa Stjepanom Radićem i veoma ojačana Samostalna demokratska stranka, sa Svetoza-|om Pribićavićem. Drugi politički tabor predstavljali su radikali Velje Vukićevića i Slovenačka narodna stranka SLS, doktora Antona Korošeca.

Još pre izbora za Mitrovsku skupštinu sa obe strane dva potpuno razjedinjena politička tabora padaju krupne reci uvreda, koje prevazilaze do tada, koliko toliko, uobičajenu pristojnost politikantskog kritizerstva.

Ove uzajamne samooptužbe doživljavaju kulminaciju u

Posledice pucnja u Skupštini: teško ranjeni Stjepan Radić vraća se u Zagreb. (Snimak sa zagrebaćkog kolodvora.)

„Desicv se nešto strašno". Pogreb Pavla Radića i dr Đure Basaričeka ispraćaj u Beogradu.

samim skupštinskim klupama. Iz sednice u sednicu „narodni predstavnici*[4] postaju sve grlatiji i bezobzirniji jedni prema drugima, zaboravljajući neka najosnovnija pravila „lepih" parlamentarnih polemika. No, bez obzira na sve te uvredljive izazove ljudi kojima je narod poklonio svoje poverenje, niko nije mogao da nasluti ono „najstrašnije** što će zemlji i narodu doneti sam tok događaja fatalne šeste sednice Mitrovske skupštine.

Niko osim kremanskog vidovnjaka Mitra Tarabića nije bio u stanju da iskaže tu tragediju, to „strašno" zbivanje, koje je on sagledao još za svoga života, a koje se dogodilo dvadeset devet godina posle njegove smrti.

0 toj Mitrovoj opomeni svedoči i stenografski zapis jednog zagrebačkog novinara, koji se i sam našao u Skupštini tog kobnog dvadesetog i dvadeset i prvog juna 1928. godine:

„Beograd 20. VI. Sjednicu narodne skupštine otvorio je Dr Ninko Perić u 11 sati. Odmah, na početku SD koalicija protestira što su radikalski poslanici Tomo Popović, Punjga Račić. Joco Selić i drugovi prijetili da će ubiti S. Radića.

Na zapisnik odgovara najpre Pucelj, a poslije njega Kosanovic. Tu je došlo do prvih objašnjenja. Pribičević dovikuje ministru građevina Peri Markoviću:

— Nemojte neprestano suflirati, vi ste opstruirali protiv rođene zemlje na Krfu.

— Nije istina! — uzvikuje Pera Marković:

— Dok ste bili u opoziciji, stalno ste govorili o zapisniku — prigovara Pribičević.

— Govorio sam samo onda, kada sam imao pravo — dobacuje Pera Marković.

Dolazi do sukoba između demokratskog poslanika Vojvode Luna i radićevaca. Lime prijeti radićevcima i dovikuje im:

— Priđite meni, ako smijete! Poslanici iz

opozicije rugaju mu se:

— Oho, to je Čaruga, on prijeti!

U dvorani nastaje buka. Predsjednik prijeti da će prekinuti sjednicu, ako se poslanici ne umire.

Posle ovoga Pribičević govori o zapisniku i protestira što njegova izjava o Beogradskim konvencijama nije ušla u

| zapisnik.

— Ja hoću da konstatiram • veli Pribičević • • naše stanovište, naime, da se konvencije ne mogu sada potvrditi već da moraju opet doći pred Narodnu skupštinu. Ako se želi njihova ratifikacija, treba da se oni rastave. Prema tome,

stojimo pred problemom ne samo retifikacije Netunskih konvencija, već i Beogradskih konvencija.

Poslije govora Pribićevića, uzima riječ narodni poslanik SDK Maštrović. On protestira što u zapisnik nije unišlo da su Tomo Popović i Puniša Račić rekli na jučerašnjoj sjednici: „Ovdje će pasti glave, dok ne ubijemo Stijepana Radića, neće biti mira.** Svako od nas osjeća da se nalazimo u teškoj atmosferi, u kojoj se prijeti ubojstvom i to onih koji predstavljaju najnapredniji i najbolji dio našega naroda, a to su Stj. Radić i Sv. Pribićević. Ja molim predsjednika Narodne skupštine, da tome stane na kraj. Jer ako pusti maha stvaraju takove psihoze, neka zna, da dolazi rasulo ove države, jer ako nas ne bude u ovoj državi, bit će rasulo.

— Svi ovako misle kao Puniša Račić — kaže Pernar.

Nastaje graja.

Posle ovoga uzima riječ Tomo Popović.

Tomo Popović: ,,G. Stjepan Radić jučer na sjednici Narodne skupštine pravio je primjedbu na poslovnik i tražio prozivku, jer na ovoj strani nije bilo poslanika i on je pozvao narodne poslanike da vrše svoju dužnost i ja sam došao ovamo da vršim svoju dužnost narodnog poslanika, a nisam došao da gledam cirkus u Narodnoj skupštini. (Graja i protesti Seljačko demokratske koalicije.) Govori g. Stjepana Radića toliko su bljutavi da se sa indignacijom preko njih prelazi. Stjepan Radić nema prava da poziva nijednog poslanika da sluša njegove bljutave govore. (Graja i protesti Seljačko demokratske koalicije.) Svačije pametne govore s razlogom cijela Narodna skupština sluša, ali lude govore Stjepana Radića koji pristoje jednom kočijašu, sa kočijaškim vicevima, ne mora Skupština da sluša. (Seljačko demokratska koalicija lupa u klupe i ogorčeno protestira. Dr Ivan Pernar: ,,Bezobrazniče jedan**! Stipe Matijević: „Ovo je razbojnička špilja!**)

Predsjednik Ninko Perić: „Opominjem g. Tomu Popovića da upotrebljava pristojnije riječi. (Graja i protesti Seljačko demokratske koalicije).

Tomo Popović: „Šta hoćete? Ja vas se ne plašim! Ja ću da vam kažem to isto što sam i jučer kazao. Ja ću to da ponovim. Ja ću da kažem ono što mislim.**

Dr Ivan Pernar: „Ti misliš da si na Kosovu, a ne u Narodnoj skupštini!**

Tomo Popović: „Ako vaš vođa, ako Stjepan Radić, koji bruka hrvatski narod, i dalje produži sa vrijeđanjem, ja vam jamčim da će njegova glava pasti!**

Burni, ogorčeni i žučni protesti sa lupanjem u klupe od

strane SD koalicije. Mnogi poslanici SD koalicije prilaze predsjedničkom stolu i protestiraju.

Rude Bačinić: „Jeste li čuli, predsjedniče, — da će njegova glava pasti".

Dr Ivan Pernar: „To se ne smije događati u Skupštini! To je bezobrazluk!"

Tomo Popović: „Ja vam, gospodo, to kažem i ja od toga ne bježim. Ja vam to jemčim!"

Dušan Bošković: „Ne bojimo se mi od vas!"

Ogorčeni i žučni protesti sa zaglušnom grajom od strane poslanika SD koalicije.

Tomo Popović: „Zato neće biti krivac Srbija, neće biti krivi Srbi, nego ćete biti krivi vi, koji niste dresirani. Sramota je da takvi kakvi ste, da ste došli u Narodnu skupštinu!"

Graja i protesti i lupa o klupe ne prestaju kod opozicije.

Predsjednik Ninko Perić: „Molim gospodu za mir, da bi se mogao govornik čuti".

Tomo Popović (nastavlja): „Mi ćemo vas naučiti pameti! .. ."

Dr Ivan Pernar: „Mi smo došli u razbojničku špilju, mi nismo u parlamentu!"

Predsjednik Dr Ninko Perić: „Ja ne mogu da čujem, kad vas trideset lupa o klupe" (Graja, lupanje o klupe i objašnjenja među poslanicima ne prestaju. Glasovi kod opozicije: „Opomenite govornika da ne provocira!") Sa kakvim pravom tražite da ja čujem, kad trideset vas lupa o klupe? Molim mir, gospodo. (Graja i dalje traje, poslanici Seljačko demokratske koalicije lupaju o klupe.) Ja, gospodo, ne mogu da čujem govornika, kad vas trideset lupa o klupe.

Tomo Popović (nastavlja): „G. Stjepan Radić je većinu nazvao stokom, a ja mu kažem da je on sa svojim nedresira-nim poslanicima stoka!" (Protesti kod opozicije i glasovi: „Zar predsjednik ne čuje šta govornik govori?!")

Predsjednik Dr Ninko Perić: „Ja, gospodo, ne mogu da čujem govornika, kad vas trideset lupa o klupe, ništa nisam čuo, ali ću vidjeti, šta je tko od gospode poslanika kazao, pa ću prema tome i postupati; molim za mir, gospodo! (Graja i dalje traje). Prekidam sjednicu zbog nereda".

Predsjednik Dr Ninko Perić: „Nastavljamo rad, gospodo. Molim gospodu da zauzmu svoja mjesta".

Ja sam, gospodo, bio prekinuo sjednicu Narodne skupštine uslijed velike graje i nereda, koji je nastao povodom govora gospodina Tome Popovića. Ja molim ovu gospodu, narodne poslanike, da dopuste predsjedniku Narodne skup-

štine da može mirno čuti svakog govornika, a ja izjavljujem da sam uvjek gotov prema svakome, bez razlike da primjenim kaznu prema poslovniku. Ali, umjesto da pustite predsjednika Narodne skupštine da čuje šta govornik govori, vi upadate u riječ tamo gdje ja nisam bio u stanju apsolutno da čujem šta on govori. Dakle, ovoga puta ja sam bio prinuđen da usljed te velike graje prekinem sjednicu. Vidio sam iz stenografskih beležaka da je g. Toma Popović govorio prijeteće riječi. Tako je zaslužio da na njega primjenim kaznu prema poslovniku. Ja sam g. Popovića opomenuo još odmah, u početku njegovog govora, a sad ponavljam i kažnjavam poslanika g. Tomu Popovića pismenom opomenom".

Ima riječ g. Puniša Račić radi ličnog objašnjenja, pošto je bio opomenut.

Puniša Račić: „Ja sam tražio riječ da stavim primjedbu na zapisnik* i

Predsjednik Dr Ninko Perić: „Na zapisnik ne možete staviti primjedbu, jer je zapisnik primljen, ali vaše ime je spomenuto i možete na to da odgovorite. Imate za to pet minuta vremena. (Glasovi opozicije: „Kad je primljen zapisnik?") Vi znate, gospodo, da se o zapisniku ne glasa, nego da se samo stavljaju primjedbe na zapisnik. Ja kad sam iscrpio cijelu listu govornika, koji su se javili da stave primjedbu na zapisnik i pošto nije više bilo prijavljenih govornika, ja sam objavio, prema poslovniku, da je zapisnik primljen. Prema tome, ne može više biti riječi o primjedbama na zapisnik. Ima riječ g. Puniša Račić, radi ličnog obaviještenja".

Puniša Račić: „Moram, gospodine predsjedniče, izjaviti moje žaljenje, što konstatujem da me smetaju, prije nego što sam ma šta kazao. .. (Sv. Pribićević: „Ovdje se prijeti ubojstvom i to velim pred cijelim narodom, da konstatujem".) Gospodo, narodni poslanici, moram da izjavim svoje žaljenje, što gospodin predsjednik oduzima riječ poslanicima, koji se revoltiraju na tako strašne psovke i što kažnjavaju i one, koji kažu bez ikakve uvrede, da će braniti svoju čast i ne kažnjavaju one, koji psuju poslanike i ruše ugled parlamenta. Ja žalim, gospodine predsjedniče, što vi sa toga mjesta tako štitite našu čast. Drugo, kad sam ja govorio ovdje, bila je sjednica prekinuta, bila je obustavljena, mi smo se svađali, psovke su padale sa jedne i sa druge strane, ali svečano izjavljujemo, da ja, i kad sam bio prost redov, nikada se nisam služio psovkama i onda, prirodno je, da ja moram da se bunirti protiv užasnog psovanja, koje se čuje ovdje u našem parlamenta

Kad su govorili poslanici iz opozicije, počev od g. Radića

i g. Pribićevića, ja bez obzira na to što pripadam Radikalnoj stranci, kad mi se svidjelo, ja sam pljeskao. Ako je neko govorio sa strane vladine većine pa se meni to dopalo, i ako sam smatrao da je u pravu, ja sam mu, razumije se, pljeskao. Kad je g. Toma Popović danas kazao da ne može da podnese više ovakve psovke, i kad je on došao u ovaj dom da vrši dužnost kao narodni poslanik i kao častan čovjek i kad je kazao da on ne može da dozvoli da se narodni poslanici nazivaju stokom, i izrazima koji ruše parlament i našu državu, i kad sam se je revoltirao i kazao da će takve uvrede prati svojom krvlju, ja sam mu pljeskao, jer mi se dopalo takvo držanje Tome Popovića. .(Dr Pernar: „Aha, u tom grmu leži zec!" Pucelj: „Sa takvim ljudima da sjedimo ovdje!" Graja i protesti opozicije.) Kad bismo mi, gospodo narodni poslanici, bili jednoga mišljenja, jednakih pogleda na državu i na društvo, i onda ne bismo morali imati razna gledišta, ali, vidite, gospodo, mi svi znamo zbog čega se razlikujemo; ali, gospodo, ono što mene naročito dira i kao građanina, i kao poslanika, i što ja ne mogu nikako da gledam, to je sistematsko izazivanje koje se nama svima neprestano upućuje.

I, gospodo, kad se to preko nas donosi u narod i kad se ruši naš ugled i pred našim narodom …" (Graja opozicije. Dr Pernar: „Ovo je drskost, ovo nije dostojno čovjeka!" — Graja).

Predsjednik Dr Ninko Perić: „Molim gospodo za mir. Dozvolite, gospodo, da govornik dovrši, a ima kratko vrijeme, samo pet minuta".

Puniša Račić: „Gospodo, otkako sam se ja umješao u ljude, kad sam postao čovjek (smjeh), ja nisam nikada u svojem javnome radu izgubio iz vida nijedan momenat da čuvam interese srpskog naroda, interese svoje otadžbine. Izjavljujem pred vama svima da nigda srpski interesi kad ne pucaju puške i topovi nisu više bili dovedeni u opasnost nego sada . . . (graja). I, gospodo, kao Srbin i narodni poslanik, kad vidim opasnost prema svojoj naciji i otadžbini, otvoreno kažem da ću upotrijebiti i drugo oružje, koje treba da zaštiti interese srpstva. . ." (Velika graja i protesti opozicije.)

Jakov Jelašić: „Dakle, mi mirno moramo gledati kako vi pljačkate".

Sv. Pribićević: „Hoćete li da se u Londonu čuje da se ovdje prijeti oružijem".

Dr Pernar: „Neka Europa čuje, kud su Hrvati i Prečani došli. Neka Europa to čuje!" (Graja.)

Dr Pernar: „Opljačkali ste begove!"

Puniša Račić silazi sa govornice: „Tražim, g. predsjedniče, da ga kaznite, ili ću ja da ga kaznim. (Graja i burni protesti). Ko god bude pokušao da se stavi između mene i Pernara, poginuće!" (Velika larma.)

Predsjednik Perić: „Prekidam sjednicu!"

Sjednica je nastavljena u 10 časova. Odmah se primjetila velika nervoza ne samo na licima narodnih poslanika, nego i predsjednika Skupštine i ministra koji su bili prisutni.

Poslije govora g. Pribićevića nastala je velika graja i lupa. Čuju se izrazi iz grupe vladinih poslanika: „Opozicija spriječava rad!"

Opozicioni poslanici revoltirani viču: „Nije istina, vlada spriječava rad!"

Dolazi do užasne lupe i nereda, te predsjednik prekida sjednicu.

Poslije prekida dobiva riječ Puniša Račić na lično objašnjenje.

Nakon već opisanog incidenta koji se dogodio za vrijeme govora Puniše Račića, u trenutku kada je Račić iz klupe na desnici došao za govornicu, mašio se za džep gdje mu je stajao revolver i okrenuo se predsjedniku Dr Periću, izjavivši mu:

„Ako me vi ne zaštitite, sam ću se zaštititi!"

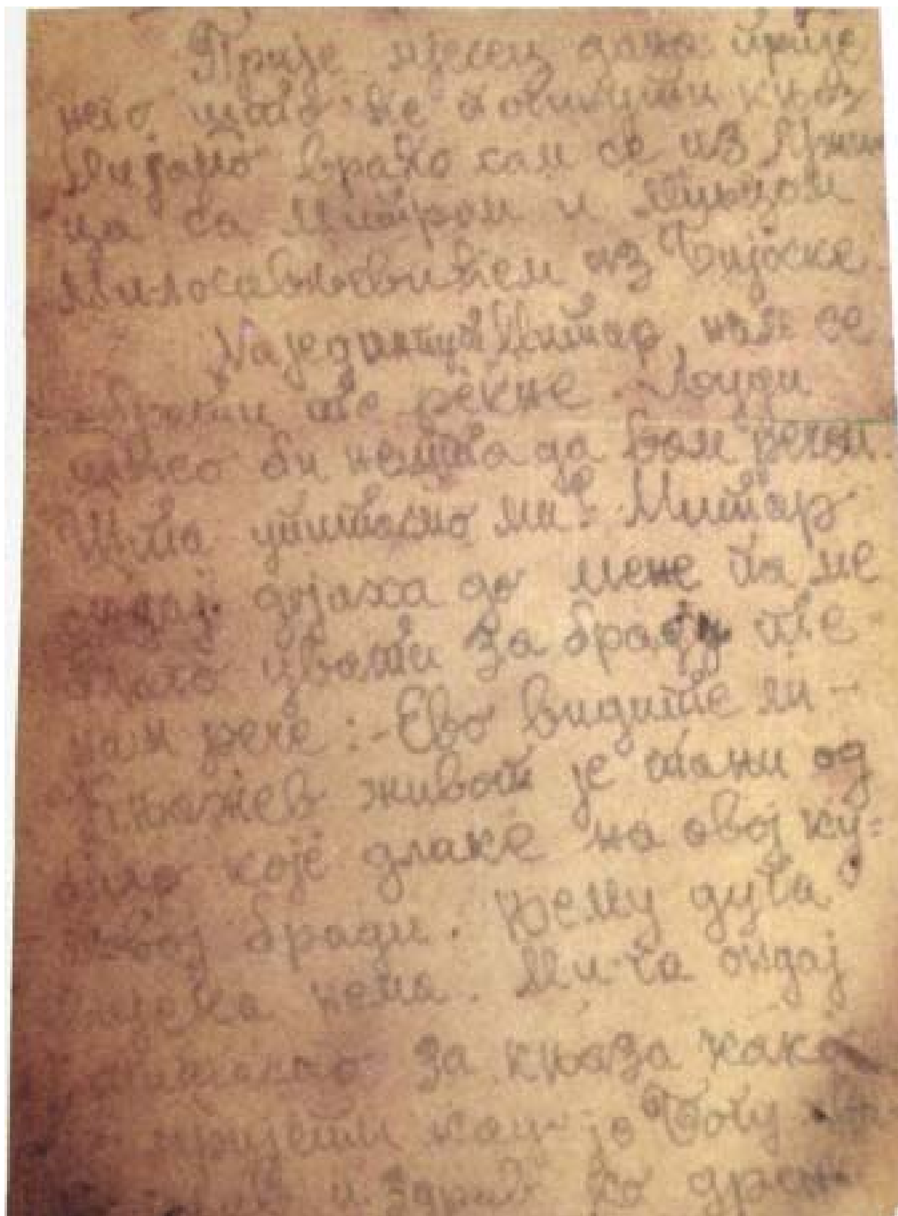
Nastaje velika graja, a Puniša Račić, koji tvrdi da ga je Pernar uvrijedio, viče:

„Ko stane između mene i Pernara ubi ću ga"!

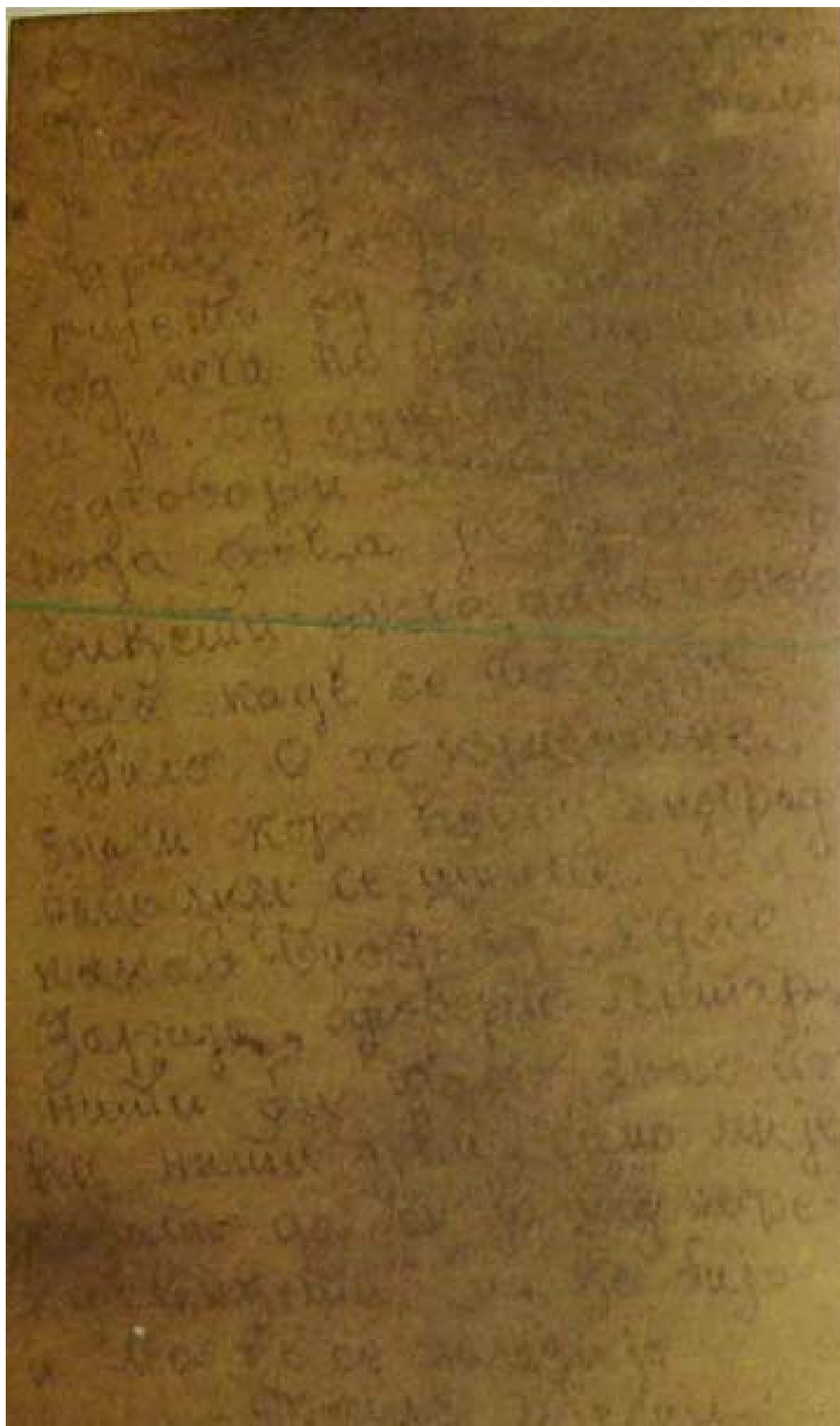
U tom momentu on je zbilja potegao revolver. Ministar Vujičić koji sjedi iza njega u ministarskoj klupi hvata ga za ruku u nakani da ga spriječi da puca. U istom momentu priskoči i Obradović, ali Račić fizički silno jak čovjek odgurne ruku Obradovića i strahoviti pucanj iz parabeluma odjeknuo je u dvorani. Prvi hitac pogodio je Pernara i to jedan centimetar iznad srca. Pernar se u tom momentu srušio na klupu, poslanik Granđa skače da zaštiti Stjepana Radića, Basariček preko stenografskog stola juri prema Radiću. Puniša Račić puca i dalje sa stoičkom mirnoćom, pošto je već Basaričeka ranio u slabine. Račić zatim pogađa poslanika Granđu, koji je štitio Stjepana Radića, i Granđa pada pogođen u ruku. Čim je Granđa pao, Radić je ostao nezaštićen u klupi, te Račić ispaljuje i na njega hitac, koji ga pogađa u trbuh. Kad je vidio to što se zbilo, Pavle Radić skače prema Puniši Račiću. Račić dobacuje nešto Pavlu Radiću, izgledalo je kao da mu kaže: „Tebe sam tražio!" te metkom (petim u revolveru) pogađa smrtonosno Pavla Radića i to jedan centimetar ispod srca. Pavle je odmah pao na zemlju.

AUTENTIČNI DEO RUKOPISA PROTE ZAHARIJA ZAHARIĆA

Sledi deo rukopisa spašen posle paljevine Kremana i protine kuće, 1943. godine, od strane bugarske okupatorske vojske

Прије мјесец дана прије
него што ће погинути кнез
[illegible] враћао сам се из [illegible]
[illegible] са Митром и [illegible]
Милосављевићем из Бијоске.
На једном [illegible] Митар, кад се
[illegible] рекне. Људи
[illegible] би нешто да боље реку.
Шта [illegible] ми? Митар
[illegible] дојаха до мене да ме
[illegible] за брата [illegible]
[illegible] рече: - Ево видите ли
Књажев живот је [illegible] од
које главе на овој ку-
[illegible] бради. [illegible]
[illegible] нема. [illegible] одај
[illegible] за кнеза кака
[illegible] је Богу
[illegible] и [illegible] ко [illegible]

[illegible]

[illegible] Краље и [illegible]

[illegible] је казао [illegible]

[illegible] ко јунаци [illegible]

[illegible] никo ранији [illegible]

[illegible]

[illegible] вријеме да се распи-
[illegible]. Како се распадоше
[illegible] са ји. Полако, до-
ђосмо до њ двера, а његова,
се тријимаше [illegible] по [illegible]
очију и тако га некако
несваде. [illegible]
трудилах. [illegible]
каза: — Па не умијем ка-
ти то објаснит овијем
људским ријечима, јер
нешто тај [illegible]
неће бити онако како [illegible]
у истину било. Ја га замолим
да то искаже како зна
[illegible] и он ми онда [illegible]
рече: — Некако се [illegible]
те постаде ко чудова [illegible]
Сјајна и ко злата. Ни
чудова, јал жао то ти
не умијем исказати. [illegible]
то полеће у небо [illegible].

[redacted] а [illegible] не [illegible]
сам [illegible]

О Кнежевој
[illegible]

Прије неколико дана [illegible]
што [illegible] не [illegible]
[illegible] врати сам се из [illegible]
[illegible] са Митром и [illegible]
Милосављевићем из Бијоске.
[illegible] Митар [illegible] се
[illegible] рекне. Људи
[illegible] би нешто да боље [illegible]
У [illegible] ме: Митар
[illegible] дуваха до мене да ме
[illegible] за браћу [illegible]
[illegible] рекне: - Ево видите
[illegible] живот је [illegible] од
[illegible] које [illegible] на овој ку-
[illegible] брани. [illegible]
[illegible] Ми са [illegible]
[illegible] за кнеза [illegible]
[illegible] је [illegible]
[illegible]

Nakon toga potrčalo je nekoliko poslanika liječnika i priskočilo u pomoć ranjenima. Stjepan Radić išao je neko vrijeme do hodnika sam, tu je posrnuo i srušio se, te su ga njegovi poslanici prvim autom prevezli u bolnicu. Ministri koji su bili u klupama, od kojih su neki sagnuli glave pod klupe, kao i veći deo poslanika ostali su zapanjeni, tako da je Puniša Račić, nakon krvavog dijela s revolverom u ruci izašao iz Skupštine kroz ministarska vrata, odnosno ministarsku sobu. U skupštinskoj dvorani ostali su ležati Pavle Radić i Basariček, dok su ranjenici izneseni napolje. Granđa, koga je rana jako bolila, lagano je stenjao.

Basariček je ležao između stenografskog stola i prvih poslaničkih klupa. Odmah kraj njega ležao je Pavle Radić prema malom izlazu koji dijeli ljevicu od desnice. Njega su poslanici SDK iznijeli u kola za spašavanje, a poslednji je iznesen Basariček, kod kojega je liječnik, koji je došao odmah iz bolnice, mogao da konstatira samo smrt. Pavle Radić je ležao u dubokoj nesvijesti, te je iznesen u ambulantna kola i odvežen u bolnicu, gdje je u 12 sati i 10 minuta izdahnuo.

Stjepan Radić je odmah, čim je prenesen u bolnicu, operiran, te kako liječnici izjavljuju, njegovo stanje nije teško i crijeva mu nisu povrijeđena. Jedina je opasnost s obzirom na njegove godine da će ovakvu jednu dosta tešku povredu preboljeti.

Svetozar Pribićević je sjedio kraj Radića i svaki čas je čekao što će se s njim dogoditi, jer se vidjelo da je Račić htio i njega ubiti. Čitav događaj trajao je najviše jednu minutu, jer su hici slijedili u razmaku od nekoliko sekundi.

Sav blijed, Pribićević je u pratnji nekoliko poslanika otišao u senatorij gdje je prevezen Radić.

Na sve poslanike SDK tako je strahovito djelovala ova užasna drama da su izgledali kao da su izgubili dar govora. Brzim koracima udaljavali su se iz skupštine.

Na sjednici Ministarskog savjeta, koja je odmah bila održana, bio je prisutan i upravnik grada Beograda g. Lazarević.

U Beogradu, čim se raširila ova vijest, ljudi su znatiželjno posmatrali šta se dogodilo, jer u prvom momentu nisu mogli shvatiti. Međutim, kasnije, počelo se po Beogradu govoriti, da će sigurno biti diktatura, generalska vlada, jer ovaj parlament, pod ovim uvjetima, dalje neće moći da radi.

Žandari su odmah ispraznili skupštinu, te su u njoj ostali samo novinari. No, poslije je došlo naređenje da se novinari koji su u Skupštini ne smiju udaljavati, dok nije

Nakon toga potrčalo je nekoliko poslanika liječnika i priskočilo u pomoć ranjenima. Stjepan Radić išao je neko vrijeme do hodnika sam, tu je posrnuo i srušio se, te su ga njegovi poslanici prvim autom prevezli u bolnicu. Ministri koji su bili u klupama, od kojih su neki sagnuli glave pod klupe, kao i veći deo poslanika ostali su zapanjeni, tako da je Puniša Račić, nakon krvavog dijela s revolverom u ruci izašao iz Skupštine kroz ministarska vrata, odnosno ministarsku sobu. U skupštinskoj dvorani ostali su ležati Pavle Radić i Basariček, dok su ranjenici izneseni napolje. Granđa, koga je rana jako bolila, lagano je stenjao.

Basariček je ležao između stenografskog stola i prvih poslaničkih klupa. Odmah kraj njega ležao je Pavle Radić prema malom izlazu koji dijeli ljevicu od desnice. Njega su poslanici SDK iznijeli u kola za spašavanje, a poslednji je iznesen Basariček, kod kojega je liječnik, koji je došao odmah iz bolnice, mogao da konstatira samo smrt. Pavle Radić je ležao u dubokoj nesvijesti, te je iznesen u ambulantna kola i odvežen u bolnicu, gdje je u 12 sati i 10 minuta izdahnuo.

Stjepan Radić je odmah, čim je prenesen u bolnicu, operiran, te kako liječnici izjavljuju, njegovo stanje nije teško i crijeva mu nisu povrijeđena. Jedina je opasnost s obzirom na njegove godine da će ovakvu jednu dosta tešku povredu preboljeti.

Svetozar Pribićević je sjedio kraj Radića i svaki čas je čekao što će se s njim dogoditi, jer se vidjelo da je Račić htio i njega ubiti. Čitav događaj trajao je najviše jednu minutu, jer su hici slijedili u razmaku od nekoliko sekundi.

Sav blijed, Pribićević je u pratnji nekoliko poslanika otišao u senatorij gdje je prevezen Radić.

Na sve poslanike SDK tako je strahovito djelovala ova užasna drama da su izgledali kao da su izgubili dar govora. Brzim koracima udaljavali su se iz skupštine.

Na sjednici Ministarskog savjeta, koja je odmah bila održana, bio je prisutan i upravnik grada Beograda g. Lazarević.

U Beogradu, čim se raširila ova vijest, ljudi su znatiželjno posmatrali šta se dogodilo, jer u prvom momentu nisu mogli shvatiti. Međutim, kasnije, počelo se po Beogradu govoriti, da će sigurno biti diktatura, generalska vlada, jer ovaj parlament, pod ovim uvjetima, dalje neće moći da radi.

Žandari su odmah ispraznili skupštinu, te su u njoj ostali samo novinari. No, poslije je došlo naređenje da se novinari koji su u Skupštini ne smiju udaljavati, dok nije

izvršen uviđaj. Nakon toga izdana je naredba da nijedan novinar ne smije sa interurbanom govoriti, kao ni depeše, ni šifrirane ni obične, slati. Jedino se moglo govoriti, i to službeno, iz predsjedništva vlade.

Dr Basariček je iznesen iz Skupštine u ambulantna kola gol, vidjelo se da nema u licu nijedne kapi krvi, sav je bio zakrvavljen i izlomljen samrtnim grčevima, jer su mu obje rane silno krvarile. Prilikom njegova iznašaja, čuli su se glasovi ljudi, koji su okolo bili u kuloarima: „Kao političar i novinar, on je bio pošten čovjek, šteta što je stradao".

Dr Basaričeku se više nije moglo pomoći. On je u posljednjim trzajima sav u lokvama krvi i izlomljen sanuliiim grčevima, već izdisao. Njemu su liječnici stavili zavoje na rane i odmah je izdahnuo. U Skupštinu su odmah došla ambulantna kola, koja su prenosila ranjenika na kirurško odeljenje. Bolničari su bili veoma pažljivi prilikom prenosa ranjenika. Pavle Radić kad su ga nosili otvorio je oči i slabim samrtničkim glasom rekao:

„Lakše me nosite"!

Kola su odmah odjurila u pravcu opše državne bolnice. U to su stigla u Skupštinu i druga kola, pa su tako svi ranjenici bili ubrzo prevezeni u bolnicu. Pavle Radić je putem izdahnuo.

Popodne su bili pripušteni u' Skupštinu samo novinari i narodni poslanici. U trenutku kad je već sve u Skupštini bilo mirno pojavila su se crna mrtvačka bolnička kola sa bijelim krstom, jer je netko bio javio da u Skupštini ima još mrtvih".

Drugi novinski izveštaj zagrebačkog dopisnika iz Beograda, glasi:

„Beograd, 21. lipnja. Jučer je održana sjednica vlade, na kojoj se raspravljalo o zločinu, koji je izvršen nad hrvatskim narodnim zastupnicima u Narodnoj skupštini sa strane radi-kalskog zastupnika Puniše Račića. Što se na sjednici govorilo i što je zaključeno nije poznato. Poslije sjednice objavljen je iz kabineta predsjednika vlade ovaj službeni komunikej:

„Iza nezapamćenog događaja u Narodnoj skupštini sazvana je sjednica Ministarskog vijeća i pošto je sa dubokim žaljenjem i osudom primljen izvještaj o strahovitom zločinu poslanika Puniše Račića, vlada je odlučila da se istraga preda sudu. Jednovremeno je odlučeno da se kako sahrana ranama podleglih poslanika Basaričeka i Pavla Radića, tako i liječenje narodnih poslanika Stjepana Radića, Pernara, Granđe i Jelašića vrši o državnom trošku, a Narodnoj skupštini predlo-

žit će izdržavanje porodica poslanika koji su poginuli na dužnosti.

Vlada je apelom listovima i raspisom vlastima u zemlji, preporučila da nastoji da se događaji zlonamjerno ne izvrću i eksploatiraju i jednome ličnom zločinu ne daju razmjere i tumačenja na štetu spokojstva i ugleda zemlje.

U ime vlade predsjednik je izjavio žaljenje porodicama i predsjedništvu kluba Seljačke stranke. Iza sjednice, lično je odmah otišao u bolnicu ministar zdravlja da obiđe ranjene.

Vlada u svom komunikeju spominje i narodnog poslanika g. Jelašića. Međutim, on nije ranjen. Prema tome, radi se o zabuni.

Sinoć u pola sedam ponovno je održana sjednica vlade. Na ovoj sjednici se uglavnom raspravljalo o odjeku koji je imao u hrvatskim zemljama zločin izvršen u Narodnoj skupštini. Ne zna se što je vlada na ovoj sjednici zaključila. Svakako poslije sjednice ministar prosvjete Grol, na pitanje novinara, što je s ostavkom vlade, odgovorio je:

„Drugo su ovi događaji, a drugo je vlada. Da je Davidovic tražio da demokratski ministri podnesu ostavke, to bi oni učinili. Ako prilike budu zahtijevale da dođe do promjene vlade, onda će i doći."

Dr Andrić, ministar agrarne reforme, na pitanje novinara, da li je vlada donijela odluku, da podnese ostavku, odgovorio je:

„Nije, brate".

On je dalje istakao, da se na sjednici vlade raspravljalo o odjeku zločina u hrvatskim zemljama, te je rekao da je Ministarstvo unutrašnjih poslova dobilo izvještaj da je u zemlji svakdje uglavnom mirno, osim u Zagrebu, gdje su bile veće demonstracije.

Dr Korošec je nakon sjednice izjavio da nema ništa novog i tražio je od novinara, da pišu što pomirljivije i sa što više takta.

Međutim, se saznaje da je vlada uglavnom raspravljala, o tome koje mjere da se poduzmu, da se u prečanskim krajevima očuva red i mir. Tako je zaključeno da se u Zagrebu prilikom sprovoda hrvatskih zastupnika poduzmu sve potrebne mjere, da ne bi došlo do nereda.

G. Vukićević, koji je poslednji izišao sa sjednice vlade, također je izjavio, da nema ništa novo."

Treći novinarski izveštaj ovog istog zagrebačkog novinara glasi:

„Beograd, 21. lipnja. Jučer navečer klub SDK (Seljačko

demokratske koalicije) održao je sjednicu sa koje je kasnije objavljen ovaj komunikej:

„Narodni poslanici dr Sekula Drljević, Većeslav Vilder i Stuparić pošli su po nalogu kluba ministru unutrašnjih poslova, doktoru Korošecu, da traže da novinama dopusti točno prikazivanje današnjih događaja u Narodnoj skupštini. Poslije posjeta kod doktora Korošeca, narodni poslanik Drljević izvjestio je o tome slijedeće:

„Na vrhu stepenica sreli smo se sa ministrom unutrašnjih djela doktorom Korošecom i saopštili mu da dolazimo u ime kluba. Da bi nas mogao primiti, mi smo otišli u njegov kabinet. Tek što smo počeli razgovarati, pojavio se iz sobe šef kabineta, narodni zastupnik Bojović. On je rekao:

„Gospodine ministre, ovdje je moj bratić Puniša Račić, kome se desila ova nesreća, pa vas molim da ga primite."

Dr Korošec je pogledao u nas, pa je odgovorio:

„Izvinite gospodine, ja ga ne mogu primiti."

„Ali molim vas gospodine ministre", odgovorio je Bojović, „on je narodni poslanik. Došao je da se preda."

Ministar je odgovorio: „Izvinite, ja nijesam izvršni organ, ne mogu ga primiti. Neka se preda žandaru koji je tu."

Korošec je na to pogledao nas trojicu, da vidi po nama što mislimo. Mi smo ga promatrali. On je zaključio po našim pogledima da je strašno ono što Bojović tvrdi. Opet je rekao neka se preda žandarmima. Na to je ušao šef kabineta, a Dr Korošec mu je rekao: „Nađite dva žandara i neka Punišu Račića vode u Upravu grada Beograda."

Sef kabineta otišao je da izvrši taj nalog. Mi smo bili u razgovoru, kad se šef kabineta povratio. Dr Korošec ga je zapitao:

„Jeste li izvršili?"

On je odgovorio: „Jeste! Dva žandara odveli su Račića u Upravu grada."

* *

Ovo je bio istorijski prikaz onog „strašnog" događaja Mitrovske skupštine bivše Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

Decenije nas razdvajaju od te nemile pucnjave u skupštinskim klupama, a više od sto godina nas, sigurno, deli od dana sagledavanja ove tragedije, viđene od strane tada već zaboravljenog kremanskog vizionara Mitra Tarabića, koji je, opisujući vreme između prvog i drugog svetskog rata, rekao

svome kumu proti Zahariju da će se za vrijeme Mitrovske skupštine nešto strašno dogoditi.

Događaji od dvadest i provog juna 1928. godine potvrdili su ove Mitrove reci.

Mitar Tarabić u vreme „saznanja" ove budućnosti nije mogao opisati sve detalje onog što će se dogoditi. Za njegovo objašnjenje bila je dovoljna samo jedna jedina reč STRAŠNO!

Niko od nas ne zna da li je ovaj kremanski seljak precizno sagledao sve pojedinosti i aktere ovog zbivanja.

Izgovarajući reč „STRAŠNO", Mitar nije ni mogao da sagleda ko je ko u toj tragediji, jer je to „strašno" video pretposlednje decenije devetnaestog veka, a događaj se zbio dvadeset prvog juna 1928. godine - - dvadeset devet godina posle njegove smrti.

Možda je i video neke ljude i „čuo" pucnje u Skupštini, ali, kako bi mogao da odredi ličnosti jednog Stjepana Radića ili njegovog atentatora Puniše Račića?

Ipak, on je nedvosmisleno ukazao i na atmosferu življenja između dva velika rata, rekavši da će narodom ovladati neka „velikačka mrzija".

Kada je prota Zaharije pomenuo ovu Tarabićevu poruku doktoru Radovanu Kazimiroviću, vreme saziva Mitrovske skupštine bilo je daleko ispred njihovog razgovora. Dvadeset prvi juni 1928. godine bio je suviše daleko od dana njihovog susreta, u pozno leto 1915. godine.

Istina leži u samom obistinjenju ove slutnje Mitra Tarabića. O njoj svedoče i dva aktera njegovog predviđanja tog strašnog događaja; prota Zaharije i doktor Radovan Kazimirović.

DRUGI SVETSKI RAT

Mitar Tarabić je gotovo do pojedinosti predvideo nastanak, tok i ishod drugog svetskog rata. O tome je proti Zahariju preneo sledeću poruku:

„Slušaj, kume, posije prvog rata nestaće Austrije, te će Srbija biti velika k'o carevina. Mi ćemo se združiti s našom sjevernom braćom.

Nekoliko ljeta naš narod će živjeti u slozi, ljubavi i izobilju. No, to neće dugo potrajati. Ući će u narod nekakva omraza te će sudovi biti puni parnicara. Tužiće otac sina, brat brata i kum kuma...

Onaj što budne na prestolju naše carevine, poginuće od dušmanske ruke. Za sobom će ostaviti udovicu i svoju nejačad. Na prestolje će doći da upravlja njegov srodnik i on će se truditi da pravedno vlada i čuva bratovljevu nejačad. Ali, narod ga neće voljeti i pripisaće mu razne nepravde. Njega će jednog dana orobiti njegova vojska i u tamnicu baciti. Život će mu spasiti jengleski car i jengleska carica, te će napustiti državu.

Na njegovo prijestolje doći će dijete našega poginulog cara i vladaće samo nekoliko dana. To dijete toga našega cara, odvešće četa njegovijeh vojnika preko sinjeg mora. Svu našu carevinu zaposjednuće tuđinska, dušmanska vojska, a cijela Jevropa biće pod vlašću *krivog nekrsta.* *

Rusija jošte neće ratovati, ali čim dušmanska vojska kene na nju, ondakar će ona stupiti u boj. Ondaj će na njenome prijestolju vladati *crveni car* *. Pojaviće se ljudi sa *zvijezdom na čelu.* *** vladaće Užicem i ovijem krajevima ravno 73 dana, te će posije, pred dušmanskom silom, otići preko Drine, Uvca i Lima. Kade se to budne zbilo pojaviće se velika glad i zlo pa će Srbi ratovati, klati se i ubijati jedni druge...

*** istakli autori

„Jevropa će biti pod vlašću krivog nekrsta[11]: tačno Mitrovo predviđanje nacističkog simbola — kukastog krsta ili „svastike". Na slici Adolf Hitler sa odgovarajućim znakom (na rukavu), koji postaje sinonim nasilja za milione porobljenih naroda.

Dušmani će ovo gledati i smijati se srpskoj omrazi. Ondakar će se u narodu pojaviti jedan *čoekplavijeh očiju na bijelom konju.**** On će, malo pomalo, sjediniti zavađenu braću. I na njegovome čelu sijaće zvijezda. On neće biti po volji dušmanskoj vojski, te će ga ona goniti dje god stigne, po šumama, rijekama i morima. No, taj će čoek skupiti veliku vojsku i šnjome na Biograd udariti. Protjeraće dušmanina iz zemlje, te će nam carevina biti veća nego ikada što je bila.

Rusija će se sjediniti sa carevinama preko mora, te će š njima zajedno spaliti taj *krivi nekrst* i osloboditi svo roblje Jevrope."

Tako je Mitar Tarabić opisao drugi svetski rat.

• Vreme pred ovaj rat i ratna zbivanja kremanski

*** istakli autori.

„Onaj što budne na prestolju naše carevine poginuće od dušmanske ruke". (Pogibija kralja Aleksandra u Marselju.) „Na prestolje će doći da upravlja njegov srodnik i on će se truditi da pravedno vlada i čuva bratovljevu n ej a Čad. Ali ga narod neće voljeti i pripisivaće mu razne nepravde".. .. Na slici knez-namesnik Pavle Karađorđević. (Istorija će pokazati koliko je Mitar Tarabić bio u pravu u oceni ovog čoveka.)

prekognističar opisao je tako reljefno da ih je danas veoma lako ustanoviti:

• Posle prvog svetskog rata nestaje Austrougarske imperije kao svetske velesile.

• Srbija nije postala carevina u doslovnom značenju te reci i tumačenju tog izraza, ali je, ujedinivši se sa svojom severnom braćom, a takođe i braćom sa juga, izrasla u Jugoslaviju te je, samim tim, jasno da je Mitar Tarabić pod rečju „carevina** podrazumevao *veličinu* nove jugoslovenske države.

• Tarabić je, takođe, predvideo da će u narod „ući nekakva omraza", kako će se zaista i zbiti: politička rascep-kanost bivše Jugoslavije stranačkim obračunima, nesuglasice suprotstavljenih građanskih partija.

• Mitar je gotovo do detalja predvideo ubistvo kralja Aleksandra u Marselju, rekavši da će „onaj što budne na prestolju naše velikačke države poginuti od dušmanske ruke'*.

• Viđenje namesničke vladavine princa Pavla Karađor-đevića i ocena te vlasti se potvrdila. Tvorci „27. marta'* imali su u vidu Pavlove rodbinske veze sa engleskim dvorom, tako da su morali da mu omoguće da sa svojom porodicom, nesmetano, napusti zemlju.

• Predviđanje dolaska na presto maloletnog kralja Petra Karađorđevića, njegova kratkotrajna vladavina, „vladaće samo nekoliko dana", kao i bekstvo iz zemlje potpuno se obistinilo.

• Mitrov opis okupirane Evrope „pod vlašću krivog nekrsta" sa detaljnim predviđanjem simbola nacističke Nemačke, čija će „svastika", odnosno kukasti krst postati pojam nasilja za milione okupiranih naroda, naifrapantnije se ostvario.

• Opis Staljina kao „crvenog cara" u tumačenju ovog

„Nastupiće veliko zlo": vešala na beogradskim Terazijama; avgust 1941 godine.

nepismenog seljaka toga vremena treba shvatiti kao izraz za vladara prevelike moći i sile kakvu je ovaj despot i imao.

• Savršeno viđenje postanka i kraja Užičke Republike iz 1941. godine i pojave „ljudi sa zvijezdom na čelu", odnosno partizana, opisano je do detalja koji zbunjuju. Predviđanje da će Užička Republika trajati isto onoliko dana, koliko je 1941. godine, zaista, i trajala. I to se ostvarilo gotovo hronometarski tačno . . .

• Predviđanje istorijske pojave Josipa Broza Tita i potpun opis fizičkog izgleda: ,,čoek iz naroda plavijeh očiju".

• Realno viđenje Titove uloge u bratoubilačkoj borbi, okupljanje pod geslom: bratstvo i jedinstvo. Za taj period narodnooslobodilačke borbe Tarabić kaže, misleći na „čoeka plavijeh očiju": „On će, malo po malo, sjediniti zavađenu braću".

Prota Zaharije nikako nije mogao da prihvati Tarabiće-vo objašnjenje da u Rusiji ,,više neće biti cara", jer niko ko je živeo u prošlom veku nije mogao da pretpostavi da će ova velika država, u kojoj su vladali jaki feudalni odnosi, jednoga dana postati republika.

Ne shvatajući Mitrove prekognističke vizije, izgovarane u metaforama kojih nije bio ni svestan („Pojaviće se ljudi sa zvezdom na čelu"), prota mu je rekao:

,,Hajde, bogati, kume, kakvi ljudi sa zvezdama na čelu?! Đe si to vidio da postoji?!"

Na ovu kumovu opasku, Mitar Tarabić je odgovorio:

„Ja o tome, kume, ne znam više, nego što ti rekoh. Ali, da će na čelima tijeh ljudi sijati zvijezde, to znam i to će tako biti.. ."

Teško je pomisliti da je u ono vreme, u kome je Mitar predviđao pojavu partizana „ljudi sa zvijezdom na čelu", bilo ko, pa i sam učeni prota Zaharije, mogao pretpostaviti da se tu radi o jednom simbolu, kao što je petokraka zvezda. Nijedan obrazovani čovek tadašnjeg vremena ma koliko bio maštovit ne bi mogao, a da ovu viziju kremanskog prekogni-stičara ne shvati bukvalno, kao da će na čelima tih ljudi, prosto rečeno biti urezane zvezde, ili da će se sa tim zvezdama rađati pa će „odnekuda" doći u ove krajeve.

Tako je to shvatio i ovaj kremanski sveštenik pa je otuda njegova neverica o ovoj pojavi sasvim opravdana, jer se, na osnovu nje, pre moglo pomisliti da je tu reč o pojavi nekakvih nezemaljskih bića, čija će čela ukrašavati zvezde.

LEGENDA O PRESEČENOJ JABUCI

0 kremanskom proročanstvu ostale su mnoge legende. I danas se kazuju, a neke su i zapisane. Jednu takvu pronašli smo u knjizi grupe autora „Zlatibor u ratu i revoluciji 1941—1945. godine" (Izdanje Saveza boraca NOR-a, Čajetina, 1981. godine).

1 dok se sve te legende koje se pričaju u narodu ne mogu pouzdano povezivati sa izvornim porukama kremanskih vizionara, ova o poprečno presečenoj jabuci, vezuje se, direktno, za kazivanje Miloša Tarabića.

Tako jednog dana, dok je on proti Zahariju pričao o velikim nedaćama koje će zadesiti narod ovoga kraja, tokom drugog opšteg rata, ovaj ga upita:

— Ima li tu spasa?

A, Miloš mu odgovori:

— Valja im presjeći jabuku napola „poprečice", pa će ondakar ugledati đe im je spasenje.

Vreme terora 1943. godine: oni koji su preživeli tražili su spas presečenoj jabuci.

Jedan od autora pomenute knjige, Jelenko Bučevac, koji, inače, ima mnogo prikupljenih zapisa iz ovoga kraja, pričao nam je kako je u tim teškim danima 1943. godine, hrabrio seljake postradalih sela, prenoseći im ovu poruku.

Bučevac priča kako su ljudi odlazili po kućama, tražili jabuku, presecali je „popreko" i tada u njoj ugledali petokraku zvezdu, koja se, očigledno, ocrtavala pravilno, sa pet krakova, u razvrstanim semenkama ove voćke.

Trebalo je, dakle, spas tražiti u zvezdi — ovom simbolu borbe za oslobođenje.

ISTINA O MALIM ŽUTIM LJUDIMA

I danas je u užičkom kraju, ili bolje rečeno, na čitavom području regiona zapadne Srbije, živa legenda, prema kojoj su kremanski proroci, još za vreme svoga života, izrekli poruku:

„Dugo će iza opšteg rata* biti mir, a ondakar će nastati velika glad i izbiti grozan pomor od raznijeh boleština. Našu zemlju i čitavu Jevropu preplaviće mali, žuti ljudi, jerbo će mnoge države ostati brez svojih naroda.

Onaj koji budne umio to da preživi pobjeći će u tri krstate gore. Posije će doći neki novi narod preko dalekijeh mora i otjerati male, žute ljude. Ko to preživi živjeće vazda u izobilju i rahatluku".

Da li su Miloš i Mitar Tarabić u svom brojnom prekognističkom opusu, između ostalih, ostavili potomstvu i ovu poruku o malim, žutim ljudima, ili im je ova samo pripisana?

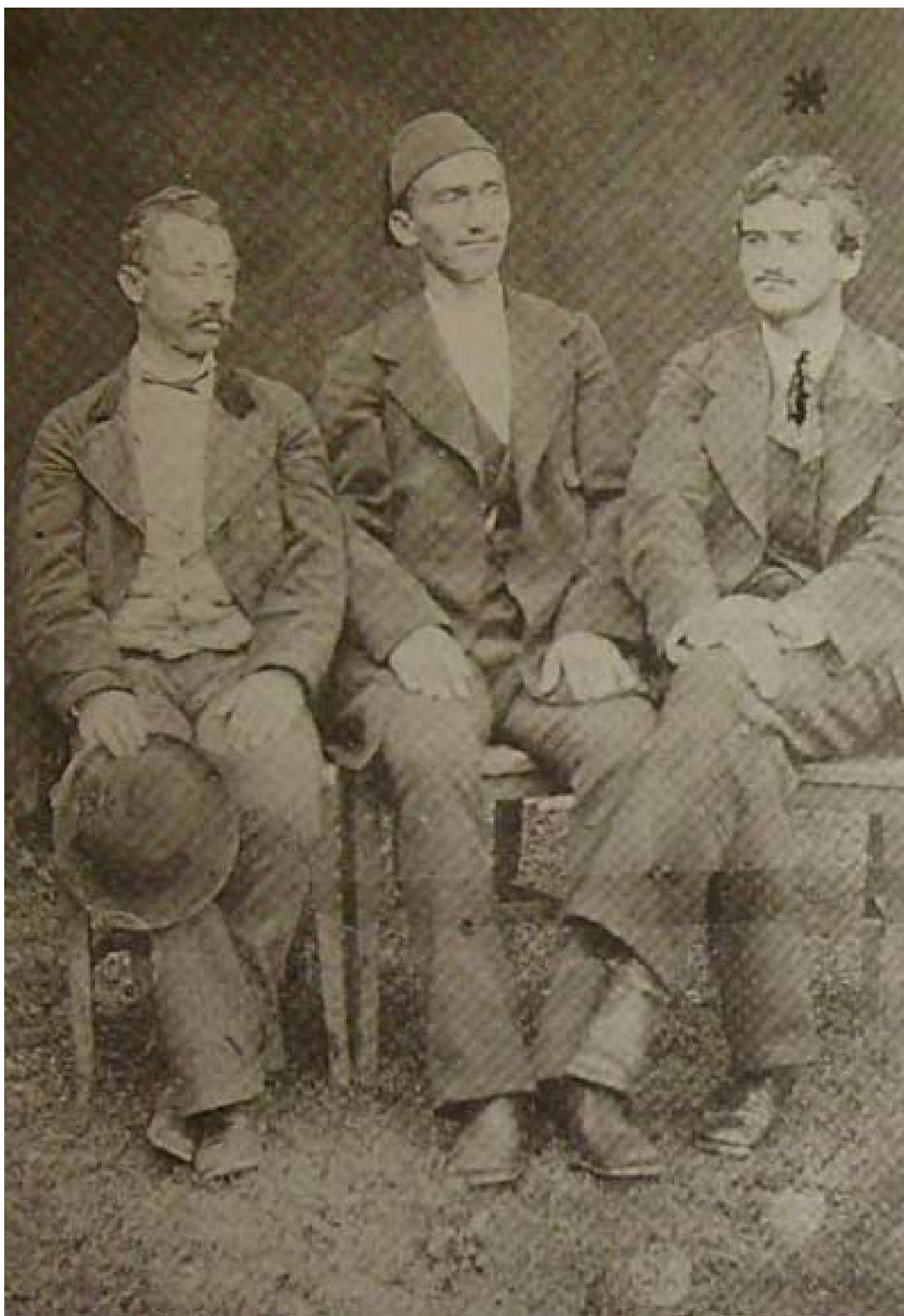
Otkud da ova legenda dobije prizvuk autentičnosti? Za to postoji objašnjenje.

Selo Kremna se po svom geografskom položaju gotovo graniči sa istočnom Bosnom. Na nekim mestima, kada bi se daljina merila vazdušnom linijom, ovo mesto je udaljeno od Bosne jedva petnaestak kilometara.

Ta blizina imala je poseban privredni značaj, naročito krajem prošlog i početkom ovoga veka, jer su preko Kremana, u oba suprotna pravca, za Srbiju i za Bosnu, prolazili trgovački karavani natovareni raznom robom. Tako je ovo selo, posle prelaska planine Šargan, postajalo prvo odmorište za karavane koji su, na svom putu za Srbiju dolazili iz Bosne, ili iz pribojskog kraja Sandžaka.

Već tu u Kremnima odvijala se prva pogodba i kupovina, kao razmjena pojedinih vrsta roba. Na taj način stvarana su brojna poznanstva i utvrđivana trajna prijateljstva između

* Tarabić tako naziva drugi svetski rat (prim. autora).

Ovekovečeno prijateljstvo: užički i sarajevski trgovci. Prvi s desne strani (označen zvezdicom) je sin prote Zaharija, Ilija Z. Zaharič.

žitelja ovoga kraja i njihovih poslovnih prijatelja iz Bosne i severozapadnog Sandžaka.

Često se to prijateljevanje završavalo obostranim kum stvom, čak i kada se radilo o pripadnicima dveju vera _________ islamske i hrišćanske.

U određene vrste poslova ulagala su se zajednička dobra i ulazilo se u zajednički rizik. Tako se sa istom strepnjom ili radošću očekivao i doživljavao njihov ishod. To zajedništvo istih ekonomskih interesa pojačavalo je i stvaralo sasvim novi oblik emotivnih međuljudskih odnosa.

Tako je bliskost kontakata i življenja pomogla da iz Bosne i Sandžaka na tlo zapadne Srbije prodre prastara muslimanska legenda o takozvanim vodopijama, malim, žutim ljudima, koji će jednoga dana doći i preplaviti svu Evropu, pa i sve naše krajeve, te će tada biti propast sveta. Jer, kako ova legenda kaže, ti mali, žuti ljudi popiće vodu iz svih reka i sve će pojesti, pa će tako nastati žeđ i glad da će svi od toga pomreti.

Ovu legendu nedavno je oživeo naš publicista, slikar i karikaturista Zulfikar Zuko Džumhur, koji je u jednom tekstu objavljenom u listu „Politika", 10. septembra 1978. godine, pod naslovom „Stogodišnjica priča", između ostalog, napisao: „I da će uskoro doći jedžudž, medžudž, mali, žuti ljudi koji će svu vodu na svijetu popiti i tako otpočeti kijametski dan i propast svijeta."

Bilo kako, ova legenda „ponikla" na tlu zapadne Srbije, posebno u užičkom kraju, pripisuje se Milošu i Mitru Tara-biću.

U tom prenošenju, legenda o malim, žutim ljudima, logično, trpi izvesne izmene, u smislu nadgradnje njenog pripovedačkog sadržaja, te tako govori jezikom i vremenom poruka kremanskih vizionara.

Sam prota Zaharije odlično je znao da je postanak ove legende ponikao negde u centralnoj Bosni i da se odatle, među muslimanskim življem, proširio na istočnu Bosnu i novovaro-ški Sandžak.

O tome je često pričao i sa svojim pobratimom Selim--Begom iz Sarajeva, bivšim žiteljem Uzica, od kojeg su Zaharići, posle iseljenja Turaka iz zapadne Srbije kupili veliki deo imanja u selu Kremnima i na planini Tari.

Kada bi ga neko u Beogradu, Uzicu ili u drugim gradovima, pa i u samom selu zapitao da li je istina da su Miloš i Mitar Tarabić predvideli ovaj dolazak malih, zutiji ljudi, prota Zaharije Zaharić uvek je to kategorički odbijao!

VIZIJA UJEDINJENIH NACIJA I POJAVA NOVIH DRŽAVA

I tako, jednoga dana dođe Mitar svome kumu Zahariju, sedoše ispred kućnog trema i popričaše malo o nekim poslovima oko letine. Mitar onda po običaju zacuta, uvek bi tako činio kada mu dođe da nešto kaže, zamisli se malo, pa kao da se priseti šta su prošli put pričali o opštem ratu, reče za kraj prošle i početak nove priče: „Jes, tako će ti se to završiti, moj kume . . ."

A onda započe:

„Ondakar će biti mir, a čitavim svijetom iznići će nove države, crne, bijele, crvene i žute. Izabrace se jedan *izborni sud,* te neće dati da ljudi ratuju jedni protivu drugih. Taj izborni sud će biti nad svijem carevima. Tamo đe se rat pojavi, Sud će presuđivati i zavoditi ljubav i slogu, umesto omraze i klanja. Taj koji budne doživio to vrijeme, biće srećan i presrećan.

Proći će podosta godina pa će neki carevi, mali i velikački, prestati da poštivaju taj Sud, ali će jopet imati obzira prema njemu, bar riječima. A pri tom će raditi ono što im je volja. . ."

• Potvrdilo se Tarabićevo viđenje savremene političke karte čitavog sveta, izmenjene na osnovu oslobođenja kolonijalnih naroda. Kao da je gledao na današnju političku kartu Afrike i Azije, kada je rekao: ,,Iznići će nove države, crne i žute!"

• Povodom ishoda drugog svetskog rata on je, nesumnjivo, predvideo i stvaranje novih, socijalističkih država, rekavši da će, među već pomenutim državama, „crnim", „žutim** biti i onih koje će biti ,,crvene**.

• I predviđanja stvaranja i rada Ujedinjenih nacija se obistinilo: ,,Izabrace se jedan Izborni sud, te neće dati da ljudi ratuju jedni protivu drugijeh**.

• Naša stvarnost, na žalost, potvrđuje i ove Mitrove reći: „Proći će podosta godina, pa će neki carevi, mali i velikački prestati da poštuju taj Sud, ali će, jopet, imati obzira prema njemu, bar riječima, a trudom će raditi ono što im volja".

O LOKALNIM RATOVIMA

Toga dana Mitar je imao mnogo štošta da kaže svome kumu, videvši daleku budućnost koju niko od njih neće doživeti.

„Posije drugog velikačkog rata ljudi takom silom neće ratovati za dugo vremena .. . Biće ratova, ali nekako malijeh;

jopet će ginuti hiljade i hiljade ljudi, ali u tijem malijem ratovima, ali velikačkog rata jošte neće biti;

biće nekoliko ratova blizu carstva judejskoga, pa će, malo pomalo i tamo nastupiti mir;

u tijem ratovima ratovaće brat protivu brata, pa će se posije miriti i grliti, ali će ostati omraza u njima samima;

sve te ratove i bune činiće velikačka carstva od svoje čiste zlobe i pakosti, a oni što budnu ratovali ubijaće jedni druge zbog svoje manite pameti."

• Evo već četvrte mirne decenije posleratnog perioda. Ratova nema. Ima, ali samo manjih, kako je Mitar Tarabić i rekao. Bilo ih je, počev od Koreje i Vijetnama, pa do Sinaja, Golana, Irana, Iraka, Libana…" I zaista, u tim sukobima izginuće mnogo ljudi, ali velikog rata još nema.

• KremansM vizionar je predvideo da će u tim ratovima ratovati brat protiv brata. Nije se prevario. Koreja, Vijetnam, Kampučija, rat između Iraka i Irana, bratoubilački sukobi Palestinaca. . .

• Ni ,,Stara dobra Evropa" nije ostala imuna od ovih potresa. Severna Irska, Belfast.

• Potvrdila se i Mitrova poruka da će biti ratova blizu ,,Carstva Judejskoga". Svedoci smo najnovijih obračuna Izraelaca sa Palestincima i pre toga sa Egipćanima.

• Pokazalo se kao istina da će posle svakog izmirenja među zavađenom braćom „nastupiti omraza". Stvarnost koja je ostala posle svakog građanskog rata potvrdila je ovo predviđanje — ostao je najveći stepen mržnje između pobed-nika i pobeđenih.

O ŽIVOTU U NAŠOJ CAREVINI

Bio je to dan posle kojeg je prota sedeo do kasno u noć da bi zapisao sve što mu je Mitar kazivao. A pričao je mnogo, s prekidima, razume se, zastajkivao je, ćutao, pa nastavljao, a Zaharije samo slušao i pomno pamtio sve što Mitru bese „kazato", a on dođe da prenese svom kumu:

„Vrijeme, mira i izobilja trajaće dugo. Rodice se mlogo koljena koja će živjeti i umrijeti u miru, a da rat budnu doznavali samo preko mudrijeh knjiga, riječi i raznijeh prikaza. . ."

„. . . Naša carevina će ojačati i đe se god budne čulo ime naše, svi će nas cijeniti i voljeti. Narod će jesti samo šenični ljeb, a kukuruzni kade se uzeli. Svi ljudi će se voziti kolima brez volova, a ta će kola sama od sebe ići. Vuda i svuda, ljudi će nebom putovati, pa će odozgor sa neba pogledati dolje, ko da su se na dva Rujna i dvije Tare popeli . . ."

„. . . Dolje, u Uzicu, i svudje po ovijem brdima, iznići će mnoge fabrike, pa će ljudi zemlju napustiti i u njima raditi. Biće im lijepo duga vremena, ali će se posije, jopet, zemlje sjetiti, pa će od nje svoje vabrike praviti".

• O stvaranju nove Jugoslavije, njenom ugledu i ulozi u svetu, Mitar Tarabić je izrekao zaista vizionarske reci: „I đe se god budne čulo ime naše, svi će nas cijeniti i voljeti."

• O porastu životnog standarda i opšteg ekonomskog prosperiteta predskazanja su potvrdile činjenice: prelazak sa kukuruznog hleba na pšenične prerađevine, ješće se proja, „samo kade se uzeli".

• Kazivanja da će ljudi putovati nebom i da će se voziti kolima koja idu „sama od sebe", odavno je potvrđena, porastom avionskog saobraćaja i automobilskog prevoza, koji su, iz dana u dan sve veći, zahvaljujući izgradnji mnogih,

novih, modernih puteva i otvaranju sve brojnijih avionskih linija.

• Potvrdila se, očigledno, i vizija novih fabrika koje su nikle jedna za drugom, kao i pojava napuštanja zemlje i odlazak u gradove, u industriju.

• Isto tako, svedoci smo postepenog povratka na selo, podizanja farmi, i malih industrijskih pogona i mehanizacije poljoprivrede.

PREDVIĐANJA DOGAĐAJA U 1948. GODINI, INFORMBIRO I RASKID SA RUSIMA

Mitar je tog istog dugog dana, najdužeg dana u njihovim viđenjima, pričao mnogo o prilikama u našoj „carevini", posle drugog velikog rata.

Evo, doslovno, kako je to prota te noći zapisao: I „Mitar mi je svašta kazivo, te je rekao da će čoek plavijeh očiju, a sa zvijezdom na čelu prekinuti ljubav sa našom pravoslavnom braćom, Rusima. On neće njima biti zahvalan ni za to što sijedi na našemu prestolju, na koji su ga oni ustoličili i popeli. Nastaće velikačka omraza između naške i Rusa. Pašće krv u nama samima. No, te će se rane lako preboljeti i mi ćemo se jopet sa Rusima izmiriti, ali nikad iskreno, nego onako, na riječi i govoru, da nas drugi ne bi razumjeli, kako jedni druge pritvorujemo i lažemo".

• Mitar je, zapisao je prota, „svašta kazivao". Neka naša današnja viđenja i ocene događaja iz 1948. godine i posle nje ne slažu se u ocenama sa Mitrovim, ali namera autora knjige i nije da po svaku cenu utvrđuje „poklapanje" kazatog, sa stvarnim zbivanjima, već da ta kazivanja prenese, autentično, kako su izrečena i zapisana, ostavljajući nauci i istoriji da kažu poslednju reč jednoga, nekoga dana.

Međutim, sama faktografija je nesumnjiva, čin prekida dobrih odnosa između Jugoslavije i Sovjetskog Saveza 1948. godine, kao i kasnije dugo i postepeno poboljšanje odnosa.

VREME TITA I NJEGOVE SMRTI, UPRAVLJANJE ZEMLJOM I NEVOLJE KOJE ĆE NASTATI

Bilo se već smrklo pod Tarom, u Kremnima, kada Mitar reče svome kumu da bi mu „jošte nešto kazao". I, evo, šta reče:

„Srbija će najbolje živjeti kada se na njeno prestolje popne čoek plavijeh očiju, na bijelome konju, koji budne u Srbiju došao i doneo u nju neku novu vjeru. Taj što se na naše prestolje popne, biće dugovječan i krepak, te će umrijeti oko svoje stote godine. On će voljeti mnogo da lovi, te će u jednome lovu, nehotice pasti sa svoga konja bijelca i nogu izgubiti. Od toga gubitka noge će i umrijeti, a ne Ml starosti svoje.

Posije njega, doći će da vlada našom carevinom nekakva komisija, ali više neće biti nako kako je bilo."

• Mitar, znamo, zemlju vidi kao carevinu, po pojmovima svog vremena, a vladara kao čoveka koji jaše na belom konju.

• Poznato je da se na ovim prostorima dobro živelo u vreme kada je „na prestolju" bio „čoek plavijeh očiju", čak i iznad svojih mogućnosti.

• Donošenje „nove vjere" odnosi se, očigledno, na ostvarivanje programa Komunističke partije Jugoslavije, koja je tokom rata i posle postala steg okupljanja svih rodoljubivih i progresivnih snaga Jugoslavije.

• Poznato je, isto tako, da je Tito bio ne samo „krepak", već i „dugovječan", odnosno da je živeo najduže od svih vladara u celokupnoj istoriji naroda ove zemlje.

• Umro je, zaista, u dubokoj starosti i to od posledica gubitka noge, što predstavlja jedno od najfrapantnijih Mitro-vih vizija.

• Mitrovo viđenje Titove smrti kao pad sa konja može se shvatiti jedino kao simboličan način kazivanja koji je bio svojstven Mitrovom viđenju kraja jednog vladara. Inače, ostaje kao činjenica da je Tito zaista mnogo voleo da ide u lov.

• „Komisija" koja će doći da „vlada" posle Tita kao vrhovne ličnosti zemlje, može se sa sigurnošću identifikovati kao Predsedništvo SFRJ.

• Da više neće biti kao što je nekad bilo jasno pokazuju sadašnje prilike u zemlji.

KOJI JE TO „NOVI NAROD"

U beleškama prote Zaharija Zaharića nalaze se zapisane i Mitrove vizije mržnje koja će nastati posle vremena mira i izobilja, kao i o pojavi „novog naroda" na „našijem granicama i preko njih".

Nema detalja kada je to Mitar govorio svome kumu, ali je precizno zapisano i ovo kazivanje.

„Iako će u našoj carevini ljudi zaboraviti na glad i čemer i u velikačkom rahatluku živjeti, brat će s bratom mrziti i zlo jedan drugome mišljeti.

Na našijem granicama i preko njih pojaviće se novi narod. Rašće ti ljudi iz zemlje, ko trava na livadi posije velikojga dažda, a biće vredni i pošteni, te će na našu mrziju odgovoriti svojom pameću. Oni će paziti jedni druge, ko da su svi braća rođena. Mi, jopet, od svoje manite pameti mišljeće-mo da sve znamo i umijemo, te ćemo onaj narod krstiti nekom novom vjerom koja se budne u nas pojavila, ali svo to krštenje naše zalud će biti, jerbo će svi ljudi toga novoga naroda vjerovati samo u sebe i ni u koga više. Velikački belaj će nastati oko toga, jerbo će taj narod junačan biti.

Mlogo ljeta potrajaće taj belaj, ali niko ništa učinjeti ne more, jerbo će taj narod nicati svuda kao trava. Jedan koji se budne rodio mnogo ljeta posije tebe, biće čestit i uman, te će se s tijem narodom u miru razgraničiti. Mi ćemo ondakar u slozi živjeti — oni tamo, mi vođe i tamo. Taj koji budne činio to razgraničenje i biće i ko neće biti tvoj rod."

• Tvrđenje da će se posle vremena „velikačkog rahatlu-ka" brat s bratom mrzeti, moglo bi se vezati za pojave nacionalne netrpeljivosti izražene u poslednje vreme u našoj zemlji. Ili mi, možda, neke kofliktne situacije u našoj zemlji vezujemo za Mitrova predviđanja koja se odnose na neko drugo vreme i pojave.

• Pojavu „novog naroda", gledanu iz sadašnjeg vremena, mogli bismo, isto tako, vezati za zbivanja na Kosovu i na pojavu iredente kao „nove vere", uz rizik da vizije Mitra Tarabica tumačimo prema našim današnjim procenama i iskustvima.

KAD DRINA POTECE UZ TARU

Jedna poruka se razlikovala od ostalih poruka kremanskih vidovnjaka, pre svega po, za to vreme, nelogičnom sadržaju, koji se graničio gotovo sa nezamislivim.

„Kada Drina kod Bajine Bašče budne premošćena na dva mjesta i kada potekne uz Taru, a u istom danu se poklope Veliki petak i Đurđevdan — tih godina će nastupiti nekakav veličački belaj".*

Reći ovako nešto u to vreme izgledalo je toliko nevero-vatno, makar i kao najfantastičnija vizija, pa prote Zaharija nije smatrao za potrebno ni da zapise. Kazati nekom Kreman-cu toga vremena da će Drina poteći uz Taru, značilo bi samo da je čovek koji tako govori „zalađen", jer, normalnom se to ne bi moglo dogoditi, onome koji tako dobro zna šta je moguće, a šta nije u prirodi.

|h Za neke ljude „od nauke" koji su bili skloni da o svakoj reci kremanskih vidovnjaka iskažu svoju sumnju, ili čak potcenjivanje, ova neverovatna poruka služila je kao očigledan dokaz opravdanja takvih njihovih stavova.

Iako je sam prota Zaharije nije zapisao, ona je ipak ostala da živi u njegovim usmenim predanjima. Mnogi članovi familije Zaharića sećaju se da je prota Zaharije govorio kako Miloš i Mitar poneki put nejasno kazuju svoja viđenja, te ih on kao njihov sagovornik „ništa ne razumije". To što prota nije mogao da razume, veoma precizno se odigralo u ove naše dane.

Ali, pre toga, ova poruka je u godinama pred drugi svetski rat bila čest predmet razgovora među žiteljima Kremana i susednih sela ovog planinskog područja zapadne Srbije.

* Belaj, reč turskog porekla. Označava pojam zla. Prim.

Jedan od autora ove knjige seća se malih kremanskih „diskusionih tribina" koje su se pred drugi svetski rat odvijale pred kafanom kadije Mirkovića u novom, administrativnom centru ovoga sela, u blizini železničke stanice. U njima su glavnu reč vodili mnogi ugledni Kremanci toga doba. Među njima je bilo i nekoliko školovanih drvarskih trgovaca iz Beograda, Sarajeva, Niša, Čačka i drugih većih gradova. Svi su se oni interesovali za ona poglavlja poruka Miloša i Mitra Tarabića koja su obuhvatala upravo ona nejasna mesta njihovih vizija budućih događaja. Čest predmet „proučavanja" bila je i ova sporna poruka Mitra Tarabića, koju i pored najbolje volje, niko nije umeo da protumači. A izvornost njene sadržine najbolje su poznavali mnogi Kremanci, među kojima veoma obrazovani Čedomir Moljković, napredni drvarski trgovac, privrednik Milan Tarabić i uvek prisutni Budimir Milosavljević.

Prva nelogičnost ove poruke nametala se pojmom pre-mošćavanja Drine kod Bajine Bašte i to na dva mesta. U tom vremenu, krajem tridesetih godina ovog veka, izgradnja dva, paralelna most£, izgledala je sasvim nezamisliva. Nije postojao nijedan razumljivi razlog koji bi, bilo kako, mogao da opravda realizaciju ovog premošćavanja, iskazanog u tvrdnji Mitrove poruke.

Još mnogo veće čuđenje izazvalo je kazivanje kreman-skog proroka kako Drina iz svog rečnog korita treba da potekne uz planinu Taru. Ovako nešto, govorili su Kremanci, ne bi čovek mogao da zamisli ni u „najluđoj svojoj pameti".

Jedino je šef kremanske pošte, Milutin Lazović,' tvrdio da je čak i ovo moguće! Ostajući veran svojoj tvrdnji, on je prisutnim diskutantima uvek „trljao nos" poređenjem sa malom vojnom meteorološkom stanicom u blizini samih Kremana, na Kaluđerskim barama, na planini Tari.

Naime, kada je 1936. godine u Kremnima počelo da se priča da će se u planini „na Barama" podići takve sprave prema kojima će ljudi moći da saznaju vremenske prilike, čak i nekoliko dana unapred, Kremanci su sumnjičavo vrteli glavom, uporno govoreći da takve sprave ne postoje »»niđe na svijetu", pa ih sigurno neće biti ni ovde na kraju njihovog sela.

Lazović nije verovao „u čudesa", ali je, onako, „iz čistog mira", voleo da se poigrava i suprotstavlja svim „nevernim Tomama", prezirući sve one koji su sa večitom skepsom sumnjali u bilo kakav tehnički napredak. Osim toga, tih godina pričalo se da vojska bivše Kraljevine treba da preuzme čitav kompleks planine Tare, pa je Lazović objašnjavao da je

zbog strateškog značaja mogućno da se baš kod Bajine Bašte, za ratne potrebe, izgrade dva pontonska mosta.

Što se tiče Mitrove poruke kako će Drina poteći uz planinu Taru, Lazović je svojim sabesednicima, otvarao mogućnosti izgradnje nekakvih specijalnih vojnih utvrđenja, zbog kojih bi, eventualno, mogao biti izmenjen i sam tok ove velike reke.

Mali kremanski auditorijum, pred Tadijonom kafanom, prihvatao je ove stavove šefa pošte, ali je zajedno s njim, ostajao zbunjen pred „trećim delom" kazivanja o poklapanju Velikog petka i Đurđevdana u isti dan.

I Nijedno svešteno lice u Kremnima i u okolini nije bilo u stanju da objasni ovu najavljenu, kalendarsku pojavu. Neki su smatrali da se to nikada ne može ni dogoditi.

I baš ta tvrdnja da je nemoguće da u istom danu budu ova dva velika pravoslavna praznika, poslužila je mnogima kao „glavni adut" da kremanske proroke proglase za šarlatane, paranoike i padavičare, bez obzira na njihova brojna, ispunjena kazivanja.

Apsurdnost da se Veliki petak i Đurđevdan dogode istog dana koristila je vladina štampa toga vremena kao propagandna šansa da se kod seoskog stanovništva ovoga kraja, a i inače, jednom za uvek, uništi kult kremanskih vizionara koji su predviđali krah tadašnjih vladavina.

Predstavnici konzervativnih političkih struktura, između dva rata, pokušavali su, da baš ovde, na ovo osetljivo mesto određenja vremena prema pravoslavnom kalendaru ubace iskru sumnje, navodeći nemogućnost istovremenog poklapanja Velikog petka i Đurđevdana.

Od tog vremena prošlo je mnogo godina. Nestalo je Tadijine kafane, njenih nekadašnjih gostiju i diskusija hoće li Drina poteći uz Taru.

Dočekali smo da Drina, baš kod Bajine Bašte, bude„pre-mošćena na dva mjesta", spajajući obale Bosne i Srbije, izgradnjom dva gigantska hidroenergetska objekta.

Završetkom druge reverzibilne brane „Perućac 2" dogodilo se čudo! Drina je potekla uz planinu Taru, puneći veliko akumulaciono jezero, na visinskoj razlici od nekoliko stotina metara.

Sumnja davno preminulog kremanskog prote Zaharija Zaharića pretvorila se u stvarnost ovih naših dana, 1983. godine.

Stariji Kremanci su se tim povodom sećali sa uzbude-

njem njegovog čuđenja na „kum-Mitrove nejasne riječi", da će Drina „teći naopačke*'.

I treće, začuđujuće kazivanje da će Đurđevdan pasti na Veliki petak, obistinilo se 1983. godine. U crkvenom kalendaru za prostu 1983. godinu moglo se pročitati da su se šestog maja „poklopili" Đurđevdan i Veliki petak.

Dogodilo se tako da su se te godine obistinila sva tri čedasna predviđanja kremanskog proročanstva.

Ostaje da se vidi kakav to „belaj" treba da nastane kada se ova tri čuda dogode, a dogodila su se.

Počelo je u svakom slučaju preispitivanje našeg načina života i ponašanja. Gotovo dve decenije uživali smo u „ilju i izobilju", a da se nikada nismo zapitali: da li živimo iznad svojih mogućnosti, od rada, ili od zaduživanja?

Došlo je do najveće posleratne ekonomske krize u zemlji, praćene velikim nestašicama i odricanjima. Ekonomske teškoće počele su da stvaraju i političke probleme sa kakvima se ranije nismo suočavali, naročito u međunacionalnim odnosima. Problem Kosova pridodaje se svima drugim. & Da li je to taj „belaj" o kome govori kremansko proročanstvo, ili će ovi problemi otvoriti put još većem belaju tih godina „kada Drina kod Bajine Bašče budne premošćena na dva mjesta i kad potekne uz Taru, a u istom danu se poklope Veliki Petak i Đurđevdan".

VREME NAŠE — VREME GLUPOSTI I MRŽNJE

Govoreći o vremenu između drugog i trećeg svetskog rata, Mitar Tarabić je jezikom nepismenog seljaka iz zabitih Kremana, uspeo verno i jasno da odslika duh tog vremena, koje je delom i naše vreme.

Mitar nam poručuje:

„Cijelijem svijetom vladaće neka boleščina te niko umjeti neće da joj rane izviđa; svi će kazivati ja znadem, ja znadem, jerbo sam učen i naučen, a niko ništa znati neće.

Lutaće ljudi sa mislima okolo i naokolo, a nikako neće moći da nađu pravi lijek, a on će Božjom pomoću biti svudje oko njih i u njima samima.

Napraviće čoek sanduk i u njemu će biti neko sokoćalo sa prikazama, a da neće umjeti sa mnom mrtvim da besjedi, brez obzira što će to sokoćalo biti blizu ovome drugome svijetu ko vlas do vlasi kose na svijem ljudskim glavama.

Uz pomoć toga sanduka sa sokoćalom čoek će moći da vidi šta se svudje na ovome zemaljskome šaru čini. H Moći će odavle iz Kremana da vidi šta se tamo iza sedam gora i sedam mora čini, a da za mene raba božjeg, što vas vako u snu i javi mrtav pohodim i što sam vam vako blizu neće htjeti ni da zna, ni da sazna.

Bušiće ljudi bunare u zemlji i iz njija vaditi zlato koje će sve okretati te im davati svjetlost, hitrinu i snagu, a zemlje će tugom proplakati, jer će na njojzi samoj biti mlogo više zlata i svjetlosti, no u utrobi njenoj. Boljeće je rane od tijeh rupetina.

Umjesto da kose i plaste, ljudi će kopati svudje, đe treba i đe ne treba, a te će sile biti svuđe oko njih, samo što neće umjeti da zbori i da im kazuje: „Daj, uzmite me, zar ne vidite da sam tuj, svuđe oko vas. Tek posije mnogo ljeta, ljudi će se sjetiti ove sile prave, pa će vidjeti kakvu su ludost činjeli sa tijem svojim rupetinama. Biće te sile i u samijem ljudima, ali će proći podosta vremena da je oni doznaju i upotrebe. Tako

će čovjek živjeti dugo, mlogo dugo, a da neće umjeti da sam sebe pozna. Biće mlogo raznijeh mudraca koji će preko svojijeh knjiga mišljeti da sve znaju i da sve umiju. Oni će biti velikačka prepreka da se do ovijeh doznanja dođe, a kade se sve to dozna i spozna, ondakar će ljudi uvidjeti u kakvoj su zabludi bili, slušajući ove njiove mudrace. Kad se to budne zgodilo, ljudi će se kajati što to prije nijesu doznali, jerbo je to doznanje sasvijem prosto.

Radiće ljudi još svakojakih gluposti, pa će mišljeti da sve znaju i umiju, a znati ništa neće.

Pojaviće se mudraci na Istoku pa će njiova pamet preći sva mora i sve međe, a ljudi jopet neće zadugo vjerovati ni ovoj mudrosti, pa će ovu istinu istinsku oglašavati za laž.

Nečastivog biti neće u njiovim dušama, nego nečega mlogo zgoreg od nečastivog. Oni će vjerovati da je sva ta njiova omama istina prava, a nje u njiovijem glavama biti neće.

I kod naške će biti ko u čitavom svijetu. Ljudi će omrznuti vazduh i ovaj božiji dah i svu božju ljepotu pa će bježati u smrad. Niko ih neće tamo goniti, nego će oni to sami, od svoje volje, činjeti.

Ovdje u ovijem našijem Kremnima mloge će njive zalivađene biti, a mloga ognjišta ugašena pa će oni što su otišli jopet vamo dolaziti da se liječe, da se nadišu vazduha i da ozdrave.

Niko neće htjeti, ni moći, da im kazuje da tuj, u ovome rajskome mjestu, mogu ćupove sa žeženim zlatom napuniti, a i da im neko kazuje, zar bi ga oni slušali i čuli.

U Srbiji nećeš moći da razlikuješ koje je muško, a koje je žensko čeljade. Svi će iste aljine nositi. Ta nesreća će nam doći sa drugijeh strana, ali će se kod nas najviše zadržati. Vidjeće se mladoženja i mlada, a niko neće znati ko je od njih dvoje nevesnik, a ko nevjesta.

Narod će izglupiti i glupiti sve više i više. Rađaće se ljudi, a da ne znaju ko im je djed i pradjed. Ljudi će mišljeti da sve znaju, a ništa znati neće.

Srbi će se odvajati jedni od drugijeh, pa će sve govoriti: „Ja nijesam Srbin, ja nijesam Srbin. Nečastivi će ući u ovaj narod i u postelju legati sa srpskijem sestrama, majkama i ženama. Pravice im taku djecu da među Srbima, od kako je vijeka i svijeta goreg roda biti neće. Rađaće se sve sami sinji kukavac, a da niko neće u snazi biti da rodi pravoga junaka.

Naške kao da jedno vrijeme u ovijem našijem predjelima neće ni biti, ni postojati. Otići ćemo neđe na sjevernu stranu,

te ćemo posije »vidjeti kaku smo glupost učinjeli i jopet ćemo se vamo vratiti. Kada se vamo budnemo vratili, jopet ćemo u svoju pamet doći, te ćemo nečastivog oćerati da ga više nikad, u ime božije, ne vidimo.

Među ljudima u jednome narodu tamo na sjeveru ko iz vode iznići će jedan mali čoek pa će ljude učiti ljubavi i druželjublju, ali i on će imati mlogo pritvorica i juda i biće čas gore, čas dolje. Niko od tijeh pritvorica neće htjeti da sazna šta je to prava ljudska milost, no ostaće njegove mudračke knjige, a i sve riječi kojima on budne zborijo pa će ljudi vidjeti u kolikoj su zabludi bili. Vidjeće da su se ko žene svađali ni oko šta i ni za šta."

• Nije za sada jasno na koju se bolest odnosi vizija kremanskog vidovnjaka kada je rekao da će u posleratnom periodu „vladati neka velika boleščina?!". Da li je reč o raku ili sve cješćim srčanim udarima, stresovima i drugim bolestima našeg vremena, nastalim iz „međuljudskih" odnosa, ili o bolesti koja se tek može pojaviti?

U ovom delu njegovih poruka on se, međutim, podsme-huje savremenoj nauci, tvrdnjom da o toj „boleščini" niko ništa neće znati. . .

• Mitar nam govori o izvesnim zabludama, u kojima, prema njemu, stagnira moderna nauka. Izlazi kao da on upućuje na traženje nekih novih terapeutskih izvora koji postoje, a nepoznatih nauci. Svuda su veli on, oko nas pa čak i u nama samima.

Da li je ovaj čovek planine upućivao na „prirodan način lečenja", na primenu nama još nepoznatih novina na polju opšteg razvoja medicine?

• Mitar Tarabić je predvideo ne samo telefon, već i televizor.

U pitanju je ona poruka u kojoj nam Tarabić pominje „sanduk sa prikazama". Tu nema nikakve dileme. Prikaze „iz sanduka" su tu, gotovo u svakoj kući koja je imela televizijski aparat.

• Posebno je uzbudljiva njegova vizija „sokoćala koje će biti blizu ovome drugome svijetu, ko vlas do vlasi kose". To je poruka o otkriću nove dimenzije ljudskog saznanja. Ne govori li nam o tome već danas, čuveni eksperiment Delpas, profesora Mbernetike Žan Žak Delpasa i profesora neurologije Vilijema Jonga van Amsinka, u kome su, pomoću televizijskog ekrana, pokazali da ljudska duša i posle smrti tela može da kontaktira sa ovim svetom?

• Mitrova vizija o „vađenju zlata" iz zemlje daje veoma

preciznu sliku naše stvarnosti, sliku ljudi koji sve vise bule zemlju i iz nje vade zlato, „koje će im davati svjetlost, snagu i brzinu", tražeći nove izvore zlata, ali onog crnog koga nazivamo naftom.

Ali, ovaj vidovnjak preporučuje da se vratimo površini naše planete Zemlje, da bi na njoj, a ne u njoj, otkrili izvore nove energije. Inače, kazivanje da će „zemlja tugom proplakati, jerbo će je zaboljeti rane od njiovijeh rupa" može se shvatiti samo kao metaforično viđenje podzemnih nuklearnih eksperimenata, na koje je pre toliko godina upućivao jedan ratar iz Kremana.

• Ostaje da se prouči pravi značaj i sadržaj njegove poruke, pune nekog podsvesnog prekora: „Umjesto da kose i plaste ljudi će kopati đe treba i ne treba, a zlato će biti svuđe oko njih, samo što neće umjeti da kaže — uzmite me, zar ne vidite da sam svuđe oko vas!"

O kakvom se „zlatu" radi treba tek saznati. Da li se radi o plodovima zemlje, sve više neophodnim i za ishranu i za industriju, o „crnom zlatu", možda, čije izvore treba tražiti na drugoj strani, o nekim novim rudama nama još nepoznatim, ili izvorištima neke nove energije „koja je svuđe oko nas", a mi ne umemo da je koristimo?

Možda Tarabić upućuje na neko novo epohalno otkriće?!

Možemo u sve verovati ili ne verovati, primati kreman-ske vidovnjake su dubokim razmišljanjem o mogućnosti njihovog saznanja, ili sa podsmehom, kao što je čovek često činio kada se nalazio pred nepoznatim, ali oštrina njegovog vapaja i jadikovanja nad ljudskim neznanjem nedvosmislena je i gorka! Ona nosi snagu ljudskog revolta, koju je ovaj nepismeni seljak, možda, bolje izrekao od tolikih drugih obrazovanih: „Radiće ljudi još svakojake gluposti, pa će mišljeti da sve mogu i umiju, a ništa znati neće!"

• Među ovim porukama, Mitar nam još pominje i pojavu „mudraca sa ustoka". Kaže: „Njiova će pamet preći sve međe", ali će opet biti skeptika, koji neće verovati njihovoj mudrosti.

Da li afirmacija ovih „mudraca" postaje svojina našeg vremena -— jedna Kina, sa svojom medicinom, sa svojom akupunkturom, recimo, koja danas dobija svoju terapeuteku nostrifikaciju, ili smo pred nečim što nam kremansko proročanstvo ostavlja za budućnost.

Treba li očekivati da će nam sa Istoka doći odgonetka jedne Džune, kao i razrešenje enigme filipinske hirurgije, elektromagnetizma u čoveku, ili nečeg još neistraženog, a postojećeg?

• Poruka koja se odnosi na masovno napuštanje sela, na odlazak seoskog stanovništva u grad tipična je za vreme u kojem živimo.

U ovoj poruci Mitar ne odslikava samo naše, nego i opšte svetske migracione prilike. On kaže: „Mloge će njive zalivađe-ne biti, a mloga ognjišta ugašena."

Treba danas samo prošetati atarom kremanske opštine pa se uveriti koliko je Mitar bio u pravu, čitav vek ranije.

Pejorativan smisać glagola „zalivaditi" dobio je u ovom, kao i u ostalim našim selima, svoje pravo značenje. Po Mitru, životni standard može se ostvariti tu, na starim ognjištima. Tu se, poručuje nam ovaj vizionar, „ćupovi sa zlatom mogu napuniti", odnosno zaraditi sredstva potrebna za sređen i srećan život. Ali, pomodnost da se živi u gradu i „po svaku cenu" postane varošanin, bez obzira na okolnosti pod kojima se živi u tim često nehumanim, pseudourbanim sredinama, postala je jača od svih objektivnih razloga. A, da im neko ukazuje na to „zar bi ga slušali i čuli?!" Mitar je to prorekao pogodivši čak i jezik našeg vremena kojim se to može okvalifikovati.

To isto važi i za ono što danas nazivamo ekološkom krizom. Koliko je samo Mitar Tarabić daleko video kada je pre toliko godina rekao: „Ljudi će omrznuti vazduh i ovaj božji dah i svu božju ljepotu pa će bježati u smrad. Niko ih tamo neće goniti, nego će oni to sami od svoje volje činiti!"

• Karakteristično je do kojih detalja je Mitar video vreme i ljude koji će doći, čak njihov način oblačenja. Izvesno je da smo svedoci jedne mode zbog koje često ne razlikujemo muškarce od žena. U Mitrovo vreme to je bilo nezamislivo.

• Vreme naše je i vreme gluposti, lažnih znanja, lažnih nauka, površnih sudova, malog obrazovanja, kompjuterizacije, koja zamenjuje razmišljanje, vreme „idiot-kamera", a isto tako i vreme izgubljenog rodoslovlja.

• Pojava je isto tako da se zbog mnogih okolnosti kojima smo svedoci izbegavanja pominjanje nacionalnosti, pa se ona čak i u popisima stanovništva preinačuje u povoljniju.

• Za naša sadašnja poimanja ostaje nejasno Mitrovo kazivanje da će Srbi otići negde na sever, tako da ih u ovim predelima neće ni biti, a da će se kasnije opet vratiti.

Mitrova poruka o pojavi „čo'eka sa sjevera uvek nam je nejasna i vremenski neodređena. Ostaje, izgleda, nedokučivo našim mogućnostima saznanje da li je taj „čo'ek" sa sjevera, svojim neobičnim životom već bio, kao onaj o kome će biti

ovde reci — rođen iste godine kad i Mitar, 1829, ili ta ličnost pripada godinama naše ili dalje budućnosti.

Pažljiva analiza Mitrovih reći, upućuje nas, prilično čvrsto na pojavu Jovana Kronštatskog, čoveka i sveca, te nam, samim tim, daje slobodu da pomislimo da se navedene Mitrove reci odnose na njega.

Upoznajmo se, zato, malo detaljnije s njegovim životom.

Jovan Kronštatski rođen je na dalekom severu, u polarnom naselju Suri, u najsevernijoj oblasti Arhangelske guber-nije. Rastao je u oskudici, kao dete veoma siromašnog seoskog sveštenika. Važno je napomenuti da je se Jovan razvijao u uslovima tradicionalnog, ruskog patrijarhalnog odgoja. Njegov datum rođenja je 19. oktobar 1829. godine. Sa navršenih deset godina života upisuje se u osnovnu školu u Arhangelsku. U istom gradu uči i bogosloviju. Kao najbolji učenik dobija stipendiju i postaje student Teološke akademije u Petrogradu (današnji Lenjingrad). Pošto mu otac umire u četrdeset osmoj godini, Jovan, kao student, izdržava majku i dve maloletne sestre. Godine 1855. Jovan Iljič Sergijev završava Teološku akademiju i dobija mesto sveštenika u Kronštatu.

U to vreme Kronštat je bio lučki i industrijski grad sa trideset hiljada stanovnika, udaljen od Petrograda trideset kilometara. Život stanovnika ovoga grada odvijao se u bedi i siromaštvu. Alkoholizam je bio prisutan gotovo u svakoj radničkoj kući.

Mladi kronštatski sveštenik odmah se sukobljava sa svom tom nemaštinom. Da bi najpre sprečio zlo od alkoholizma, osniva razne trezvenjačke družine i klubove koje okuplja oko svoje crkvene kancelarije.

Čuda se dešavaju tamo gde ih, obično, niko ne očekuje. Tako mase lučkih i fabričkih radnika Kronštata, do tada ogrezle u alkoholu i međusobnoj mržnji, staju uz oca Jovana i postaju pobornici njegovog učenja o ljudskoj jednakosti, ljubavi i slozi. SVEDOBROST za sve ljude sveta je glavna karakteristika njegovog učenja.

Ovaj preporod stanovnika Kronštata nije se sviđao tadašnjim predstavnicima crkvenih vlasti. Petrogradski mitropolit Isidor lično je saslušao oca Jovana i u više navrata ga ispitivao — da li u njegovom društvenom i duhovnom radu ima nečeg sektaškog.

Takav stav zauzima i vrhovni sudija Sinoda K. P. Pobedonoscev, koji ovog kronštatskog sveštenika i prosvetitelja često poziva na odgovornost,

Decenijama otac Jovan doživljava ovakva i slična poni-

ženja i proganjanja. Stalna sumnjičenja ga dovode do očajanja, ali on se uvek hrabro suprotstavlja i odvažno nastavlja svoj trnoviti put.

Bez obzira što pridobija mase kronstatskog radništva, on uviđa da materijalna beda i dalje traje. To „siromaštvo od rođenja" Jovan želi da iskoreni. Svestan da je sva njegova zarada minimalna da spreči ovo zlo, on korene bede počinje da traži u samoj organizaciji tadašnjeg društva.

Važno je napomenuti, za shvatanje prilika tog vremena da je u ondašnjoj Rusiji bilo kakva socijalna pomoć bila nepoznata stvar. Zbog svega toga kronštatski sveštenik traži direktnu pomoć samih građana, došavši na ideju da samoinicijativno podigne takozvani „DOM RADA"

U „Kronštatskim vestima" 1872. godine izlazi njegov proglas stanovnicima ovog grada:

„Ko od vas ne zna za mase siromašnih u Kronšatu? Među tim masama nalaze se mnogi mladi i zdravi kako se u svom prljavom i pocepanom odelu bedno potucaju od vrata do vrata. Oni očekuju da im se bilo šta udeli. Pitam vas ko je od nas razmišljao o pravim uzrocima ovog velikog zla? Najviše je vas koji nemate vremena ni da mislite o tome, jer se prepuštate svojim poslovima i svojim zadovoljstvima. Hi, možda, mislite da je sirotinja nešto neotklonjivo? Mnogi od vas, dragi sugrađani, nikada niste ni hteli da shvatite pravu sliku i prave uzroke ove nemaštine.

Osnovna dužnost svih nas je da znamo šta se dešava u našoj sredini. Da li možete da zamislite da u dubokim, vlažnim podrumima u po jednoj odaji stanuje po 30 i 40 vaših sugrađana, ljudi, žena, staraca i dece!

Braćo, nama su potrebni zdravi radnici, a ne bolesni neradnici!"

Godine 1881. DOM RADA je postao stvarnost. Međutim, jedne noći, iznenada izbija vatra. Otac Jovan se odmah obrati policijskom kapetanu Golaovačevu, ali mu se učini da ga on i ne čuje. I zato, obraćajući se radnicima, reče:

„Opet nas je zadesila nesreća. Nije u pitanju spoljni neprijatelj koji nas je mačem i vatrom ugrozio, nego unutrašnji dušmanin, obučen u oružije odvratnog i korumpiranog prijateljstva. Jer, oni koji su postavljeni da obezbeđuju javnu sigurnost poneli su se prema svemu ovome sasvim ravnodušno i u našoj nevolji nisu se postarali da nam pomognu. Zlosrećna ruka bestidnog noćnog greha namerno je razbuktala vatru i prouzrokovala ovu veliku štetu*'.

Ovakav oštar komentar oca Jovana naišao je na stapati-

je širom ćele Rusije. Počela je da stiže brojna materijalna pomoć, koju niko u Kronštatu, pa ni sam Jovan, nije očekivao u tolikom obimu. Tako je već iduće 1882. godine novi DOM RADA bio sagrađen. Ovoga puta od čistog kamena da ga nijedna „slučajna** vatra nije mogla uništiti.

Šire istupanje oca Jovana u javnosti vezuje se za 1900. godinu. Njegov životni hod tada prate mnoge načulne pojave. On isceljuje bolesne. Slepima vraća vid. Oduzetima krepost. Leci i na daljinu.

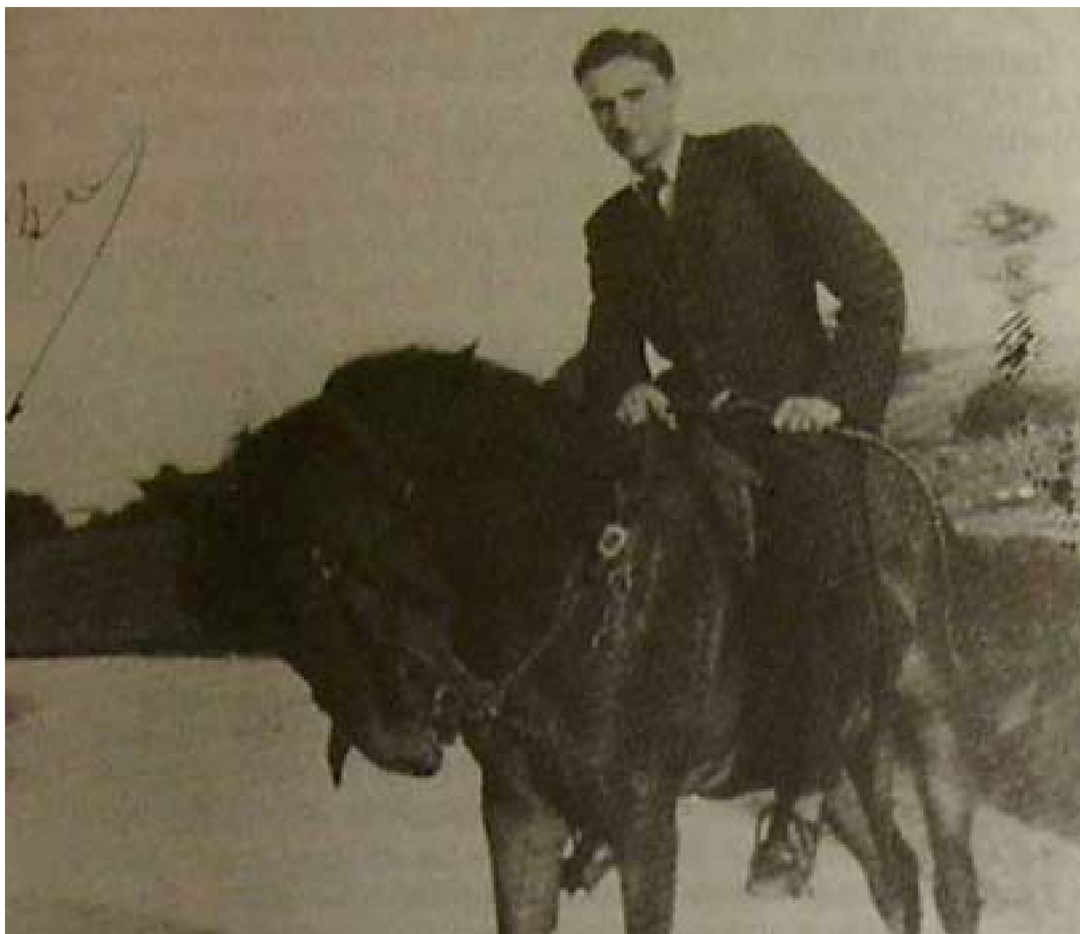
„Čuda" se događaju svuda gde doseže njegova misao. Svet se sve više upoznaje sa ovim isceljiteljskim moćima skromnog, narodnog sveštenika iz dalekog Kronštata. Postoje brojni dokumenti o ovim isceljenjima. Medicinski stručnjaci tadašnje Rusije, zajedno sa svojim inostranim kolegama, prisustvuju ovim terapeutskim zahvatima Jovana Kronštat-skog. Naročito su analizirana njegova izlečenja umobolnih kojima je „na licu mesta" u jednom trenutku za svagda vraćao vrlinu zdrave pameti.

Govoreći o svojim natčulnim moćima, otac Jovan je u svakoj prilici naglašavao da tu nema nikakvih „čudesa" i da svaki čovek čvrstog karaktera može, ako hoće, da poseduje tu snagu volje koju on ima.

Za sve to vreme svoje popularnosti Jovan Kronštatski stanuje i dalje u maloj, neuglednoj parohijskoj kući. Nikakav sjaj i popularnost mu nisu potrebni, iako o njemu pišu sve ruske i strane novine. Njegove javne poruke izazivaju ogorčenu mržnju, posebno ruskih nihilista. Sa druge strane, on strada najviše od onih kojima je bio poklonio svu svoju ljubav i poverenje. Reč je o njegovim ekstremnim obožavaocima, kojima je ovladavao sve izraženiji religiozni misticizam. Oni su hteli Jovana MESIJU, a on je više voleo Jovana ČOVEKA.

Zahvaćeni sopstvenom euforijom oni su formirali društvo fanatika, a sebe prozvali Jovanitima. Sve više su ličili na jednu od brojnih raznih sekti, koje je sam otac Jovan duboko prezirao. Zbog svega toga njega je građanska štampa predstavila kao osnivača i vođu te sekte. Kao što je izlečio mnoštvo umobolnih, pokušavao je da izleći i vodeće ljude iz sekte Jovanita. I kada ništa nije pomoglo, on se osetio prinuđenim da preduzme sve javne korake protiv njih. Uzalud! Oni ga i dalje smatraju za SPASITELJA.

Do kraja svog života, ovaj čovek će trpeti klevete ovih sektaša. Tako je 1905. godine bio pozvan, na prevaru, kod jednog bolesnika, gde je fizički napadnut iza zaključanih

Čitao zapise svoga pradede: protin praunuk, inženjer Ilija Zaharić. (Snimljeno u Kremnima 1935. godine.)

vrata. Spasao ga je njegov snažni kočijaš i izneo, obivši bravu, svog isprebijanog. Od tada je njegovo zdravlje poljuljano.

Umro je 20. decembra 1908. godine, u 7,40 časova ujutro, a na nama ostaje da prosudimo da li se reći poruke Mitra Tarabica o čestom padanju i ustajanju i o pritvoricama i judama (Jovanitima), koji nisu hteli da saznaju šta je to prava *ljudska* milost, zaista, odnose na Jovana Kronštatskog, ili je reč o nekom drugom „čoeku sa sjevera", koji pripada našoj budućnosti?!

HANIBAL ANTE PORTAS

„Kad miris iziđe iz poljskog cvijeća, kad milost iziđe iz čovjeka, kad rijeke izgube svoje zdravlje. . j Ondakar će nastupiti najveći opšti rat. . ."

To je ona prava, originalna poruka kremanskog vizionara Mitra Tarabića.

Opasna, zlokobna, opominjuća . . .

U njoj on nedvosmisleno ukazuje na tamnu stranu budućnosti čovečanstva, koja, na žalost, svojim sadržajem, nikoga neće obradovati. Pred nama je, izgleda, ona budućnost koja očekuje čoveka sutrašnjice.

Rat! Veliki, opšti rat? Treći svetski rat? Kada će nastupiti?

Sta će se, u stvari, događati u tim danima i godinama? Sta će biti sa čovečanstvom pre toga? U kome će se to svetu živeti?

Ako pažljivo analiziramo ovaj kratki opus Mitrovog viđenja sutrašnjice, videćemo da se po njemu radi o budućim danima *totalne ekološke krize,* vremenu u kome treba da nastupi ova katastrofa.

On je dovoljno jasan kada kaže da će nesreća po ovaj svet nastupiti „kad miris iziđe iz poljskog cvijeća, kad rijeke izgube svoje zdravlje, ondakar će nastati najveći opšti rat!"

Zar već danas savremeno čovečanstvo nije krenulo putem uništenja svih cvetova koji još uvek cvetaju, šuma koje još uvek rastu, života reka koje još uvek teku, uništenja ravnoteže koju je priroda uspostavljala sa čovekom.

Zamišljen nad mnogim besmislicama „stvaralaštva" budućeg „savremenog" čoveka, nad tim stvaralaštvom lišenim humanizma i dobrih odnosa među ljudima, zabrinut nad krizom ljudskih savesti vremena u kome on nije živeo, ali mi

živimo, sagledajući pakao koji je već počeo — na Zemlji, on je znao da kaže:

„Radiće ljudi, još svakojakih gluposti, pa će mišljeti da kve znaju i umiju, a znati ništa neće..." I dalje: „nečastivog biti neće u njiovim dušama, nego nečega mlogo zgoreg od nečastivog. Oni će vjerovati da je sva njiova omama istina prava, a nje u njiovijem glavama biti neće. .."

Savremeno robotiziranje čovekovih svakodnevica je već tu, na granicama naših navika. Ono se polako ustaljuje u sve naše instinktivne, pa čak i misaone radnje.

Sve je podređeno nekom „redu" opstanka u kojem stagniraju sve socijalne strukture čitave ljudske zajednice. Zar nismo već svi „konfekcionirani", kako na svom poslu, tako i u svojoj „domaćoj atmosferi" naših egzistencionalnih dometa. „Glupost je postala opšta", kako to reče Bloh, „tako da je vlast suvišna".

Duh je sputan navikama, podređenim berzanskim i meteorološkim izveštajima, nekom suludnom borbom za društveni prestiž. Ta borba vodi ka apsurdu i suštinskom udaljavanju od same naše prirode! Postajemo suviše obuzeti sobom da bismo mogli negovati ljubav za one koji su oko nas! Milosti više nema u nama.

Čak i naši godišnji odmori pulsiraju kvazituristićkim, hotelijerskim „udobnostima", podređenim ugostiteljskom „internatskom" redosledu: spavanju, doručku, ručku, večeri... Čak ni u svojim dugoočekivanim ferijalnim danima nismo u stanju da se opustimo i približimo sami sebi!

Hodočašća prirodi zamenili smo kompjuterizovanim, programiranim putovanjima u komforan, udoban svet. Pastorala je umrla, a pojavio se urlik elektronike. . . Hedonija je zamenila idilu.. . Kvaziudobnost *milost*

Borba „za standard" odvela nas je u obmanu samozadovoljstva i sumanutog konformizma. Imati još, imati više, svaki dan više, više od drugog. Covek je ostao bez duše, a duša bez čoveka!

Nije li to suštinski kredo Tarabićeve poruke: „kad milost iziđe iz čovjeka?"

Zbog svega toga, *omer vremena* između nas i sutrašnjice nije teško odrediti!

Tarabićeva druga poruka u vezi sa onom stvarnošću budućnosti sadržana je u pitanju opstanka onih koji, verovat-no, budu živeli posle nas!

Ona glasi:

„Oni koji budnu pobjegli i sklonili se u tri krstate gore,

tamo će naći svoj spas te će posije živjeti u Uju i izobilju, sreći i ljubavi, jerbo rata više nikad biti neće../'

I u ovom slučaju kremanski vizionar nas upućuje na ideju da jedinstvo čoveka i prirode predstavlja, imperativ opstanka onih koji treba da žive i prežive buduću dramu stanovništva naše planete.

„Biće i onijeh predjela đe će žene od panjeva mišljeti da su ljudi te će ih jadne grliti i ljubiti".

B Ova stravična vizija buduće stvarnosti, na žalost, ne pruža nikakvu utehu našem nadanju i verovanju u svetski mir. Dani i godine koji su pred nama, kao i pred onima što budu došli iza nas, pokazaće da li će i ovaj deo poruke Mitra Tarabića biti obistinjen sa svom svirepošću ljudske mržnje, kakvu on nagoveštava . . .

„Udariće najveći i najbješnji protivu najvećeg i najbješnjeg!"

Tu, u toj rečenici sadržan je i revolt samog Mitra Tarabića na sve buduće događaje izazvane ljudskom glupoš-ću! Ne bez razloga ovaj skromni kremanski seljak sa prizvukom gorčine naziva te zaraćene sile — besnima! H Veoma interesantna vizija kremanskog vidovnjaka Mitra sadržana je u obeležavanju *jedine mirne oaze,* koja treba da bude pošteđena svih razaranja trećeg svetskog sukoba.

Evo te njene poruke:

„Samo jedna zemlja na kraju svijeta, opasana velikijem morima, velikačka k'o ova naša Jevropa, biće mirna i spokojna, brez nedaća i nesreće... Na nju ni preko nje nijedno tane neće puknuti!

To je gotovo sasvim precizna geografska odrednica kojom nas Tarabić upućuje da bez većih napora dođemo do zaključka da se ovde radi o dalekoj Australiji, jer se o njoj ovaj nepismeni seljak potpuno jasno izrazio kao o „zemlji na kraju svijeta", što ona prema našim današnjim poimanjima daljine, na neki način, i jeste.

SVET RAZDVOJEN NA DVA DELA I TREĆI SVETSKI RAT

Po Mitru Tarabiću, suprotnosti velikih sila kao što smo se upoznali treba da uslove izbijanje trećeg svetskog rata.

„Svijet će biti razdvojen na dva dijela ko ova po srijedi presječena jabuka...

Ta voćka više nikada ne more da budne cijela.. .

Javiće se neki treći da svojijem srcem zacijele ovu jabuku, ali od njiove želje i ljubavi vajde nikakve biti neće."

Ne treba zanemariti činjenicu da u ovoj viziji postoje i „treći" u nameri da spreće da ne dođe do potpunog rascepa ove „voćke", odnosno sveta.

Ko bi taj „treći" mogao biti, stvar je nepredvidljivog političkog trenutka. — Nesvrstani?

Ali, više, mnogo više prepoznavanja budućih događaja i ličnosti ima u sledećem viđenju budućnosti:

„Prije ovoga rata na prijestolje velikačkog carstva naroda preko beskrajne vode ustoličiće se jedan čoek koji budne i *seljak i čauš."*

On više neće davati crvenom caru da se širi i da se bogati, nego će se š njime šiljbočiti i prepucavati. . .

Ondakar će nastupiti veliki preokret i više neće biti nako ko što je bivalo pod drugijem carevima koji su bili na prijestolju ove carevine prije njegovog dolaska.

Taj novi car uzeće pušku, ali neće puknuti na crveno carstvo, nego će samo šenlučiti...

Senlučiće i onaj drugi, što će kasti, crveni car.

Oni knjaževi koje taj car naroda preko beskrajne vode budne izrodijo sa svojom caricom, biće ljutog ubojitog lica, žeravičijih očiju, te će oni puške opaliti."

Nije teško u ovoj poruci prepoznati trenutak naše sadašnjosti, pod uslovom da smo u ranijim poglavljima shvatili, odnosno uspeli da odgonetnemo jezik poruka Miloša i Mitra Tarabića.

Tako nam je sada potpuno jasno da su ova dva prekognističara pod pojmom carevine podrazumevali veličinu jedne ili više država. Isti je slučaj i sa imenicom car, pod kojom se podrazumeva odgovarajući značaj državnika ili bolje rečeno vladara vođe jedne nacije.

Kao drugo nameće nam se pitanje:

Šta se u ovoj poruci podrazumeva kad se kaže da će na „prijestolje" velike „carevine" koja se nalazi u jednom delu naše planete „preko beskrajne vode", što će reći preko okeana, doći jedan čovek koji će po svojoj profesionalnoj delatnosti biti seljak i čauš?

Kada smo pre nekoliko godina analizirali poruku ovog kremanskog proricanja došli smo do zaključka da se tu radi o Americi.

Ličnost američkog predsednika mogla se tražiti u bivšem predsedniku Sjedinjenih Američkih Država Džimiju Karteru. On je, naime, došao na kormilo Amerike kao vlasnik velike plantaže kikirikija, kao farmer, ili zemljoradnik, odnosno seljak.

Međutim, postojala je sumnja ne zbog njegove relativno mirne politike, nego zbog one druge odrednice njegove profesije, kojom se Karter bavio pre dolaska na vodeći položaj, a koja se nije mogla vezati za reč čauš, koju tada nikako nismo uspeli da odgonetnemo.

Da bismo objasnili ovu reč moramo prići posmatranju nekih starih običaja naroda užičkog kraja.

Treba se zbog toga pozabaviti svadbarskim svečanostima u kojima, pored kuma i starog svata, dominira ličnost čauša.

To je svat koji obično jaše na iskićenom konju. Na glavi mu je papirna, kupasta kapa, napravljena od raznih šarenih hartija. U nekim selima on nosi i šarenu pregaču, a o vratu mu vise dve ili više čutura. Gotovo uvek mu je za leđa prišiven dugački lisičiji rep. On je na svadbi jedina maskirana ličnost. Njegov zadatak, baš zbog toga, nije nimalo lak. Pre svega, on mora da bude i pravi „šef protokola", odnosno ovlašćeni komandant čitave parade. Svakom gostu čauš dodeljuje po neki kompliment. Dužan je da sve svatove nudi rakijom iz svojih čutura. Mladu, mladoženju i njihove roditelje obasipa pregršću napamet naučenih pohvala, koje su najčešće u stihu, ali sa obaveznom rimom. Sve u svemu, njegova uloga na svadbi ima pravi dramski značaj.

U suštini, on je tipična scenska ličnost na malog svadbenog auditorijuma. Dijapazon njegove role je veoma

složen i širok, osobito zbog toga što mora da reaguje na svaku, pa čak i na nepredviđenu situaciju.

Pojavom na svetskoj političkoj pozornici američkog predsednika Ronalda Regana saznali smo da je on po profesiji, do ulaska u politički život, bio farmer i filmski glumac. Mogli bismo gotovo sa sigurnošću tvrditi da su u njegovoj ličnosti sjedinjene one dve zagonetne imenice iz poruke kremanske legende. Jer, seljak u osavremenjenom izrazu celokupnog značaja ovog zanimanja predstavlja farmera, dok imenica čaus, u svakom slučaju, precizno određuje pojam glumca.

Ovo drugo profesionalno zanimanje za kremanskog vizionara onog vremena u kome je predviđao ove događaje svakako nije moglo da se izrazi pojmom glumca, iz sasvim prostog razloga što Mitar Tarabić sa te vremenske distance nije mogao ni da nasluti postojanje ovog zanimanja.

„Kad izbije ovaj ljuti rat, teško onijem vojskama koje budnu uzlećele u nebo, a blago onijem vojnicima koji budnu vojevali po zemlji i po vodi."

Iz ove poruke proizlazi da će glavni okršaji budućeg svetskog sukoba biti odigrani u vazduhu, dok će kopnene snage i mornarica biti van dometa tog ratnog razaranja.

„Ljudi koji budnu vodili ovaj rat imaće svoje učenjake i mudrace koji će izmišljati svakojaku tanad za svoje topove.

Kade opale, ondakar će ova tanad, đe gođ budne pala, umjesto da ubije zamađijavaće sve živo, ljude, vojsku i stoku.

Ta mađija bacače ih u san, te će oni nako zamađijani spavati umjesto da vojuju, a posije će se vraćati u svoju pamet."

„Mi u tom ratu nećemo vojevati, ali će se drugi biti. preko našijeh glava.

U vazduhu iznad Požege s neba će užareni ljudi padati na zemlju".

Svi su izgledi da je u ovom delu poruke reč o nekoj novoj, ako tako može da se kaže, „humanoj" neutronskoj bombi, koja će takozvanu živu silu umesto u smrt slati u izvesno halucinantno stanje, a zatim u dubok nezadrživ san.

Prema ovoj poruci kremanske legende obe zaraćene strane imaće svoje „učinjake i mudrace", koji će, verovatno, izmisliti ove nagoveštene rakete, ispunjene nekim razornim, verovatno hemijsko-psihološkim „nabojem", čije dejstvo, Sto je najhitnije, neće ubijati.

O predviđenoj katastrofi nad Požc sškim poljem imamo sačuvan zapis prote Zaharija:

„Vraćao sam se s vidovnjakom Tarabićem sa vašara u Požezi. Na izmaku iz Požeškog polja Mitar se stade osvrtati preko te prostrane ravnice i zagledati se u nebo: Ja, mili Bože, kume proto, čudesnih čuda što će se desiti! Vidiš li koliko je ovo Požeško polje? Jednoga dana biće puno zapaljenih ljudi koji će buktati kao luč i padati ozgo s neba!"

— E, kume Matija — obrati se Zaharija Mitru njegovim krštenim imenom. — Sad ja vidim da si zaista poludio! Što to buncaš, more?! Otkud živi ljudi na nebu pa da ozgo padaju zapaljeni.

— Nema ih sad, kume proto, ali će ih uskoro biti na nebu više nego tica. Leteće na lađama, s topovima ...

Budibogsnama, kume Mitre, prekrsti se! Probudi se, more!

— Ne spavam, kume, ni noću, nekmoli sad u putu. . . Vidi i dobro upamti; ako ne dočekaš ti, kuma proto, dočekaće bar neko tvoj. Pogledaj: ćelo nebo nad ovom našom Požegom goreće jednoga dana kao zapaljeno i ozgo padaće u plamenu lađe i ljudi i biće puno polje izgorjelih kao ugljen!

— A ko će se to tući u nebu nad Požegom? I, s kim?

— E, to je to, što je najčudnovatije, kume: Nisu Srbi! Kao da je Srba nestalo u Srbiji, pa neko drugi nad njom. .. Pobiće se kume proto, strašno Rusi sa Talijanima. Vidim puno to polje izgorjelih lađa spaljenih krila, i živih ljudi u plamenu, još više izgorjelih, pa se kume, smanjili ko djeca!

Prota skinuo čitu i krsti se. I Mitar skinuo ćelepuš* pa se i on krsti i molitva nešto. Pokri glavu pa će uplašeno:

— Upamti to, kume, i ne kazuj nikome. Ne šali se! Da i tebe ne proglase luđakom. A kad će to biti kume proto, ne znam. NE DA MI SE DA VIDIM!

Poslednja poruka koja obuhvata ovo poglavlje o Trećem svetskom ratu sadrži još ovaj zaključak:

„Posije ovog rata na prijestolje svijeta doći će jedan plemenit i dobrodušan *riđi čoek.*

Blago onome koji to doživi, jerbo će taj riđokosi svijem ljudima donijeti sreću.

On će biti duga vijeka i vladaće sve do smrti svoje od Boga date . . .

Za vrijeme njegovo ni posije njega ratova više nikad biti neće, ali će tamo u ko zna kojem vremenu i vijeku za ljude, zbog njiovijeh gluposti, nastupiti veliko zlo i omraza ljudska."

* Ćelepuš. Stara srpska nacionalna kapa, slična plitkoj šubari ili plićem fesu bez kićanke. (šajkača je tek krajem prošlog veka, za vreme modernizovanja srpske vojske od strane inicijative kralja Milana, dizajnirana u Beču kao vojnička kapa.) Prim. autora.

REČ O DALEKOJ BUDUĆNOSTI

Vizije Mitra Tarabića dosežu do daleke budućnosti, o kojoj je on svome kumu, proti Zahariji, izrekao niz sledećih poruka:

„Vidiš kume, kade ljudski rod posije Opštega rata* stane da živi u miru i izobilju, sve će to biti jedan grki** privid ljudskijeh zabluda, jerbo će mlogi zaboraviti na Boga, pa će se klanjati svojoj ljudskoj pameti. . .

A znaš li ti, kume, šta je ljudska pamet prema volji i znanju Božjem? To nije ni jedna kap vode u najvelikačkijem moru!

Otići će čoek i do drugijeh svjetova i tamo zateći prazninu i pustoš, ali će jopet smatrati da sve bolje zna, nego li, Bože prosti, sam Bog.

Tamo sem mira Božijeg ništa viđeti neće, ali će srcem i dušom osjetiti svu Božiju ljepotu i snagu. Ljudi će se kolima voziti i po mjesecu i po zvjezdama. Oni će. tamo tražiti drugi život, ali tamo života vakog kakav je u nas biti neće. Biće ga, ali oni neće umjeti da razumiju da je to život nakav kakav jeste.

Onaj koji budne tamo išo, a ne budne, Bože prosti, vjerovo u Boga nako kako priliči čoeku od časti i poštenja, taj kada se budne vratijo će reći: „Ej, vi, ljudi, koji Boga sa sumnjom pominjete, pođite vamo dje sam ja bijo, pa ćete ondakar vidjeti šta je snaga i um Božiji!"

Biće i onijeh ljudi koji neće htjeti da razumiju šta je to Božija moć i kolikačka je njena sila. Njima će ti ljudi što budnu pohodili mjesec i zvijezde pričati o onome što budnu tamo doživjeli, te će im reći o tijem beskrajima i o tijem predjelima božanskijem, dje nema nikakvoga kraja i nikakvo-

* Opšti rat - - Treći svetski rat.

** Grki — gorki.

ga početka, a ovi će drugi vrćeti glavom i u to vjerovati neće dok se sami gore ne popnu i ondakar doznaju u kolikačkoj su zaludnoj pameti bili.

No, što se gođ više budne znalo, manje će se ljudi među sobom voljeti i paziti. Nastaće taka omraza da će im razna sokoćala biti preča od svojijeh najbližih.

Čoek će više vjerovati svome sokoćalu, nego svome prvom komšiji . . .

Oni koji budnu čitali i pisali razne knjige s numerama smatraće se da najviše znaju. Ti ljudski mudraci će sve prepustiti ovijem nizovima te nako kako im numera reče, tako će živjeti i raditi. Među tijem mudracima biće dobrijeh i rčina.* Oni rčinasti činiće razne zle marifetluke. Trovače vazduh i vodu i puštati kijamete po morima sinjim, rijekama i zemlji, te će ljudi naglo umirati od nekakvijeh boleščina. Oni dobri i mudri vidjeće da sav taj njihov trud i argatluk** ne vrijedi ni po lule duvana i da vodi propasti svijeta, te će umjesto numeracije potražiti svoju pamet za zamišljajima. Kada se stanu više baviti zamišljajima, biće bliži Božjoj mudrosti, ali će sve dockan biti, jerbo će oni zli već svu zemlju upropastiti i nastaće pravi pomor. Ondakar će ljudi bježati iz varoši u sela i jopet tražiti planine i tri krstate gore da tamo, u njima, dišu i piju vodu. Oni koji budnu pobjegli spasiće sebe i porod svoj, ali ne svi i ne zadugo, jerbo će se pojaviti velikačka glad. Hrane će biti po varošima i po selima, ali će svuđe otrovata biti. Mlogi će da bi jeli i najeli se trpati sve u usta, te će od toga odmah pomrijeti. Onaj koji budne postio i ispostio, taj će ostati živ, jerbo će ga sveti Duh čuvati i biće bliži Bogu.

U to vrijeme pomora, u ruskim dalekim gorama pojaviće se mladi čoek po imenu Mijajlo. Imaće svijetlo lice i sav lik će mu milostan biti. Ljudi će mu se čiiditi kako korača nebom, a on će otići do prvog namastira* * * i zazvoniti na sva namastirs-ka zvona. Narodu koji se budne okupijo oko njega će kazati:

„Zaboravili ste ko sam i da nijesam umro, nego živ otišo u nebo/[l]

A ljudi koji ga budnu gledali će reći:

„Nijesmo, nijesmo, ti si svijeti Arhanđel Mijajlo/'

* rčin: provincijalizam turskog porekla, ima značenje zlog i uobraženog čoveka istovremeno.

** argatluk: rad, turcizam. Prim. autora.

*** namastir: arhaizam grčkog porekla, označava pojam manastira Prim. autora.

Starica iz Tarabića. Pretpostavlja se da je to supruga Mitra Tarabića.
(Presnimljeno sa jedne stare fotografije, 1936. godine.)

*MmtuZt M*f tra Tara ?ić »≥ D™& Ćirković (prva s leva),* **koja je**
zav^rsetkT^JZZ™ P ∘ l uke - Dra S & "»"I* Ukoliko* **godina** *posle završetka drugog*
svetskog rata. (Snimljeno u **Beogradu 1939.** *godine.)*

Na te njiove riječi on će se blago nasmijati, govoreći im:

„Razapeli ste Bogočovjeka i Sina Božijeg, a Bog vam je dao pamet da njome *mislite* i ljubite sve oko vas. Postali ste zvijeri i čovjekoubice! Nijesam došao da vas ćeram da se *plašite* i sa *stravom vjerujete,* već sam među vama da vas urazumim! Nema više bogatog ni siromaha, a vi se jopet mrzite, gložite i ubijate. Zaboravili ste na dušu svoju!"

Ondakar će za Mijajlom poći svi narodi i zemlja će postati prava rajska bašča. Hrana će iznicati svuđe, i u rijekama, morima i šumama. Oni, koji se ondaj rode živjeće srećno i dugovječno da će i zaboraviti kada su se rodili.

Mijajlo će bivati svuđe, a ponajviše u Carigradu, sve dok ljudi ne progovore jednim jezikom i jednom vjerom. Posije će jopet zadovoljan otići u nebo."

• Kada razmišljamo o ovoj poslednjoj Mitrovoj poruci, koja se odnosi na daleku budućnost čovečanstva, ne smemo zaboraviti da je on govorio jezikom nepismenog užičkog seljaka. Taj njegov jezik pun je pripovedačke mataforičnosti i raznih simbola, u smislu objašnjenja suštine značenja pojedinih događaja. Osim toga, on je izraz i njegovog religioznog odgoja, a samim tim i verskog ubeđenja.

Ovakav jezik je, pored sve svoje opisnosti, uzak da bi mogao da postane autentičan tumač *snage* njegovih poruka. Zato je i čitavom opusu kremanskog proročanstva potrebna svestrana analiza, kako bi mogli da se razjasne oni delovi ove neobične pojave, koji . zaslužuju ne samo naučnu, već i stručnu, sociološku, psihološku, medicinsku, čak i tehničku obradu.

Takođe, razradi fenomenologije ovih prekognističkih vizija neophodna je i posebna analitičnost politološko — futurološkog karaktera, jer ne treba zaboraviti činjenicu da Mitar Tarabić, kroz reci arhangela Mihaila, kaže:

„Nema više bogatih ni siromašnih, a vi se jopet gložite, mrzite i ubijate."

Samim tim, izrada ovakve analize predstavlja osnovni imperativ pobude da se o svemu ovome napiše i kaže, jer ovde se radi o nekom dalekom stupnju društvenog razvitka, u kome su sve socijalne suprotnosti *prevaziđene.*

Međutim, karakteristično je za ovo predviđanje da mržnja, zavist, čak i ubistva među ljudima i dalje ostaju. Zašto?!

Na ovo pitanje bi nam se morao dati precizniji odgovor uz pomoć dubokih filozofskih, psiholoških i futurološih

zahvata, u odnosu na ponašanje ljudske psihe u jednom takvom budućem društvu, nad kojim je već izvršena totalna egalizacija čitave ljudske zajednice.

Futurologija kao paralelna grana u prvom redu sociologije, pa i ostalih pratećih nauka, trebalo bi da nam odgovori: da li buduća automatizacija rada, na svim poljima ljudske delatnosti, a zatim, zajedno s njom i kompjuterizovani način mišljenja vode čoveka ka kolektivizaciji, ili potpunom otuđenju.

Ne zaboravimo da je Mitar Tarabić rekao: „Čovjek će više vjerovati svom sokoćalu, nego svom prvom komšiji!"

ŠTA ĆE BITI SA CARIGRADOM

Istorija sveta je, znamo, kazivanje o događajima onim redom kako su se odvijali. Tim redom smo ovde pokušali da smestimo u vreme i vizije Miloša i Mitra Tarabića. Međutim, u toj istoriji sveta, nezavisno od kronologije događaja, Carigrad je, na primer, imao značajnu ulogu, kao grad u kome su se sukobljavali razni interesi, verski, vojni i privredni. Jer, Dardaneli su za sve ciljeve, u svim vremenima, predstavljali ključ u bravi trgovinske razmene između Istoka i Zapada.

Tako je i Mitar Tarabić video sudbinu ovoga grada sve do vremena koje je i za nas daleka budućnost.

To viđenje Carigrada kao da nije moglo izostati od drugih viđenja svetsMh zbivanja.

Onaj, naime, koji je imao vojnu nadmoć, bio je apsolutni gospodar tog morskog tesnaca, na čijim se gotovo dodirujućim obalama razvijao i vekovima rastao ovaj grad.

Nekoliko stoleća, posle pojave islama, stvaranjem velike Otomanske imperije, Turska je bila ta sila koja je svojom kopnenom i pomorskom nadmoćnošću srušila veliko hrišćan-sko Istočno carstvo i od drevnog Konstantinopolja, ili Carigrada, načinila svoj Istambul.

Turska je, bez obzira, na vidne tragove Vizantijske hrišćanske kulture, sprovela totalnu islamizaciju većine stanovništva ovog grada i dotadašnjeg nasleđenog neimarstva. Pretvaranjem najveće hrišćanske bogomolje Svete Sofije u džamiju, ovaj proces islamizacije Carigrada doživljava pravi' trijumf.

Sukobljena s nizom suprotnosti, tadašnja Evropa je nemoćna da se, u ime Hrista odupre tom novom strujanju u toj veličini moći ortodoksnih Muhamedovih sledbenika.

Tek posle slabljenja prevlasti Otomanskog carstva, koje počinje proterivanjem Turaka iz srednje Evrope, svetske velesile se postepeno počinju zanimati za sudbinu Carigrada.

Istambul danas: snimak jedne nacionalne svečanosti.

Svakako da nagli industrijski razvoj i određene društvene promene na teritoriji zapadne Evrope, pa i Rusije, uslovljava-ju potrebu što buržeg i kraćeg razvoja pomorskog transporta, u smislu intenzivnije razmene privrednih dobara, te se već na početku prošlog veka, od strane zaostale, feudalne Turske, čine razne koncesije za nesmetan brodski prolaz kroz Carigradska vrata. Tako se za dobijanje ovih povlastica, u svom prestižu prema Turskoj, nadmeću Engleska, Francuska, Austro-Ugarska, Rusija i Nemačka.

Ta borba za prestiž ovih velesila, na neki način, neprirodno održava i usporava neminovno odumiranje i pravu agoniju moći zaostale Turske imperije.

Zbog toga, kod svih evropskih naroda, pa i kod našeg, krajem prošlog veka, počinje da vlada veliko interesovanje, izraženo u uvek prisutnom pitanju — šta će biti sa Carigradom?

Ovaj problem posebno je interesovao i kremanskog protu Zaharija, koji je, jednom prilikom, svome kumu Mitru Tarabi-ću, postavio isto pitanje:

„Znaš kume Zarije", odgovorio je Mitar, ,,još malo pa će Turska skoro potpuno propasti. Biće ona toliko mala država ko jedno zrno graha u prepunoj ćasi ovog jestiva. . .

O tome ti i prije kazah, ali ti ne rekoh da će je od potpune propasti spasti jedan čoek velikačke pameti iz njedara njezinog naroda, i da će on iz Stambola premjestiti prijestolje neđe u planine zemlje svoje, daleko od mora.

Tako će posije prvog Velikog rata* Carigrad biti svačiji i ničiji. No, kade izbije i kade se sretno završi onaj Opšti rat** ondakar će ponajviše biti Rusijin, ali za jedno vrijeme, sve dok u ta mora ne doplove lađe iz nove zemlje te će se tako te dvije države utrkivati, čija će lađa tuda više prolaziti.

Za Turke će to biti dobro, jer će se nad Stambolom jopet turski barjak vijoriti, a on će, iako maleni, lijepo živjeti, ubirajući velikačku drumarinu, od onijeh što će kroz carigradsko more prolaziti. . .

Proći će mlogo, mlogo godina dok u njega ne uđe Mijajlo i ne sjedini vaskoliki svijet. . .

Prije Mijajla najveću čest u Carigradu imaće onaj riđi čoek što se budne popeo na svjetsku vlast...

Prošla i sadašnja zbivanja vezana za ovaj pomorski prolaz samo potvrđuju kremanska kazivanja.

* Tarabić tako naziva prvi svetski rat. ** Tarabić tako naziva drugi svetski rat. Prim. autora.

Sve što je ovaj kremanski vizionar rekao dogodilo se i događa, baš u ovim danima u kojima danas živimo.

• Mitar Tarabić je čak tačno predvideo dolazak velikog turskog reformatora Kemal-paše, koga su Turci s pravom prozvali Ata Turk, što u prevodu znači otac Turske. Osim toga takođe je poznato da je prestonica turske države iz Istambula preneta u srce Anadolije, u grad Ankaru.

Šta će biti sa Carigradom kada u njemu „Najveću čest" bude doživeo taj „riđi čoek** koji treba da otvori vrata naše sutrašnjice?

Na to pitanje odgovor dati može jedino budućnost!

O „Mijajlu** i njegovom „sjedinjenju vaskolikog svijeta" tu, u Carigradu, suviše je rano govoriti.

DVA LJUDSKA OBLIČJA

„Svaki se ljudski iksan rodi da umre", kazivao mi je Mitar. „Ima nekijeh ljudi koji samo u prividu žive lijepo i nekijeh koji se cijeloga života pate i zlopate. Nema, moj kume Zarija, nijednoga jstvora ljudskoga koji dokle živi nema nikakvijeh briga. Čoek se rodi da u svojoj mladosti budne lijep i krepak, a u starosti da budne grdan i ružan i slab. Zalud mu je ondakar svako vako živovanje, uistinu govorijo je Mitar, kada se rodi lijep, a umre grdan i nejak. Nema nijednoga ljudskoga iksana koji se neće sam sa samijem sobom priupitati čerez čega se rodijo da vako živi i umre?

Dugo će, moj kume Zarija, ljudi tako živjeti i mrijeti, a da ne budnu znali da kade im dođe vakat da mru to neće biti njiov kraj."

0 tome mi je Mitar mlogo govorijo, ali ja ga nijesam mlogo razumijo šta on s time oće da iskaže.

„Vidiš, moj kume Zarija", kazivo je on, „čoek nema samo jedno svoje obličje, nego ima dva. Jedno mu ko odijelo šasiju ljudi kade se rodi, a drugo mu daje sam Bog kade mre da bi i posije života ovoga jopet živijo. To drugo obličje ti, kume, ne vidiš, a ja ga neki put vidim, po prilici ko kade sam vidijo mrtvoga Miloša. To ti^ je, kume, nako ko, kade lisnata gora u svako proljeće jopet zazeleni. Tako čoek jopet živne i kade umre. Ondakar Bog njemu dadne to drugo obličje vječno i lijepo. Kade se svaki ljudski stvor u to novo svoje obličje zaodene, on ode pravo u vječnost! Čoek i jeste rod zemlje i vode, te isto ko i one što zimi zamiru i lede se u proljeće jopet grgolje i protiču i cvjetaju novijem cvijećem i travama." *

Ja ga upitam kako to drugo obličje izgleda i od čega je sazdano a on mi na to rekne: „Da li si ti, kume, video i čuo kakvog seljaka da ti kaže kako je neđe usred šume na nekakvoj livadi video vilinsko kolo. E, kume, ako ti to rekne neki pametan čoek koji nije tebi došo iz meane, nego iz crkve

posije pričesti, ondaj mu vjeruj da je istinu kazivo i da je uistinu vidjeo kolo vilinsko, jerbo postoji neko upisano vrijeme kade se to njiovo kolo može vijdeti."

Kade sam ga zapito: jesu li to vile, Bože prosti, nešta slično angelima Božijim, Mitar mi je na taj moj upit odgovorio: „Nijesu Ta vile angeli Božiji, nego su to čestite djevojke, koje su se rano oprostile od ovoga svijeta u cvijetu mladosti svoje."

O tome mi je jošte govorijo, ali je sve to kazivo nekakvijem čudnijem riječima, tako da ga ja nijesam mogo razumjeti. Te riječi i ta dva ljudska obličja nijesam mogo pojmiti, mada se on trudijo da mi to bolje i jasnije reče. Pominjo je nekakav Božiji prah u vozduhu, te mi je kazivo da je sve to blizu ljudskoj pameti, a da čoek zbog svoga uobraženja neće ni htjeti to da shvati i razumije."

• Ovo Mitrovo kazivanje o ljudskoj sudbini blisko je svakome čoveku, jer se svako u svome životu, suočen sa patnjom i neminovnošću smrti, zapita zašto živi i ima li kakvog života i posle smrti.

Danas, zamišljeni nad ovim iskonskim ljudskim pitanjem, naučnici pokušavaju da i eksperimentalno dokažu postojanje takozvanih parapsiholoških fenomena, među njima i postojanje duše kao oblika energije koja postoji i posle smrti tela.

Nije li „božji prah" o kome govori Mitar možda ime za ono što danas nazivamo bioenergijom, a koju poseduje i zrači svako živo biće i koje se posle smrti oslobađa?

Na Kirlijanovim fotografijama, na primer, vidimo auru ruke, ili noge, čak i kada su one amputirane.

Govoreći o tome kako mu se mrtav stric Miloš javio, Mitar je, setimo se, rekao proti Zahariju da je na njemu bila „nekakva mantija, a po njojzi ko da blago svijetle rojevi svitaca, samo nekom neopisanom svjetlošću. Tako mu je i glava bila. Bijela, a nekako svijetla".

A koliko je daleko od njega bilo vreme pronalaska Kirlijanovog aparata i viđenja aure?

POSTOJI LI TREĆI ČOVEK KREMANSKOG PROROČANSTVA?

O „Trećem čoveku" kremanske legende, Budimiru MUo-savljeviću, pričao nam je Savo Popović iz Titovog Uzica, koji je odlično poznavao pokojnog Budimira kao i mnoge druge Kremance.

U svojoj podužoj priči, Popović, između ostalog, kaže:

„Upoznao sam ga još kao mladi gimnazijalac, 1939. godine. Logorovali smo deset dana na planini Tari, razmešteni u nekoliko šatora jedne šumarske ekipe, pod samim planinskim vrhom Miloševcem.

Tada sam sa svojim starijim drugom Miodragom B. Markovićem, sinom suvlasnika firme „Smreka"* radio na premeravanju neke građe koju je ova firma, radi dalje industrijske prerade, otkupljivala od privatnih vlasnika velikih šumskih kompleksa.

U toj povećoj ekipi na žigosanju stabala, ispred državnih vlasti, radila su i dva Kremanca, pomenuti Budimir Milosavljević i Filip Bešlić. Mislim da su njih dvojica tada bili neka vrsta pomoćnih lugara sreske šumarske referade bivšeg zlatiborskog sreza.

O Budimiru znam toliko da je rođen u Kremnima, negde na kraju prošlog veka. U selu je završio četiri razreda osnovne škole. Kao mlad vojnik srpske vojske učestvovao je u prvom svetskom ratu, u činu podnarednika. Naročitom hrabrošću istakao se za vreme čuvene cerske bitke. Posle prvih pobeda znam da se razboleo od tifusa te je jedno vreme kao bolesnik, zajedno sa ranjenicima, ležao u valjevskoj bolnici.

Kao rekonvalescent odstupa sa ostalom vojskom prema Albaniji, ali pred Prizrenom, iznemogao i gladan, biva zarobljen od Austrijanaca.

* Firma „Smreka", vlasništvo Branka Markovića i Vesa Milanovića, osnovana je u Kremnima 1938. godine. Prim. autora.

Ubrzo, iz sabirnog logora u Beogradu, zajedno sa ostalim zarobljenim našim vojnicima, odveden je u ratno zarobljeništvo u austrijsku pokrajinu Tirol. Kao ratni zarobljenik, raspoređen je na rad u jedno bogato privatno seosko gazdinstvo, čiji su svi odrasli članovi porodice već bili na frontu, izuzev starog gazde. Novi domaćini su ga primili veoma lepo, tako da je za kratko vreme naučio da se odlično sporazumeva na nemačkom jeziku.

Pričao mi je da su svi muški članovi te porodice, kod koje je radio, izginuli u ratu, pa ga je stari gazda kad je rat završen, 1918. godine, molio i preklinjao da ostane na ovom imanju, nudeći mu svoju jedinicu kćer za ženu. Ali, Budimir Milosavljević, bez obzira što je tako reći obnoć mogao da postane bogat čovek, hita u svoj zavičaj, u Kremna.

Posle prvog svetskog rata oženio se i u svom selu zasnovao porodicu. Bio je seljak srednjeg imovnog stanja, ali je svoje, ne tako veliko parče obradive zemlje, obrađivao na sasvim nov, moderan način. Svakako da mu je u tome pomoglo iskustvo stečeno u austrijskom zarobljeništvu. Tako je njegov dom po svojoj čistoći i urednosti podsecao na seoske kuće kulturnih zemalja tadašnje Evrope.

Kada bi u svojoj porodici održao nivo ovakvog standarda, Buda se zapošljava u šumarstvu i to u Referadi šuma Zlatiborskog sreza, čija je ispostava bila stacionirana u Kremniina. Tek uz pomoć manje državne nadoknade i veoma skromnog prihoda sa imanja, on uspeva da sa svojom porodicom egzistira životom uglednog seoskog domaćinstva.

U šumarskoj struci ostao je i posle završetka drugog svetskog rata, sve dok nije zaslužio penziju, umrevši u Kremnima sedamdesetih godina ovoga veka.

Još kada sam ga 1939. godine upoznao na planini Tari uočio sam, bez obzira što sam tada bio veoma mlad, da se ovaj skromni čovek prilično razlikuje od svih ljudi koje sam do tada sretao i poznavao, kao da ne pripada ovom svetu.

Imao je neobično blag pogled, tih govor i manire obrazovanog čoveka. Veoma bistro i razborito govorio je o tadašnjim našim unutrašnjim, političkim prilikama, kao i o svetskoj političkoj situaciji.

U svakom slučaju, to nije bio običan govor jednog našeg seljaka, a takođe sva ta njegova kazivanja nisu ličila na sadržaj uobičajenih govora, o političkim prilikama, dobro obaveštenih ljudi. Bila je u njemu, prava riznica nekog čudnog prastarog narodnog umovanja, pretvorenog u njegov savreme-

ni jezički izraz. Sve što je govorio o tadašnjim aktualnim događajima bilo je izgovoreno misaonošću pravog mudraca.

Začuđen ovakvim načinom izražavanja jednog, tako reći prosečnog kremanskog žitelja, zainteresovao sam se za njega.

„Znaš, Bude ti je neka nova vrsta naših Tarabića, Miloša i Mitra", reče mi tada njegov zemljak, uvek duhovit i dobro raspoložen, Filip Bešlić.

Slučaj je hteo da u Kremna tih godina, kao mlad šumarski inženjer, dođe na rad jedan moj bliski rođak, inače ubeđeni ateista. Pod njegovim starešinstvom, Budimir Milosa-vljević je poslovao dugi niz godina, gotovo do same penzije. Tako sam, zahvaljujući toj okolnosti, imao priliku da se sa Budom bolje upoznam i s njim budem prijatelj dugi niz godina.

Naročito u dugim danima okupacije, od 1941. do 1945. godine, u tim vremenima smrti, nemaštine i česte gladi, a još više straha, prilikom svakog susreta sa ovim čovekom njegove reci donosile su neko ohrabrenje, kao kad bih čuo kakvu radosnu vest o pobedi naših saveznika na ruskom i ostalim frontovima širom sveta. Njegove reci su imale snagu umirenja i nadanja, iako nisu prenosile nikakve vesti, a opis njegovog iskazivanja izražavao se u jednom osavremenjenom govoru biblijske mudrosti. Govorio bi:

„Znaš, što reče Mitar ovih godina, Kremna treba da pogodi veliko zlo . . . Ali, ne brini, uskoro će ona procvjetati ružama".

Još od prvog našeg susreta, saznavši da sam blizak rođak familije Zaharić, Bude je prema meni izražavao veliko poverenje. Mada je među samim Kremancima i po tome bio poznat, verujem da je retko kome govorio ono što je meni poveravao. Kremanci su znali da on „nije od ovog sveta", ali nisu insistirali da im kazuje o njemu, sve dok on sam ne bi progovarao . . .

O tim „neobičnim stvarima", o kojima smo razgovarali, nikada ne bi počinjao bez uzrečice: „Kao što reče Miloš".. . „Kao što reče Mitar", ili „Kao što rekoše Miloš i Mitar".. .

Posle oslobođenja, kada su sve ratne strahote minule unepovrat, u leto 1950. godine, proveo sam u Kremnima nekoliko meseci. Najčešće sam bivao u društvu svojih drugova Kremanaca.

Jednoga dana kada se o nekom velikom kalendarskom prazniku održavao vašar u Mitrovcu, na planini Tari, sa nama se u društvu našao jedan lep, plav, stasit mladić, naših godina. Bio je iz Šargan Vitasa i mislim da se zvao Milan. Sećam se da

je uz ovo njegovo ime imao i popularan, karakterističan nadimak, ali više ne pamtim kakav. . . On je, to su svi znali, bio muzički jako obdaren. Znao je, na čisti izvorni sluh, da svira gotovo na svakom instrumentu. Tu, na ovom vašaru, zbog nekog službenog zadatka, bio je i Budimir. Prišao sam na trenutak, samo da ga pozdravim, a on mi, tom prilikom reče:

— Vidiš li onog bjelog* momka u vašem društvu?

— Vidim — odgovorili mu iznenađen ovim njegovim pitanjem.

— E, kao što reče Mitar, da on sam u svojoj glavi znade kakva je lepota i blago u njegovim rukama, ne bi se ovuda, sada, sa vama vašario . . .

— Nego, šta bi trebalo da radi?

— Nego da se ovoga časa spakuje i krene u bijeli svijet, da ode tamo gde se blago njegovih ruku mnogo ceni . . . Ali, šta vrijedi, kad on ne znade kakve ruke ima.

— Znate li, vi, da on dobro svira na svakom instrumentu?

— Jok, ja ga danas prvi put vidim, ali nije blago njegovih ruku u svirci, nego u nečem drugom, mnogo važnijem od svirke.

— Otkud vi to znate? — upitah s nestrpljenjem.

— Kao što reče Mitar, ja to ne znam, nego vidim.

— Kako vidite?

— Vidim da mu ruke svijetle . . .

U tom trenutku, on naglo okonča ovaj naš kratak razgovor, pruživši mi ruku u znak pozdrava.

Kasnijih dana kada je pomenuti mladić bio češće u našem društvu, saznadoh da je sam napravio violinu, na kojoj je lepo umeo da svira. Pravio je ovaj instrument ne da postane drugi Stradivari, nego iz čiste nužde. Jer, u to vreme opšte oskudice, novi muzički instrumenti mogli su se kupiti samo u inostranstvu, a stari su bili prava retkost. Ako je čovek hteo da kupi bilo koji od ovih instrumenata, to nije mogao da učini bez velike svote novca, nedostižne za naše ondašnje materijalne prilike.

Zamolih svog druga Jovana Đurđica da odemo do kuće ovog našeg poznanika da bih video tu violinu i mi se kroz nekoliko dana, uputismo pešice u njegovo obližnje selo,

Bijeli, ili beli je u užičkom kraju pojam pod kojim se podrazumeva osoba sa plavom kosom. Prim. autora.

Šargan Vitasi, koje je bilo prepuno mirisnog borja, poljskog cveća, a nadasve divnog planinskog vazduha.

Kada sam u njegovom dvorištu ugledao ovu violinu nisam mogao da verujem svojim očima da je ona, pre svega, ručni rad i da je delo ovog skromnog mladića, samouka. Još sam se više začudio kada mi je pokazao „alat" kojim je napravio ovaj instrument. Uzeo sam ga u ruke i sa žica su odjeknuli divni, čisti tonovi, stopljeni sa melodijom Dvorža-kove „Humoreske".

Jedino „pravo" na ovoj rukotvorini bio je originalno violinsko gudalo, koje se odnekud, našlo u njegovoj kući.

Tada sam se setio Budovog zaključka o sposobnosti ovog darovitog momka. Bez obzira što nikada nisam uspeo da ovladam ovim divnim instrumentom, ipak sam imao neku muzičku kulturu, a pre svega, izraziti sluh, pa sam mogao da ocenim vrednost i tonski kvalitet ove violine.

Držeći se onog Budovog uputstva, kazao sam mu da mu više nije mesto u njegovom selu, jer sa tim zlatnim rukama može u svetu napraviti čitavo bogatstvo i steći veliku slavu. Pogledao me je čudno i zamišljeno. Nije motao da shvati da mu jedan student i omladinac ovako nešto predlaže. Jer, bila su to ona divna vremena naše mladosti i idealizma u kojima smo čvrsto verovali da smo svojoj zemlji najpotrebniji.

Kasnijih godina kada bih boravio u kući svoga rođaka, šumarskog inženjera, u Titovom Uzicu, a u koju je često navraćao Budimir Milosavljević, satima sam s njim razgovarao o svim svetskim političkim prilikama. Bile su to one tamne godine „hladnog rata", u kojima su se poznate velesile takmičile zveckanjem oružja. U tim danima strepnje o neizve-snoj sutrašnjici svetskog mira, Bude mi je govorio:

„Što reko'o Mitar, ne brini! Rata zadugo neće biti. Ti više u vojsku nećeš ići, niti ćeš puške uzeti iz nje opaliti ..."

Na moje pitanje da li ove reci „zadugo" znače da će rata ipak biti, a onda — kada?, on bi mi uzvratio odgovorom:

„Biće ga, što rekli Miloš i Mitar, ali ćemo se svi mi dotle nauživati i živjeti kako nikad do tada nismo živjeli. Jer, naići će rahatluk vremena kad će svaki naš čovek, koji bude poželio, imati svoj auto i svoju kuću i kad ćemo s našim parama po cijelom svijetu putovati, baš kao prava gospoda."

Ovi razgovori sa Budimirom Milosavljevićem, vođeni su 1951. i 1952. godine u Titovom Uzicu i Kremnima, u onim vremenima kada se brzi porast životnog standarda nije mogao ni naslutiti.

Kada bi tokom naših razgovora, slučajno, naišao moj rođak, Budov starešina, u šali bi nam dobacio;

— Kako ste i šta radite, drugovi proroci.

Na tu njegovu upadicu, Bude bi mu obično odgovarao:

— Nismo mi, mpj šefe, nikakvi proroci, već ljudi željni prave ljudske riječi.

U vezi s mojim pitanjem da li je tačno, kao što se u narodu priča, da su Miloš i Mitar Tarabić predvideli da će se u tom novom budućem sukobu čitavog sveta dogoditi velika vazdušna bitka između Užičke Požege i Arilja, on bi mi rekao:

— To je proto Zarija bolje znao od mene. Ne samo on, to vi svi u vašoj familiji bolje znate. No, kad me pitaš, onda da ti odgovorim. Biće te bitke, ali mi u njoj nećemo učestvovati. Ratovaće drugi preko naših glava . . .

Zatim sam ga zapitao da li zna kada otprilike ta bitka treba da se dogodi i ko će protiv koga ratovati?

— Zna se ko će ratovati — odgovorio bi. — Besni protiv besnih, a kada će to biti to ti niko ne zna reći!

Kasnije, možda posle godinu dana, postavio sam mu drugo pitanje. Iskreno rečeno, hteo sam malo da ga „provociram" i proverim njegova znanja iz društvenih nauka. Zapitao sam ga hoće li komunizam pobediti i kakva je razlika između komunizma i kapitalizma? Tada se on zamisli pa mi, posle nekoliko trenutaka, reče:

— Komunizam će pobijediti, ali samo uz Božju pomoć. To će se desiti kada Mihailo s neba siđe na zemlju. . .

A zatim dodade:

— To što ti i ostali školarci nazivate kapitalizmom, to jenjava samo po sebi. Zato što čoek na ovoj zemaljskoj kugli više nije vo da trpi bilo čiji jaram.

Što reče Mitar od đavola je gora ljudska omama, to jest zabluda. Riječ je samo o imenu, a ne o pravoj istini.

Čitav svijet ide ka jednoj socijali. Ali, ljudi nikad ne mogu biti isti, jer ni u šumi nigde nema istog drveta. Jedan se čovek rodi lijep, drugi ružan. Jedan voli pečenje, a drugi smok. . .

Kad bi ti svim ljudima, ženama i deci svakog mjeseca davao jednu istu platu, opet ne bi isto živjeli. Opet bi neko živeo gore, a neko bolje. . .

To isto će doći zajedno sa Mihailom, kada među ljudima bude zavladala ljubav i sloga, vječiti mir i vječiti život...

Prema jednoj kremanskoj legendi, u narodu užičkog kraja se priča kako Kruševac treba da bude prestonica neke

naše nove države, odnosno carevine . . . Zato sam jednog dana zapitao Budimira Milošavljevića otkud ta priča?

— Krusevac je i danas ta prestonica, te kao što rekoše Miloš i Mitar, to o toj varoši se potpuno obistinilo, još za vrijeme stare Jugoslavije, jer taj grad ti dođe u sredini ove naše sadašnje i bivše države.

Ni Miloš ni Mitar nisu tu državnu i zemaljsku central-nost varoši Krusevac mogli drugačije da nazivaju, nego rečju prestonica.

Ono što su njih dvojica podrazumijevali pod tim carstvom jeste veličina naših državnih granica.

Miloš je umro na polovini, a Mitar na kraju prošlog vijeka. Nijedan od njih, kao što znaš, nije bio pismen!

Kako su onda o tome mogli drugačije da se izraze, nego onako kao što su se kao takvi skromni ljudi i izražavali!

Sa pokojnim Budom razgovarao sam i o raznim, drugim temama.

Tako sam mu jednoga dana, interesujući se za visoki natalitet stanovništva ove naše planete, postavio pitanje opstanka čovečanstva, o opasnosti od gladovanja tolikog broja ljudi.

Pogledao je nekud u daljinu, a zatim kao da se vraća sa nekog dalekog puta i kao da me tek tada, prvi put vidi, odjednom, progovorio:

— Što reče Mitar, znaš, ljudi i ne znaju kakvo blago naša zemlja sadrži, a jednoga dana kada budu saznali, dogodiće se . . .

Ovde Budo prekinu misao. Ja ga upitah na koju oblast sveta misli, zna li kako je to predvideo Mitar Tarabić?

— Znaš, ne umem tačno da ti kažem gde može biti ta oblast. Znam da to nije u Evropi, Africi, a nije ni u Americi,

Dugo sam razmišljao da li je u pitanju daleka Australija, ili opet Amerika . . .

Što reče Mitar, to će biti u jednoj državi, u kojoj se svi vole. U toj državi vlada sloga, ljubav, veselje i pjesma. Niko nikog ne mrzi.

Svi vjeruju u istog Boga, a ima ih bijelih, crnih, crvenih i izmješanih u boji kože i u licu. ..

Znadem da je to jedna velika država. Velika skoro ko Evropa. Preko sto miliona živi u njoj . ..

No, opet to nije Amerika za koju sam dugo mislio da jeste. U Americi se mnogo ne vole crni sa bjelima i crvenima, a u toj zemlji, što reče Mitar, spaja ih ljubav i sloga.

Tamo, rekao bih, ima dosta šuma. Skoro polovina te države je pod šumom.

Ima u njoj mjesta gdje ljudska noga još nije ni kročila. Zbog toga ja mislim da nije Amerika, jer ona nema takvih predela, a osim toga, ona ne spada u južne zemlje, već u severne. Zato se valjda i zove — severna, a u toj zemlji južnoj vlada vječito proleće i ljeto.

E, ono što je najglavnije, ta zemlja ima jednu veliku rijeku, koja po njoj teče s kraja na kraj državne granice. Ogromna je to voda. Skoro kao more.

Kad ova rijeka na kraju svoga puta uvire u jedno veliko more, ona se tamo nekako račva i, tako račvajući se, utiče u tu veliku vodu.

Tu, gde se ona razdvaja, čovek će jednog dana otkriti takvo bogatstvo, koje će moći da ishrani još tri ovakve zemljine kugle sa svim njenim žiteljima.

Kada se to otkrije, što reče Mitar, desiće se pravo čudo. Mnogi ljudi pohrliće tamo da žive i bogate se.

Tamo će izići nova sela i lijepi i čisti gradovi.

Na ušću te rijeke pristajaće velike lađe i odnositi odatle hranu u čitav svijet.

Dolijetaće tu čitava jata aeroplana i oni će svakoga dana raznositi hranu na sve četiri strane svijeta.

Ali, te lađe i letilice neće biti ovakve, kao što izgledaju danas, nego mnogo spretnije i veće. . .

Tako je o tome govorio stari Budimir Milosavljević, taj „treći čovek" kremanskog proročanstva, običan seljak, zemljoradnik kakvi su bili i Miloš i Mitar Tarabić.

Prošle su mnoge godine. Glas o Budovoj smrti zatekao me je daleko od starog kraja, kojeg odavno bejah napustio.

Jednog dana, slučajno sam u novinama pročitao sledeći naslov: „Delta Amazona dovoljno bogata da pored našeg ishrani još dva čovečanstva."*

Ni sam ne znam zašto, ali sam se odmah „prikovao" za sadržaj ovog interesantnog članka. U njemu je pisalo da najnovija naučna ispitivanja pokazuju da u delti ove velike reke postoje neslućene mogućnosti za razvoj zemljoradnje, najintenzivnijeg stepena iskorišćenja plodnog zemljišta toga područja. Osim toga, pisalo je, u produžetku ovog teksta da se

*Protiv ove takozvane „amazonizacije" ustali su neki poznati ekolozi i meteorolozi, tvrdeći da bi se ovom akcijom ugrozila ekološka ravnoteža naše planete. Prim. autora

u ušćima Amazona kriju mnogi i razni sirovinski resursi neograničenog trajanja ...

Tada sam se setio pokojnog Bude i kroz glavu mi je prostrujala misao da to „čudo na jugu" može da predstavlja široko razgranato ušće Amazona, a da ta država koja se, prema njegovom opisu, nalazi u južnoj hemisferi zemljine lopte, ne može da bude nijedna druga, nego Brazil, pogotovu što se ova reka nalazi ispod samog polutara.

Misao da se radi o Brazilu potpomognuta je činjenicom da u toj zemlji južnog američkog kontinenta nema nikakve rasne segregacije, već u stvarnoj slozi godinama žive doseljenici iz Portugalije, domoroci, mulati i crnci. Oni, zaista, veruju u istog Boga. Svi su katolici...

Bez kolebanja, shvatio sam da je reč o Amazonu, jer ova reka teče s kraja na kraj državnih granica Brazila i to sa Zapada prema Istoku.

Bude je zatim govorio da u toj zemlji ima dosta šume i predela gde ljudska noga nikad nije kročila, što u potpunosti odgovara konfiguraciji zemljišta u Brazilu.

Prema zvaničnim podacima o privrednom potencijalu ove zemlje, jedna njena polovina obrasla je gustom šumom, među kojom ima mnoštvo čitavih šumskih kompleksa, takozvanog prašumskog tipa. Tako i taj navod odgovara opisima ovog bistroumnog Kremanca.

Što se tiče opisa temperamenta samih Brazilaca i oni su sasvim tačni, jer se poklapaju sa činjenicom da bez obzira na sve razlike, socijalne i ostale, u ovoj zemlji veselih karioka ljubav i pesma čine osnovnu karakteristiku njihovog života.

Ne treba zaboraviti ni klimu ove zemlje, a za koju je Bude rekao da „tamo vlada vječno proleće i ljeto", što sasvim odgovara klimi Brazila.

Veličina ove zemlje iznosi 8.511.965 kvadratnih metara, što po prostranstvu gotovo odgovara prostranstvu Evrope. Danas ova država ima sto miliona stanovnika, te se i te činjenica u potpunosti poklapa sa Budovim navodima, koji upućuju da se „čudo na jugu" može dogoditi samo u ovoj zemlji/'

Da li je i Budimir Milosavljević bio prekognističar, poput Miloša i Mitra Tarabića, ili samo uspeli tumač i odličan poznavalac njihovih poruka o budućim dalekim događajima?

Da bismo ga bolje upoznali, pratimo ga još malo u sredini u kojoj je živeo.

Kao žitelj sela Kremana, iz kojeg su u tim vremenima njegove mladosti mnogi seljani potražili sreću i životnu

egzistenciju u drugim, dalekim gradovima i uglavnom uspeli, Budimir je ostao veran svome selu, bez obzira što su mu tokom prvog svetskog rata nudili da postane vlasnik bogatog seoskog gazdinstva u Austriji. Mogao je, poput mnogih njegovih zemljaka, da sreću potraži na drugoj strani. Međutim, on se zadovoljio da živi životom običnog kremanskog seljaka.

Bio je gotovo nepiimetan u selu. U kafane nikad nije išao. Obavljao je u tišini poslove dobrog seoskog domaćina. Smatrali su ga za primernog radnika tamošnje šumarije. Ipak, u Kremnima nije bilo čoveka koji bi svoga zemljaka Budimira svrstao u obične ljude.

Šta je onda bilo neobično što je ovog čoveka izdvajalo od ostalih ljudi? Oni koji su ga svakodnevno viđali, radili i družili se s njim, nikad nisu mogli da prodru u onaj drugi, zagonetni lik, u njegov čudan svet. Poštovanje koje su njegovi seljaci imali prema njemu nije mu dozvoljavalo nikakvu intimizaciju.

Ostalo je za njih pitanje ko je bio taj čovek, Budimir Milosavljević? Prorok, kakvi su bili njegovi zemljaci Miloš i Mitar Tarabić? Ili samo dobar interpretator njihove legende?

Da li bi bilo manje dileme, setimo se susreta s njim 1950. godine za vreme održavanja letnjeg vašara na planini Tari. Tom prilikom Bude je prvi put video plavog momka iz Šargan Vitasa i ocenio da njegove ruke „zlata vrede". Na pitanje otkud on to zna, odgovorio je lakonski: „Vidim da mu ruke svijetle".

Je li to samo bila igra reci, koju često susrećemo u narodu ovoga kraja, ili neko njegovo viđenje „odvojene stvarnosti" jednog našeg „čoveka od znanja", poput Kostane-dinog Don Huana?

Sve se ovo, ne zaboravimo, događalo u onim vremenima u kojima smo naša čula smatrali gotovo jedinim izvorima saznanja sveta u nama i sveta oko nas.

Ipak, njegove originalne vizije buduće slike čovečanstva, koje su se umnogome reljefno podudarale sa onim „što rekao Mitar", govore, možda, da smo u ovom neobičnom čoveku imali „trećeg čoveka" kremanske legende.

STO GODINA KASNIJE

Od Uzica na putu za Sarajevo — Kremna. Odmah iza dvadesetog kilometra podnožje Tare koja se propinje sa desne strane, puna borova, a preko puta Rudinskog potoka, levo od puta koji vodi ka Romaniji, malo brdsko naselje izrasta iz pitome doline.

Priroda je ostala ista kao u Miloševo i Mitrovo doba, samo je golet preko puta kuće Zaharija Zaharića pošu-mila vojska.

Od protine kuće ni kamena na kamenu nema. Godine 1943, kada su Bugari .palili ove krajeve, sve je sago-relo i porušeno.

Nema ni onih starih seoskih kuća sa donjim delom od kamena, a gornjim od drveta obloženog sa unutrašnje i spoljne strane stabljikama kukuruza, pa oblepljenog malterom, sa krovovima pokrivenim sindrom, sa odžakom na krovu, iznad koga je — krst.

Nekada je u kući Zaharića za pisaćim stolom bila neka vrsta fotelje, za koju su seljaci čuli da ju je prota zvao „venecijanski stolao". Izgorela je sa kućom, ali preko puta na Rudinama kremanskim, iznad nekadašnjih Zaharića kuća, u steni, postoji gotovo identična fotelja od kamena koju je priroda izvajala i koju narod zove „popova stolica". Kamena stolica se nekada lepo videla dok golet nije pošumljena, ali ona je i dalje tamo iza mladih borova, pa je lepo, kad upeče sunce, šesti na nju i posmatrati kre-mansku dolinu. Ispod .kamene fotelje protiče Rudinski potok, pa seljaci ponekad sednu da tu moče noge. Uz potok meštani ponekad bace đubre da ga voda odnese kad nado-đe. Dok smo sedeli jednom na ovoj kamenoj fotelji ugledasmo neki odbačeni frižider pa se setismo kako se u protinoj familiji pričalo da je Mitar jednom rekao: „Doći će ljeta da će se po svijem ovim kućama hvatati ledenice."

A kad se krene uz Taru, čim Kremna zađe za oko, skreće se u Tarabiće, malo selo koje su Tarabići proslavili. Od Mitrove kuće ostao je samo donji deo od kamena, a gore je poslednji Mitrov potomak podigao još jedno ode-lenje sa terasom sa koje se vidi sve što se može nazvati Tarabićima. U njoj — telefon, ono „sokoćalo" kao jedina veza sela sa svetom. To što je nekada Mitar govorio da će čovek izmisliti, sada stoji u kući već izmišljeno. „Doći će vreme, kume, kada će ljudi na daleko među sobom razgovarati, jedan drugog zbog daljine neće videti, a razgovor će čuti."

I evo, razgovarali smo i čuli smo se.

Ostale kuće — prave seoske, planinske i opet od kamena i drveta, među šljivama, dunjama i jabukama, uz poneko hrastovo i cerovo drvo, da ima za badnjak. Ovde je granica listopadne šume, jer od poslednjih kuća, već iz dvorišta, rastu borovi, pa miris borovine vetar ponekad spusti u selo, da se pomeša sa dimom iz odžaka i sve za-miriše na zavičaj. S proleća probije miris trava, s jeseni sena i torova. Leti je ovde uvek vedro, oblaci kruže nad drugim selima, nad Tarabićima ih nema, nad Tarabićima je otvor ka nebu, za razgovor sa vasionom.

U vedrim zimskim noćima opet je nebo blizu, i zve-zde su blizu i mnogo ih je. I misao o svemiru i kosmosu izgleda blizu. Jutarnje sunce prvo ogreje Tarabiće, a poslednji zraci, pred noć, zađu za Tarabiće.

A zemlja? Ko zna kakve sve ona krije tajne. Kakav je njen hemijski sastav?

Kremanski kamen sprečava bilo kakvo snimanje iz vazduha. Satelitske kamere ne mogu ništa da registruju od odbleska koji zrači kamen sa ove zemlje, i to je fenomen koji ne može da se objasni. Jednom su na carini u Sežani carinici greškom otvorili kofer nekih diplomatskih kola i u njima, zaprepašćeni, ugledali komade nekog mo-droplavog kamena. Na upitni pogled carinika vozač je odmah odgovorio, da ne bi bilo incidenta, da je kamen sa ovih brda poneo u Nasu u SAD, tamo gde se vrše svemirska istraživanja, da pokušaju da odgonetnu tajnu kamena koji je nemoguće snimiti.

I flora je ovde čudesna. Dr Todor Misailović, čovek iz ovog kraja, kaže da su vojne ekipe ispitivale biljke u Tarabićima i pronašle čudesno mnogo endemnog bilja. I voda je čudesna. Ovde su uz ivicu sela izvori „istočne

vode". Seljaci je tako zovu, jer sunce kad ogreje prvo nju obasja, pa tek onda ostali kraj.. Ko se nje napije, kažu seljaci, nema krvnog pritiska. Ko se nje napije puca od zdravlja. Ko se njom okupa nema ekcema po telu.

U Tarabićima i dva okolna sela, u Milosavljevićima i Bešlićima — u tri sela na tri brega, niko nije umro od raka. Konjska reka, koja teče ispod Tarabića, nazvana je tim imenom jer su bolesni konji, koje su ovde poj ili, odlazili izlečeni.

Ovde ljudi ne umiru od bolesti već od duboke starosti.

— Sigurno, ko ne poznaje ovo tle — pričao nam je još dr Misailović — ne može da shvati fenomen Tarabića. Pojavu neobičnih i vidovitih ljudi. To je možda genetski predodređeno, uslovljeno načinom života, sastavom zemlje, klimom, zdravom i lekovitom vodom punom raznih mine rala i jednom zaista čudnom prirodom. Ovde vode lece. Ovde kamenje zrači, a oči dalje vide. Kraj „bogom bla-gosloveri", govore seljaci.

Deci koja su došla iz Beograda da se odmore pa, malo-malo, žalila se na slabe nerve, jedna starija žena je kazala: „Deco moja, da vas nisam rodila pa da mi fco kažete, ne bih ni znala da imam te nerve."

Čovekova veza sa prirodom je ovde zaista izražena. Čovek tu oseća bilo prirode i vremena koje dolazi i koje se sprema. Zato ovde i postoje ljudi „vetrovnjaci" koji osećaju nepogode i najavljuju seljacima da sklone decu u kuće i stoku u torove.

Dr Misailovića i ne čudi što kod takvih ljudi postoji mogućnost prekognacije — predskazanja.

— Čovek reaguje na prirodu. Priroda utiče na njega i on uzvratno na prirodu. Različita su bioritmička stru janja kod raznih ljudi. Naboji električne struje i vazduha remete čovekov bioritam. Ako je čovekovo polje tako pore mećeno postoji njegova različita impulsivnost. Čak i mo gućnost da „pokvari" prirodu, uzvratno.

I tako danas, sto godina posle prote Zaharija Zaha-rića, Mitra i Miloša Tarabića, po Kremnima se priča i veruje da ovde ljudi imaju mogućnost nekih viđanja koju drugi ljudi nemaju — „šesto čulo", koje se kod nekih is-polji, kod drugih ne. Da nešto saznaju što drugi ne mogu, a da ne znaju kako. Zbog toga su Miloš i Mitar proti Za-

Mitrove reći postale su stvarnost: današnji izgled Popovine (zaseoka Zaharića kuća). „Kad tvoji praunuci ojačaju", kazivao je Mitar proti Zahariju, „na pepelu ovijeh tvojih kuća, nići će njiove nove, ljepše i bofle zgrade"[1]. Obistinjenje i ove njegove poruke zaista je očigledno.

hariji na pitanje otkud „to" znaju odgovorili: „Tako nam je kazato."

Treba doći <u Kremna, posedeti malo s tim ljudima, zanoćiti, osvanuti, pa razmišljati malo o čovekovim van-čulnim saznanjima.

Sva današnja saznanja, sve današnje pseudoistine, sva današnja mišljenja, sva današnja , “sigurna" znanja, sigurna verovanja — to je sve sumnjivo. Mi smo duboko ubeđeni da će brzo doći vreme renesanse svih tih znanja.

A do tada, hajdemo u Kremna.

SADRŽAJ

